I.BOLUM

ÖNSÖZ

Türkiye'de tüketimin üretimin önüne geçtiği ve nüfusun hızla arttığı bir ortamda, bütün problmlerin çözümünü devletin yeniden yapılanmasında görebilen zihniyetleri dikkatle izlememiz gerekir.

Kamu kurumlarında çalışanların, kamu yönetiminin kendilerine verdiği yetkileri, kendilerine sunulmuş lütuf değil, vatandaşlara hizmet olarak verilmiş yetkiler olduğu bilincindeyiz.

Devletin yeniden yapılanmasını, devlette çalışmış, devleti iyi tanıyan kişiler, tecrübeleri gereği daha sağlıklı teşhisleri ve tedavileri topluma sunmaktadırlar.

Teorik bilgilerle, taşıma bilgilerle devletin yeniden yapılanması izah edilebilir, ancak bu çeşit fikirlerin uygulanmasında aksaklıkların önüne geçilemez. Devlette çalışanların fikirleri temin edildiğinde ise, uygulamada zorluklarla karşılaşılmayacaktır.

Devletin yeniden yapılanması çalışmalarında, uygulamalarında gecikmeler görülmektedir. Modern yönetim teknikleri ve günün değişen şartları gereği çok kısa süre içerisinde, bu yapılanma gerçekleştirilmeli ki, ülke sorunlarını bir an evvel çözebilmelidir.

Dr. Mehmet Cavlfnm mevcut görüşleri, tecrübeleriyle desteklendiğinden, bu kitabın devletin yeniden yapılanmasında bir meşale olacağı kanaatindeyim.

Ankara Ticaret Odası'nın bu fikirlerin yayınlanmasında desteklerini vererek, devletimizin güçlenmesini sağlamaya çaba sarf ettiğinden, fevkalade önemli bir görevin ifa edildiği düşüncesi île mutluluk duyuyoruz.

Saygılarımla
ATO Yönetim Kurulu Başkanı
Sinan Aygün

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Devletin yeniden yapılanmasına başlanılmadan evvel, devletin yeniden tanımlanması gerekmektedir. *Bu nedenle, önceki konularda bir devletin çeşitli açılardan tanımlanması yorumlanması yapıldı. Yeni yapılanma düzenini oluşturmak kadar güç ve uygulanması imkansız ve tehlikeli başka bir şey yoktur.* ***Eski düzenin menfaatlehyle menfaaîlenenler, yeni düzeninin kurucularına düşmanlıklarını apaçık ortaya koyacaklardır.Yeni düzenin destekçileri yeni düzeni savunmak yerine, nötr kalmak durumuna düşebilirler. Yeni düzeni anlatırken, savunurken pratikte uygulanacak modelin işleyip-işlemeyeceği konusunda, kendilerine ve yeni düzene güvensizlik, cesaretsizlik ve tereddüt empoze edeceklerdir.***

Devletin yeniden yapılanmasında, teşhis, sonra tedavi için reçeteler belirlenir. Ancak, ***reçeteye tapınmamalıdır. Tedavi sık sık izlenir, gerektiğinde değişiklikler yapılmalıdır.*** *Sonuç almak için, doğal olarak fazlaca deneme yapılması durumunda, bilgisizliğin sebebi tekrarlanan denemelerden vazgeçilir, teşhisi yapanların değiştirilmesi sonucu ortaya çıkar, işte, bütün bunların takibi için yılmayan, tükenmeyen, cesaretli, dürüst, sabırlı kişiliğe sahip kişilerin gayreti gerekmektedir. Zira,* ***yeni düzenin saldırganları da az sayıda olmayacaktır.***

Gelişmiş ülkelerde değişimler yaşanırken yapılan mücadeleler nasıl geçiş sağlamışsa, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde aynı sıkıntıları yaşayacaktır, Türkiye önceleri karma ekonomi diye isimlendirilen ve bir çok ekonomi yazarı ve üniversite öğretim üyeleri tarafından hararetle savunulan, halbuki ne yapıldığı tam anlamıyla belirlenemeyen bu ekonomik düzeni benimsemiş ve sonra, yine ülke kendi bulusuyla serbest piyasa ekonomisi diye isimlendirdiği kendine has motiflerle süslenen bir yapıya girmiştir. Geçmiş yıllarda her iki modeli ayrı ayrı benimseyen, savunan akademisyenlere, siyasetçilere, bürokratlara, kişilere ait yayınlar yayınlandı. Türkiye'nin doğal yapısına uyumlu ekonomi düzeni yerine, geçmişte, siyasilere ve kişilere uygun ve uyumlu ekonomik ve mali prensipler peşine takılmıştır.

Kurtuluş savaşından sonra, İzmir'deki İktisat Kongresi'nde zamanın Ekonomi Bakanı Mahmut Esat Bozkurt hükümetin resmi görüşü olarak; *"Yeni Türkiye karma bir iktisadi sistemi takip etmelidir, iktisadi teşebbüs, kısmen devlet ve kısmen teşebbüsü şahsi tarafından deruhte edilmelidir."* ***açıklamasını yapmıştı. Bu formül uzun yıllar revize görmemişti.*** *1923-1929 yılları arasında karma ekonomi fikri ağırlık kazanmıştı. O gün bu fikir, bu politika elzemdi. Daha sonralarında, ilerîki yıllarda, karma ekonomiyi TBMM'inde savunan milletvekilleri konuşmalar yapmış, Kamu iktisadi Teşebbüslerini'de hararetle savunmuşlardı.*

Birileri bir gün çıkıp ta karma ekonomi düzeni devletin üzerine yük olmaya başladı, serbest piyasa düzenine adım adım geçmeliyiz, diyerek siyaset yapmadı ve uygulamaya gitmedi. Ne zaman ki 1980 yılına gelindi, yeni kişiler ve yeni fikirler siyaset sahnesine geldiğinde, ülkede yenilikler başladı. *1980 sonrası cesaret/e serbest piyasa düzeni benimsendi, çok olumlu gelişmeler kaydedildi.* ***Ne var ki, bu sefer piyasa kontrolünü 1990 sonrası kaybetti, 1990 sonrasında aşırı borçlanmalar ve aşırı harcamalar ile ülke krizlere sürüklendi. Biliniyorki, hiçbir düzeni kontrolden uzak tutamazsınız.***

Ne yazık ki, meselenin özü ve temelini oluşturan devletin ve ekonomi yönetiminin yeniden yapılanmasını konu eden istikrarlı çözümleri bir bütün halinde ele alabilen bir çalışma da yapılamadı. ***Piyasanın kontrolü, yönetimin kalitesi ve hareket kabiliyeti izlenemedi,*** *Türkiye'de siyaset, ekonominin ve devlet çıkarlarının önünde görülmüştür.* ***Ülke ekonomik teorilerin denendiği bir kadavra konumundan kurtulmak istedikçe, sürekli ekonomi ilmini öğrenen veya öğrenmek isteyen siyasi talebelere eğitim veren okul olmuş, ülke ameliyat masasından kaldırılamamıştır.*** *Yönetim yeniden yapılanma beklerken, ülkeyi idare etmek isteyenlerin ısrarlı yaklaşımlarına ve yönetimden ayrılmak istemeyen tutumlarına anlam verilememiştir. Kortizon tedavisi ile ekonomi iyileştirilmeye çalışılsa ne beklenir? Sürekli kortizon alan hasta ne yapar? Tabiki, ekonomi hasta muamelesi ile, oldukça uzun dönem/i nekahet dönemine girmiş, uyandırrtamamıştır. Uykudaki ekonominin uyandırılması için borçlanma stokunun eritilmesi en önemli koşuldur. 10 milyon işsize iş temini ayrı bir koşuldur.*

Yıllardır ekonomik sistemin tıkandığından bahsedilmiş, bürokrasi ile boğuşmaktan şikayet edilmiştir. *Problemlere dar kalıplar içerisinde çareler aranmış, bütünlük ilkesi gözden kaçmış, düşünce ve fikirler detaylarda boğulmuştur. Uzmanların görüşleri, yalnızca önlerine gelen işlerle paralel akademik görüşlerden mahrum bir mamul haline dönüşmüş, bazı akademisyenler de kitaplara bağımlılıktan kurtulup uzmanlarla fikir alış verişinde bulunmamış ve sonuçta problemler dar kalıplarından taşmış, zaman geçtikçe her küçük mesele genel meseleler içerisine nüfuz etmiş, çare/er tesirsiz kalmıştır.* ***Hastalık maalesef vücuda yayılmıştır. Tedavilerin yan etkileriyle vücut dayanıklılığını yitirmiştir.***

Bugün, yönetim bir bilim dalı ve sanat özelliğini kazanmıştır. *Yönetici çalıştığı birimde, mevcut kaynakları en iyi biçimde kullanma, insanları en etkili, verimli bir şekilde çalıştırma, çalıştığı birime başarı sağlama görev ve sorumluluğundadır. Modern yönet/m anlayışının hakimiyeti bütün dünyada yayılmaktadır.*

Türkiye'de modern yönetim anlayışını kavrayan, hiç kimseyi incitmeden, hiçbir kimsenin zafiyetini deşifre etmeden, çalışmaları yalnızca kendi beceriteri üzerine inşa eden, işinde bir numara olmak isteyen kişilere ekonomi yönetimi teslim edilmelidir. *Ekonomi yönetimi, kesinlikle ekonomiyi bir bütün olarak ele alıp içerisinde bulunduğu sorunlardan kurtarabilecektir.*

Bu kitapta ifade edilen düşünceler ve fikirler pratikteki sabırlı çalışma-

lar ve akademik bilgilerin bir ürünü olarak siz okuyuculara sunulmuştur. Tabiatıyla, daha fazla tecrübeler ve bilgilere sahip insanların görüşlerinin de yansıtılmasını arzu etmekteyim.

Nitekim, bu çalışma öncesinde düşüncelerimi sabırla dinleyip, kitap haline dönüştürmemi 2002 yılında destekleyen ve yayınlamaya destek veren ***Ankara Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Sinan Aygün'e ve her iki Ticaret Odasının mensuplarına da sonsuz teşekkür ediyorum.***

Kitap çalışmaları esnasında evimde bana yardımcı olan, eşime ve çocuklarım Ömer, Bedrettin ve Melike'ye teşekkür ederim.

Çalışma müsveddelerinin bilgisayarda yazımında, tabloların hazırlanmasında yardımcı olan, başta Timur Karademir olmak üzere, Soner Demircan ve Suat Akkan'a teşekkür ediyorum.

Ekonomiyi etkileyen birimler hakkındaki bilgiler Devlet Teşkilatı Rehberinden alınmıştır Hazine Müsteşarlığının, DPT Müsteşarlığının ve Maliye Bakanlığı'nın yayınlarından ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. *Ayrıca şifaı görüşlere başvurulmuş, toplumun görüşleri harmanlanarak huzurunuza getirilmiştir. Kitabın eksikleri vardır. Ancak, bu kitaptan yararlanılacak bilgileri bir emeğin sevindirilmesi yönünden lütfen kaynak göstererek kullanırsanız daha çok sevinilecektir.*

Zira, emeğin hakkını veren bir ülke konumuna gelindiğinde, Türkiye harcanılacak emek ile dirilecektir. *Emeğin değerini bilen ve değerini veren bir toplum olmak zorundayız. Patent konusunda idari birimlerimizi de bunun için kurduk.* ***Patent emeğin garantisi anlamını taşımaktadır. Eleştirilerinizi, bizzat 0.532 625 76 42 numaralı telefona ulaşarak veya mehmetcavli@yahoo.com veya rrtehmetca vli @ mynet. com e-mail adreslerine gönderirseniz sevinirim.***

Saygılarımla, Ankara
Dr. MEHMET ÇAVLI

A-DEVLET VE VATANDAŞLIK ANLAYIŞI

1. İnsan

İnsan ve hayat

Bir insan hayattaki amacını bir müddet sonra belirlemek zorundadır. Bilindiği üzere, yaratıcı, bir meşe ağacının yetişmesine yüz sene süre verirken, bir kabak yetiştirmek için bir iki ay yetmektedir. Ne yetiştirirsek onun meyvesini alacağımız ortadadır. Üzüm bağından, armut toplamak ise, imkansızdır. Ne ekersek, onu biçmekteyiz.

Önümüzdeki yıllarda eğitime ve insan kalitesine yatırım yapan, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem veren, dünyadaki değişimleri yakından takıp eden, kendini dünyanın normlarına uyumlaştıranlar öne çıkacaktır. Medeniyet okuyup yazanların artan kalitesiyle yakalanacaktır. Eğitilmiş toplumun kalitesinin yükselmesinden ve medeniyete ulaşılmasından tereddüt yoktur.

Dünya hayatı insanların bilerek ve isteyerek geldikleri bir hayat değil, insanlar kendilerini yetiştirmek, yaşadıkları dünyayı öğrenmek zorundadır. Geldiklerinde bir anne ve baba, bir ülke ve ayrıca bir devleti karşılarında görüverdiler. Hiç kimse; annesini, babasını ve içinde doğduğu devlette doğma tercihini de kullanmadı. Hiçbir tercih hakkı olmayan bir geliş yaşandı. İnsan yalnız geldi. Yalnız kaldı. Yalnızlığa müthiş bir imtihan olarak baktı...

Yalnız olmadığını söyleyen, kendine derinlemesine ve ilmi nazarla bakmamış demektir. Biraz şöhret, biraz şeref, bol para için hayatı boyunca çalışanlar, birşeylere sahip oldukça tatmin olamamışlar, yaşlandıkça yalnızlıkları içinde boğulmuşlardır. Hayatı sadece hayatı veren izah edebilir. Varlığı bile ispat etmek güçtür. Bugün var olanlar, yarın yok olabiliyorlar. Yalnızlık her zaman şikayet sebebi olmayıp, yalnızlıktan korkan bütün insanların bir araya gelmesi sonucu birbirine güvenen topluluklar oluşturuldu. Topluluklar birbirine destek oldular. Topluluklar da devletleri kurdu.

insanın kavrayabildiği bir kişisel geçmişi var. Doğduğu yerdeki devletin geçmişine de baktığında, devletin kendi ana ve babasının devleti olduğundan, ona sahip olmak zorunluluğunu hissetmiştir. Halbuki o devleti ataları kurmuştu. Kendisinin

isteklerini de zamanla o devlet yapısında görmeyi isteyebiime tercihini de kullanmak isteyecektir.

Bazı değişen şartlarda, modern yönetim değişiklik taleplerini devlete ulaştıramıyor olabilir. Kişi kendinin veya devletinin geçmişini görmedi, geleceğini ise bilmiyor. Diğer bir ifade ile, tek tek veya toplum halinde bütün insanlar dünyaya farklı manada bakıyor. Hem kendini ve hem de toplumu keşfetmeye, anlamaya çalışıyor. Bir ömür harcayıp ta her ikisini de tam anlamıyla çözdüğünü söyleyebilen yok. Öğrendikçe, öğrenilmesi gerekenler, yani cevap bekleyen sorular artıyor. Öğrenmenin sırsız ve sınırsız olduğu bir dünyada yaşanıyor. Sadece insan hayatı sınırlı. Kısacık hayatta çok şey yapılmaya çalışılıyor.

Dünya var olduğundan beri, bir tekerlek dönüyor. Bu dünya tekerleğinin dönüşü, insan gücüyle durdurulamayacak kadar büyük ve izahı zor, ilahi kudretle dönen dev bir çark, kainat sahnesinde durmaksızın dönerek hayat gerçekleştirilmektedir. İnsanoğlu hakkında bu sahnede o kadar sır var ki, bütün sır perdeleri aralanmaktadır. Uyanık ve bilgili dehalar, zekalar sırların peşindedir. Devletler oluşum biçimleriyle bu sahnenin önünde rollerini oynamaktadırlar. Nice krallar, padişahlar, filozoflar, devlet adamları, zenginler, fakirler, isimsizler, kahramanlar, kalleşler, gaspçılar, katiller yaşadı ve yaşayacaklar. Dünyada hiç kimse istese de istemese de daimi kalamamaktadır. İnsanlığa eziyet edenleri taktir edemeyiz. Adil paylaşıma, refah ve huzura özlem duyulmaktadır.

1.2. İnsan ve devlet

Aristo'ya göre; "Devletin amacı, insanları sadece bir araya getirmek değil, bir arada yaşamalarını sağlamaktır." Devlet insanları, varlığını ayakta tutmak için kullanmaz. Devlet, insanların kurduğu bir birlikteliktir. Devleti insanlar kurmuştur. Devlet insanlara ait bir kurumdur. Devlet insanları yönetmeyi değil, insanlarla birlikte devleti yönetmeyi amaçlamalıdır.

Birçok insan, sanatçı, sporcu veya siyasetçi, sahasında öne çıkarak ve devletin idaresinde çalışarak, şöhret olmak istemektedir. Halk arasında itibar kazanmak, memleketin gözleri üzerine dikilmiş olarak gururla yaşamak emellerini içinde taşıyanların sayıları oldukça çoktur. Benjamin Disraeli bu gayeyi bir gün seçim meydanlarında itiraf etmişti. Halk arasında itibar kazanmak için, zenginliğini ortaya dökenlerin ve memleketine hizmet etme gayesinin, hayatında öncelik taşımadığı bilinen veya bilinmeyen insanlar da oldukça çok olsa gerektir.

Atatürk (Atatürkçü Düşünce, s.1005) diyor ki; "...Bizim nazarımızda çiftçi, çoban, amele, tüccar, sanatkar, doktor, velhasıl herhangi bir içtimai müessesede faal bir vatandaşın, hak, menfaat ve hürriyeti müsavidir..." Günümüzde her meslekte

çalışanların, kültür seviyeleri ve anlayışlarının insani çerçeveye oturması ile, Atatürk'ün söylediği eşitlik ortamı sağlanacaktır.

Tarih boyunca, mahiyeti meçhul bir sürü insan, bir sürü devlet gelip geçmiştir. Devletler ne kadar çeşitli, insanlar ne kadar farklı olsa da, medeniyet birdir, her ülke ve her insan nazarında medeniyet farklı değildir. İçinde yaşanılan devlete hep, toplumun özü ve kimliği gözüyle bakılmış ve aynı topraklar üzerinde yetiştirilen, meyveleri, sebzeleri, ekmeği yiyen, suyu içen ve bir aile misali, yaşayanların bir araya getirilmesini sağlayan güçlü devlet, aynı insanların huzur ve mutluluk İçerisinde yaşamaların! temine çalışmıştır. Medeniyet bir yönüyle de budur.

Birde insanlardan başka, hayvanlar, ağaçlar, tabii kaynaklar, doğal sular, toprak, hava ve benzeri yararlanılan diğer değerlerde buiunur. Devlet, hayatın yaşanmasında insanlarla beraber, insanların istifadesine sunulan diğer değerlere de önem verir, korur, kontrol eder, kullandırır. Devlet, kendi topraklarında duran canlı veya cansız her şeye sahiptir, üzerlerinde tasarruf sağlar. Yanan ormanlar, trafikte vuku bulan kazalar, kaza geçirenler, hasara uğrayan araçlar, gasp edilen insanlar, katledilenler ve birçok olaylarda devletin gücüne muhtaç olunur, yardım alınır, korunulur.

Amerika Birleşik Devletleri eski Cumhurbaşkanı **Kennedy'in şöyle bir ifadesi** var;"Biz bugün de dün yaşadığımız gibi, rahat ve huzur içinde bir hayat sürmeyi elbette isteriz. Ama tarih buna müsaade etmiyor." Harpler, yokluklar, rekabet ve birçok şey hayatın önünde, tarihin acımasız engelleridir. Devlet insanlarına engelleri aşmak için, yol gösterir, insanlara yol gösteren devlet, kendi istikametini milletinden aldığı güçle belirler.

Evvela devlet, devletin hangi istikamete gittiğini bilmeli, sonra da milletinin istikametini tespit etmeli ve istikamette müşterek yolu tayin etmelidir. İnsanlar farklı, devleti farklı istikamete giden ne bir devlet ve ne de bir millet rahatı ve mutluluğu bulamaz, içinde yaşadığımız devletin siyasette, sosyal yapısında, ekonomisinde, kültüründe hangi amaçlara hizmet ettiği, hangi hedeflere koştuğu, hangi araçları kullandığına baktığımızda, eksikliklerin oldukça fazla olduğunu görmemiz gözden kaçmamaktadır. Önce siyasi yöneticilerin ülke istikrarını bozduğunu, ülkenin istikametini şaşırttığını görüyoruz.

Devletin her zaman insanlara ihtiyacı vardır. Devlet, politikalarını, ilkelerini, kurallarını, bazı vatandaşlarını kendi bünyesinde çalıştırarak, görevlendirerek, yürütür. Devlet işlerinin yürütülmesi, devletin varlığının delilidir. Çalışıp çabalamayan devletin, varlığından söz edilemez. Çalışıp, çabalayan, yine insanlardır, devlet değildir, insanlara olan muamelelere, şekillere göre devletin yönetim tarzı oluşmaktadır.

2500 yıl önceki filozofi tespit ne ise, bugün farklı bir değerlendirme yapmak

zordur, insanların yapısı nasıl değişmedi ise, devletlerin tarzları da farklılaşmada Yaşamını en iyi şartlarda yasamak isteyen insanlar, diğer insanlarla rekabet etmekte, hayatlarını idame etmek istemekte, başkalarının kazandıklarına ortak olmak istemektedirler. Devlet de insanların kazançlarını toplayıp, hizmetlerini yürütmek istemektedir.

İnsan, devlet karşısında bir vatandaşlık sıfatına sahipse, kişisel hak ve özgürlükleri olup, bu değerleri hiç kimseye devredemez. Oy hakkı da malumdur ki, başkasına devredilememektedir. Vatandaş ta insandır. Vatandaşın hem haklan, hem de sorumlulukları vardır. Vatandaş yaşadığı çevrede yalnızca sorumlu tutulamaz. Devlet küçük bir azınlığın aleti olmayıp, bütün vatandaşlarına eşit muamele yapmak zorundadır. Devlet toplumsal ilişkilerini belirlerken dikkatli ve dengeli davranmak durumundadır.

İnsanın madde ile ruhun etkisinde olduğunu unutmamak lazımdır. Devletin de maddeye ve ruha bakan yönü vardır. Maddi gücü kadar, ruhu da vardır. Devletin vatandaşlarıyla bîr araya geldiği manevi bütünlük de önemlidir. Bu manevi bağ vatandaşların canıyla, malıyla devletini, vatanını koruma duygulan oluşur.

Devlet, elde edeceği istihbarat bilgileriyle toplumla arasında davranış ve diyalog biçimlerini belirler. Resmi, yarı resmi, sivil toplumlarda da istihbarat vazgeçilmez, yaşamlarının devamı için gerekli ve tükenmeyen bir faaliyet ve zengin bir sermayedir. Milletin sözfü ve fiziki bütün mesajlarını devlet dinler, dinlemek zorundadır. Yani adalet dağıtır, sağlık hizmetlerini verir, yol yapar, trafiği düzenler.

Totaliter yönetimlerde;" ...bilgi, enformasyon ve istihbarat, yönetici zümrenin elindedir. Öncelikle kişileri yönlendirmek, etkilemek, motive etmek ve sistemin lehine olabilecek şekilde her türlü olayı ve tarihi vakaları değiştirmek, sistemin yanlışlıklarını doğru imiş gibi, insanlara kabul ettirmek amacıyla kullanılır...toplumun yönlendirilmesi için bütün bilgi, enformasyon ve istihbarat bir merkezde toplanır. Alt kademelerden gelen her türlü bilgi, haber ve malumat, yönetici zümreyi hoşnut edebilecek türdendir. Yönetici zümreden halka iletilen bilgi ise, sadece sistemin ve ideolojinin (sözde vatan ve toplumun) lehine, bekasına ve güvenliğine yöneliktir. (Em.gnl. Korkmaz Tağma, s.136,137)" Bu da, önemli bir yaklaşımın değişik bir bakış açısıdır. Devlet kendini milletinin menfaatine emniyet altına alır. Bu da kişilerin devletle olan ilişkilerinde daha da dikkatli olmasını sağlayabilir.

Otoriter yönetimlerde ise;"...bilgi, enformasyon ve istihbarat, emniyet ve asayiş teşkilatı ile silahlı kuvvetlerin kontrolü altında bulundurulur...siyasi iktidara ve partilere yönelik en büyük tehdit, genelde istihbaratı elinde bulunduran emniyet ve asayiş teşkilat/ ile silahlı kuvvetlerden gelir...Bu sistemlerde şeffaflık (açıklık, saydamlık) ilkesi uygulanmaz. Bireylerin ve halkın bilgilendirilmesi bürokratların taktir

ve yetkisine bırakılmıştır. İstihbarat genelde kişilerin fişlenmesine yöneliktir...Bireylerden ve halkından bilgiyi kısıtlayan bu tür ülkelerin, haiktan da bilgi alması ve çağdaş ülkeler düzeyine gelmesi mümkün değildir.{Em.gnl.Korkmaz Tağma, s.137,138)" **Devletine ve milletine yanlış yapanların belirlenmesi ve o kişiler veya grupların zararsız hale getirilmesi devletin esas görevidir. Ancak, yanlışlıkların neler olabileceğinin tespiti de kanunla belirlenir, karara varılır.**

Milli kararların verildiği zamanlarda, maddi ve manevi desteğine ihtiyaç duyulan milletin, yapacakları fedakarlıkların ölçülerini veya değerini belirlemek mümkün değildir. Millet topluca veya her bir vatandaş zamanı geldiğinde, zor anlarda canını bile feda etmekten kaçınmamaktadır. Devlet gerçek anlamda, kayıtlı vatandaşlarından ve sınırları çizilmiş toprak parçasından ibaret olup, devlet milletinin özelliklerine uygun yapılandığında, vatandaşlarını ve topraklarını daha kolay işletecek, yönlendirebilecektir- Devlet-vatandaş ilişkisi çok hassas ve önemlidir. Dürüstlük, fedakarlık, ahlaki davranışlar, adalet, sağlıklı bünye sıcak ilişkilerin temelinde yer alır.

Halkının ne düşündüğünü, ne hissettiğini araştıran ve tespit eden devlet, milli bünyeye uygun ve paralel doğrultudaki politikalarıyla devletin geleceğini hazırlayacaktır. Milli menfaatlerin zaferi, her zaman milli politikaların eseridir. Milli politikalar da, devletin profesyonel yetiştirilmiş kamu memurları eliyle hazırlanmış ve toplumun onayını almış fikir ve düşüncelerden ibarettir.

Vatandaşlarını, yani milletini, halkını ve topraklarını samimiyetle gözetip kollayan bir devlet, başka hiçbir değeri, milletinin maddi ve manevi öneminin ve değerinin üstünde tutmaya çalışmayacaktır. Bir takım ön yargılarla hadiseleri çarpıtmaktan kaçınılacaktır. **Locke bir ifadesinde diyor ki;** "Egemenliğin kendisine niçin verildiğini unutan, temel amaca aykırı davranan, yolsuz, düzensiz buyruklarla halkı yoksulluğa düşüren bir iktidar, ister tek kişinin, ister bir azınlığın elinde olsun, soysuzlaşmış, zorbalığı kafasına koymuş demektir."

Devlet ve millet gücünün toplamı milli güçtür. Milli menfaatler milli güçle elde edilmektedir. Milli güç milletin hizmeti için oluşmuştur. İnsanlar olmasa dünyanın hiçbir önemi yoktur. Bir çok devlet bulunmaktadır ki, milli egemenlik ve millet iradesi uygulanmayabilmektedir. **Milli irade ve milli egemenlik milletindir. Milli irade baskıdan uzak, şaibelerin karışmadığı serbest seçim haklarının millete verilmesi ile mümkündür.** Ancak, serbestlik, eşkiyaya, hırsıza, yalancıya hak vermemelidir. Eğitimden, anlayıştan, akıldan, mantıktan, bilgiden mahrum kalmış bir milletin iradesi de yanlış kararlar verilmesine neden olabilir. Bu nedenle, milletin eğitim ve bilgi gücü, iradesini sağlıklı kullanmasına neden olacaktır.

Ancak, sivil toplum alanının sınırlandığı toplumlarda, insan hak ve özgürlükleri bilinci, hak arama alışkanlığı kısıtlanmıştır. Lider, yönetici ve bürokratların lütfet-

tiği kadar insan hak ve özgürlükleriyle yetinmek, halkta bir alışkanlık oluşturmuştur. Bu ülkelerde siyasr güç ve yönetim (devlet) mevcut statükoyu devam ettirebilmek için, insan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı yönde sorunlar üretmeye ve ülkeyi kriz politikalarıyla yönetmeye çalışırlar... Kuvvete dayalı sosyal ve kültürel yapılanmalarda insanın doğal hakları daima güçlünün elinde kalır. (Em. Gnl. Korkmaz Tağma, s.51)

ispatlanmış gerçeklerin inkarı boşunadır. Düşünce dünyası çölleştirilmiş ve varı yoğu tüketilmiş bir topluma, kendi ruhunda derinleşmeyi, kendini keşfetmeyi ve değişimci ruhu çıkarması gerektiğini aşılamak, topluma yapılan en büyük iyiliktir. Cahilliğe karşı ilimle, yoksulluğa karşı çalışma ve dayanışmayı bilmezlik, gerçekleri inkardır.

Minicik arılar da, karıncalar da bütün işlerini ortak yarara göre biçimlendirirler. Ahenkli, telaşsız ve kavgasız bir ortamda yaşarlar. İnsanlar toplu yaşamaya uyum göstermediği sürece, ayrılıklara düşerler. İnsanların akıl ve mantıklarını iyiye kullanabilecekleri gibi, kötüye de kullanabilecekleri malumdur. Belli bir yaşa ulaşıldığında kötüyü terk etme yolunda bir fırsatı veya şansı kullanmaları da imkan dahilindedir. Aklın ve mantığın ışığında olayları incelemek, sonuçları aklın ve mantığın süzgecinden geçirmek insana verilmiş ilahi bir özelliktir.

Minicik arıların ve karıncaların yaşadığı paket programının aynısını insanlar kendilerine lütuf edilen akıl ve mantıkla bulacaklardır. İşte insanlık mevcut kaynaklarıyla ve varlığıyla bir sınavdan geçmektedir. Cehaletle mücadele etmeyenlerin sınavı kaybedecekleri kesin, ama eğitimlilerin kazanacakları da kesin olmasa gerektir.

Devletin insani hak ve hukuk kuralları çerçevesinde, her bir vatandaşına vereceği fevkalade önem abartılamaz. Devlet haksızlığa uğrayan, zarar eden veya mağdura güç göstermez, şefkat eder, korumaya alır. Ancak, devlet bütün vatandaşlarına eşit mesafede ve eşit yakınlıktadır. Ayırımcılık, dışlamalar ve kayırmalar devletin birlik ve bütünlüğünü zedeleyen ve vatandaşlarının güvenini sarsıcı tutumlardır. Anlaşmazlıkların çözümüne bütün vatandaşların katılımı sağlandığında, her hangi bir vatandaşın hata ve kusurlarını toplum çok iyi cezalandıracak ve yararlı çalışmalarını da çok geçmeden mükafatlandıracaktır.

En büyük ve adii çözüm halkın yaklaşımı ve katılımıdır. Ten güzelliği ile ruh güzelliği tercihi yapmaya zorlanabilirsiniz. Her ikisini de bir arada bulmaya çalışacaksınız. Ancak, önceliğiniz ruh güzelliği yönündedir. Çünkü, ten zamanla yaşlanacaktır. Kalıcı olan ruhtur. Yani, devletin, vatandaşla manevi ilişkisi hiçbir zaman unutulmaz. Şekil ilişkileri de ayrıdır. Ülke içi disiplin, saygı ve sevgi gereklidir. Ama manevi bağlılığın önemi tartışılmayacaktır.

Bireyi devletin emrinde ve hizmetinde bir araç olarak görmek yanlıştır. Dev-

leiın tek amacı bireydir ve onun mutluluğunun gerçekleştirilmesidir. Eflatun eserlerinde, "halkı yönetenlerin, devleti zenginleştirmek ya da güçlendirmek olmayıp, vatandaşlarına rahat yaşama ortamını temin etmek, daha iyi ahlakı onlara sağlamak, vatandaşlık onurunu ve ruhunu tesis etmeleri" görevini üstlendiklerini ifade etmektedir.

Kendi kendilerine, doğuştan bir takım haklar veren, kendilerini üstün gören insanların idare ettiği yönetimler ve yöneticileri bîr tarafa yerleştirdiğimizde; bilgisi, becerisi, dürüstlüğü, tecrübesi, ahlakı ve adil davranışı ile göz dolduran ve bu güzel vasıfları kendini seçenlerce onaylanmış yönetimleri ve yöneticileri de ayrı bir tarafa yerleştirmek ve hangi tarafın yönetilenlere ve iş üretimine yararı olacağını değerlendirmek lazımdır.

Devletin hizmetlerini yürüten memurların, güzel vasıflarla donatılmaları şarttır. Devletin memurları milletin, vatandaşların menfaatlerini kollamak ve gözetmek zorundadırlar. Memur tanrı değildir. Memur devlet temsilcisidir, devletin hizmetindedir, milletin emrindedir. Dünyanın en iyi ülkeleri, memurlarını vatandaşlarına en iyi hizmetleri ulaştırmakla memur kılmışlardır. Makamlarındaki yetkiyi kendilerine hizmette kullananlara da bu fırsatı vermemiştir. Bu fırsatı kendinde görenleri ve kullananları da cezalandırmıştır.

Çiçeron şöyle diyor; "Bütün kamu işleri bir tek kişinin elindeyse, o kişiye kral, o yönetim biçimine de krallık denir; hükümetin başında bulunan bir tek kişi değil de bir azınlıksa, bu yönetime verilecek ad seçkinler yönetimi'dir; halk hükümeti ise, iktidarın halka geçmesiyle olur." Çjçeron önemli bir noktaya değinmiştir. Halkın yönetime katılması en sorunsuz yönetim tarzıdır. Halkı yok farz etmek anlayışı günümüzde terk edilmiştir. Ancak, halkın istekleri insani, vicdani ve mantıklı olmalıdır.

Devletin çatısına, can ve ruh veren halktır, millettir. Yasaların milli karakter ve özellikler uygun olmaması halinde, toplum ve devlet; etlen ve organları iskeletiyle bağdaşmayan, biçimsiz, güçsüz ve sakat bir yaratığa döner (MGK Yayını, No. 1,s.116). Devletin amacı insanları sadece bir araya getirmek değil, bir arada iyi yaşamaları için gerekli maddi, manevi sosyal alt yapıyı, adaleti, eğitimi ve emniyeti sağlamaktır.

1.3. Devletin Amacı

Amerika'da bir Noel gününde, yoksul bir ailenin küçük çocuğu Noel Babaya mektup yazar. 'Noel Baba, Kuzey Kutbu[1] dendiğinde bu tür mektuplar, özel olarak Amerika Merkez Postanesinde toplanır.

Mektupta; ' Noel baba annemin 100 dolara ihtiyacı var, lütfen gönder.' Mektup Posta İşletmesi yetkilisinin masasına konur. Merhamet hisleri kabaran yetkili,

yirmi dolar çıkartıp, zarfa koyar ve çocuğa gönderir. Parayı alan çocuk, tekrar mektup yazar. 'Noel Baba ihsanına çok teşekkür ederim. Yalnız, daha önce belirttiğim gibi, bizim 100 dolara acele ihtiyacımız var. Zahmet olmazsa, 100 doları Washington kanalıyla gönderme, çünkü oradaki bürokratlar senin gönderdiğin 100 doların 80'ini vergi olarak kesmişler, elime 20 dolar geçti.'

Devletin amacı, vergi toplamak değildir. Hizmet üretmektir. Vergileri de, bu hizmetlerin üretilmesinde kullanmaktır. Milletin gücünü zorlayarak vergi toplamak ne kadar yanlış ise, toplanan vergileri israf etmek de o kadar yanlıştır.

Aristo'nun dediği gibi; devletin amacı icraatı, hedefi; insanların mutluluğunu, rahatını ve yararını gözetmektir. Anayasa ile devlet bu hakkı vatandaşlarına verir. Görevlendirilen devletin memurları da, bunun bilincinde olup, kendilerini, hislerini, menfaatlerini öne çıkarmadan, devletin vatandaşlarına hizmette birer elçi olduklarını bilmek durumundadırlar.

Memurlar, kendi ülkesinin vatandaşlarına'beîli saatler arasında ve ücret karşılığında çalışan insanlardır. Yetkilerinin, vatandaşların üzerine despot bir tarzda uygulamak olduğunu düşünmeleri imkansızdır. Kamu hizmetlerinde ki çalışmalarında, yetkileri kadar, sorumlulukları da vardır. Hepsinden öteye, yetkileri ve sorumlulukları çerçevesinde denetime tabidirler. Evvela kendilerine hizmet götürülen vatandaşların denetimi ve sonra da devletin içinde ki muhtelif denetim kurumları onları denetler. Devlet, kendisini memurlarıyla temsil ettirir. **Devlet, memurların verdiği hizmetlerin içinde anlam kazanır, gizlenir.**

Her devlet hizmetleriyle her zaman belirlediği hedeflere ulaşacak kadar, güçlü ve büyük olmayı ister. Kullandığı kaynakların ve araçların, çalıştırdığı elemanlarla bu hedeflere kendisini taşımasını sağlayacak yeterlilikte olmasını ister ve vatandaşlarının tam ve tereddütsüz desteğini bekler.

Önceden ne yapılacağını, nasıl yapılacağını, ne zaman yapılacağını, ve hangi memurlar tarafından yapılacağını devlet belirler ve şekillendirir. Yani, plan ve program yapar. Devlet, memurlarını en profesyonel ve dürüst kadrolardan oluşturur. Bu hizmetleri en uygun bedeller karşılığında ve en fazla hizmetler üreterek yerine getirir. Devlet gücünü milletinden alır, memurlarının hizmetiyle vatandaşlarına güç verir. Enerji dönüşümlü elde edilir.

1.4. Güçlü Devlet

ABD eski Cumhurbaşkanı 3 Mart 1962 tarihînde, Calîfornia Üniversitesindeki bir konuşmasında (Politikada Nükte, Nejat Muallimoğlu, IVluallİmoğlu yayınları -1976, s.380); **"Büyük Fransız Mareşali Lyautay'ın bir hikayesini hatırlıyorum. Bir gün bahçıvanına, bahçeye muayyen bir ağaç dikmesini söyledi.**

Bahçıvan, Mareşalin istediği ağacın ancak yüz senede olgunlaşacağını söyleyerek, itiraz etmek istedi. Mareşal Lyautay, bunun üzerine, 'O halde, kaybedecek hiç vaktimiz yok,' dedi. 'Ağacı bugün dik.' "

Türkiye'de hiç vakit geçirmeden bu çeşit ağaçlar dikilmeli, sanayisini kurmalı, bilgi ve teknolojisini tesis etmelidir. Günü birlik politikalar, uygulamalar ülke insanlarının geleceğini karartmış, ipotek altına almış, bugünlerimiz ise, geçmişte yaşamış ülke insanlarının bıraktıkları borçlar ve sorunlar ile krizlere dönüşmüştür.

Devlet, sistemli ve uzun zamana yayılan bir çalışma ve bir yönetim tarzını, uzmanlaşmış kadrolarla yürütmek zorunluluğundadır. Kurum ve kuruluşları, elektronik ağlarla örülen haberleşme sistemi ile kaliteli ve hızlı kamu hizmetleri devleti güçlendirir. Vatandaşlar arasında milli dayanışma, milli duygu, çalışkanlık ve fedakarlık, milli devleti güçlendirmektedir.

Devlet, yetişmiş memurlarıyla milli gücü kazanır. Bugün memurların neleri bilmeleri veya nelerin kendilerine öğretilmesi gerektiği sürekli müzakere edilir. Teorik alanda fazlaca bilgili olup, pratikte yetişmeyen fazlaca memur yetişebilmektedir, **işin niteliği ile elemanın niteliğini birbirine karıştırmamak, ayrıştırmak gerekir.** Ayrıştırma yapıldığında, Devlet için çalışan elemanların çalışkanlığı ve kabiliyeti devletin gücüne yansıyacaktır.

Memurların psikolog ve psiko-sosyologlarla sürekli görüştürülmeleri, test ve imtihanlardan geçirilmeleri, ABD' de normal bir çalışma iken, aynı uygulamayı az gelişmiş ülkelerde yapmaya çalışsanız, tepkilerle karşılaşabilirsiniz. Her zaman, en zeki, en iyi tahsil görmüş bir kişi en çok basan kazanacak demek değildir. **Sadece diploma işsizlikten korunmak için kullanılmamalıdır. Türkiye gibi ülkelerde eline diplomayı alan, hemen iş bulacağını ümit ettiği gibi, diploması olmayan varlıklı insanlar çok büyük ticari kazançlar sağlayabilmektedir. Türkiye'de önemli olan, ortaya konulmalıdır.**

En iyi yönetici sıfatını kazanan ve elektronik ortamdan en iyi yararlanan ve organize olan, elindeki imkanları en iyi kullanan, zamana değer veren, sağlıklı ve güvenilen elemanların daha başarılı olmaları daha mümkündür. Sadece yabancı dili olan kalitelidir, denemez. Yalnızca, bilgisayar kullanabilmek de maharet değildir. Düşünmesini bilmemek ise, bir eksikliktir. Sağlıksız bünye kişinin elenmesine kafidir.

Yönetim modelinde yönetici özelliğine sahip elemanların yönettiği bir devlet en iyi devlet rolüne bürünür. 55 yaşı geçen elemanların yönetimin dışında değerlendirmek formülü daha yararlı sonuçlar çıkarabilmektedir. 65 yaşma ulaştırılan eskimeyen yöneticilerin bir an evvel geriden gelenlerin yetişmelerini sağlamalarını ve 55 yaşında yöneticiliklerini terk etmelerini Japon modelinde görmek mümkündür.

Kamu yönetiminde yapılacak değişimlerde, devlet ile yönetimin modelini ayrı ayrı değerlendirmede yarar vardır. Japonya'nın başarılarını algılamaktan yoksun olmamak gerekir.

Bir devlet, ülkesinde, siyasal, etnik ve gelişim mesafelerini maddi-manevi tüm imkanlarını seferber ederek düzenler ve dış güçlerin o devlet istismarını önlerse, yaşar ve gelişir. Hangi devlet ki bunları yapmaz veya yapamaz, çökmeye mahkumdur (MGKYayını, No.1 s.57). **Devlet kendi organizasyonunu, dış etkilerden stratejik olarak korumak zorundadır. Gerekli tedbirleri alır, alternatif savunma mekanizmaları kurar. Milleti çalışkan olan devlet, hareketli mekanizmalarıyla ayakta kalır, yıkılmaz, gelişir, büyür, düşmanlarından korunmasını bilir.**

Devlet, uyumaz, uyutulmasına da fırsat verilmez. Devlet bütün sahalara hakimdir. **Devlet, milletine olan hizmetleriyle yorulmaz. Devlet, milletinin hizmetine görevlendirilen bir kolektif güçtür. Devlet vatandaşın gücü olup, devletin çalıştırdığı memurun gücü değildir.** Memur vatandaşın hizmetindedir. Topluma devletin talimatları doğrultusunda, kimi beden gücüyle, kimisi de zeka ve mantık gücüyle hizmetini devlet adına milletine sunar. Devletin memuru problem üretmez, problemin kaynağı olamaz. Bilakis, çözüm üretir. Bürokrasi problem ürettiğinde devlet iflas eder. Az gelişmiş ülkelerde bu çeşit sıkıntılar barizdir. Devletin performansını düşüren neden bütçedeki açıkların yanı sıra, kamu görevlilerinin problem çıkartması ve disiplinsizliğidir.

Kendilerine hizmet sunulan vatandaşın, devlet içinde kendine mahsus bir varlık oluşturduğunu kabul etmek lazımdır. Devletin her etkinliğinin, toplumun ve vatandaşın yararına yönlendirilmesi gerektiği genel kabul görmüş görüştür. **Vatandaşı olmayan devlet yoktur. Devleti olmayan vatandaşlarda dünyada vardır, ama sayıca azdır.** Devlet gücünü ve kutsallığını, vatandaşlarının menfaatine yönelterek, istismara imkan vermez. Vatandaş-Devi et ilişkisi iyi niyet üzerine kurulmuştur.

"Güçlü ve Kutsal devlet" anlayışı, yönetici zümrenin, çeşitli bahanelerle evrensel değerleri göz ardı etmesine ve kendi doğrularını topluma kabul ettirmesi için, totaliter ve otoriter metotlara başvurmasına sebep olmuştur. Bu anlayışla, yönetici zümre, kendisine sadık vatandaş oluşturmak, kendine karşı gelebilecek muhtemel tepkileri de önleyebilmek için kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayacak tedbirleri bir gecede sessiz ve sedasız alıp uygulayarak, halkı belirli bir kulvarda tutmak zorunluluğunu daima hissetmiştir.fEm.gnl.Korkmaz Tağma, s,61)

Bazı asya ülkelerinde 1980 yılından sonra önemli ekonomik gelişmeler ortaya çıktığını hatırlayalım. 1953'te sona eren Güney ve Kuzey Kore savaşından çıkılması sonrası, 1960-1990 yılları arasında Güney Kore ekonomide önemli bir büyüme yaşamıştı. Güney Kore yanında, Hong Kong, Tayvan ve Çin ekonomideki büyümeleriyle dikkat çekmeye başlamıştı.

Bir süre sonra da, Japonya, Malezya, Endonezya ve Tayland kaplanlar lakabıyla kendilerini gösterdiier. Asya ekonomilerinde, devlet sanayinin gelişmesi için, mali ve nakdi teşvikler verilmekteydi. IMF programlarına takılmaktan ve IMF'ye muhtaç duruma gelmekten kaçınmaktaydılar. Yurtiçi sanayi ciddi şekilde koruma altına alınmıştı. Uİuslar arası piyasalara hakim olabilecek şirketler ortaya çıkartılmıştı. Örneğin, Güney Kore'de 30 büyük holding özel sektörde önemli birer büyüklükteydi.

Doğu asya ülkelerinde tarım dinamikleştirilmiş, ihracat hızia artmış, insan kaynaklarına azami önem verilmişti. Tayland'da halkın çoğu ve yatırımcılar ellerindeki nakdi paraları dolara çevirdiklerinde, dövize dayalı dış borçlanmaların devalüasyon sonucunda artması, ayarlanabilir-sabit kur adı altında bankalar zor duruma girmiş, ekonominin çöküşü sağlanmıştı.

Ağustos 1997 tarihinde, Tayland'ın uluslar arası yardım çağrısı sonrası, IMF ve dost ülkeler Tayland'a 20 milyar dolara yakın bir yardım da bulunmuşlardı. 1994-200 yılları arası dış borçların GSYİH'ya oranı yüzde 57 civarındaydı. Dış borcun Milli Gelire oranı 1998 'de yüzde 77'ye ulaştığı söylenmekteydi. Ülkede vergilerin oranlan yükseltildi, miktarları artırıldı. 40'tan fazla finans kurumu maalesef kapatıldı.

Kriz ülke geneline yayılmıştı, IMF yardım ettiğinde, kriz önlenememiş, bilakis diğer ülkelere sıçramıştı. Malezya, Endonezya ve Güney Kore hızla ellerindeki dövizi satmış, milli paralarını piyasadan çekmiş, döviz değerlerinin yüzde 40 artmasına engel olamamışlardı. Japonya ve Hong Kong'da bile borsalarda büyük düşüşler görülmüştü. Amerika Birleşik Devletlerindeki borsa bile etkilenmişti.

Güney Kore 60 milyar dolara yakın, Endonezya İse 45 milyar dolara yakın destek almış, ekonomilerinin batışına engel olmaya çalışmışlardı. Bu krizlerin esas nedeni, ekonomik birimlerin borçlanmayla yatırımlarını finanse etmesi, devletlerin bütçelerinde hızla açık çıkması ve ülke ekonomileri borçla büyümeye çalışmalarıydı. Türkiye'de son yirmi yıllık ekonomisi ve mali piyasası farkhmıdır, her vatandaş bin kere düşünmelidir.

Latin Amerika krizinde ise, yüksek faizler, devalüasyonlar ülkeden sermayenin kaçışına sebep olmuş, üretim kapasiteleri hızla düşmüştü. Dünya da uluslar arası finans çevrelen tarafından aşırı borçlandırılan Afrika ülkeleri, sonra da Latin Amerika ülkeleri ve son yıllarda da Türkiye gibi ülkelerde kader çizgilerinde farklılık yoktur. Uzak doğu asya ülkeleri de son birkaç yıldır, aynı kader çizgisine sokulmuştur. **Türkiye kader çizgisinin çizimini, borç aldığı ülkelerin kalemine bırakmak üzeredir.**

Özel sektörün büyümesine dayanmayan hiçbir politika krizleri atlatamadığı apaçık ortadadır. Kemer sıkma politikaları gelir dağılımını bozmuş, zengin

kesiminin işine yaramış, orta tabakayı hızla yok etmiştir. Büyük marketler zincirlerinin orta gelirli müteşebbisi yok ettiği gelişmiş ülkelerde tartışılmaya başlanırken ve bu teşebbüslerin ülkeye zarar verdiği düşünülürken, Türkiye büyük marketlerin açılmasıyla mutluluk duymuş, kalkınma yolunda göğüs kabartmıştır.

Yüksek faiz, yüksek enflasyon, kamu yatırımlarının, azaltılması ülkeleri kaosa sürüklediği bilindiği halde, bu ucuz ve aciz politikalarla ülkeler intihar etmektedirler. Türkiye'de aynı politikaların kısır döngüsü yaşanmaktadır. Para, sermaye repodadır.

Yukarıdaki tespitler Türkiye'nin bugünkü durumu ile karşılaştırıldığında, farklılıklar veya benzerlikler nelerdir daha da fazla örneklerle bulunabilecektir, ileride değişik analizler yapılacaktır.

Türkiye'nin üyesi olduğu OECD ülkelerinde bankacılık sektörünün öz kaynaklan GSYIH'nın yüzde 80'ine ulaşırken, Doğu ve orta Avrupa ülkelerinde bu oranın % 40, Türkiye'de ise oranın yüzde 6,2 olarak olduğu ifade edilmektedir. Buna karşılık Türkiye'de bankacılık sektöründe toplam mevduatın GSYIH'ya oranının yüzde 43, zengin ülkelerin ortalamasının yüz'de 31, çok zengin ülkelerin ortalamasının ise yüzde 53,7 arasında bir değer olduğu beyan edilmektedir. Bu oranların Türkiye hakkında hiçte değerlendirme yapılabilecek rakamlar olduğu söylenemez. Çünkü, bankalardaki mevduatların, Milli Gelirin yüzde 55'ine sahip, nüfusun yüzde 20'si olduğu düşünülmesi lazımdır.

2.Temmuz.1920 tarihli bağımsızlık savaşına çağırdığı beyannamesinde Mustafa Kemal Atatürk şöyle der; "Yaşamak isteyen milletimizin isteği bir kelimede özetlenebilir ve gayet meşrudur, istiklal. Avrupa'nın yöneticilerinden ve sermayedarlarından ayrı olan asıl milletleri bizim hayatımızı bize çok görmüyorlar. Eğer bugün Fransız milleti ile, italya milleti ile, hatta İngiliz milleti ile düşmanlık halinde bulunuyorsak, bu milletlerin seslerini işittirememelerinden ve kendi yöneticilerinin istila ve sermaye emelleri için, bizi yok etmelerine ses çıkaramamalarındandır."

. Türkiye gibi güçlü bir devleti gören Avrupalı milletlerin bakışlarını Mustafa Kemal Atatürk çok iyi tercüme etmiştir. Aynı dönemlerde Avrupa'nın birçok ülkesinde diktatörlüğe benzer yönetimler oluşmaktaydı. Esasında, Türkiye 1940'lı yıllardan başlamak üzere gidişatını, yönünü karıştırmasaydı, sorunları çözüp, Avrupa ülkeleriyle aynı kulvarda ve daha fevkinde bîr güçte olabilirdi.

Bilsay Kuruç bir makalesinde şöyle tespitlerde bulunmuştur (Satılmışların Ekonomisi, Vural Savaş, Bilgi yayınevi, Ankara 2002, s. 33 ve Bilsay Kuruç, Mustafa Kemal döneminde ekonomi, Bilgi yayınevi,1987, s. 46) ;

"1931'de İktisat vekili Mustafa Şeref Bey anlatıyor:

'Cumhuriyet Türkiye'si evvela devleti millileştirdi, milli bir devlet vücuda getirdi. Bu, gayri Türk olan anasırın (unsurların) memleketten ayrılmasını, icap ettirdi (gerektirdi). Öteden beri onların elinde toplanmış olan menkul kıymet stoku da onlarla beraber gitmiş oldu.'

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonominin tablosu yokluklardan ibarettir. (...) M. Şeref Bey'i dinlemeye devam edelim.

'Bu memlekette bir vakitler şimendiferler, bankalar, ticaret, sanayi, milli şirketlerin hisse senetleri, hatta en iyi tarlalar ve şehirler dahilindeki en iyi emlak Türklerin değil ecnebilerin elinde idi. (...) Milli iktisattan bahsetmek bir vakitler bir kabahat, bir vakitler de muammadan (bilmeceden) bahsetmek gibi bir şeydi.'"

Bugünlere gelinirken, devleti güçlü hale getirmek için milli mekanizmaların harekete geçirilmesinin kolay olmadığı görülmektedir. Tarihi gelişimler, zamanın içerisinde gelişen olumlu veya olumsuz olaylar bir ülkenin güçlenmesini sağlayabilir veya güç kaybetmesine sebep olabilir. 1938-2002 yıllan arasında Türkiye çok farklı veya benzer krizlere, hatalara, bunalımlara girmiştir. Birçokları yaşanılanları tahlil ve tercüme etmiş, sonuç olarak, kişisel davranmalar kolektif çalışmaların önüne geçmiş, kişilerin kaprisleri ile, ortaya konulan tedaviler tatmin edici olamamıştır. Ülke her geçen gün-bir önceki gününü arar hale gelmiştir.

Gaffar Yakın bir makalede (Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 2001, sayj:41, s143) 2001 krizini şöyle anlatmıştır; " 2001 krizi aslında davul zurna çalarak, gümbür gümbür gelmiştir. (...) Siyasi, ekonomik ve devlet yapımızın tüm iyi ve kötü yanlarını bu krizde görmek mümkündür. (...) Ekonomimiz çarpıktır, çünkü artık bir bilim olan ekonominin temel kuralları yok sayılmıştır. (...) Toplam üretimimiz 4,5 milyon nüfuslu Danimarka'nın üretimine eşittir."

Devletin gücü ekonomik güçle doğrudan alakalıdır. Siyasetin gücü bile, ülke ekonomisine dayandırılmaktadır. Bir siyasetçi dış ülkelere gittiğinde, ülkesinin ekonomik gücü kadar itibar görmektedir. Yurt dışına giden devlet yetkilileri, ülkenin ekonomik gücü nispetinde itibar görürler, ülkeye döndüklerinde ise, havaalanlarında mübalağalı beyanatlar verip, davulla zurnayla, halaylarla karşılanırlar. Ekonomik bağımsızlık, milli bağımsızlıkla eşdeğerdir. Borç alarak, borçlanarak hiç kimse bağımsızlığını ilan edememiştir. Ekonomik krizlerden uzak bir Türkiye ekonomisi düzeninin kurulabilmesi çalışmaları başlatılmalıdır. Milli ekonomimiz ve milli sanayimiz kurulmalıdır. Türkiye'nin kalkınması, milli sanayimiz, milli savunmamız ve milli petrol rezervlerimize bağlıdır.

Doğu Perinçek (15 Eylül 2002 tarihli Aydınlık, s.3) Türkiye'nin önümüzdeki dönem öncelikli politika tespitini şöyle yapmıştır; "Komutanların programının birinci ayağı, bağımsızlıktır. Doğu Akdeniz ve Irak üzerinden gelen dış tehdidi gö-

ğüslemek, milli ekonomi, milli savunma sanayisi, Avrasya seçeneği, bölge merkezli dış politika: Bunların hepsi, bağımsız milli devlet İçin zorunlu başlıklardır." ifadesiyle tespitini açıklayarak, Türkiye'nin vazgeçilemez seçeneğini belirtmektedir. Güçlü devlet hedefi ve güçlü devleti oluşturmanın araçları sanıyorum belirlenmiştir. Önemli olan, iyi bir yönetim tarzı ve yönetici l erdi r. M illi savunma sanayinin tesisi, milli stratejimiz olmalıdır.

1.5. Aile ve devlet

Bir evin idaresi ile devletin İdaresi arasında; ailenin reisliği ve devlet başkanlığı sıfatıyla yapılan bir çok işlerde olduğu gibi, benzerlikler vardır. Ailede ki egemenlik, devlette ki egemenlik, benzeyen anlayışlara sahiptir. Babanın ahlakı, bilgisi, adaleti, tecrübesi, yeteneği, *dürüstlüğü* çocuğun üzerine ne kadar etkili rol oynayacağı malumdur. Devleti idare edenlerin de taşıdığı yetenekleri, tarzları, tavırları ve ahlaki özellikleri vatandaşlar üzerine olumlu ya da olumsuz etkiler bırakacağını söylemek mümkündür.

Aile düzeninde babasına karşı çıkan haylaz, şımarık çocuklarında mevcudiyeti muhtemeldir. Babanın disiplinsizliği bir etken olabildiği gibi, çocuğun tabii dengesizlikleri de negatif davranışlara seböp olabilmektedir. Baba, babalık hakkını kötüye kullanabilir. Örneğin, çocuğunun haklı isteklerine kulak asmayan baba çocukla zıtlaşarak, çocuğunun ancak, tepinmeleri sonrasında onunla ilgilenmesi ve bu yolla çocuğuna bilerek veya bilmeden tepki ve inatçılık duygularını yerleştirmesi de mümkündür.

Kısacası, çocuğu idare etmek bir bilimdir. Ebeveynin psikoloji, pedogoji eğitimlerini bilmeleri, çocuk yetiştirme de kolaylık sağlamaktadır. Olumsuz ilişkiler zaman zaman normaldir. Ama, uzun zaman alan olumsuzluklar kişilerin arasını soğutacak ve ilişkileri bozacaktır. Ebeveynin bilimsel tavırları müspet veya menfi tutumları çocukta temel karakteri ve ısınmayı oluşturacaktır. Ancak, çocuk, kendini tanıyabildiği yaşa geldiğinde, babasıyla olan ilişkisini çocukluk döneminin ve çevresinin etkisinde kalarak ayarlayacaktır.

Zaman içerisindeki birlik beraberlik, müspet, iyi ilişkilere dayanan bir manevi sözleşmeye dayanır. Burada dengeli ilişkiler, karşılıklı ahenk, ön plandadır. Devletin millete karşı görevleri olduğu gibi, milletin de devletine karşı görevleri vardır (MGK Yayını No.t,s.10). Babanın oğluna görevleri, oğlunun da babasına görevleri olduğu gibidir. Devletle, vatandaş arasındaki görevler kanunlarla belirlenmiştir. Bu kanunların, yasaların vatandaşın genel kabul göreceği biçimde hazırlanılması, günün şartlarına uygunluğu ve herkese uygulanması ilişkilerde ki samimiyeti ve güveni arttırıcı sebeplerdir.

2. Devleti n reformu

Politikada Nükte isimli kitaptan (s.283) bir nükte aktarayım;

"Bir gece demiryolu ile karayolu geçidinde bir kaza vukua geldi. Demiryolu aleyhinde dava açıldı. Demiryolunun avukatı, demiryolu kavşağının bekçisine sordu:

'Kazanın vukuunda siz vazifenizin başında mıydınız.'

'Evet'

'Feneriniz yanınız damıydı.'

'Evet. Yanımdaydı efendim.'

Hakim, herhangi bir ihmalsizlik görmediğinden, demiryolu bekçisinin suçsuz olduğu hükmüne vardı. Bekçi ve Demiryolunun avukatı beraberce mahkemeden çıkarlarken, bekçi avukata dönerek, 1yi ki,' dedi, 'karşı tarafın avukatı fenerin yanıp yanrnadığını sormadı.'

Devlet yapısında, reformun gerektirdiği idari kademeler olduğu gibi, mevzuatlarda da reform gerektirmektedir. Seçim öncesi, siyasetçilerin akıl almaz vaatleri dinlenir. Siyasetçiler, iktidara geldiklerinde, vaat ettiklerinin önünde idari, kanunî veya daha farklı engellerle veya olumsuzluklarla karşılaşırlar. Sonuçta, vatandaşlarını, seçmenlerini aldatan siyasiler, yalancı damgasını yerler. Siyasiler, güçlü kadrolar ve çalışmalar yapmadıkları sürece reform yapma imkanlarını bulamazlar. Güç kaybederler.

Siyasilerin ve siyasetin arkasında güçlü kadrolar oluşturmalıdır. Ancak, Türkiye'de belli başlı yöneticiler var ki, hangi siyasi gelse o yöneticiler görevlere gelir, yerlerini bulurlar. Demek ki, sihirli değneklere sahip o yöneticiler, tılsımlı sözleri de dillerinde saklıyorlar. İyi bir siyasetçi, devleti ve işadamlarını çok iyi tanımalı ve yönünü tayin edeceği ekonomik ve mali piyasaların araçlarını kontrol altında tutacak kadroları kurabilmelidir. Kadrolarda ki, tek bir kişiük fire bile anarşi çıkarmaktadır.

Sabri Tekir (Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 2001, s.754-755) makalesinde önemli bir yapısal örneği açıklamış; "...önce politik ekonominin tipik örnekleri kabui edilebilecek birkaç kamu ekonomik kararlan üzerinde örnekleme yapmaya çalışacağız.

Örnekler

Siyasi amaçlı kararlar niteliğinde olup yeni bürokratik arpalıklar ihdas etmenin tipik örnekleri olması nedeniyle aşağıdaki haberleri birlikte okuyalım:

Devlet Demiryolları: Bundan on dört yıl önce, Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan üç müessese , özelleştirme amacıyla Anonim şirketler dönüştürüldü. TÜLOMAŞ (Türkiye lokomotif Sanayi AŞ), TÜDEMDAŞ (Türkiye Demiryolu Makin al a r Sanayi AŞ), TÜVASSAŞ (Türkiye Vagon Sanayi AŞ) olmak üzere üç

şirket kuruldu. Bu şirketler birer genel müdür, beşer genel müdür yardımcısı, ve yedişer yönetim kurulu üyesi atanarak otuz altı (36) yeni makam ihdas edildi. Ancak, kısa bir süre sonra bu kurumların özelleştirme imkanının bulunmadığı ortaya çıktı...

Makine Kimya Endüstrisi: Makine Kimya Endüstrisi'nde de benzer bir operas yon gerçekleştirildi. MKE'ye bağlı kuruluşlar 18 ayrı anonim şirkete dönüştürülerek özelleştirme için Özelleştirme Idaresi'ne devredildi. (...) Bu şirketlere birer genel müdür atanırken, en az ikişer genel müdür yardımcısına görev verildi. Bu şirketlerin yönetimleri yedi ila on dört kişiden oluştu. Ancak, ... hiçbiri özelleştirilemedi.

Demiryolları, Limanlar ve Hava meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü (DLH): inşaat yapamayan bir inşaat şirketi. (...) En az altı bin (6000) kişinin çalıştığı kurumun işlevinin nerdeyse sıfıra yakın olduğu bilinmektedir...

Bunlara benzer daha onlarca örnek vermek mümkündür. "

Bir çok yazar veya yetkilinin bu çeşit reform isteyen uygulamaları beyan ederek, yararlı çalışmalar sergilemek istedikleri bilinmektedir, iyi niyetle yapılan b.u çeşit eleştirileri değerlendirmek, devletin görevidir. Örneklerin onlarca değil, yüzlerce olduğu da ifade edilebilir. Ancak, bazı şartlar oluşmadıkça reformların, yeni yapılanmaların yapılması oldukça zordur.

Bütün devlet yönetimlerinin basitleştirilmesi gerekirken, organizasyon gelişmesini sağlayamamış devletler az sayıda değildir. Kumar strateji (eriyle, usulleriyle devletleri yönetenler, yönettikleri devletin işleyişini bir türlü anlaşılamayan, kavran ı lamayan labirent bir yönetim şablonu haline dönüştürmüşler veya devletlerin idari yaptfanmasmr da kendi İçinde anlaşılamaz hale sokmuşlardır. Gelişmesini gerçekleştiremeyen ülkelerde, devlet milletine açıktan olmasa da, zımnen "hodri meydan, diliyorsan kendini göster bak ben ne yaparım" mesajını bile vermektedir. Milletin devletine olan güveninin azalma sebeplerini, zıtlaşma ve çekişme nedenlerini devletin bulması gerekmektedir. Yani, fenerin yanıp yapmadığını soranlar olsa, gerçeklerin farkına varılabilecektir.

Bir devlet başkanı, başbakanı devletin hizmetinde görevlendirilirken, köy bekçisi, din görevlisi, öğretmeni, nüfus memuru, muhtarı da hizmet yürütmektedir. Bütün bu hizmet birimlerinde çalışan herkesin yapması gerekenlerin, yapmaması lazım gelenlerin tespitini devlet sistemi içinde görmek, çalışan her bir kişinin özel veya resmi yaşantısında aranılan özellikleri de bu sistemde bulmak gelişmiş ülkeler için zor değildir.

Gelişmiş ülkelerinde, az gelişmiş ülkelerdeki gibi, Devlet Başkanları veya Cumhurbaşkanları, Başbakanları, Bakanları var ve idare tarzları ile en iyi yönetimi uygularlar. Yönetim kurumsaldır, kişilerin keyifleri ve istekleri doğrultusunda değildir. Az gelişmiş ülkelerde, aynı tip yöneticiler aynı modeli uygulayarak gelişememenin ezikliği içerisine girerler. Zira, az gelişmiş ve yoksul ülkelerde, kurumsal yö-

netim yoktur, devletlerin organizasyon yapılan karmaşık, gelişmiş ülkelerin idarî yapıları ise basit ve anlaşılır şekildedir. Yöneticilerin sosyolojik ve psikolojik yapıları hazır, disiplinleri yönetime uyumlaştırılmıştır.

Az gelişmiş ülkelerde, Cumhurbaşkanı, Başbakan veya Bakanlıklar gibi makamlara, adaylar altı ay önceden belirlenmesi gerekirken, sürpriz adaylar üç gün önceden ortaya çıkıverir, sürpriz şekilde de seçilirler. Gelişmiş ülkelerde yöneticiler süzülerek, eleklerden geçirilerek gelirler. Devlet yeni teknikleri kullandığı ve yeni bilgilerden yararlandığı sürece daha da güçlenmektedir. Elektronik devlet ağı her zaman vatandaşların işlerini kolaylaştırdığı gibi, devletin kendine güvenini de artırmaktadır.

Eflatun "Devlet" isimli kitabında ideal devleti, şeklini, yönetim tarzını anlatmaya çalışmıştır. Aristo, Machiavelli, Thomas Hobbes, Jean Bodin, Ibni Haldun, Çiçeron, Adam Smith gibi çeşitli filozoflar da devlet hakkında fikirler üretmişlerdir. Her bir filozofun, düşünürün fikirlerinde olumlu yaklaşımlar var. En azından, o dönemlerde reforma açık devletlerin yapısını benimsemişlerdir. Osmanlı devletinde de reformlar ardı sıra yapılmıştır. Günümüzde de devletlerde reformların gerekliliği fazlasıyla konuşulmaktadır. Ancak, üslup farklılıkları, tarzların ve yolların farklılığı ile az gelişmiş ülkelerde yararlı değişimler yapılamamaktadır.

Her devletin reform yapması beklenir. Her insan kendinden büyüklerin tecrübelerinden yararlanır. Onların hataları, yanlışlarını yapmamaya çalışır. Her insan doğduğunda kendinden önce yaşayanların kurduğu devletle karşılaşır. Yeni doğanlar içinde yaşadıkları devletin vazgeçilemez bireyidir. Devlet, yeni doğanlar ve önceden beri yaşayanları da kapsayan ve aynı topraklarda ülke vatandaşı olarak yaşayan insanların bütününden oluşur. Yani doğan insanların önceden doğanlarla beraber, devletten alabilecekleri doğal hakları vardır. Değişime açık devlet, reform yaptıkça güçlenecektir.

Devletler yapacağı reforrhiarı her zaman deforma dönüşmeden gerçekleştirmelidir. Devletin neleri yapabileceği, yapacağı değişiklikleri hangi kurum ve kuruluşlarıyla yapacağı ve neleri yapmaması gerektiğini belirlemeye ihtiyacı vardır. Devlet yönetimi, sosyal maliyet ile sosyal faydayı hesap ederek, vatandaşlar arasında rekabet oluşturmadan tedbirlerini alması ve onlara hizmet götürmesi reformun doğal gereğidir.

1940-45, 1958-61, 1970-71, 1978-81, 1993-94, 1998-2001 yılları arasında ekonomik krizler ve sallantılar yaşanan Türkiye'de, kısa vadeli ve geçiştirici politikalarla krizlerden ve bunalımlardan kaçınmaya çalışılmıştır. Ek tablolarda görüleceği gibi, 1971 yılı bütçe harcamalarına bakıldığında, 49 milyar liralık bütçe harcamaları içinde, 6,3 milyar lira bütçe açık vermişti. Şişirilmişti. Bütçe açığı sürekli büyüdü. Krizler mütemadiyen yaşanmıştır. Enflasyonun bir puan artması, faizlerin bir pu-

an artması ekonomiyi kaosa götürmesi maalesef görülemez iken, 10 puanlık artışlara bile önem verilmemektedir.

Türkiye'de faal nüfusun 1927'de yüzde 81,6'sı, 1935'te yüzde 81,8'i, 1955'te yüzde 83,3'ü tarım sektöründe çalışmaktaydı. Şimdi ise, tarımda çalışanlar yüzde 50'inin altına düşmüştür. Köylü, milletin efendisiydi. Şimdi zengin, varlıklı, sanayiciler efendi oldular.

Türkiye'de bugün krizlerin nedenlerinden biri, tarım sektörü desteklerinin kaldırılması, tarım arazilerinin belli başlı varlıklı insanların ellerinde bulunması ve desteklerin doğrudan orta gelirli çiftçinin eline geçmemesinden kaynaklanmaktadır. Tarım üretimi ülkenin milli savunması kadar stratejiktir, önemlidir. Tarıma repocu, faizci zihniyetle bakanlar ülkeye ihanet etmektedirler. Tarım insanların temel ihtiyacıdır.

Sanayi de ise, emek ucuzlatı im ıştır. İşsizlik sürekli işsizlere karşı bir tehdit ve bir silah olarak kullanılmış, en asgarî ücretlerle çalışmaya zorlandırılmış ve çalışma koşulları kabul ettirilmiş ve baskılar yapılmıştır. Krizlere rağmen, ekonomide hiçbir zaman ve hiçbir şekifde reform yapılamamıştır. Zengin zenginleştirilmiş, orta gelirliler fukaralaşmış, fakir sokaklara düşürülmüştür.

Son dönemde 1998-2002 yılları arasında, ekonomide çok değerler kaybedilmesine rağmen, kaybedilenlerin değeri fark edilememiştir. Temizlik malzemelerine, deterjanların fiyatlarına, otobüs ve dolmuş ücretlerine hane halkı geliri sahiplerinin gücü yetmemeye başlamıştır. Elektrik, su, doğalgaz, telefon faturalarını ödemeye maaşlılar ve ücretlilerin gücü yetemez hale gelmiştir.

Hükümetler halktan istedikleri fedakarlıkları, kendi yönetimlerindeki bürokrasiden istememiştir. Devlet harcamalarını kısmadığı sürece, devlete olan güven zedelenmektedir. Ekonominin tamiri zorlaşmıştır, kısa vadede çözümü mümkün olmayan ciddî çöküntüler yaşansa bile, hala inandırıcı olunamamış ve endişe verici manzara hala mı hala alg ı lana mam ıştır. Devlet kor u y ucu muti u r. düzenleyiçimidir, girişimcimidir, ayırt edilememiştir.

Üretim kapasitesinin orta gelirli sınıfın lehine artırılması, kar marjının azaltılması ve kazançların sürümden kazandırılması, tüketim harcamalarının artırılması ve teşvik edilmesi ve bu vesileyle gelir düzeyinin orta ve dar gelirli sınıf lehine artırılması ana politikalar olmalıdır. Türkiye bu politikaların uygulanmasını sağlayıcı ortamı oluşturmalıdır.

Tablolarda görülen rakamlar incelendiğinde, Gayri Safi Milli Hasılanın Türkiye Bütçesinde ödenen toplam faiz giderlerine oranı 1975 yılında yüzde 0,49; 1988 yılında aynı oran yüzde 3.85; 1994 yılında yüzde 7,67; 1998 yılında yüzde 11,54; 2001 yılında ise yüzde 22,88'e çıktığı görülmektedir.

Büyük çap!) bu borç faizleri kimlere ödenmektedir, faizlerin Ödenmesi ne zamana sürdürülecektir? Türkiye'nin Milli Bütçesinde bu artan faiz ödemeleri ile, milli ekonomi yaralanmakta ve milli bağımsızlık git gide kaybolmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumlarına bütçeden aktarılan transfer harcamalarının her yıl hızla arttığı da aynı tablolarda görülebilir. Devletin yatırımları gelecek nesillere yardımcı olacak boyutta gerçekleşmeyip, gelecek nesillere okkalı boyutta borç yükü bırakılmaktadır. Yatırımların durması işsizliğe körüklemektedir. İş imkanlarının maliyeti, her geçen gün artmaktadır. Arı, bünyesine aldığı bitki özünü işler ve çerçeve içerisinde yer alan petek kalıplarına döker. Bir önceki neslin ürettiği bal, bir sonrakinin hayat enerjisi olmalıdır. Faizlere ödenen meblağları millete dağıtsak, ülke her yıl beş yıl kalkınmış gibi büyüyecektir. Bu fırsat kaçmıştır. Tren kaçırıldı, zararın neresinden dönülse kardır. Milletin geliri çarçur edilmemelidir.

Tablolarda görüleceği gibi, bütçe harcamalarının 1975 yılında yüzde 3'ünü faizler oluştururken, 1988 yılında yüzde 23,7'sini faizler oluşturmuş, 1994 yılında ise devlet borçlarının faiz ödemeleri oranı yüzde 33,2'ye çıkmıştır. 2002 yılı daha da yükselmiştir. **Bütçede ödenen faiz ödemelerinden korkulması zamanı geçmiştir.**

Devletin yeniden yapılanması istenirken, devletin personel sayısı, araçları, lojmanları, binaları ile azaltılması anlamında bir yaklaşımı ifade ediyoruz. Ancak, küçültülecek bu devlet, etkili ve yetkili bir hukuk devleti yapısıdır. Yetkileri kadar, vatandaşlarına olan sorumluluklarının altında ezilen ve büzülen, kamuoyunun gözetiminde ciddi devlet yapısının organize edilmesi ifade edilmektedir. ABD'deki kamu kurumlarr, şeffaflık ve sivil toplumla her zaman işbirliği güvencesi altında meşruiyet kazanmışlar, dünyada örnek kamu kurumları olmuşlardır.

Devletin yeniden yapılanması doğru yönetimle, doğru yönetiminde doğru İnsanlardan oluşması mümkündür. Reformu, deformist zihniyetler ve yöneticiler yapamaz. Disiplinden yoksun bir yönetim yapısı, reformları deforme eder. Belanın geldiği güzergah üzerinde durdurulması ve geri gönderilmesi gerekmektedir.

Bir ülkede, seçimle gelen siyasetçi yer değiştiriyor, futbolcular yer değiştiriyor; ama seçmenler partilerini değiştirmiyor, futbol takımı taraftarları takımını değiştirmiyor ise; iki kişi yan yana oturduğunda, 'nerelisin, hangi okulu bitirdin, nerde çalışıyorsun, hangi sosyal etkinlikleri yapıyorsun' gibi yaklaşımlarla bu iki kişi dostluk edinmeye çalışıyorsa bu kültürün gözden geçirilmesi lazımdır. Kalkınmanın temeli milli bütünlüğün tesisindedir.

Bir misyoner olan Charles R. Watson meslektaşlarına şunu öneriyor: "misyonerlerin güvercinler gibi masum olması gerekiyor. Fakat bu da onların yılanlar gibi kurnaz olmalarına engel değildir."

3. Devlet için çalışan elemanlar

Önemli bir devlet adamı bir inek almak İçin çiftliğin birine gider, yaşlı çiftçiden satın almak isteği ineğin şeceresini, özelliklerini sorar. Çiftçi bilemez, ineğin ne kadar süt verdiğini, çıkan süt yağının miktarını sorar. Çiftçi yine bilemez. Sonra ekler; **'Bu inek namuslu bir inektir. Kendisindeki bütün sütü size verecektir. Ona güvenin.'**

Kurmaylık sınavına giren iki subaydan bîri kurmaylığı kazanır, diğeri kazanamaz. Kazanamayan haksızlık yapıldığını etrafta söyleyince, bir üst komutanları ikisini birden çağırır. İleride bir kaza olduğunu, kaç yaralı veya ölü olduğunu öğrenip kendisine rapor etmelerini ister, ikisi de döndüklerinde, kurmaylığı kazanamayan rütbeliye durum sorulur, yaralıların durumu, kaza yapan arabaların markaları, renkleri, hasar miktarları ve benzeri birkaç soru sorulur. Kurmay olamayan tek ve ilk soruya cevap verir, diğerlerine cevap veremez. Kurmaylığı kazanan, bir kağıt kalemle kaza mahalline gitmiş, kaza hakkında detaylı bilgiler almış, komutanına aktarmıştır. Komutan bunun üzerine, sınavı kazananın sınavı nasıl kazandığını, bu kaza raporu örneğinde görülen maharetini, sınavı kazanamayana orada izah etmiştir. Yani, ineğin sütü hakkında bütün bilgilere önem verilir.

Devletin ve milletin emniyeti, kendilerinden emin olunan kurmay devlet memurlarının eliyle sağlanmaktadır. Emniyetsiz kişinin, dengesiz babanın ve annenin kurduğu aile yuvası gibi dağılmaya mahkumdur. Devlet itibar yeridir. Kaldı ki bir yönetim güven vermiyor, güç kaybediyorsa, esas sorun, kendi içinde ki şarlatanların, yaygaracıların ve bilgisizlerin yönetim etrafında yuvalanmasından kaynaklandığı ortaya çıkacaktır. Zorla ve değişik illegal yöntemlerle bu karışık kişilerin ülke yönetimi etrafında görevlendirilmeleri vatandaşların devlete gösterdiği güvenin kötüye kullanılması demektir.

Devlet dairelerinde çalışanların devlet mi, bürokrat mı, memur mu olduklarının tartışması bir çok eserde yer alır. Devlette çalışanların yetkilerini veya otoritelerini son haddine kadar kullandıkları malumdur. Diğer kamu görevlilerinin sahasında bile bir çok çalışanın yetkilerini kullandıkları yer almaktadır. Her bir Bakan bile, kendi Bakanlığının gücünü arttırmaya, yetkilerini genişletmeye çalışır.

Bazı tanımlamalar var ki, izah etmede, işin içinden çıkılmasında zorlamlmaktadır. Hükümet, devfet gibi kavramların tanımı 2500 yıl öncesine dayanması bile, sorunları çözmüş değildir. **Devletî temsil edenlerin tutumları, devletin bütünlüğüne zarar vermemelidir.** Devlet ve elemanları hakkında, kavram kargaşaları yaşanmaktadır. Devletin elemanları kamu hizmetlerinde ne yapar, kimin için yapar, nasıl yapar, ne zamana kadar yapar sorularına cevabı çok iyi bilinir. Devlet kanunlarını, hukukunu detaylarına kadar düzenlemek zorundadır ki, kargaşalar çıkmasın. Bakandan, odacısına kadar görev tanımlaması olmalıdır.

Demokrasinin gelişmediği ve kamuoyunun tam olarak sesini duyuramadığı ülkelerde, devlet ile kamu görevlileri kavramları genelde bilinçli olarak, kamuoyu karşısında, birbirlerine karıştırılır ve bazen de eş anlamda kullanılır. Kavram kargaşası içinde bulunan bürokratlar veya teknokratlar olarak tanımlanan yöneticiler, bir taraftan kendilerini yönetici olarak devletle özdeşleştirirken, diğer taraftan da halkın seçtiği yöneticileri olumlu-olumsuz yönlendirerek siyasi gücün ve yönetimin bir şekilde yapılanmasını sağlarlar. Bu çeşit ülkelerde oligarşi denen yönetici bir zümre, siyasetçiler ve kamu görevlilerinden oluşan karma sistemi halka demokrasi diye yutturmaya çalışırlar,

"Şunu unutmamak gerekir ki, geçimini milletin verdiği vergilerle sağla yan ve karşılığında millete hizmet veren kamu görevlilerinin devlet olarak ta nımlanmaları, hatta devlet kisvesi altına sokulmaları, ya da devlet kavramın dan istifade ettirilmeleri son derece sakıncalıdır."(Em.gnl. Korkmaz Tağma, s.52-53) . •

Kendisine verilen yetkileri vatandaşlarının işlerini yürütmek yerme veya **kamuya ait işleri yürütmekle beraber şahsi işlerini kamuya ait işlere karıştırmak** veya etrafındaki kişilerin etkilerine girmek durumundan uzaklaşması gereken bürokratlar, teknokratlar veya diğer ifadeyle kamu görevlileri maalesef az gelişmiş ülkelerde yaptıkları işleri bilerek veya bilmeyerek birbirine karıştırmakta, oldukça disiplinsiz şekilde çalışabilmekledirler. Bu nedenle de, devlet işleri, gelişmesini tamamlayamamış çoğu ülkede karışık bir hal alır, makamlara atamalar siyasileşir ve bireysel bîr gayrete dönüşür. **Devletin disiplini bozması ile, milletin disiplini bozulur. Sonuç, ekonomik ve sosyal anarşi meydanları kasıp kavurur.**

Gelişmiş ülkelerde kamu görevlilerinin saylan, yapılacak işin boyutu, iş süresi, emeğin maliyeti, çalışan kişilerin özellikleri ve resmî görevlerin sınırlamaları, kanunlarla, hukukla en iyi şekilde belirlenmiş ve kamu görevlisinin inisiyatifine sunulmuştur. Devletin memurları, hukuk ve kanun devletinin hamuruyla yoğrulmuş icraatları çerçevesi içerisinde çalışır. Toplum her zaman hukukla ve kanunla muhataptır. Vatandaşlar haklarını bilmek zorunda olduğunun da idrakindedir. Her an haklarını kendilerine verebilecek mahkemeler vardır. Devlet ve haliyle kanunlar ve kanun uygulayıcıları zayıftan ve haklıdan yana olaya yaklaşır ve devletin, toplumun veya bireyin çıkarlarını ayırt etmeye ehil, eğitilmiş kişilerle çalışır ve kişileri öyle çalıştırır.

Toplum kişilerin haklarını, kişiler toplumun haklarını gözetir. Devletin memurları bu düzenin bekçileridir. Devletin memurları seviyelerini her zaman yükseltmek, vatandaşlar karşısında, haklı ve haksız muameleleri ayırt edebilecek idrakte ve anlayışta olmak ve yetişmek zorunluluğunu bilirler. Bir yönetici çareleri nerede arıyor ve nerenin zorladığı politikaları uyguluyorsa, oraya hizmet ediyor demektir. **Gelişmiş ülkelerde ise, genelde haklı adam öne çıkar. Zorlama ise, yoktur. Aşırı heveslerle parlayıp sönen geçici heyecanlarda yoktur.**

Az gelişmiş ve yoksul ülkelerde görevli devlet memurları kişilikleriyle ön planda görülmeye çalışır, hukuk ve kanunlar genelde elastiki ifadelerle biçimlendiğinden, yetkililer yetkileri kendi inisiyatiflerine kullanırlar. Hukuk, kanun, çalışan kişilerin inisiyatifi, kişilerin yorumlaması ile, her an çok değişik biçimlerde şekillenebilir. Memurun dediği dediktir. İkili olumlu veya olumsuz ilişkiler her zaman öne çıkabilir. Duygusallık öne çıkabilir. Yapılacak, takip edilecek işlerde, işlerin görülmesi için tanıdık, yani 'dayı' aranır. Öncelik kazanmaya çalışılır. İnsanların devlet dairesinde birilerine sığınma isteği ve hastalığı vardır. Normal usullerle işlerin takibinde, kamu hizmetleri beklenilen sürede çıkmayabilir. Azgelişmişliğin özelliklerinden kaçınmak, gelişmiş ülke olmaktan geçmektedir. Paralı adam değerli adam muamelesi az gelişmiş ülkelerde genelde öne çıkabilir.

4. Devletlerde yolsuzluk ve yoksulluk

Vural Savaş, Oktay Akbal'a ait bir makaleye (12 Temmuz 2001 tarihli Cumhuriyet Gazetesi) kitabında (Satılmışların Ekonomisi, s.72-73-74) yer vermiş ve makale üzerinde derinlemesine düşüncelerini belirtmiş şöyle ki;

"Bakın ne diyor Marx: 'Devletin borçlanması burjuvazinin meclisler eliyle, aracılığıyla yöneten ve yasalar koyan kesim için doğrudan bir çıkar sağlıyordu... spekülasyonların asıl hedefi ve zenginleşmelerinin başlıca kaynağı kesinlikle devletin bütçe açığıydı. Her yılın sonunda yeni bir açık! (...) Her yeni borçlanma hükümetin ve meclis çoğunluğunun sırrını çok iyi bildikleri borsa oyunlarıyla parasını devlet tahvillerine yatıran halkı soymak için mali oligarşiye yeni bir f irşat daha sağlıyordu'

Şu, borsanın tutumuna bakın: Gün aşırı değil, saatten saate inip çıkıyor...Bütün medya, borsa ile ilgili! Halkımızda yazgtsını bağ/amışçasına aklını fikrini borsaya takmış! (...) Oysa sabah akşam borsada dönen işler, spekülasyonlar, hepimizin baş derdi oldu! (...) Kari Marx görmüş işin içyüzünü...Neden bunca insan yoksul, niye bir avuç çıkarcı zengin mi zengin? Azgelişmiş ülkelerde, temelinde yolsuzluk ve yoksulluk olan siyasi, sosyal ve ekonomik olumsuz gelişmelerin sonucu oluşan bunalımların uzun yıllardır titizlikle tahlil edilemediği veya çözümlerin bulunamadığına şahit olunmaktadır. Çözümlerin bulunmasında gerekli idari, hukuki ve etkili alt yapının kurulamadığı, zaman zaman ifade edilmektedir. Bilimsel araştırmalara dayanmayan geleceğe yönelik ütopik temenniler ile, bir ülkeyi uzun yıllardır, sıkıntılı günlere getiren yetkililerin ve sorumluların yadırganmadığı görülmektedir."

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (DPT Yayını, s.111-112) yoksullukla mücadele konusunda şu politikalar yer almıştır; "Yoksulluğun azaltılması ve muhtaç durumda bulunan kişi ve gruplara etkin sosyal koruma sağlanması, sosyal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine yaygın, etkili ve sürekli bir şekilde ulaştırılması esas-

tır." "Yoksul kesimlerin eğitim, sağıık ve sosyai hizmetlere ulaşması ve yararlanabilmesi imkanları artırılacaktır." Bu bir gerçektir ki; Türkiye'de yoksulluk artmıştır, önlem alınamamaktadır.

Türkiye'nin zengin maden yatakları vardır. Stratejik madenler rezervleri, milletin bilgisinden uzaktır. Bor, krom, asbest, magnezit, barit, bentonit, grafit, fosfat, toryum, fluorit, perlit, zeolit, volfram (w) tungsten, uranyum, sepîyolit, trona, molibden, nikel, antimuan, jips, kükürt ve civa belli başlı stratejik madenleri m izdir. Ayrıca, zümrüt, gümüş, altın, kömür, demir, bakır, çinko, feldspat, baryum, amyant, mika, pirit ve daha farklı bir çok madenlerimiz milli servetimizdir. Devletin bu madenler üzerindeki milli stratejilerini belirlemesi, sahip çıkması, milli menfaatlerini koruması gerekmektedir. Madenlerimiz gereği yeterince korunamamaktadır.

Türkiye nüfusunun yüzde sekseni Milli Gelirin yüzde 45'ini paylaştığı düşünülürse ve bütçenin her yıl ciddi büyüklükte açık vermesi, faizlere yapılan ödemeleri toplam vergi gelirlerinin ancak karşıladığı malumdur. Ayrıca yoksulların sayısı ve 10 milyona varan işsiz kesime yapılacak yardım hesap edildiğinde kolay bir iş değildir. Nüfusun yüzde sekseninin, Önümüzdeki iki üç yılda, Milli Gelirin yüzde 45'ini değil, daha azını paylaşacağını zannetmekteyim. Ülkemiz milli kaynaklarını harekete geçirebilmekten yoksun politikalar uygulamaktadır.

Bütçe rakamları tetkik edildiğinde, nüfus çoğunluğunun Millî Gelirden aldığı payın düşüklüğü kadar, Devlet Bütçesinin de oldukça zorluklar çektiği, bütçenin borçla ayakta durdurulduğu ve bütçede yer alan vergi gelirlerinin geçen son bir iki yılda faizleri bile ödemeye gücünün kalmadığı görülmekte ve bu durumdan görüldüğü kadarıyla halkın olanların haberdar olmadığı tahmin edilmektedir.

Tablolarda görüleceği gibi, 1975-2001 yılları arasındaki Bütçe Harcamaları, Bütçe Gelirleri ve Borç idaresi rakamları derinlemesine incelemeye alalım;

1. Harcamaların 1979-1980 yılları arasında, 1987-1988 yıllar arasında, 1989-2001 yılları arasında anormal artış gösterdiği görülmektedir.

2. Dış borçlanmanın 1983-1984 yıllan arasında ve 1986 yılı dahil olmak üze re 2000 yılına kadar arttığı gözlemlenmektedir. Bazı yıllarda alınan dış borçların miktarından fazlası ile dış borçların ödemelerinin yapıldığı görülmektedir.

3. İç borçlanmanın 1979-1980 arası dikkat çekicidir. **1982 yılından sonra iç borçlanmanın hızla arttığı ve Merkez Bankası rezervlerinin 1996 yılı sonuna kadar sürekli kullanıldığı görülmektedir.**

4. Bütçe gelirleri ve giderleri arasında ki farklara bakıldığında, 1978-1980 yıl ları arasındaki açıklıklar fevkalade belirgindir. 1983 yılından sonra farklılık hızia art mış ve özellikle **1990 yılından sonra dev miktarlarda bütçe açıkları görülmeye başlanılmıştır.**

5. 1978 yılından sonra faiz ödemelerinin hızla artış gösterdiği ve transfer har camalarının bütçeye olan ciddi yükü fark edilecek büyüklüklere ulaştığı görülmekte-

dir. 1995 yılından sonra iç borç faiz ödemeleri oldukça korkutucu büyüklüklere ulaşmıştır.

6. 2001-2002 yılları arasında iç borçların büyüklüğü üç kata çıkmıştır. Ekonomik kriz iç borçlanmayla atlatılmaya çalışılmıştır, iç talep, piyasadan paranın çekilmesi ve emisyon hacminin azaltılmasıyla daraltılmaya çalışılmıştır. Kısacası, piyasa para darlığından boğulmuş, para, para sahibi zengin kesimi daha fazla zenginleştirmiştir. Daha sonra da, zengin kesimin basın yayın organlarından ağlamaları reklam edilmiş, halkın fukaralığı ve gelir dağılımı dengesizliği hiç mi hiç göz önüne alınmamıştır. Halkın açlık sınırının altındaki yaşantısı bîr türlü görülememiştir.

Tablolardan anlaşılacağı üzere, Konsolide Bütçe Gelir ve Harcamalarının GSMH'ya oranı yakından analiz edildiğinde, 1976-1981 yılları arasında bütçe harcamalarının GSMH'ya oranının yüksek olduğu, gelirlerin giderleri karşılayamadığı ve aynı dönemde gelirlerin GSMH'ya oranı da zorlanarak yükseltilmiştir.

1983 yılından sonra aynı paralelde gelirlerin giderleri karşılayamadığı görülmektedir. Özellikle, 1991 yılından başlayarak, gelirlerin giderleri karşılamasında önemli açıklar görülmektedir. Gelirin gideri karşılamadaki açığın GSMH'ya oranı 1991 'de -5,28 iken; 1992'de -4,30; 1993'de -6,70; 1999'da -11,86; 2001 'de -16,03'e çıkmıştır. **Bu durum Türkiye'yi hala endişelen d îr memektedi r. Hala, gelir gider dengesinde gittikçe büyüyen açıklar görülememektedir. Tedbirler alınamamaktadır.**

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'hda (2001-2005) (DPT Yayını, s.75) yoksullukla ilgili başka bir yaklaşım da şöyle; "yoksullukla mücadele amacıyla uygulanan sosyal koruma programlarında etkinlik sağlanamamıştır. Uzun süredir devam eden yüksek enflasyon ve faiz ödemelerinin bütçe üzerindeki yükü devletin genelde sosyal refahı, özele ise gelir dağılımını düzeltici ve yoksulluğu azaltıcı politikalar uygulama imkanlarını daraltmıştır. **Gelir dağılımında gözlenen dengesiz yapı, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkilerinin ortaya çıkmasını güçleştirmektedir."**

Edebi ifadelerle çareleri anlatmak oldukça kolaydır. 2002 yılında Türkiye'nin Kişi Başına düşen Milli geliri'nin 2148 dolara düştüğü çeşitli kaynaklarda ifade edilmektedir. Bu nasıl izah edilir? Anadolu kentlerine gidildiğinde, Kişi Başına Milli Gelirin çok düştüğü ve yıllık 1 ila 1,5 milyar liraya indiği görülmektedir. Kişi başına Milli Geliri yetersiz, geçim sıkıntısı çeken bir milletin gücü yoktur. **Bir devletin Milleti güçsüz ise ve geçimini zor sağlayan milletin bu devleti, bütçesinin büyük oranını borç faizlerine ödemeler için programlamışsa, milletin şaşkınlığına gerek yoktur.** Gerçekler doğal sonuçlarını doğurmaktadır. **Bir devleti basit bir şekilde idare etmenin, en kısa, meşakkatsiz şekilde yönetmenin yolu borçlanma yolu-**

dur. Gelecek nesillerin gelirini ipotek altına almaktır. Geçmişten gelen borçlar bugünleri kararttığı gibi, bugünlerde geleceği karartacaktır.

Aynı yayında DPT yayınında (s.76) **yine yoksulluk ile alakalı şu ifadeler yer almıştır;** "Yoksulluğun ortadan kaldırılmasında, makroekonomik istikrarın sağlanması, üretken yatırımların arttırılarak istihdamın geliştirilmesi, sosyal koruma programlarının etkinleştirilmesi, eğitim, sağlık, beslenme ve sorunlarının çözümlenmesi, iktisadi politikalar ile sosyal politikaların ahenk içinde uygulaması, gelir dağılımdaki dengesizliklerin giderilmesi, bilgi ekonomisinin gerektirdiği becerilerin aktarılması ve kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi önem taşımaktadır."

DPT'nin bu yayınında (s.23) **başka bir bölümünde;** "Yoksulluk sınırının altında bulunan nüfusun 2010 yılına kadar önemli ölçüde yoksulluktan kurtarılması hedeflenmiştir." **Yirmi yıl önce hazırlanan Kalkınma Planlarını inceleyip bugünlere bakmak ve bugün hazırlanan Kalkınma Planlarına bakıp geleceği tahmin etmek gerekir. 1968 yılında Kalkınmada Öncelikli iller belirlenmiş, aynı iller önemli teşviklere hak kazanılmış, sonuçta bu iller hala kalkındıracaktır. Üstelik kalkınması beklenilen illerin sayıları ikiye, üçe katlanmıştır. Demek ki, planlar ve programlar iftas etmiştir.**

"Sen bunları söylemiştin, biz sana yetki verdik ve sen de bunları yaptın" denilememektedir. Her oyunu oynayan ve bütün oyunlarda sadece ve özellikle devletine kaybettiren sorumlu siyasiler, kamu görevlileri, teknokratlar ve bürokratlar da bu sistem içerisinde kolayca kendilerini arayabilmektedirler.

Churchilf içkiyi çok severdi, 'Ben alkolden, alkolün benden aldığından fazlasını aidim.' derdi. Aynı şekilde, başarısızlara, tecrübeli damgası takılarak daha ileride veya her dönemde önemli makamlara atanmak üzere öne sürülmelerine şaşmamak gerekir. Devletten yürüttüklerine, devlete verdikleri zarara bakmadan, belirli bazı kişilere sürekli devletten bir şeyler vermek yanlış olsa gerektir. Büyülü asalara sahip bu tür yöneticilerin saltanatlarına olan şaşkınlık yanında, imrenenler artmıştır.

Ömer Demir {Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 2001, sayı;41 s.771) **makalesinde şöyle yorum yapıyor;** "...Bu arada paradoksal ve ironik durumlar ortaya çıktı. İnsanlar bu ekonomik krizin suçlularının yakalanmasını istemekte, belki de belki de bir günah keçisi aramaktadır.

Ama sonuçta suçlulardan suçluların bulmasının istendiği bir tabloyla karşı karşıyayız. Suçlular, kendilerinin suçlu olmayacağını düşündüklerine göre giyotinin önüne atılacak birilerini arıyorlar. Krizin baş suçluları olduğu söylenenlerin üzerine gidildikçe kriz daha da büyüyor...ve efsanevi yolsuzlukla mücadele yolsuzlukları yapılıyor. (...) Geliri giderini karşılamayan devlet mev-

cut düzenini sürdürebilmek için, el koyduğu şimdiki neslin ödünçleri yetmeyince, gelecek nesillerin borç hanesine yazılmak üzere harcamalarına devam etti."

Tablolarda 1998-2001 yıllan arasında bütçeden ödenen faiz ödemelerinin yüzde 95'inîn iç borç faizlerini oluşturduğu görülmektedir. Büyük meblağların yurt içinden hangi kurum veya kuruluşlara intikal ettirildiğinin merak konusu olduğu açıkça ifade edilmeye başlanmıştır. **Faizlerden geçinen, vergi vermeyen büyük bir rant kesimi oluşmuştur. Değerli devlet kağıtlarının kimlere kazanç sağladığı ve kimleri daha çok zengin ettiği merak konusu olmuştur.** Ayrıca, **devlet gelirlerinden Akaryakıt Tüketim Vergisi toplam gelirinin, Kurumlar Vergisi toplam gelirini ikiye katladığı görüldüğünde, 'acaba bütçede neler oluyor' diyenler artar derken, bütçe gittikçe daha gizli hale gelen kalemlerden oluştuğu beyanları ortaya çıkmıştır. Bütçede sıkıntıların gittikçe büyüdüğünü algılamak lazımdır.**

Bütçenin arka perdesine göz atalım. 'Görünmeyen kamu borçlan', başka bir İfadeyle 'Görev zararları' borçları Türkiye bütçesinde bir kamuflaj politikası olarak kullanıldığı iddiaları yer almaktadır. **Görev zararları rakamlarının yıllar itibariyle saklanması da ayrı bir kriz nedenidir. Görev zararlarına sebep olanların, görevlerini ihmal veya kötüye kullandıklarından dolayı ceza almadıklarını öğrenmekte üzücü bir olaydır. Bütçenin içinde görünmeyen bazı irili ve ufaklı kurum veya kuruluşlarında bulunduğu bilinmektedir.**

Bol vaatlı, gerçeklerden uzak projeler, hayali vaatler az gelişmiş ülkelerde yaşanır. Az gelişmiş ülkelerde uzun yıllar hizmet veren, başarısız, bilgisiz, disiplinsiz yöneticiler ölene kadar gözler önünden çekilmezler. Başkan, müdür, şef gibi unvanlarla, nice kurum, kuruluş, dernek, sendika, vakıf gibi yerlerde devamlı sözlü ve fiziksel baskılarla, bir azınlık kesimi organize ederek, kendi etraflarında ve yardımcıları etrafında seçim yapar, aynı kişiler çok rahat görevlerini sürdürürler. Kamuoyu olanlları bilmez; basın, yayın kuruluşları tok seslinin sesini temsil ederler.

İş adamlarının ve siyasilerin gözünde Devlet; toprak, servet ve gelirin ana kaynağını oluşturur. Bütün kaynaklar, baş aktörlerin hizmetinde, aktörler devlet elindeki kaynakları birer ulufe olarak kullanmak üzere değerlendirir ve dilediklerince dağıtırlar. İş adamlarına ve siyasilerin zihniyetine göre, çark dişlisinin en küçüğü, en büyüğünü çevirmez; aksine en büyüğü dönerse, çarkın küçük dişlisi döner. Sonuç olarak, yolsuzlukların önü açılmaya çalışılır.

Başarısızlıkları kabullenmeyen çok insan vardır. Başarılı işler çok azdır. Başarısızlığa kurban aranırken başarısızdan yardım isteyen sistemde, başarıları kendilerine mal etmek isteyen insanlarda birbirlerini hırpalamakla meşguldürler. Sonuç, az gelişmiş ülkelerde bütün sahalarda inanılmaz yolsuzluk ve yoksulluk...ka-

pışmalar, asabi iddialar... hüküm sürer. Ardı arkası geimeyen maddi ve manevi erozyonlar yaşanır, yaşattırılır.

Yolsuzlukların ve yoksulluğun kol gezdiği yerlerde toplum dilini yutmuş, bana nemcılik zihniyeti, duyarsızlık yaygınlaşmış ise, duyarsız toplumu ikna etmek, yaşamlarım daha sağlıklı sürdürebilecekleri mütevazi gelirlerini artırmak, bilgilendirmek veya onlarla doğrudan işbirliği yapmak kolay değildir. Onlar perde arkasında planlananlara ve olanlara değil, perde önünde rollerini üstlenen sanatçıların oyunlarıyla meşgul olurlar. Güvensizlik en başta devlete sonra da, kişilerin yaşadığı çevrelere nüfuz eder.

Ankara Ticaret Odası Başkanı Sinan Aygün; "Eğer biz, devletin ve kişilerin zaaflarını sömüren, organize suçların en önemli silahı durumundaki, "yolsuzlukların baş mımarları"nı, uluslararası " yolsuzluk misyonerleri"ni, "leş kargalarını, masum insanların arasından "cımbızla ayıklamazsak", temiz toplumu, temiz düzeni, temiz siyaseti yaratamazsak, **bu ülkenin güvenliğinin tehlikede olacağını herkesin bilmesi gerekir.** (Yolsuzluk kıskacında Türkiye, s.5)" ifadesi ile bazı gerçekleri dile getirirken, bir vatansever olarak uyarı mesajlarını vermektedir.

Bu ülkede kişilerin, kişisel menfaatlerin, karışık fikirlerin öne çıkarıldığı ve tetiklendiği bir ortam yaşanmaktadır. İnsani değerlerin hızla yitirildiği, eşitsizliğin kaybolduğu açıkça konuşulmaktadır. Sorunları parçalara bölerek değerlendirmek yerine; sorunların içerisinde boğulanlar artmıştır. Meçhul kişilerce daha başka suni krizler üretilerek ve olanların çözümüne çaba sarf edilmediği; çıkmaya başlayan siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerin ileriki tarihlere ertelendiği ve önce eşeğini kaybedip de, sonradan eşeğini bulan köylüye benzendiği de rahatça görülmektedir.

Yani, eşeği çalan çalar, sonrada tekrar geri getirirler. Niye binekle oynarlar? Bir gösterip, bir götürürler. Eşeğimizi bize tekrar satmak isterler. Bu serabı niçin yaşatırlar düşünmelidir. Azgelişmiş ülkelerde yaşayanların ve yaşanan olayların kader çizgilerinde sapma yoktur. Ne yaşarlar, ne de ölürler. Kişisel diktatörlüklerini öne çıkaran yönetici, ülkesini ve ülkesinin rejimini yıpratır, kendisi ise zor yıpranır. Çünkü, etrafında suçlara, hatalara, ihmallere hazır kurbanlar bulunur, bulundurulur, ihtiyaç halinde kurbanlar verilir, yönetici ciddi bir koruma zırhı ve alanı içindedir. Siz onun kapsama alanı içine giremezsiniz, olanları öğrenemezsiniz.

Recep Yazıcıoğlu (Yeni Türkiye, Eylül-Ekim 2001, s.382) **şunları söylüyor;** "Neticede dünyada ve ülke içinde yaşanan büyük buhran, kendi çözümünü ortak akıl ile üretecektir. Tarihin ve çağın yöntem ve değerleri ile kafamızı ve sistemi 'SİL BAŞTAN' yaparak modern ve çağdaş, başı dik örnek ülke ve dünya olmalıyız"

Esasında, her ülke kötü kaderi yaşamadan, kaderini düzeltmelidir. Kötü kaderde kendi eseridir. İyisini de kendisi inşa eder. **Türkiye ve benzeri ülkelerde ya-**

sananları, yaşayanlar yaşatmıştır. Herkesin birden ülkelerini şikayet ettiği ülkelerde, insanların sorumluluklarını üstlerinden atmaları, anlamsızdır, sorumsuzluktur.

Dünya ülkelerine bakıldığında, zengin ülkelerdeki her bir vatandaşın menfaati hukuk çerçevesinde, kanunlarda kolay kolay kaybolmamaktadır. Yenilenmiş bu rejimler, yolsuzluklara açık, menfaatçi sivil politikaları tasfiye etmiş, milli değerleri güçlendirerek rejimi meşru laştırm ı şiardı r ve güçlendirmişlerdir. Herkesin önceden kazandığı düşünceleri olduğu gibi, yaşadıkları ülkelerinde sonradan kazandığı düşüncelerle yenilenmesi gerekir.

5. Nimet-külfet paylaşımı

Bir toplumda nimetleri bir takım elit paylaşıyor, külfetleri fakirler, fukaralar, güçsüzler çekiyorsa; o ülkede ne yapılması lazım geldiği tartışılmamış ve düşünülmemiş ise; o ülke gelişmemiş, oligarşi ile İdare ediliyor demektir. Vatandaşın yaşadığını yaşamamak, gördüğünü görmemek bir devlet için acizliktir, ihmalkarlıktır. Hukuk ve kanunlar yetersiz, taraflı ve oligarşik demektir.

Ülkenin elde ettiği milli gelir adil şekilde vatandaşlara yansıtılmayı bekler. Bu gelir, belirli sermaye sahibi elit belirlenmiş kişilere aktarılıyorsa, ekonomik dengesizliklerden söz edilebilir. Kaynakların verimli biçimde kullanılmaması ve dağıtılmaması, kaynaklan aşırı israf ederek kullanan bir devletin müdahalesi birçok sorunu doğuracağı ifade edilebilir.

İşsiz ordusu yüksek oranlara ulaşan bir ülkede milli gelir dengesizdir. İşsizlerin geliri olamayacağına göre, toplam milli geliri işsizlerin sayısını da çalışanlara katarak hesap etmek ne kadar yanlışsa, milli gelirsiz vatandaşlarına milli gelir sağlayamayan bir devlete de görevini yapıyor denilemez. **'Vergi verene haklar veren, işsize de uzak dur benden' diyen bir devlet yoktur.** Türkiye'nin işsiz sayısı bellidir, kitabın tablolar kısmında görülecek, yıllar itibariyle ve il bazındaki kişi başına milli gelir meblağlarına iyice bakmalı, ülkenin harpten çtkmış gibi krizler yaşadığını, ekonomik olarak çöktüğünü görmek mümkündür.

Az gelişmiş ülkelerin özellikleri olan ekonomik problemler, içinden çıkılamayan her türlü ekonomik ve sosyal anarşi, bu nimet-külfet oranıyla, paylaşımdaki dengesizlikle doğrudan alakalıdır. **Ekonomik yoksulluk nedeniyle oluşan anarşinin kol gezdiği ülkelerde, fakirlikle, fukaralıkla mücadele önemlidir. Yoksul ülkelerde demokrasinin oturması kolay değildir. Orta gelirli sınıfı ayakta tutamayan sistemde, demokrasi beklemek kolay değildir.**

Demokrasi devletin özellikle orta gelirli sınıfındaki insanları görüp kollaması ile yerleşir. Eğer zenginler ve fakirler sınıfı oluşurda, orta gelirli sınıf yok olursa sı-

kıntılar kapıya dayanır. Oligarşi kapıya dayanır. Her şey parayla alınır, satılır hale geiir. insanlara, görevlilere ve akla gelen herkese bir fiyat biçilir.

Demokrasi de, sahtekarlıklarla, zorbalıklarla kazanç elde edenler, haksız olduklarını insani ve dini bir vicdanla bilmelidirler. Kazandıklarını başkalarının sahtekarlıkları ve gasp etmeleri ile kaybedenlerde, hukukun ve kanunun vereceği yetkilerle haklarını aramak hakkını kendilerinde bulmak ve rahatlıkla bu hakkı elde edebilmek mücadelesini vermelidirler. Hukuku ve kanunu temsil edenler; haklının, zayıfın, kimsesizin hakkını, yitiğini kendisine vermek için yetkisini kullanabilmelidir, kullanmalıdır.

Maddi imkanlarla doyuma ulaşanlar, bazı zaman edindikleri paralarla pervasızca sosyal ve siyasi konumlarını yükseltir, haksız yöntemler kullanarak istediklerini elde etmeye çalışırlar. Devletin bu çeşit yollara itibar edenlerden nasıl korunacağı da çok tartışılmış, önlemlerin alınmasında ciddi şekilde zorlanılmadığını ifade etmek gerekir. Olumlu mekanizma çarkının bir çeşit korunması gerektiğine mutabık olanlar hayli fazla, kişilerin menfaatlerinin karşısında durmak da bir prensiptir. Devlet prensibini korumalıdır. Haklıların ve zayıfların tarafında deviet yer almak durumundadır.

Hakkfnın hakkını veren baba devletin sloganı, sorumlu devlet şeklinde değişmiştir. İnsanların gerçek tercihini mümkün ölçüde yansıtacak bir temsili yönetim tarzı gerçek demokrasidir. Vatandaşların yönetime katılımı, referandum, veto, kamuoyu tercihi gibi modern ve demokratik yöntemlere başvurarak mümkün olmaktadır. 8u haklar demokraside vatandaşlara verilir. Vatandaşlara kanunla verilen hakların uygulanmasında da sorun çıkartılmamalıdır. Vatandaşların devleîine yakınlığı, saygısı, devletin adil ve şefkatli tutumuyla, edindiği hak ve hürriyetleriyle doğru orantılıdır.

Haklıyken, haksız gösteriliyorsa kişi, hakkının nasıl alınacağı formülünü kendi formülüyle veya devletin güvencesi altında bulacaktır, elbette. Ancak, esas formülü, devletin hak ve hukuk düzeninde arayıp, doğruluğu dünyada ispatlanmış, bir çok medeni ülkede vatandaşlar arasında denenmiş olan, doğru olan düzeni, hak ve hukuk düzeni içine yerleştirerek bulması mümkündür.

Bu düzen, milletin öz İradesi üzerine oturtulduğunda sağlam idari zeminini bulmaktadır. Yani, kanunlarda adalet şekillenmen ve adalet dağıtanlarda davranışlarıyla, kararlarıyla adi! davranmak zorunluluğunu kalplerinde, beyinlerinde hissetmeli ve sonuçta adil davranmalıdırlar.

Kamu vicdanı işte budur. Bu yürek tık tık atmalıdır. Kamunun hakkını savunuyor gözükerek, kamunun haklarını gasp etme fırsatlarını veya yetkilerini gözleyip, kollayanları hatırlayabilirsiniz. Çalıp çırptıklarının günahlarından temizlenmek için, hayır kurumlarına bağışlar yapanları görebilirsiniz. Bu ne-

denledir ki; vatandaşların seçtikleri ve devletin tayin ettiklerini, yaptıkları işlerde ve görevlerinde, kamuoyunun denetimine ve şikayetine açık tutulmalıdır. Hatalar, ihmaller, kötüye kullanılan yetkilerde ve kusurlarda kamu görevlilerine cezalar bariz ve uygulanabilir olmalıdır.

Her bir birey, devlet için kutsal olmalıdır. Birey için devlet, normal şartlarda kutsal olamaz. DevJet olağanüstü durumlarda yabancı devletlerin taarruzuna uğradığında, bireyler tarafından canla, maila **korunur. Canıyla, malıyla ülkesini, vatanını koruyan bir vatandaşı hiçbir devlet ne aç, ne barınaksız ve ne de kimsesiz bırakamaz. Bu devlete yakışmaz. Barış zamanında bile, devlet vatandaşlarının güvencesidir.**

Devletin esas görevi, kamunun hizmetlerini adil şekilde düzenlemektir. Kamunun hiçbir hizmeti kişilerin kişisel hataları, istismarları üzerine bina edilmemeli, kamu kesiminde yeni işe başlayanlar veya görevleri sürdürmeleri esnasında, kamuya hizmet etmeden önce veya sonra eğitilmeli, yetiştirmelidir. Bütün düzen adil şekilde şekillenmelidir.

Bir örnekle anlatmak gerekirse; yolculanyla dolu bir otobüs düşünelim. Otobüsün vitesi, direksiyonu, motoru, rengi, sağlamlfğr ve her özelliği devletin kendisini temsil etsin. Şoförü, tamircisi, bakım-onarımcısı, ve diğer ilgilileri devletin idari temsilcileri olsun. Yolcular millettir. Yolun genişliği, güvenliği, trafik işaretleri, kontrolü, zeminin sağlamlığı, virajları, yokuşları, tepeleri, çukurları anayasanın, kanunların, sistemin kendisidir. Yo! dar, yol bozuk, trafik levhaları yok, polis adamına göre davranıyor, karşıdaki araçlarda sarhoş sürücüler var veya otobüs içinde anormal hareketler gibi başka şeyleri tahayyül ettiğinizde, zorluklarla nasıl mücadele edileceği veya kargaşayı, belirsizliği, geçimsizliği gözler önüne getirin. Orada düzen sağlama görevi yerine getirilirken, şoförün ehliyeti, aracın sağlamlığı, bakımı, yolcuların tutumu çok hem de çok önemli olduğunda ayrı bir zorunluluktur.

Yolda hız sınırsız, yol bozulmuş, trafik kuralları konmamışsa ve trafik görevlileri yolu gözlemiyor kendi dertleri ile yoğruluyor, keyiflerine bakıyorsa; yoldan geçen araçlar etrafındaki diğer araçları rahatsız edercesine ve kazalara sebebiyet verek kullanıyorsa, yolda disiplin kalmayacak ve karışıklık, dağınıklık, gruplaşmalar ortaya çıkacaktır. Devletin ve milletin görevleri birçok Örneklerde görmek ve belirlemek mümkündür.

Bir insanın, toplumun veya bir devletin gelişmesi için, ne tür bir değişime ihtiyaç gerekip, gerekmediğini derinliğine düşünenler az değil. Ancak, değişim metodunun farklılıkları, yöneticilerin vazgeçemediği çıkarları insanları dağıtmıştır. Gelişim gerektiğini herkes kabulleniyor Ne garip şey ! **Değişim de farklı düşünen insanlar fevkalade fazla. Tek bir olayı bile, bir toplumda, aynı biçimde anlatacak iki kişi bulamadıktan sonra, ciddi ülke problemlerinin çözümünde veya başka konularda bir toplumun top yekun, aynı düşünmesini bekleyemezsiniz. Apart-**

manlarmda yönetim toplantıları yapamayan bir ülke de, uyumsuzlaşmış kendini eğitemeyen ülke yönetimi nasıl toplantı yapabilir, tartışır. Az gelişmiş ülkelerde değişimin yapılamamasının sebeplerinden bazılarıdır bunlar. Türkiye'de siyasi yapılanma, apartmanlardaki yönetimler ve kişilerin fikir birliği oldukça karmaşıklaşmıştır. Ülkenin son durumu da ortadadır.

Malumdur ki, kendilerinden önceki başarısız yöneticilerin yaptıkları yanlışlıkları tekrarlayanların başarılı olmaları beklenemez. Değişimin gerektiği noktalar, yanlışlıkların detaylarıyla analiz edilerek ortadan kaldırılması, samimiyetle doğruların ortaya konulmasıdır. Yanlışların çoğu bazılarının yakın menfaatleri, diğerlerinin kayıpiarı ve zararları olarak ortaya çıkmaktadır.

Değişim de, menfaat sahiplerini aşmanın yolları bulunmadıkça, değişim gerçekleştirilemez. Menfaatler, para, makam, statü, öncelik, kayırma gibi menfaatlerdir. Toplum, menfaatlerin bütün topluma açık, karında/zararında yine topluma yönelik olmasını bekler. Devletten istenilecek, istenilmeyecekleri, toplumun görevlerini, devletin yapılabilecekleri, yapamayacaklarını belirlemek devletin görevlerindendir. Menfaatlerin üzerinde oturanlar veya menfaatlerin peşine hırsla takılanlara bakıldığında değişimin ne kadar zor olacağını görmek mümkündür. Değişimi isteyenlerin zamanında menfaatlerin üzerinde önemli yetkilen üstlenerek oturduğu sıralarda ses seda çıkarmaz iken, menfaatten uzaklaştığında eski yönetici olarak çalıştığı yerini tenkit ettiği ve değişim taraftarlığına soyunduğu görülmektedir. Bunların ve bu gibilerin samimiyetine güvenmek doğru değildir.

Değişim her iki kesimi göz önüne almadan gerçekleşemez. Toplumun devlet karşısında, devletin de toplum karşısında bir gücü olduğunu ve her halükarda güç ve yetki kaynağının menşeinin toplum olduğunu kabullenmek lazımdır. **Toplumun gücü olmayınca toplumun devlet karşısında pazarlık gücü de olamaz. Hiç kimse, toplumun köle ruhlu, yönetimin de baskıcı olmasını istemez. Zengin veya bazı ideolojileri üstlenmiş basın ve yayın kuruluşları ile, bazı çanta dernekleri ve bir takım vakıfların kamuoyunu kendilerinin yansıttığım ifade etmesi ve esasında halkın içinde yer almayan bu tür menfaat kuruluşlarının halkın sesi görevini üstlenmelerinden, az gelişmiş bir ülke özelliğinin göstergesi ve yansıması yorumunun çıkartılması mümkündür.**

Ahenkli davranışlar insanların ruhundadır. Aynı insanlar, ruhunda gizlenmiş negatif sıfatları, davranışları hortlatacak olurlarsa baskı ile etrafını rahatsız edebilecekleri de göz ardına bırakılamaz. Bu tepkiler basın, yayın, dernek, vakıf adı altında bile yapmak mümkündür. Cehenneme giden yolun üzerinde döşenen taşların cennetten geldiğini ve yolun insanları dosdoğru cennete bile götüreceğini belirtirler, yalan söylerler.

Cem Uzan şöyle diyor; " Önce devlet devlet gibi olacak. Buna inanacak-

siniz, inanmazsanız, işçinize iş bulamazsınız, gencinize okul yaptıramaz, köylünüze destek veremezsiniz...Kim devletin yönetimini alacaksa alsın...Millet olarak onlardan devletî devlet gibi yönetmelerini isteyin. Bunu istemek milletin hakkı. Bu güne kadar beceremeyenlere bir şans daha vermeyin...Evet her şeyin çaresini devlet bulacak. Devletin asli görevi bu, milletin devletin beklediği de bu. Milletin sağlığından, huzurundan, mutluluğundan, güvenliğinden, geleceğinden, yani her şeyinden devlet olarak sen sorumlusun...Bir devletin başına gelebilecek en büyük felaket işte budur. Milletinden kopuk olmak. Milletinin devleti olamamak...Önce devlet devlet olacak ki, vatandaş vatandaş olsun. Bunu istemek bu milletin hakkı." Cem Uzan'ın tepkileri yerindedir.

Bir çok insanın karşısındakinden elektriklenmesi veya ayrı düşünmesi, toplumun fikren ciddi seviyede dağınıklığı yaşadığına delildir. Çekememezlik, kıskançlık, karşısındakini hor görme, hoşgörüsüzlük, saygısızlık gibi davranış biçimleri kültürel alt yapı ile alakalı temel kültürlerdir. Bu çeşit davranışlar bir millette varsa, o millet dağılmaya mahkumdur. Kültür farklılıklarını birbirlerinden ayrılmaya, birbirlerini dışlamaya yönelik yorumlayarak, kültür zenginliğinden mutluluk alamıyorlarsa o insanların İnsani seviyelerinden ve niyetinden şüphe duymak gerekir.

Mevlana'nın dediği gibi; "İnsan kendi kelinden ve çıbanından iğrenmez. Yaralı elini yemeğe sokar, parmağıyla yalar. İnsandaki kötü huylar da kellere ve çıbanlara benzer. Kendinde olduğu zaman, insan ondan iğrenmez, incinmez; halbuki başka birinde, ondan bîr parçacık görecek olsa iğrenir, nefret eder. (Rhi Mafih, Mevtana, s.31)" Devlet vatandaşlarına birlik, beraberliği sağlayacak, huzur ve mutluluğu verecek hukuki düzeni kurmak vazifesini üstlenmiştir. Birbirlerinin güzel yönlerini görmek zorundadır. Negatif yönlerini gördüklerinde fevkalade nazik ve mantıklı vücut diliyle tepkiler göstermelidir. Tabi ki, tepkiyi alanın anlayışı ve basireti de o anda açık olmalıdır. Biliniyor ki, milletin dağınıklığı devlete zarar getirir. Millet sosyolojik ve psikolojik eğitimden yoksun olmamalıdır. Aksi durumda, birbirlerini yerler, bitirirler.

Eflatun'un Milattan Önceki yıllarda (2300 yıl önce) ifade ettiği ve düşünceleri bugünlere ışık tutan eseri Devlet I-II isimli kitabı taktire şayandır: Eserin (M.Ö.) 372 'de (Eflatun 56 yaşında iken) bitmiş olduğu Prof. Dr. George Rohde (Eflatun,Önsöz. s. VII) tarafından ifade edilmektedir. 2372 yıl önce kontrol altına alınamayan dünya, bugün de kontrolsüzdür. Devlet eseri, o gün insanların davranış biçimlerini analiz ediyorsa, bugünde aynı tür insanlarla uğraşan bir toplumda yaşanıyor. Birbirlerine savaşan, birbirlerini seven bütün eski insanlar göçmüşler, aynı dünya yeni misafirliğine evine kabul edilmiştir. Bugün yaşayanlarda vagon vagon göçecek, yenileri gelecektir. Bu döngüde disiplin, saygı, sevgi, anlayış, kültür zenginliği şarttır.

6. Devletlerin zenginliği ve kültürü

Dünyanın hızlı değişimi artık herkesi şaşırtmamaktadır. Kablosuz telefoniar, renkli televizyonlar, canlı yayında seyredilen savaşlar yeni dünya insanına norma! gelmektedir. Halbuki, **atmosferde uçuşan sesler, görüntüler ve belki de ileride uçuşacak kokular hala insanlara normal gelmektedir. Bilgiye daha çabuk ulaşılması gerekmektedir. Devletler gücünü başkalarında olmayan ve kendilerinde saklı bilgi, teknoloji ve beyin gücünden almaktadır.** Kimyasal ve biyolojik gelişmeler, yenilikler harp sanayinde kullanılarak, devletlerin gücü olarak öne çıkartılabîlmektedir. Her üçü de, yani bilgi, teknoloji ve beyin gücü gelişmiş ülkelerin transferde yarıştıkları unsurlardır.

Bir başka ülkeye sokulacak tıbbi, biyolojik veya kimyasal hastalık o ülkeyi yok edebilmektedir. O ülkeye o hastalığın devasını ihraç etmekte, o ülkeden menfaatlerin koparılmasına imkan verebilir. Biyolojik, tıbbi, kimyasal araştırma, geliştirme çalışmalarına önem vermek ülkelere ciddi şekilde güç kazandırmaktadır günümüzde. Dünya ülkeleri bilginin peşini bırakmamaktadır.

Az gelişmiş ülkeler ise hala kendi içinde dedikodularla, yolsuzluklarla, yoksullukla meşguldürler. Teknoloji, bio-teknoloji ve ileri teknoloji isimleri altında gelişmiş ülkeler ilerlemelerini şekillendirirken, diğer gelişmemiş ülkelerde araştırma ve geliştirme üzerine bir nebze çalışma gösterilememektedir. Fuzuli iç çekişmelere sahne kurulan ülkeler maalesef durumun farkına varamamaktadırlar. Bu çeşit ülkeler az gelişmiş ülkelerden başkaları değildirler. Medeniyet, kültür, bilgi, okuma, anlayış, kavrayış günümüzde önem kazanmıştır. **Az gelişmiş ülkelerde futbol, magazin daha çok öne çıkar. Gelişmiş ülkelerde bilim ve teknoloji her zaman önlerdedir, ekonomik kalkınma, sosyal aktivitelerin disiplini önemlidir.**

Yönetimin kalitesizliği, yolsuzluk, yoksulluk, ideolojiler, demokrasi gibi birçok konu ve kavram tartışması arasında az gelişmiş ülkeler başlarını kaldırıp ta araştırma-geliştirme veya teknolojik gelişmelere bakamamaktadırlar. Ekonomik, sosyal, teknik, kültürel değişim ve dönüşüm tabloları negatiftir. Problemlerin kaynağını halkın bilgisizliğinde, tembelliğinde ve vurdum duymazlığında görmektedirler. Okuma yazma oranı yüksek görünse de az gelişmiş ülkelerde okuyan yazan çak azdır. Çünkü hayat pahalılığı okuma yazmaya fırsat vermemekte, insanları karnını doyurma peşine düşürmüştür. Ülkede kolektif düşünce üretilememektedir. İnsanların çoğu, çoğu konuyu kendi yollarına çekmek ve benlik duygularını öne çıkarmak peşindedirler.

Problemleri tartışanların çoğu problemlerin kaynağı olmasına rağmen, yönetenlerin basiretsizliği ve alavere dalavere İle yönetime gelmelerini ört bas eden bir yaklaşım kolaylıkla ve utanmadan sergilenebilmektedir. Bilgi ve emek değerini bulmazken, siyasi manevralara demokrasi, hukuk, adalet gibi kavramlar .örtüştürülmek

suretiyle birçokları kendilerini arayabilmektedirler. Hukuku kendi menfaatleri istikametinde düzenlerler, sonra da hukuk demokrasinin temelidir, hukuka uymalıdır, derler.

Krizler çıkmadan önce, az gelişmiş ülkelerde kriz öncesi işaretleri almak mümkün iken, kriz geliyor diyebilen analistler çalıştırılmamaktadır, çalıştırılan çok sayıda kişinin konuşmasına da izin verilmemektedir veya imalıda olsa ikazlara itibar edilmemektedir. Makamlarını koruma sevdasına düşen yetkililer, makam sahipleri de uyarılarını bir vatandaş gibi yapmaktan kaçınmaktadır.

Bir ülke için, üretim, yatırım ve ihracat ile adaletli bir vergi sistemi, ekonomik ve mali zenginliğin temelidir. Para yatırım aracı olup, para amaç olmamalıdır. Devletlerin zenginliği; ülkede ki müteşebbislerin hürriyeti, ekonomi politikaları, piyasanın yönü, borçlanma stoku ve bütçe dengesi ile doğrudan alakalıdır.

Vural Savaş Türkiye'nin bir dönemini şöyle anlatmıştır; "Geçen 20 yılda Hazinenin; devletin fon ihtiyacını, yani, kamu kesiminin açıklarını karşılamak için enflasyon oranının çok üstünde faizler ödeyerek para-kredi piyasasına çıkması, diğer bir deyişle banka sistemine borçlanması, ekonomide hızla bir rantiye sınıfının doğması sonucunu yarattı. Elinde parası olan herkes, iş alemi, hatta aylık alan memur, emekli, işçi, parasını alabildiğince büyük bir parçasını devlet kağıtlarına yatırmaya koştu. Parasını alan bankaya koştu. Orada repoya koştu. (...) Bu hareket o kadar hızlı gelişti ve ileriye gitti ki, **işadamı rahmetli Vehbi Koç bile gelişmeler karşısındaki huzursuzluğunu belirterek basının bir sorusuna, 'Biz artık sanayici değiliz, hepimiz repocu olduk,'** şeklinde bir cevap verdi. (...) Sanayici bile repocu oldu. (...) Daha ileri aşamada kimse yatırım yapmadı. (...) Türk ekonomisinde rantiye kesimi inanılmaz boyutlarda güçlendi.(Satılmış!arın Ekonomisi, s.96-97)"

Maddi olmayan üretim, maddi üretimi piyasadan atmak istediğinde, devletin maddi gücü bitmiştir, demektir. Az gelişmiş ülkelerde, maddi üretime dönüşecek fikirler değerini bulamaz, fikir üretenlerin fikirlerine patent hakkı verilmez, fikirler ekonomiye ve kazanca döndürülemezler. Rantiye ekonomisi, az gelişmiş ülkelerin vazgeçemediği alışkanlığı ve tercihidir.

Gelişmiş ülkeler de, ithalata dayalı büyüme modeli ile gelişmelerini sağlarlar. Ucuz emeğe dayalı tarım ve imalat sanayi ürünleri, hammaddeleri gelişmiş ülkelerce ithal edilir, gelişmiş ülkeleri zenginleştirir. Önemli fikirler, yenilikler, icatlar ve bunların sahipleri korunur, fikirler uyanık medyatik kişilerden uzak tutulur, emeklerinin ve gayretlerinin karşılığını alırlar.

Az gelişmiş ülke siyasi, sosyal, kültürel, medeniyet hastalıklarıyla boğuşuyor dense haklılık payı yüksektir. Parası olanlara konuşma hakkı vererek haksızlık yapılır, parası olmayanları da ihtiyaç duyduklarında, figüran olarak kullanılan zaman-

larda konuşturululurlar. Az gelişmiş ülkelerde insanların, fikirlerin, çalışmaların hiçbir önemi olmadığı gibi, çalışmaya başlanıldığında bin çeşit çamur atılarak bin bir şekilde pişman ettirme, çalışma veya çalıştırma cezası bile kesilir.

Kolay kazanç kapıları açık ve cazip tutulur, çalışarak, çabalayarak kazanç elde etmek zoriaştırılır. Yani sistem içinde çalışanlar, çalışmayanların bir numaralı düşmanları ilan edilir. Repo kazancı zengin varlıklı kesimin zorunlu tercihi haline getirilmiştir. Piyango türü yollar da çalışmayanların takip ettiği bir yoldur. Şans oyunlarına olan rağbetler çok iyi reklam edilir.

Devletin elinde bulundurduğu zengin ve benzersiz bilgi stoku ve bunlara sahip insanlardan yararlanma yolları açık tutulmalıdır. Ülkenin zenginliği bütün insanların çalışması fiilen işgücüne katılması ile mümkündür. Paralı adam, değerli adam yapılmamalıdır. Çalışmayan insan, üretmeyen insan, ülkesine İhanet ediyor mantığı taşımalıdır. Çalışan ve çalışmış olanlara da (emeklilere) saygı şartı nezaket gereğidir. Devlet vatandaşlarına iş bulmalıdır.

Platon diyor ki; "Oligarşide hüküm süren paradır. Ahali zenginler ve fakirler sınıfına ayrılırlar. Bu hal o idarenin zaafına sebep olur. Nihayet fakirler ve gayri memnunlar ayaklanıp harbe başlarlar...." Yani paranın hüküm sürmesinde aksaklıklar anlatılmaktadır.

Maalesef, birçok ortamda para öne çıkıyor, bilgi ve bilgili insanlar dışlanabiliyor. Bazen siyaset arenasında bilgili, yetenekli adam bulunamayışı ifadeleri sarf ediliyor, akıl ve mantık sahibi hiç bir kimse böyle bir yaklaşımı kabul etmese de, ayrıcalık isteyen paranın ve paralı adamın dışlanıldığına şahit olunmuyor. Esasında, az gelişmiş ülkelerde sorunların çözümünde kolektif bir çalışma ve dayanışma zorluğunun çekildiği ortadadır. Takım oyunu kurulamadığından işler sarpa sarar. Anonim kuralların geçerliliği yoktur. Her kişi, gücü veya parası olan her kişi, kendinde her şeyi yapma hakkını görür.

Gelişmesini sağlayamayan ülkelerde, şaşılacak olağanüstü cesaret örnekleri yaşanır. **Münferit, takım ruhundan yoksun kendi menfaatlerine çalışan, yeteneksiz zihniyetler yaşadıkları az gelişmiş ülkeyi batırmaya sanki söz vermişlerdir. Hissiyatları ile çıkarlarına göre olayları yorumlarlar. Hissiyatlarını mantıki yaklaşım olarak göstermeye çalışırlar. Yaptıklarıyla üstelik ustaca kendilerine paye verirler.** Az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arası ekonomik farklılıklar dışında, kültürel doğu ve batı dünyası arasında ki farklılıklara da bakılabilir. Doğu kültürü hem zengin hem de ilginç kültür özelliklerine sahipken, ekonomik olarak gelişememiş ülkelerden oluşmuşlardır. Dünyanın doğu ülkeleri ile batı ülkelerini kültürel zenginlikler yönüyle karşılaştırmak lazımdır.

Bu nedenle, kişilerin bunamış kafa yapılarını ve kurumların elli yıllık idari yapılanmasını değiştirmeden başarıya ulaşmak zordur. Az gelişmişlik ortamında, ül-

kedeki bütün yönetim ve denetim birimleri yeniden tanımlanmayı ve yapılanmayı, istatistikler yeniden değerlenmeyi bekler. **Buharlaşan yetenekli insanları, paraları, değer yargılarını, maddi ve manevî alt yapıyı tekrar yerine oturtmak, geri getirmek kolay değildir.** Dinamik hale getirilmesi gereken kaynakları ortaya çıkartıp, devlete kazandırmak da zor değildir.

7. Devletin oluşumu ve bireyin özellikleri

Bir büyük orkestrada bütün enstrümanlar iyi çalışsa, ses verse, ahenk olsa dahi, şef elindeki çubuğa hakim değilse, bilgisizce sallarsa ses ahenksiz çıkacaktır. Orkestra iopyekün bozulacaktır.

Devlet yönetiminde ihtisaslaşmaya, uzmanlaşmaya ve işbölümüne önem verilmesi günümüzde zorunlu hale gelmiştir. **Devlet bir işveren ve müteşebbistir. Devletin bakanlık sayıları ve personel istihdamı verilen kamu hizmetlerinin büyüklüğü veya küçüklüğü ile orantrlı şekilde reform gerekmektedir.** Bozulan kamu yönetimi disiplinini sağlamak için, kamu hizmetlerinde çalışanlar sürekli takip edilmesi gerekir. **Otorite boşluğunun doldurulması lazımdır.** Bir evin yönetimi ile devletin yönetimi arasında benzerlikler vardır. Ailede egemenlik ve devlette de egemenlik idarenin sağlığı için gereklidir. Ailede, babanın dürüstlüğü, adaleti, tecrübesi, yeteneği çocuk üzerinde olumlu etki yapar. Babanın yeteneksizliği veya çocuğun tabii dengesizliği sonucu kargaşa çıkabilmektedir. Problem yaşanmaması babanın otoritesine ve inandırıcılığına bağlıdır. Babanın ayyaşlığı aileyi dağıttığı gibi, çalışmaması ailenin ekonomisine ve huzuruna yansıyacaktır.

İnsan vücudunu devlete benzetmek isabetli bir teşhisi ortaya koyabilir. Vücut hücreleri birer vatandaş, her bir organın hücreleri de birer hücre topluluğudur, bir çeşit kurumlardfr. Vücutta yapılacak her bir ameliyat vücuttaki hasan arttırmaktadır, insan vücudu ile devleti aynı potada değerlendirip, vücudun yapısı, organların yerleşimi, hastalığı, hastalık teşhisi, tedavisi ve bakım-onanm işlemlerini değerlendirmeye çalışmamız gerektiğini düşünüyorum. Benzerliklerin tahmin edilenden daha fazla olduğu görülecektir. O nedenle ki, vücuda getirilen devlet, ilk doğduğunda ve zaman zarfında yapılacak reformlarda hassas ve dikkatli çizgide yer almalıdır, önemli kişilerce yönetilmesine İhtimam gösterilmelidir.

insan da baş ve ayak ayrı görevleri ve fonksiyonları üstlenirken, başa yürümek, ayağa da düşünmek görevini veremeyeceğinizi ve bu şeffaf, anlaşılır örnekleri zamanla arttırabileceğimizi belirtmek istiyorum. Karaciğer, akciğer, böbrek gibi bütün organlar birbirlerinin tamamlayıcısı olup, tek başlarına bir işe yaramadıkları gibi, toplu bir fonksiyona sahip oldukları görülmektedir. Vücut normal fonksiyonları yaparken, mikroplardan ve mikrop taşıyanlardan uzak tutulması, taşı-

yamayacağı ağır yükler altına sokulmaması gibi ilkelere de önem verilmesi gerektiği görülmektedir.

Beyne giren bir mikrop, veya karaciğerde görülen bir iltihapla uğraşırken gribe yakalanabilir, astım olabilirsiniz. Bir devletin en yüksek makamı anlamındaki insan başına, insan beynine ulaşan bir virüsün vücuda vereceği tahribat tartışılamaz. Baş her zaman sağlıklı olmalıdır.

Tıbbi müdahale stratejileri nasıl ise, bir ülkede yaşanabilecek sorunlara müdahalede aynı şekilde olmalıdır. Ancak, her bir ameliyatın vücudu tahrip ettiğini ve vücudun orijinalliğini bozduğunu unutmamak gerekmektedir. **Karaciğer, "ben kalbin görevine yürütmek istiyorum" da diyemez. İdrar torbası da "ben bu idrarı toplamaktan bıktım" da dememelidir. Devlet de böylesine tahribatlardan uzak tutulmalıdır. Devletin yetkili organları uyumlu olmalıdır.**

Kendi vücudunu iyi bilmenin, ülke ve devlet kavramının daha açık anlaşılmasını sağlayacağı kanaatindeyim. Bir insan kendi hissiyatlarına ve çıkarlarına göre davranabileceği gibi, ilmi, aklı ve mantığı öne alarak uyumlu ve istikrarlı davranışlar gösterebilir. Bir apartman veya bir köyde bile her insan çevresinden uyum, huzur ve saygı beklemektedir. Bir mahallede uyumsuzluk yaşandığını görmek ve düşünmek mahalle sakinlerinin endişelenmesine ve huzursuzluk çıkmasına neden olmaktadır. Apartmanınızda, mahallenizde en iyi yönetim, yaşayan insanların insani davranışları ile doğru orantılıdır. Benzetmelerin devlet yönetimine uyarlanmasından felsefi yararlar çıkartıldığının farkına varmak zor değildir.

Bir kişide İki davranış görüldüğünde ve bir çok insanların karmaşık yapıya bürünmesi toplum huzurunu bozacağını kabul etmek lazımdır. Birbirinin ayağına dolanan binlerce insan var. Kişisel kaygılar, makamını ve parasını kaybetme korkulan, kırık ve dökük davranışlara bürünerek, başkalarına sataşan, saldıran, çamur atan çok örnekler var. Huzursuzluğunun da, başkalarının mutluluğunu bozarak tatmin olabileceklerin var olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Bulunduğu yeri hazmedemeyenler, paylaşamayanlar kendilerinden çok çevresine zarar vermektedirler. Çevreye zarar sadece çer çöple olmamaktadır. Negatif davranışlarla, negatif konuşarak da zarar verilebilmektedir. Kişilerde pozitif olma isteği yoksa, huzur bulunamayacaktır. Toplum huzuru başkalarına ısmarlamamalı, başkalarından beklememeli, önce kendisi huzur vermelidir. Devlet, bireyleri genel huzuru sağlamak üzere eğitirse toplum sıkıntılardan uzaklaşacaktır. Devletin görevi toplumdaki bireylerin, toplumun ve kamu görevlilerinin eğitimini, gelişmesini, ülkeye yararını, geçimini sağlamasına yardımcı olmaya çabalar.

Kabul edilir ki, devlet-birey, işçi-işveren, toplum-îert, ebeveyn-çocuk ilişkileri köklü eğitime ve anlayışa dayanır. Devletin vatandaşlarına sunacağı eğitim, vatandaşlarına huzur verecek, disiplini sağlayacaktır.

Devlet-Millet-Vatandaş ilişkisinin bir plan ve programa dayandırılması uzun yıllardan beridir savunulmuştur. Tek tek kavramları tanımlamak ve birbirleriyle ahenklerini sağlamak insanların top yekun mücadelesini gerektirmektedir. Devletin, toplumun, ailenin, vatandaşın, bireyin her biri veya hepsi bütün olarak tanımlandığında gerçekler ortaya çıkmaktadır. Yani, insanların huzur ve mutluluğu; top yekun uyumun sağlanılmasındadır.

Devletin vatandaşları korumasında bir ölçü vardır. Karşıt görüşlerin uzlaşmasına imkan vermeyecek kadar farklılıklar ortada ise, devletin birliğine zarar gelebilir. Ortak değerler üzerinde uzlaşma sağlanamadığında, barışın bozulması ile, hukuk düzeni yara alır. Sınıf mücadelelerine fırsat vermeyen sadık insanlar ve özellikle devlet, milli birlik ve beraberliği sağlayabilirler. Zira, yaşamlarını en iyi şartlarda yaşamak isteyen insanlar, barışa önem veren kültür seviyesini yükseltmiş insanlardır. Kültürlü insanlar, insani sıfatlarını unutmazlar.

"Millet mi devletin hizmetinde, devlet mi milletinin hizmetinde olmalı, yoksa bağımsız birer sahalara mı sahipler veya siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma çabalan milletin işi mi, devletin işi mi, sorunların çözüm yeri devlet mi, millet mi?" hep sorulmuştur.

Devletin iradesi ile milletin iradesi ne yapar, her zaman öğrenmeye gerek duyulan sorulardır. Devlet hak ve özgürlükler verir, hizmetler sunar, vatandaşlarından para ister, yasaklar koyar ve bunlara uyulmasını ister. Peki vatandaş bir şeyleri neyi, nasıi ve hangi yöntemle devletten isteyebilir. Devletin yanlışlarına uyanlar yapıla bilinir mi? Nasıl bir uyarma yapılabilir? Türkiye bu soruları sormalı, cevapları değerlendirmelidir.

Devletin yönetimine vatandaş bir şekilde katılabilir. Katıldığını sanıyor olabilir. Vatandaş bunlara rağmen ne yapmalıdır? "Devlet kimlerden oluşur ve devlet gücünü nereden alır? " sorularının cevaplarını vatandaşlar bilmek durumundadır.

Şu bir gerçektir ki; **milli mücadeleleri yapanlar doğrudan doğruya milletlerdir. Bir kaç kişinin çalışması ile milli mücadele gerçekleştirilemez.** Milleti ileri götüren yeni bilgileri millete ulaştırmak görevi devletindir. Devletin tanımı, kavramı millete en iyi şekilde anlatılmalıdır.

Devleti birileri ele geçirebilir ve oligarşide diktatörlükte olduğu gibi, bu mutlu azınlık kendi yollarıyla, kendilerine özgü bir adalet ve idare tarzı ile, kendi özel emelleri istikametinde devleti idare ederek, milletin iradesini, sesini ve soluğunu kesebilirler. Sivil otorite dışlanabilir.

Devlet veya mîllet çeşitli vesilelerle mücadelelerle akıl ve mantıkla yorulabilir. İçinde bulunulan bir takım olaylar, krizler veya müşkülatlar dolayısıyla arsızlık, görmezlik, duymazlık, yorgunluk olabilir. Sisli puslu havadan çıkar sağlamak isteyenler piyonlarını, yemlerini öne sürüp, belli etmeden perde arkasına geçerek, menîaat-

lerini temin etmek için organize olabilirler. Bazı kişilere endeksli oluşumlar görülebilir. Her şeyin olabilmesi mümkündür. Devlet veya millet uyanık olmak zorundadır. **Devlet sanatı sanatların en zorudur. Millet bu sanatı öğrenmek devletine zarar gelmemesi için kanunların ve hukukun hem kendini ve hem de devletini korumasını sağlamak zorundadır.**

Bir ülkede okur yazar oranı ne kadar yüksek olursa olsun, az gelişmiş ülkelerdeki okuma yazma oranı gelişmiş ülkelere nazaran düşüktür, az gelişmiş ülkelerde sürekli okuyan ve yazanların sayısı çok değildir. Gazete, kitap, ilmi eserler okuyanların sayıları azdır. Tabi ki az gelişmiş ülkelerde gazete, kitap ve iimi eserlerdeki kalite, içerik ve derinlikte yeterli değildir. Ülkelerde geçimsizlik, başarısızlık, bunalımlar okuyanların, yazanların sayılarının yüzde 50'yi geçmemesinden kaynaklanmaktadır.

Okur yazar insanlar okumuyor, yazmıyor. Az gelişmiş üikelerde yetişmiş beyinler kişisel çabalarla kısa yoldan zenginlik ve para peşine takılırlar. Yani, **insani değerler parasal değerlere koşturuluyor. Her insana bir fiyat, her bilgiye pazarlık yapılarak en ucuz bedel biçiliyor. Az gelişmiş ülke olmak, zor olmasa gerektir.**

8. Sokrates ve nasihati

Devlet isimli eserde, Sokrates ile diğer bir filozof arasındaki konuşmalar ilgi çekicidir:

"...Sen doğru ile doğruluğu, eğri ile eğriliği tanımaktan o kadar uzaksın ki, şunu bilmiyorsun doğrulukla doğru gerçekten bir başkası için faydaıı olan, yani kuvvetlinin, hüküm sürenin işine gelen şeydir; itaat edenin hizmet görenin kendi zararınadır. Eğrilikse tam tersinedir; gerçekten saf ve doğru olanlara hükmeder. Kuvvetli üstün olduğu için, idare edilenler de kuvvetlinin işine geleni yaparlar, hizmetleriyle kendi saadetlerini değil, anacak onun saadetini temin ederler.

Ey Sokrates, saf adam, şuna dikkat etmelisin ki doğru adam her işte, doğru olmayanın karşısında zararlı çıkar, bir kere insanların aralarında kurdukları anlaşmaları ele alalınrortak olanlar böyle iki insan oldukça, ortaklık dağıldığı vakit, doğrunun doğru olmayandan daha çok kazandığını hiç göremezsin; zarar ettiğini görürsün; sonra da devletle olan işlerinde, vergi vermek gerekirse, ikisinin malı eşit olduğu halde, doğru adam çok, öteki az verir; ama almağa gelince, biri hiç kazanmaz, öteki çok kazanır. Çünkü ikisi de idare mevkiine gelince, doğru, başka bir zarar görmese de, hiç değilse ihmali yüzünden evi kötü bir duruma düşer; doğruluğu, onun devlet malından faydalanmasına engel olur, üstelik de doğruluğa karşı hizmet etmek istediği zaman, hısımlarının, akrabalarının nefretini kazanır. Doğru olmayan insan için durum tam tersinedir; çünkü biraz önce de söylediğim gibi, ben eğri insan

demekle pek büyük kazançlar elde edebilen kimseyi anlıyorum; işte sen, doğru olmaktansa, doğru olmamanın, insanın kendisi için ne kadar kazançlı olduğunu kestirmek istiyorsan, böyle bir adamı göz önünde tutmalısın. Bunu öğrenmek için de en kolay yol eğriliğin son derecesine gitmektir; o eğrilik ki, onu işleyeni son derecede mesut, haksızlık görüp eğrilik etmek istemeyenleri ise son derecede sefil eder...eğriliği ayıplayanlar eğrilik etmekten değil, ona uğramaktan korktukları için eğriliği ayıplarlar. Böylece, Sokraîes, oldukça ileri giden bir eğrilik hür adama doğruluktan daha çok yakışır; o daha kuvvetli, daha efendicedir; ve başlangıçta söylediğim gibi, doğruluk kuvvetlinin İşine gelendir, eğrilikse kendine faydalı olan ve kendi işine gelendir. (Eflatun Devlet I-II,s.41,42,43)

İnsani ilişkiler bilimsel ve tarihsel yaklaşımlarla, basit anlatımla izah edilmiştir. Filozofların devlet idaresine bakış açısı imrenilecek ve taktir edilecek, dürüstçe bir yaklaşımdır, iyi bir devlet adamı filozoflara ve ilim adamlarına önem verir.

Az gelişmiş ülkelerde ilim ve bilim adamları iyi yetişmemekte, yetişmişlerde layıkıyla çalıştırılamaz, yurt dışına göç etmek zorunda bırakılırlar. Araştırma ve geliştirme çalışmaları desteklenmez, kazançları standart çalışma ücretleri ne ise odur. Yurt içinde kalan yetişmiş yetenekler maddi sıkıntılar içerisine düşmektedirler.

Ses sanatçıları ve futbolcular en yüksek gelir seviyesine ulaşırken, emeğiyle çalışan yetenekler, öğretim üyeleri, üreticiler bir şey kazanamamaktadırlar. Gazetelerin futbola ayırdığı sayfa sayıları, yayın organlarının magazin haberlerine ayırdığı programların süreleri ile bilimsel, sosyolojik ve kamuoyunun menfaatine ilginin karşılaştırmalarını çok geçmeden yapmalıdır. Latin Amerika ülkeleri ve az gelişmiş ülkelerde aynı şeylerin yaşandığı tesadüfi değildir. Futbol ve magazin muhabbetleri tesadüfi değildir. (Türkiye'de aynı tablo var mı (!) tespitini sizin yorumunuza bıraktım.)

Toplumlarda başarılı icraatlarını referans gösterenler, İdari mekanizmada cesaretle ortaya çıkması gerekirken; güzel konuşanlar, demogoglar daha fazla ilgi görüyor ise, ilim ve bilim adamları, filozoflar, tarihçiler, sosyologlar dışlanıyorsa o ortamda sıkıntılar, bunalımlar yaşanıyor veya yaşanacak demektir. **Her zaman, söylemek kolay, söylenileni yapmak zordur.** Bol bol konuşulan bir ortamda istikrar sağlamanın temel şartları vardır. Negatif şartlarda, belirsizliklerin yaşanması ihtimalleri yüksektir. Bilgelik, akıl, mantık,_tecrübe, bilim, yetenek, ahlak, dürüstlük ve bütün değerler müspet davranışlarla ve yaklaşımlarla gösterilirse güzelce ortaya çıkmaktadır.

Devlet kavramının açıklaması, eski yunanda ünlü Eflatun (M.Ö.427-347), Aristoteles gibi derin düşünürlerin tarzlarından başlayarak, günümüze kadar farklı açılardan yorumlamalar yapılmaktadır. Bugün medeniyet ilkeleri altında, ilkellikler yaşanmaktadır. Filozof düşünceli insanlara ihtiyaç duyulduğu ortamlarda; insanları

eğlendirici, vakit öldürücü, ruha ters gelen şeyler prim toplarken, hiçbir bilimsel, akli ve mantıki haz vermeyen şeylerle oyalanan bir insanlık üzüntüyle gözlenmektedir. Devlet böyle bir ortamın neresindedir, sormak hakkını her vatandaş kendinde bulmalıdır. Bu sorular sorulmuyorsa seyirciler, arenadan da memnun, matadoru kovalayan boğalardan da memnun, matadordan da memnundur demektir.

9. Oligarşi ve devlet

Soysuzlaşmış yönetimlerden biri Oligarşidir. Yönetenler çoğunluğu değil, yalnız kendi çıkarlarını gözetirler. Onursuz ve yalanlarla iktidara gelmiş kişilerdir. Cehenneme götüren yola cennetten geldiğini ifade ettiği kaldırımlar döşeyerek, milleti o kaldırımlardan yürüterek cehenneme götürürler. Kendileri tabi ki ayrı yolda rahatlarına bakarlar. Azgelişmiş ülkeler incelendiğine, hayali vaatlerle, aynı yöntemlerle iktidara gelen siyasiler veya yöneticiler ülkeyi cehenneme götürmüşlerdir. Az gelişmiş ülkelerde bazı yaşanan olayların, oligarşiyle ilgisi yok denemez.

Oligarşi düzeninde zengin ve soylu addedilen kesim, yasaları çiğnemekten, kendilerini yasalardan üstün tutmaktan çekinmezler. Ben yaptım oldu, ben verdim, ben aldım veya sözüm kanundur derler. Zengin kişiler, servetlerine dayanarak baskı yaparlar. En önemli devlet memurlarını zenginlikleri ile elde ederler. Makamlar para karşılığında ihale edilir. Zengin kesim önemli makamlara ret edilmeyecek tavsiyelerde bulunurlar.

Oligarşi yönetimindeki nüfuz sahibi çevre, kendi aralarında iktidarın nimetlerini bölüşürler, başkalarının ellerine geçmemesi için her türlü illegal çareye başvururlar. Yöneticiler yönetimde sıkıştıklarında ve sıkıştınldıklarında, kendi çıkarlarına göre kanunları yorumlar, servetleri artınca da iktidarın babadan oğla veya yakın güvendiği kişilere geçmesi için kanunlar çıkartmaktan çekinmezler. Sonra da hukuk devletinde yaşıyoruz, kanun devletinde yaşıyoruz, hukuka ve kanunlara uyulması şarttır derler. Halbuki hukuku da, kanunu da madde madde yazdıran, hazırlayan, çıkartan kendileridir. İyice güçlendiklerinde hukuk ve kanun kavramını da ortadan kaldırır, ağızlarından çıkan her sözü devletin yaptırımı saymağa başlarlar. Oligarşi yönetimi ve yöneticileri ülkenin sadece belli ve belirli bir kesimidir.

Platon oligarşi hakkında aşağıdaki ifadeleri sarf etmiştir;

"Oligarşide hüküm süren paradır. Ahali zenginler ve fakirler sınıfına ayrılır. Bu hal o idarenin zaafına sebep olur. Nihayet fakirler ve gayrı memnunlar ayaklanıp harbe başlarlar. Neticede zenginlen ya katliam veyahut tart ederler."

10. Demokrasi ve Devlet

Devleti idare edenler, devletin kendilerine verdiği yetkiler dahilinde, devlet memuru alımlarında eşit hak ve fırsatlar uygulamıyor, işe alma yöntemini yapılacak işin özelliğine ve bütün vatandaşlara uyumlu mesafede düzenlememişse, devlette bazı yetkilerin kötüye kullanıldığının işaretleri gözleniyor demektir. Devletin bazı soyluların eline geçmesi imkanları çok geçmeden ortaya çıkacaktır. Soyluların bu şekilde idare ettiği ülkeler az değildir. Dünyanın bütününü soyluların idare ettiğin ifade edenler de az sayıda değildir.

Demokrasiyi orta gelirli sınıf yaşatır. Orta gelirli sınıf yoksullaşmaya başladı mı, demokrasinin de oligarşiye kaydığını görürüz. En iyi kanunları yapanlar da yönetimde yer alan orta sınıfın temsilcileridir. Orta gelirli sınıfın ayakta kalabilmesi kolay değildir. Soyluların karşısında orta gelirli sınıfın ezilmemesi oldukça güçtür. Devletin orta gelirli sınıfı koruması, demokrasi için şarttır. Ekonomik teorilerde lorenz eğrileri vardır. Gelir ve nüfus arasında bir analiz örneği olan lorenz eğrileri değerlendirmesinde, eğri ne kadar genişlerse orta gelirli sınıfın o kadar yok edildiği ifade edildiği malumdur. Azgelişmiş ülkelerde lorenz eğrileri geniştir. Orta gelirli sınıf çok az sayıdadır. Türkiye'nin lorenz eğrisi oldukça eğri ve merkezden uzaktır.

Demokrasi idaresi, gelir seviyesi hayat standartlarının üstünde gerçekleştiğinde uygulanabilir. Az gelişmiş ülkelerde demokrasi yöneticilerin tanımlamaları ile şekillenmektedir. Demokrasiyi savunan yönetenlerdir. Halk ise, demokrasi yerine iş ve aş istenmektedir. Demokrasi çok konuşulsa da, az gelişmiş ülkelerde pek de önemsenmez.

Devlet demokrasiyi koruyabilmesi için vatandaşlarının yaşama haklarını sosyal imkanlarını temin etmek, vatandaşlarını desteklemek ve desteği eşitlik ilkesine göre vermesi zorunluluğunu fiilen duymalıdır. Devlet vatandaşlarının iş, aş ve barınma gereklerini karşılarsa kanunlarla adaleti koruyabilecektir. En ağır, caydırıcı cezai müeyyideleri sosyal yapıya zarar verenlere uygulayacaktır. Sosyal asayişin sağlanması için cezai müeyyideler ağır ve caydırıcı olmalıdır. Baklava çalana yıllarca hapis, devleti soyanlara kısa bir yargılama sonrası beraat veren bir adalet yapısı tabi ki, demokrasi anlayışında tartışılmalıdır, işsizlerinin sayısı çalışanların sayılarına ulaşan bir ülkede demokrasinin işleyişini izlemek gerekir. Demokrasi ideoloji değildir, iş ve aş vermez, insan ilişkilerinde tabii bir sistemdir, makul bir idare tarzıdır.

B-DEVLET YÖNETİMİ VE ANAYASA

1. Kanun koruyucudur.

Kuzuyu hiçbir zaman kurda teslim edemeyeceğiniz gibi, toplumun hiçbir ferdîni bir diğerine teslim etmemek üzere, anayasa ve kanunlar toplumun her bir ferdini, hak ve hukuk kuralları dahilinde koruma altına almıştır. Bu devletin temel görevlerindendir. Hak ve hukuk kurallarının uygulayıcıları görevlerini yapmak zorundadır. Yanlış hazırlanmış hak ve hukuk kuralları adı altında haksız, hukuksuz hükümler ve uygulamalar var ise, onları da değiştirmek, incelenmek üzere gerekli merciler önünde değiştirmek devletin görevidir.

Devlet vatandaşlarıyla bir resmi sözleşme yapar. Bu anlaşmaya "Anayasa" adı verilmiştir. Devletin güç, yetki, görev ve sorumlulukları ile beraber, vatandaşların hak ve özgürlükleri Anayasa ile belirlenmiştir. Demokrasi ile idare edilen devletlerde Anayasa sembolik düzenlenmez, iki taraflı sözleşme maddeleri, gerekliliklerin ihtiyacından ibarettir. Anayasa kaşıkla verip, kepçeyle alan türden düzenlenemez. Devletin görevleri ile milletin görevleri birbirleriyle uyuşmalıdır.

Modern devletlerin hemen hepsinde yerleştirilmiş temel kuralları İçeren ve " anayasa" diye adlandırılan, devletin bütün fertlerini eşit olarak hükümlerinden yararlandıran, özel niteliğe ve güce sahip hukuk, anayasa hukukudur. Anayasa hukukunun konusu, devlet iktidarının kazanılması, kullanılması ve sınırları ile ilgili hukuk kurallarıdır(Servel Tanilli,s.1).

Hayat müspet veya menfi anlamda ebedi bir mücadeledir, Mücadelesiz hayat anlamsız geçmektedir. Ancak her hukuk devletinde ve her medeni toplumda her mücadelenin hak ilkelerine bağlı olarak yapılması gerekmektedir. Etkinin de, tepkinin de doğruluk, dürüstlük ve hak ilkelerine uyumluluğu önem kazanmaktadır.

Devlet ve devlet memurları kanunları çiğnerse, toplumun devlete güveni sarsılır, toplumda mafya türü oluşumlar çıkar, bu oluşumlar kendi yöntemleriyle adalet dağıtmaya başlarlar. Kanuni boşluklarını mafyanın doldurması doğaldır. Devlet hukuk ve kanun devleti olduğu sürece devlettir. Devlet mafyayla uğraşmadan önce, kanunlarını güncelleştirse, kanunlarında istismar boşluğu bırakmadan dört dörtlük kanunlar hazırlasa mafya ve mafyalar çökecektir. Kanun uygulayıcıları da milletin menfaatine olan kanunları uygulamada yapacakları yanlışlıklarda, kanuni ve cezai müeyyideler vardır.

Kanunlar masum ve dürüst insanları korumak, suçluları cezalandırmak, emniyet, huzur ve mutluluk için vardır. Devlet yönetimi normal doğal şartlarda, bu kanunları hak ve hukuka saygılı vatandaşların tarafında, saygısızların karşısında, toplumun huzurunu ve iyi yaşamalarını sağlamaya çalışmakla görevlidir. Toplum

hukuk devleti içerisinde haklarının korunabilmesi için kendine güvence arar. **Devlet yönetimi bu güveni, memurlarıyla, kanunlarıyla vermek zorundadır.**

2. Kanun adalet dağıtır.

Devlet eserinde, Sokrates'le adalet üzerine olan tartışmasında, Thrasymakhos özetle şöyle demektedir: " Adalet güçlünün işine gelendir...tiranlık, demokrasi, aristokrasi gibi değişik yönetim düzenleri vardır...Her yönetim, kanunlarını işine geldiği gibi koyar. Demokrasi demokrasiye uygun kanunlar, tiranlık Uranlığa uygun kanunlar...Bu kanunları koyarken kendi işlerine gelen şeylerin, yönetilenler için de doğru olduğunu söylerler, kendi işlerine gelenler ayrılanları da, kanuna, adalete aykırı diye cezalandırırlar... Güç yönetende olduğuna göre... adalet güçlünün işine gelendir...Güçsüzün, yönetileninde zararınadır. Güçlü üstün olduğu için yönetilenler güçlünün işine geleni yaparlar, kendi mutluluklarını değil, onun mutluluğunu sağlarlar.

Adil adam her işte adil olmayanın karşısında zararlı çıkar. Devlete vergi vermek gerekince, ikisinin de malı eşit olduğu halde, doğru adam çok, eğri adam az verir. Ama almaya gelince iş tersinedir..." (Alaeddin Şenel.s134.)

Bir tek şahsa bırakılan devlet idaresinde, o şahsın keyif ve heveslerine itaat etmeleri doğrultusunda korkutulmak, yıldırılmak ve iftiralara kurban edilmekle karşılaşılır. Devlet memurunun, kendine devletin verdiği yetkileri başkalarına karşı saldırma, koruma ve korunma zırhı olarak kullanması imkanlarının fırsat verilmemesi gerekir. Bir devletin, ne bir kişinin ne de bir zümrenin idaresine bırakılmasıyla iyi bir idare tarzı yakalanabilmesi mümkün değildir. Zararlı insanların cezalandırılması, milletin huzur ve mutluluğu için, onların salı verilmemesi, affın kesinlikle milletin iradesine bırakılması devlet yönetiminin görevidir. Devlet milletin huzurunu bozanları, milletin içinde anarşi Çfkaranlar, hırsızları, katiler vesaire kişileri affedemez. **Dünyanın bir çok ülkesinde, affa dokunulmamıştır.** Zira, mükemmel hazırlanmış ve milletin iradesini yansıtan kanunlarla idare edilen bir ülkede, affa ihtiyaç hissedilmemektedir. Kanunlar suç işlemeye caydırıcı, kanunlar da milletin hak ve hukukunun teminatı olmadıkça, af uygun olmayan ortamlarda ortaya çıkacaktır.

Ferri ve Garafola şöyle bir düşünceye sahiptirler; "Affa layık olanları, olmayanlardan ayırmaksızın af yetkisinin kullanılması, bu yetkinin kötüye kullanılmasına yol açmakta ve ayrıca bir çok suçlunun uslanmadan salıverilmeleri toplum ve hayatı için zararlı ve tehlikeli olmaktadır"

Az gelişmiş ülkelerde her çeşit af çıkartabilmekte, dürüst, saygılı vatandaşların haklan kolay yollarla çiğnenebilmektedir. Affın genelleşmesi yanlış olsa gerek-

-tır. İyiniyet, bilmemeziik affın önünü açabilir, ama affın yetkisini sadece yargıç mağdur olanın veya olanların rızasını almak kaydıyla kullanmalıdır.

Dünyada hiçbir medeni devlet, kolay kolay, milletin kendisine verdiği af yetkisini kullanmamaktadır. Devlet suç işlemeye caydırıcı ve suç işlemeden evvel suçu önleyici tedbirleri almak görevini üstlenmiştir. **Medeni devletler, her bir vatandaşın gasp edilen hakkını, hakem ve hakim devlet sıfatıyla, gasp edenlerden geri almak durumundadır.**

Eflatun'un Devlet II eserinde Lydia hükümdarının hizmetinde çalışan Gyges isimli çoban çalışmaktadır. Onun başından geçen efsaneyi aynen izleyelim; " Bu adam o zamanki Lydia hükümdarının hizmetinde bir çobanmış; günün birinde şiddetli bir sağanak ve bir yer sarsıntısından toprak çatlamış ve hayvanların otladığı yerde bir yarık açılmış; çoban bunu görünce şaşa kalmış, sonra yarığın içine inmiş; ve anlattıkları birçok şaşılacak şeyler arasında, İçi oyuk, bir çok pencereli, tunçtan bir at gözüne çarpmış; eğilip içeriye bakınca, insan boyundan büyük gözüken bir ölü görmüş; parmağındaki altın yüzükten başka üzerinde değerli bir şey yokmuş.

Gyges yüzüğü alıp çıkmış. Çobanlar, adet olduğu gibi ayda bir krala sürülerin durumundan haber vermek için toplandıkları zaman, Gyges 'de, yüzüğü parmağında toplantıya gelmiş. Öbür çobanlarla otururken, yüzüğün taşını tesadüfen kendine doğru elinin içine çevirmiş; bunu yapar yapmaz, etrafında oturanlara görünmez olmuş; çobanlar da o orada yokmuş gibi, sözünü ediyorlarmış.

Gyges şaşa kalmış, yüzüğü bir daha tutup taşını dışarıya çevirmiş, çevirmekle gene gözlere görünür olmuş, işin farkına varınca, yüzükte böyle bir kudret olup olmadığını denemiş, sonunda görmüş ki yüzüğün taşını içeriye çevirince görünmez, dışarıya alınca görünür oluyor. Bunu anlayınca, Krala giden habercilerden biri olmanın hemen çaresini bulmuş; sarayda kralın karısını baştan çıkarmış, onun yardımıyla kralın üstüne yürüyüp öldürmüş hakimiyeti ele geçirmiş.

Şimdi bunun gibi iki yüzük olsa da, birini doğru adam, ötekini eğri adam taksa, İhtimal hiç biri pazardan her istediğini hiç korkmadan almak, evlere girip gönlünün hoşlandığı kimseyle düşüp kalkmak, keyfine göre kimini öldürmek, kimini hapisten kurtarmak ve insanlar arasında tıpkı bir tanrı gibi her şeyi yapmak elinde olduğu halde, doğruluğa bağlı kalacak başkalarının malından uzak durup el sürmeyecek kadar çelikten bir insan olamaz. Bu İşte biri ötekinden farklı davranmaz, ikisi de aynı hedefe doğru gider. Her halde bu misal bir insanın kendi isteğiyle değil, ancak zorlanarak doğru olduğuna kuvvetli bir belirti sayılabilir... (Eflatun,11,s.73-74-75)"

3. Anayasa milletin iradesini yansıtır.

Osmanlı Devleti döneminde, 3.Kasım.1839 tarihinde ilk Anayasa olarak kab-

ul edilen Gülhane Hattı Hümayunu çıkartmışlar, daha sonraları da peşi sıra, Anayasalarda değişiklikler yapılmıştır. Keyfi idare ile mücadele de tek taraflı, ideolojik yaklaşımlar çerçevesinde, yönetimdeki hastahklann üzerine gidilmiş, en önemli tedavi yöntemini bilen ve desteği alınması gereken millet iradesi, yeterince dikkate alınmamıştır.

Millet iradesinin tamamen dikkate alınmadığı söylenemez, ama eksikliklerin bariz görüldüğünü söylemek kaçınılmaz olmuştur. Bazı kişiler tabiatıyla, kendi düşüncelerini milletin iradesi ve düşüncesi olarak öne sürmekle, milletin iradesi ortaya çıkmıştır. Ancak, Anayasa ana hatlarıyla hep tenkit edilmiştir. Peki, niçin düzeltmelere gidilmemiştir. Çünkü, birbirlerini dinlemeyen, gruplaşmış düşünceler, ideolojiler koordinasyonu sağlayamamış, milletin huzuru ve refahı önemsenmemiştir.

Anayasa ve yasalar (kanunlar) iç politik gücün temeli ve çatısını oluştururlar... Anayasa ve yasalar, milletin karakferine, genel düzeyine uygun, çağdaş toplumun isteklerini karşılayabilen, akılcı ve gerçekçi (hayallerden uzak) nitelikler taşıdıkları ve tatbik (uygulama) kabiliyetini haiz oldukları taktirde devletin çatısı sağlamdır.(MGK Yayını No.1.s.115) Her yasa Anayasaya uygun olmalıdır. Zira, Anayasa, devlet teşkilatının organizasyon dağılımı ve düzenini belirlemektedir. Devleti organize edip, devlete sistematik özellik vermektedir.

Anayasaya üç yönden bakmak, mantıklı bir yoldur. Dokunulmazlıklar, özgürlükler ve kısıtlamalar getiren hükümler. Anayasada gerçek kişiler ve tüzel kişiler ayrı ayrı yer almıştır. Anayasa da her verilen hakkın ardında istisnalardan bahsedilmiştir. Birinci parargafta verilen bir çok hakların şartlar gerektiğinde ifadesi kullanılarak ikinci parargafta geri alınabileceği belirtilmektedir. Böylece, tanınan hak ve özgürlükler istisna adı altında getirilen kısıtlamalarla sayı ve kapasam olarak daraltılmıştır. Anayasanın durumu objektif olarak bu. Anayasa hem veren ve hem de gerektiğinde alan bir mekanizmadır.

Tatbik edilemeyen veya edilmeyen bir kanun, kullanılamayan bir eşya veya araca benzer, cismi ile vardır fakat işlevi ile yoktur ve bu yokluk ekseriya kişisel ve keyfi uygulamalarla doldurulur (MGK Yayını No.1.s.116). Devlet, kanunlarını günün şartlarına ve toplumun yararlı isteklerine göre düzenlemesi ve zamanla kanunları yenilemesi gerekir ve devletin devamlılığı ve milletin birlik beraberliği için bu şarttır. Uzmanların ortak görüşü; "Kanunlar ortak çoğunluk fikri gözetilerek, konsensüs sağlanarak ve ülke ve dünya şartları harmanlanarak hazırlanmalı ve vatandaşların onayı alınmadan yürürlüğe konulmamalıdır."

Çiçeron bir tek yasanın varlığına inanır. Akıl yoluyla kavranan, doğaya uygun düşen, her kişiye uygulanabilen bu yasanın çağrısını kendini bilen hiçbir insan duymazlıktan gelemez . (Dr.İ.Akın.s.44)

Marîtain diyor ki; "Devletin hedefleri; Hak, adalet, ahlak, kamu düzenini koruma hizmetlerini yapmak, refah sağlamaktır (Dr. Abdullah, s.7)." Eflatunun yorumuyla, " Devlet şöhret ve zafer peşindeyse, vatandaşlar en iyi savaşçı olmak; devietin gözü zenginlik ve paradaysa, vatandaşlar da hırsla para kazanmak; Devlet dernogoji yapanların elindeyse, vatandaşlar da hisleriyle ve duygularıyla yaşamak istikametindedir." Diğer ifadeyle, toplumda bilgi, zenginlik ve şöhret üstünlük sıfatlarıdır. Hangisi desteklenir öne çıkarılırsa, toplum onun peşine takılır. Devletin tercihini, değerlendirebiliriz.

Devlet boğalarla mücadele eden matadorlar çıkarır, arenalar yaptırır, toplumun dikkatini o yöne çevirebilir. Futbol sahaları yaptırıp, futbolu milletine sevdirebilir. Magazin dünyasını öne çıkarabilir. Vatandaşlarını magazin şöhreti peşine de takabilir. Ama, bilim ve teknolojiyi de sevdirebilir. Duygularını, heyecanlarını aşırılıkla, abartılı şekilde ortaya koyan demogoglar yok ta değil. Devletin politikaları devleti İdare edenlerin hevesleri, idealleri, gayeleri, seviyeleri ve kişilikleriyle doğru orantılıdır.

Farklılıkları da abartan, benzerlikleri de abartan bir toplum içinde yaşadığını söylemeyen insan yoktur. Toplumun büyük bir çoğunluğu tarih boyunca, birbirini istismar eder durumdan kurtarılmayı beklemektedir. Toplum birbirine olan bağlılığını, güvenini kaybetmişse mevcut devlet toplumun bireyleri arasındaki bağlılığı ve güveni tesis edici yaklaşımı topluma yerleştirmek zorundadır. Zengın-fakir, işveren-işçi, usta-çırak, rütbeli-rüîbesiz, amir-memur ilişkileri insani, uyumlu değer ölçülerinde ele alınmayı beklemektedir. Gelişmiş ülkelerde bu tür ilişkiler sürekli insani boyutlara çekilmeye çalışılmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde ise, uçurumlar oldukça derindir. Aristokrasi, yani, soylular ile idare edilenlerin çarpık düzenini, tarih sürekli tekerrür ettirmiş, sonuçta devletleri istikrarsızlığa sürüklemiştir. Az gelişmiş veya gelişmiş ülkelerin tarihi sosyal yapılanmaları azda olsa değişen tarihin tekerrüründen ibarettir.

4. Devlet yönetimi sadece filozofları ve bilim adamlarını dinlemelidir.

Eflatun diyor ki; "Doğa! olarak, haksızlık etmek iyi, haksızlığa uğramak kötüdür... haksızlık etmemek, haksızlığa uğramamak için bir anlaşmaya varmaya elverişli olacağını düşünmüşler, kanun koymaya, birbirleriyle anlaşmaya ve kanunun buyurduğuna kanuna uygun ve doğru demeye başlamışlar. Doğruluk böyle doğmuştur." Doğruyu, eğriyi ayırt edemeyen bir toplumda, eğrileri doğru gibi gösteren bir takım insanlar, daha çok konuşurlar.

Doğruluk kuvvetlinin işine geleni yapmaktır. Eğriler menfaatleri gereği birbirlerini korur, gözetir, destekler. Doğrular tek başına kalmaktan çekinmez, çevrenin doğruyu bulacağını zanneder ve bekler, sonuçta hüsrana uğrarlar. Nasıl ki, başan-

(ı olabilmek İçin, rakiplerini başarısızlığa iten uyanıkların çabaları kolay kolay fark edilmemektedir. Gerçeklerin ulu orta ifade edilmesi bile her zaman doğru olmayabilir. Doğruluğun zaman ve zeminini bulması lazımdır.

Churchill, İngiliz sosyalist hükümetini kastederek şu cümleleri konuştuğu söylenir; "İşe yaramaz insanlar tarafından, işe yaramaz insanlar için, işe yaramayanların hükümeti." Churchill taktik insanıdır. Önemli bir devlet adamıdır. Stratejisttir.

ilmi, teknik, modern yönetim usulleriyle devlet yönetil m iyorsa, ilim üretilmiyorsa, ileri teknolojiye geçilemiyorsa, başkalarının eline muhtaç, takım ruhundan yoksun, başkalarının ürettiklerine mahkum hale gelmiş ve bu durumdan da herkes mutluysa, alakası olmayan başarısızlığını örteceğine inanılan mazeretleri öne sürmeye gerek yoktur.

Devletin kötü gidişatından suçlu olanlar varsa, suçlular saklanmamalıdır. Kadri, kıymeti olmayan kişilerin ön plana çıkartılması ve devlet yönetiminde, iyiyi, kötüyü ayırt edemeyenlerin yönetici sıfatını taşıması kötü talihtir, ilme yücelik kazandırmak için ilim istenmemeli, hakikate ulaşmak için ilmi metotlara başvurmalıdır, İlim devletin gücüne çalışma dinamiğine katılmalıdır. Devlet, devleti idare edenlerin idaresine yalnızca teslim edilmemelidir, milletin iradesi de devletin idaresinde İlmi metotlarla yer almalıdır.

Toplumda dilsiz ve sağır bir durgunluk, yerini yüksek sese ve kargaşa çıkaracak bir toplu yaygaraya dönüştürülürse, ve buna da konuşan ülke tanımı yapılıyorsa; o ülke de disiplinin, saygının ve sevginin bozulduğu tespiti ortaya çıkar. Ardından, kaybedilen manevi, kutsal değerlerin yitirilmeye başlandığı söylense yalan olmayacaktır.

Konuşmasını bilmeyenlerin konuşmasını zorlayan ve illaki konuşturan bir ülkede, kargaşa çıkmasında, ne çıksın! Bu nedenle toplumun sosyolojik, psikolojik ve kültürel özellikleri, devlet tarafından saygı ve sevgi çerçevesinde önemsenmeyi bekler. Sosyal aktivitelerden yoksun, psikolojisi bozuk insanların birtakım yerlerde konuşmasını, konuşan ülke olarak tanımlamak yanlıştır.

Devlet yönetiminde bilime önem verildiğinde, modernleşen, başarılı bir devlet yönetimi ortaya çıkacaktır. **Devletini mağlup, milletini mağdur ederek rezil eden yönetimler, hizmet ettikleri tarafı açıkça ifşa etmeliler veya onlara istikametleri ifşa ettirilmelidir.** Akla, mantığa ve bilime dayanan yönetim, özel sektör de uygulandığı gibi, devlet yönetimine de nüfuz edilmelidir. Yönetimde başarıların sadece lider yöneticiye ve başarısızlıkların da yönetilenlere bağlanılması yanlış olduğu gibi, aşırı yetkilerle donatılmış ve kontrolü düşünülmeyen bir lider yönetici de yanlış yollara girerken doğru İstikameti gömmeyebilecek ve sonuçta teşebbüslerinde haksız sonuçlar doğabilecektir.

Aristotales devlet de, devletin işlerini belirleyip, devletin güç aldığı büyük meclisi, yürütme organını üstlenen memuriarı ve yargı organlarını o dönemlerde tarif etmiştir. Bir memurun yürütme işini ne kadar süre için yapacağını, atanmasını ve seçiminin nasıl yapılacağını, kurallarını, şartlarını belirlemek gerektiğini vurgulamıştır. Kamu gücünü eiinde bulunduran memurların ömür boyu iş garantisini sağlamalarıyia vatandaşlara sunacakları hizmetlerden kaçınmaları ve vatandaşları istismar etmeleri söz konusu olabilecektir. Esas kamunun gücü vatandaşın gücü olduğu malumdur. **Devletin memurları sorumluluk devredemez, birden fazfa kişiye karşı iş sorumlulukları da organizasyonu bozmaktadır. Devlet memurlarının yetkileri sorumluluklarıyla denk olmalıdır.** Modern yönetim, bilim adamlarının katkısı bu sorunları çözmektedir.

Devletin, halka hizmeti devletin görevidir. **Olağanüstü olmayan zamanlarda halk devletin hizmetine feda edilmemelidir.** Vatandaşlarının kendilerine nasıl baktığını değerlendiren, analiz eden, anketler düzenleyen ve kendini edinilen bügilere göre düzenleyen bir devlet, kendisine güvenilmeyi, birlik ve beraberliği arzuluyor demektir. **Devletle halk barışık olmalıdır. Olağan ve olağanüstü dönemlerde her bir tarafın gücü, önemi ve hizmeti bir şekilde öne çıkar.**

C-DEMOKRASİ

>

Yunanda demokrasi demek, eşit olarak her yurttaşın yasalara uyması demekti (Dr.İlhan Akın, s.9).

1. Demokrasi nedir?

Lenin, Devlet ve Devrim isimli kitabında; "Çok küçük bir azınlık için demokrasi; zenginler için demokrasi; kapitalist toplumun demokratizmi işte budur. Kapitalist demokrasi mekanizması daha yakından incelendiği taktirde, her yerde, seçim mevzuatının sözde ufak ayrıntılarında (ikamet şartları, kadınlara oy hakkı tanınması vb.), temsili kurulların işleyişinde, toplanma hakkına koyulan fiili engellerde.., günlük basının kapitalistçe Örgütlenmesinde vb. her yerde, demokratizme kayıt üstüne kayıt konduğu görülecektir. Yoksullar için konmuş bu kısıtlamalar, bu elemeler bu yoksun bırakmalar, bu engeller, özellikle ezilen sınıfların, yığınların yaşayışını yakından tanımak ihtiyacını hayatında ne duymuş, ne de bu sınıfları tanımış olanların gözlerine ufak görünürler,...; ama bu arada, bu kısıtlamalar yoksulları politika dışına atar, demokrasiye etkin bir biçimde katılmaktan yoksun bırakır.(Lenin,s.120)" Az gelişmiş ülkelerde yoksul halkın söz hakkı alamamasına işaret edercesine eleştiren Lenin, de-

mokrasinin yoksul ülkelerde İşleyemeyeceğini ifade etmiş, demokrasinin zenginlerin işine geldiğini vurgulamıştır.

Yönetime gelebilmek için mevzuatlarla oynandığı ve buna da demokrasi dendiğini belirtirken Lenin'in hakir ifadeler kullandığını söylememek haksızlık sayılır. Lenin'in şahsi ideolojisi ne olursa olsun, düşüncelerinin veya tespitlerinin doğrularına doğru demek gerekir.

Demokrasilerde halk tarafından iş başına getirilen seçilmişlerin, halktan aldıkları oyların sorumluluğunu düşünmeksizin, oyları kendi özel malıymış gibi görmesi, halka hesap vermeyi aklından geçirmemesi, sistemin seçilenlerden hesap soramaması, dokunulmazlık zırhına girilmesi ve seçilmiş kişinin milletten aldığı oyları her an pazarlık konusu yaparak, bir çeşit satmayı bile düşünmesi, demokrasi düzeni içerisinde halkın endişe etmesine sebep olmaktadır.

Aslında burada bozuk seçim sistemi, partiler kanunun eksik hükümleri ve ilgili diğer kanunların yetersizliği söz konusudur. Demokrasi düzeninde halk demokrasiye, demokrasi de halka sevdirilmelidir. Saygı ve sevgi demokrasi ile halk arasında karşılıklıdır. İstismarda karşılıklıdır. Bu tabiatın kanunudur. Demokrasi açlık çekmeyen işi ve aşı olan halkın düzenidir.

Her kişi kendine her şeyi yapabilme özgürlüğünü ve hakkını demokraside görür. Kendi menfaatlerini düşünür, karşılısındakiierin kendi menfaatlerini unutur. Bu da sık sık ihtilaflara, çatışmalara, çekişmelere ve kavgalara neden olur. Demokrasi kuralları, insanlar arasında düşmanlık ve ikilik çıkarmamalıdır. Demokrasi anlaşma ve uzlaşma zeminidir. Bir vatandaş esasında demokrasi düzeninde karşıdaki vatandaşın haklarının başladığı yerde kendi haklarını frenlemek gerektiğini bilmelidir.

Herkesin doğal yaşama hakkı vardır. Bu hakkı, toplumun haklarını gözetmek kaydıyla kullanmak haktır. Toplum da, bireyin haklarını gözetip kollamak zorundadır. İşte bu hakların sınırlan, bilim adamları derin düşünceli ve akademisyenler devletin hizmetinde çalıştırılarak çizilecek ve yazılı hukuk kuralları doğrultusunda sistem belirlenecektir. Bilim adamlarından devletin azami derece faydalanması ve bilim adamlarının da çalışmaları ile demokrasiye ve devlete faydalı çalışmalar üretmesi gerekmektedir.

Altının değerini sarraf bilir. Bilim adamlarının kıymetini taktir edemeyecek devlet adamlarının yönettiği bir idarenin de ne derece talihsiz bir yönetim şeklî olabileceği de ayrı bir konudur. Bir devlet yöneticisinin görevi bilim adamlarıyla müşavere ederek yönetimdeki hastalıklara çare bulabilmektir. Yoksa ilgisiz insanların elinden çıkan kurallar toplumu birbirlerinden ve devletten uzaklaştırmaya, dağınıklıklara ve düşmanlıklara yetecektir. Devlet, güçsüzlerin, zayıfların teminatı-

dır. Demokrasi de, bu teminatın yazıya dökülen hukuk kurallarını oluşturur. **Demokrasi bilerek veya bilmeyerek Lenin'in ifade ettiği türden işletilirse devlet zarar görecektir.**

2. Demokraside iktidar mücadelesi

Politikada nükte isimli kitapta (Politikada nükte, s.136) **Abraham Lincoln'un bir hikayesi şöyle anlatılmıştır;** "Tavsiye mektuplarıyla iş istemeye gelenlere pek kızardı. Bir gün bu insanlardan söz ederken, ava çıkmadan önce, havanın nasil olacağını öğrenmek isteyen bir kraldan bahsetti. Kral, Saray nazırına, hava nasıl olacak, diye sordu. Nazır, iyi olacağını söyleyince, av partisi hazırlandı ve kral da yola çıktı.

Yolda, eşeği üzerinde köyüne doğru yol alan bir köylüye rastladılar. Köylü, krala.yağmur yağacağını söyledi. Kral güldü ve yoluna devam etti. Fakat çok geçmeden bardaktan boşanırcasına yağan yağmur kral ve maiyetindekileri sırılsıklam bırakmıştı. Kral, sarayına döner dönmez, saray nazırını azletti ve köylüyü huzura getirtti.

'Yağmur yağacağını nereden biliyordun?'

'Ben bilmiyordum, haşmetlim. Eşeğim biliyordu! Çünkü eşeğim, yağmurdan önce, kulağını daima yere kor.'

Kral köylüyü gönderdi ve eşeği saray nazırı yaptı. Lincoln 'Ama kralın en büyük hatası da bu oldu' dedi. 'Çünkü o zamandan beri her eşek iş istiyor'..."

Modern bir dünya dendikçe, menfaat ve eğlence düşkünü, istismarcı, ilkel, acımasız bir dünyanın ve birtakım insanların çizgileri çizilmektedir, insanlar arasındaki manevi ilişkiler, doğallıktan uzaklaşıp, modern ilişkiler adı altında zedelenmektedir. Suni bir ilişki yumağı örülmekîedir. **Lincoln ve benzeri siyasetçileri bugün bulmak, onların nüktelerini işitmek çok zordur.**

İnsanlardaki saflık, temizlik, ahenk hızla tabiatın safi özelliklerini kaybettiği gibi yok olmaktadır. Bir zaman geliyor ki, çoğu insan olduğundan fazlasını istemeye, daha büyük hayaller peşine düşmeye başlıyor. Daha çok çalışmak zorunda kalıyor ve hedeflerine ulaştıkça, daha fazlasını elde etmek için zamanını ve bir çok şeyini feda ediyor. Aza kanaat getirmeyip, elde edemediklerinden dolayı da yaygarayı koparıyor.

Modern dünya, insanları küçük dünyalarına, hayallerine hapsetmiştir. **Güneşe arkalarını dönenler gölgelerinin peşinden yürürler.** Dört tarafı aynalarla dolu bir odada yaşarken, insan pembe ufuklarda dolaşabiliyor. Daha fazla masraflara yönleniyor. Kanaatsizlik baş gösterebiliyor.

Siyasetçilerinde kendilerini seçen toplum karşısında duyarlı olup, her şeyden evvel insani duygularla, seçmenlerini ayırt etmeden, unutmadan, neyi savunmaları

ve neyi savunmamaları gerektiğini bilmeleri beklenilmektedir. **Dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde siyasi gücün ve yönetimin sahip olduğu güç sınırsız değildir.** Devlet, siyasetçiler tarafından keyfi kullanılmamaktadır. Vatandaşların temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına ve teminat altına alınmasına siyasetçiler önder olmak zorundadırlar. Demokrasi ve demokratik düşünceler ülkelerin iç dinamikleri ile farklılaşmaktadır.

Devleti bildikleri en yüksek değerlere ve noktalara ulaştırmaya çaba sarf etmeleri, ülkelerini ve hatta diğer ülkeleri ve vatandaşlarını da kölelikten kurtarmak siyasetçilerin görevlerinden biridir. **Bir takım insanlar, maddî imkanlarla doyuma ulaşıp da, ayrıca toplum içinde siyasi ve sosyal konum veya statü peşine düşerek, siyasetçi ve yönetim sahnesinin aday yöneticisi olmak isteyeceklerdir. Toplumun olgunluğu bu oyunu çözmek zorundadır. Aksi halde, sahneye hakim olamayan bir kamuoyunun, varlık-yokluk mücadelesi vermesi gerekecektir.**

Devletler kamu düzeninde ve halkın üzerinde siyasi baskılardan kurtarıldıklarında, iyi işler yapabilirler, **işsizlere iş imkanları sağlatmak, bazı iş adamlarına İş çıkartmak için, devlet işletilirse devletin ayakta durabilmesi kolay değildir. Yozlaştırılan işler devleti yıpratır.** Devletin rolünü güçlendirebifmek için, devletin yetkilerine sınırlandırmalar getirilmesi gerektiği düşüncesi tartışmalıdır. **Devletin yaptığı her şey sonsuza kadar süremez.** Devletin etkinliğinden de vazgeçiimemektedir. Bu nedenle devlet rolünü, anayasada ve kanunlarda, çalışkan ve dürüst kanun adamlarıyla birlikte tespit etmeli ve bütün hükümleri toplumun görüşüne sunmalıdır. Ancak, devletin vazgeçilemez varlık hükümleri koruma altında tutulur.

Bazı zamanlar ülke ufukları karanlıklara gömülmüş olabilir, iktidar sahipleri şahsi menfaatleri uğruna, milletine ihanet etmiş de olabilir. Bir millet ne olup bittiğini bir türlü anlayamamış ise, eğitim ve kültür seviyesini yoklamak zorundadır. Her vatandaş, kendisinin yetişmesine zaman ve para ayırmak ve çalışma ortamını sağlamak mecburiyetindedir.

Bütün bir millet para kazanmaktan başka bir şey düşünmüyorsa; yazılan kitaplarda insanlar horlanıyor ve dayatmacı fikirler öne sürülüyorsa; kitap yazanlar korunmuyor, kitaplar okunmuyor ise, ülke de kalkınma sağlanamayacaktır.

İnsanların beyin ufukları açık değilse ülkenin ufukları karanlık demektir. Ufukları karanlık insanların, yaşadıkları ortamda da engin ufukların açılması beklenemez. Ufuksuz yöneticiler, ülkeyi ufukları olmayan daracık tünellere sokmakta zorlanmayacaktırlar. Türkiye hangi ufuklara bakan, hangi ufku geniş insanlar tarafından yönetilmiştir de, hangi ufuklara varmıştır, artık analiz edilmelidir.

Birisi başka bir kişiyi överken, çok değerli bir arkadaşımızdır, aramızda ilim kuyusuna onun kadar dalmış biri yoktur, demektedir. Bir diğeri ise, cevap verir, Ve onun kadar kuyudan kupkuru çıkan yoktur.' İlim kuyusuna giren övülüyor, kuyudan yaşmı kurumu çıktığına bakılmıyorsa, bakış açılarımızı biraz değiştirmemiz gerektiği artık anlaşılmalıdır.

Uluslar arasında temsil edilecek kişiliğe soyunmuş, taraflı basın yayın organlarının desteğini alan yöneticiler de, hırsla, mücadele ile, daha çok şeyi şahsen veya temsil ettikleri adına elde etmek için, devlet elindeki bir çok önemli değerleri feda etmeyi göze alabilirler. Devletler içinde, bu çeşit insanlar, idare edenlere yeterince çok sıkıntılar vermekte ve daha fazla istismar ettirici fırsatlar doğmasına sebep olmaktadırlar.

Eşkıya eskiden dağlarda iken, günümüzde şehirlerde şık elbiseler altında, sessiz, sedasız muhasebe oyunlarıyla soygunlar yapmak mümkündür. Hem de modern dünyanın yönetim kurallarını ve kanunların özellikle esnek maddelerini, hükümlerini kullanarak böylesine soygunlar ortaya çıkmaktadır.Her sahada yolsuzluklar, hırsızlıklar, kayırmalar, istismarlar şehirlerdeki günümüz modern eşkiyalığının birer örnekleridir. Az gelişmiş ülkelerde hesap sorma müesseseleri zayıf bırakıldığından, soyanlar da, soyulanlarda endişelidir. Soyana elde ettiği her şey kar kalmaktadır. Zaten, soyulan bir müddet sonra soyan konumuna geçmek çabalarına başlar.

Devlet idaresi zor iştir. Çevresine huzuru ve mutluluğu yaşatmak herkese verilmiş bir kabiliyet değildir. Devlet yönetimi, yeteneği, kimi zaman doğuştan, kimi zaman da sonradan alınan kültür, eğitim ve öğretim ile elde edilmektedir.

Devlet adamını yetiştiren okullar, devlete memuru yetiştirerek, devlet için güçlü bir kadro oluşturabilirler. Devlet dışarıdan aldığı memura hemen görev verdiğinde, memur yap boz, deneme yanılma usulü ile bir şeyler yapacak ve devlete açıkça zararlar verebilecektir. Kendilerini yetiştirmiş profesyonel elemanları devlet alarak çalıştırabilir. Alınan her bir memur birkaç ay test edilmeli, denenmelidir. Devlet memurluğu, devleti temsil edene verilen önemli bir unvandır. Vatandaşların, devlet memurunun yanlış davranışları dolayısıyla devlete gücenmesine fırsat vermemek lazımdır. Devlet çürüğü atmalıdır. Ancak, Türkiye'de böyle bir fırsatı birilerine verin, bakın neler oluyor.

Eflatun Devlet isimli kitabında; "şehre güzel, iyi bekçilik edecek olan adam, yaradılışı bakımdan filozof, coşkun ruhlu, çevik, kuvvetli olmalı (s.107)." diyor. Yoksa, yaygaracı, pişkin, hazımsız insanlardan müteşekkil bir yönetimde, kargaşalardan kurtulabilmek oldukça zordur. **Devlet yöneticisi, yönetilenlerin işine geleni yapan, kendi İşine geleni ise yapmayan adil kimsedir.**

ihtiyarlayan ve dünyadan bir beklentisi kalmayan devlet adamlarını yaptıkla-

rıyla, yapmadıklarıyla ve yapamadıklanyla bir bir dinlemek lazımdır. Mahiyeti meçhul kişilerin yaşantısından, desiseler kokan politikalardan, birbirlerinin etlerini cımbızla koparmak isteyecek kadar birbirlerine düşman insanların oyunlarını anlatarak tarihi yanıltmak isteyenlere fırsat vermemelidir. Aksi halde, para için tarih yazan kimselerin insafını beklemek çok uzun zaman alacaktır. **Her söylenen söz doğru olmasa bile, doğru olamayacağını düşünmek de önemli ve gerekli bir tarzdır, davranıştır.**

3. Dünya ülkelerinde devlet idaresi.

Dünya ülkelerinin bütününü incelediğiniz de, ya kişilerin ya da fikirlerin öne çıkarılarak iktidarların oluşturulduğu görülmektedir. Kişiler, aristokratlar, krallar, padişahlar, soylular, parti liderleri, sendika başkanları zengin zümrelerdir. Fikirler ise, genelde topluma yöneliktir. Vatan, millet, bayrak, ideoloji, örf ve adet gibi düşünceler maalesef, toplumun huzuru, refahı, emniyeti; zenginliği, rahatlığı üzerine kullanılır, oluşturulur. Yeni dünya düzeninde projelendirilen, planlanan ve programlanan fikirler ustaca toplumun önüne altın veya gümüş tepsi içerisinde sunulur. **Vaat edilen her söz, verilen her ümit ve umut vatandaşlarının oylarını alarak iktidarda kalma mücadelesinin gereğinden ibarettir.**

Fikirler, günün şartlan İçinde, insanların ahlak, huzur ve mutluluklarına paralel ve uyumlu şekilde yenilemeye açıktır. Fikirlere ideoloji çerçevesi verilmediği sürece değişir ve gelişir. Zira, doğru fikirler günün şartlarında doğruluğunu kaybettiğinde, o fikirlerin terki gerekmektedir. Terk etmemekte ısrar, toplumun iradesine saygısızlıktır. Terk edildikçe, başka idare tarzları hatırlanır.

Kişileri seçerek iktidara getiren toplumlar, genelde hayal kırıklığına uğramaktadır. Sistemin kişilerin varlığına oturtulması, talihsizliktir. Takım çalışmaları ile başarı sağlandığına inanmayanlar, kabile zihniyeti taşıyanlardır. İktidara getirilen kişilerin kafa yapılarını değiştirmeleri zor, ihtiraslarına kurban gitmek ihtimali ise çok yüksektir. Dünya hakimiyetini elinde tutan zengin kesimin, güçlü ve gelişmiş ülkelerin egemenliğini yok farz etmek, az gelişmiş ülkeler için yanlıştır. Ancak, bir ülke kendi benliğini de yitirmemelidir. Zengin ve varlıklı ülkelere olan ilişkiler soğuk tutulmamalıdır. Bulunduğu coğrafi yörede stratejilerini belirlemelidir.

Fikirleri seçerek iktidara taşıyanlar, fikir iktidarını oluştururlar. Karizması olmayan liderlerin başarısızlıkları, yanlışlıkları sonucunda kendi iradesi ile ayrılmaları zorunlululuğu hissetmeliler. Başarısız lideri saha dışına itmek sistemin görevidir. Az gelişmiş ülkelerde kanunların yapısı, elastikiyeti, kamuoyunun zafiyeti bu tür liderlerin hoşnut olduğu serbest bir ortamdır, sahipsiz, açık sahadır. Kişilerin iktidarında başarısız olunsa da, yanlışlıklar yapılsa da yıllarca kişiler makamlarını sımsıkı tutar, yerlerini korurlar.

Entrikalar onların vazgeçilmez dayanakları ve kurtarıcılarıdır. Kişilerin varlığına yatırım yapan ülkeler, kendi iradelerini yok sayarak, lider kabul ettikleri kişilerin varlığını kendilerinin varlık sebebi sayarak yaşarlar. Halbuki demokrasilerde toplumun top yekun iradesi bütün düzeni kurar ve fikirler oluşur, en doğrusuna ulaşılır. Kişiler esasında, oluşan fikirlerin, hazırlanan projelerin uygulayıcısı, takipçisi liderlerdir. Lider başarısız olduğunda, başarısız liderin fikirlerini lideri ile birlikte vatandaşlar demokratik yollarla aşağı indirebilirler. Yerine başkasını seçerler. Maalesef, bu yol az gelişmiş ülkelerde görülmüyor denilse doğrusu ifade edilmiş olur.

İdeolojik fikirlerle donatılmış iktidarların rağbet gördüğü tarihi dönem geride kalmış, yerine insanlara top yekun bakan fikirler, yani onlara insani huzur ve mutluluk verebilecek plan ve programlar, projeler ilmi ve bilimsel fikirler, yaklaşımlar rağbet görmeye başlamıştır. Toplumun kafa yapısı ideolojilerden uzaklaştırıldığında, insani özellikler ortaya çıkmaktadır. Doğan, yaşayan ve sonra ölen bir insana dikkatle bakan, ona saygılı fikirler, düşünceler besleyen yaklaşımdır bu.

insanın bir tek yaşayacağı bir dünyası vardır. Bu hayati doğduğunda ülke seçimini kendisi yapmamış olduğuna göre, insani vasıflarla yaşaması gerektiğini düşünmesi gerekmektedir, insanları aldatarak, yanıltarak iktidar mücadelesi verenlerin de toplum tarafından tespit edilmesi ve tespit mekanizmalarının, sivil toplum kuruluşları tarafından işletilmesi her devlet için zaruridir. Devlet, insanların insani ve vicdani derinliklerini kendi menfaatine kullanamaz.

Albert J.lMock sivil toplumla devlet ilişkisini şöyle ifade ediyor. Maalesef çok az insan, devletin kendi parası ve aynı şekilde kendine ait bir gücü olmadığını anlamıştır. Devlet sahip olduğu gücü olmadığını anlamıştır. Devlet sahip olduğu gücü ya toplumdan alır, ya da zaman zaman yaptığı gibi gasp eder. ister verilsin, ister zorla alınsın, tüm devlet gücü, sivil toplumu daha güçsüz bırakır.(Em.geni.Korkmaz Tağma, s.74)

Devlet milletinden aldığı güçleri, yanlış yerlerde, yanlış zamanlarda kullanmamalı, heder etmemelidir. Devletin seçilmişleri de, memurları da böyle bir savurganlığı yapma hakkına sahip değildir. Yoksa, devletin gücü bitecek, başka devletlerin hakimiyeti, müdahalesi, egemenliği sahneye gelecektir.

Nüfus yoğunluğu farklı milletlerin insanlarından oluşmasına rağmen,-Amerika siyasi hayatında, ideolojik birliği sağlayabilmiştir. Farklı etnik veya ırklar yeni bir devlet tipini, yeni bir Amerika Birleşik Devletlerini ortaya çıkarmıştır, önemli bir esere yani güçiü bir devletin kurulmasına imza atmışlardır.

Amerika Birleşik Devletleri(ABD), 3.615.211 mil kare yüzölçümü ile, on üç koloniden devlet şekline dönüştürülmüştür. XIX. Ve XX. Yüzyılda toprak, deniz ve ormanlardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Kömür ve demire dayalı üretimi İle, ingiliz-

lerden gerilerde bir ekonomik yapıya sahiptiler. Birinci dünya harbi sonrası, aşın sayıda bilim adamı, beyin göçüne sahne olan bu önder ülke, Avrupa'daki bilimsel ve sanayi gelişimin' çok gerilerde bırakmıştır.

Güçlü devletlerin, güçtü ekonomilerin oluşturduğu dev uluslararası iktisadi teşebbüsler, ilmin metotları doğrultusunda ileri teknoloji uygulayarak dünyaya yön veren, iktisadi gündemi oluşturan irili, ufaklı şirketleri bünyesinde yaşatan birer dev haline gelmişlerdir. Amerika Birleşik Devletlerinde tek başına servete sahip çok sayıda kişi vardır ki, Türkiye'nin bütçesi kadar serveti vardır. Hepsi de Amerika Birleşik Devletleri için çalışmaktadır.

Amerikan devlet idaresi, insanları idare etme sanatının örneğidir. Federal özelliği, yargı sistemi, anayasa ve başkanlık sistemi ile örnek alınacak bir devlet ve kendilerinden örnek alınacak kültürlü, çalışkan bir insan topluluğunu ABD bünyesinde görmek mümkündür. Amerika Birleşik Devletleri karma ekonomik düzenini benimsemiş bir ülkedir. Devlet her zaman özel teşebbüse müdahale etmek gücüne sahiptir. Devlet gücünü, Amerikan vatandaşlarının menfaatlerini ve iradesini gözeterek kullanmaktadır. İhtisaslaşmaya ve işbölümüne önem veren bu yapı kurallarıyla, sisteme oturtulmuştur. Para, insan, mal, mülk, ikamet gibi her şey kayıt altına alınarak, devletin gücü perçinlen mistir. Ancak devlet gücünü, insanların mutluluğuna ve refahına kullanmaktadır. Mülkiyetin sağladığı faydalardan yararlanamayan zayıf kesime devlet devamlı maddi katkılar yapmakta ve vatandaşlarını tatmin etmeye çalışmaktadır.

3,5 milyon nüfuslu Yeni Zelanda'da bile devlet yapısı mükemmeli yakalamıştır. Eğitim, hastaneler, ilaçlar ücretsizdir. Konut edinme devletin yardımına dayandırılmıştır. Kurum yapısı Yeni Zelanda'da gittikçe oturmaktadır. Yeni Zelanda'da Amerika Birleşik Devletleri yerleşim düzeni Örnek alınmıştır. Bu ülkede, insan sayısından 16 kat fazla koyun vardır. Koyunlar ülkesidir. Her çeşit yün işleme, koyun eti İhracı ve balıkçılık belli başlı kaynaklandır. İran koyun eti ticaretinde en önemli müşterisidir. Türkiye'de her bir insana bir koyun emanet edilse ne olur, düşündünüz mü ? Ülke ekonomisi nasıl etkilenecektir?

Federe sistemin bel kemiği başkanlık sistemi Amerika Birleşik Devletlerinde, anayasanın ağırlık merkezidir. Bir çok ülke bu sistemden etkilenmektedir. Siyasetin üzerinde etkili, kilit makamlara, belirlenmiş süreler için, seçimleri kazanmak suretiyle gelinmektedir. Hukuk devleti görüntüsüne sahip bu ülke birbiriyle önemli anlaşmazlıkların yaşanmadığı Demokrat ve Cumhuriyetçi iki önemli siyasi partinin yönetimiyle idare edilmektedir. Toplumun dinamiğini sağlayan bu partiler Amerikan toplumunun içinde bulunduğu sistemin işleyişinden kültür seviyesi hayli yüksek nüfusun büyük çoğunluğu memnundur, aynı zamanda her ülkede olduğu gibi, muhafazakar, milliyetçi birer özellik taşırlar.

Federal hükümet, kendisine verilen yetki ve sorumlulukları kullanabildiği gibi, anayasada belirtilmemiş diğer bütün yetki ve sorumlulukları federe hükümete bırakmıştır. Merkezi hükümet, federe devletlerle uyumunu karşılıklı görüşmelerle, uzlaşmacı yaklaşımlarla, çok iyi seviyede sağlamaktadır. Her iki otoritenin kudreti anayasada belirlenmiş ve ikisinin de birbirlerine bağımlılıkları önlenmiştir.

Federai ve federe devletlerin birbirlerine karşı zorunlulukları vardır. Koruma veya korunma konusunda karşılıklı yetki ve sorumluluklar taşımaktadırlar. İlişkiler hiçbir zaman iki rakibin değil, iki ortağın işbirliği şeklinde yansımaktadır. Tutum ve davranışlar işbirliği şeklindedir. İşbirliği yapıcı ve yarar getirici prensiplere dayanır.

Federe devletler arasında çıkabilecek muhtemel ihtilaflarda da, federal merkezi hükümet ihtilafların çatışmaya dönüşmesini önleyebilme imkanına, gücüne sahiptir.

Kanunların anayasaya uygunluğunu sürekli kontrol eden, bozma kararı alabilen mahkemeler aynı zamanda da anayasaya uymayan kanunların çıkartılmasını önleyen bir mekanizmadır.

ABD, kendi savunmasını kendi ülke insanlarıyla organize etmiş ve hak, hukuk ve adalet prensiplerine, azami saygıya örnek olan, yaşama gücünü anayasaya yansıtarak, dev bir iktisadi topluluk haline gelmiştir. Amerikan toplumu paylaşmasını bilen kültür seviyesi yüksek bir topluluk olma hedefine koşmaktadır.

Amerika Birleşik devletlerinde başkanlık on iki bakanlıktan oluşmaktadır. Başkan yürütmenin yetkilisi olmakla beraber, yetkileri yürütme organının yetkileri ile de sınırlandırılmıştır. Başkan yardımcısının bile öyle görevleri var ki, ülkede muhtemel bütün krizler ortaya çıkması ihtimalleri düşünülerek, organize edilmiş önlemler ve yapılanmalar masraf edilmeksizin teşekkül ettirildiği görülmektedir.

Kongre bile kendini yenilerken, kademe kademe, adım adım hareket etmektedir. **Eski başkanlar ülkenin hizmetinde ki görevleri devam etmektedir. Kısacası faydası olacak herkes sistemin içinde görev başındadır. Dünyaya örnek bir yönetim sergileyen Amerikan devlet yönetiminden yararlanması gereken ülkeler zaman kaybetmektedir. Yoksa çeşitli bahanelerle bu yönetimi gereksiz bulan bazı devletleri idare edenlerin samimiyetinden şüphe edilmelidir.**

ABD bağımsızlık bildirisini iyice okumakta yarar vardır.

ABD Bağımsızlık Bildirisi (4.Temmuz 1776) (Taninli, Server, Anayasalar ve Siyasal Belgeler,s.425)

"insanlarla ilgili olaylar akıp giderken, bir halk için kendini bir başkasına bağİayan siyasa! bağları kopartmak ve dünya devletleri arasında-doğa kanunları ile ve doğanın Tanrısının hak tanıdığı-ayn ve eşit yeri almak zorunlu olduğundan, insanlık camiasının kamu oyuna karşı gösterilmesi gereken saygı, o halkı, böyle bir ayrılışa götüren sebepleri açıklamakla yükümlü kılar.

Şu gerçeklerin apaçık olduğuna inanıyoruz: Bütün insanlar eşiî yaratı im ışlardırjyaratan, insanları, başkalarına devredemeyecekleri bazı haklarla donatmıştır; hayat, özgürlük ve mutluluğu arama bu haklar arasındadır. İnsanlar, hükümetleri, bu hakları güven altına almak için kararlar ve hükümetlerin iktidarlarının meşruiyetleri de yönetilenlerin rızasından doğar. Ne zaman ki, bir hükümet, bu amacı yıkıcı bir şekle bürünür; halkın o hükümeti değiştirmek, ya da ortadan kaldırmak ve kendisine güvenlik ve mutluluk sağlamaya en yatkın görünen ilkelere dayanan ve bu şekilde teşkilatlandırılmış yeni bir hükümet kurmak hakkı vardır.

Aslında, uzun süreden beri kurula gelmiş hükümetlerin sudan ve geçici sebeplerle değiştiril memeleri gerektiği ihtiyatkarlık emreder ve gerçekten uzun zamanların tecrübesi göstermiştir ki, insanların alıştıkları hükümet şekillerini yıkarak adaleti bizzat sağlamaktan katlanılabilecek kötülük ve fenalıkları hoşgörü ile karşılamaya daha yatkındırlar. Ancak hiç değişmeden aynı amaca yönelmiş, uzun bir kötüye kullanma ve gasp silsilesi, insanları, mutlak bir despotluğa tabi kılmak niyetini açığa vurursa, böyle bir hükümeti reddetmek, ve gelecekteki güvenliklerini yeni tedbirlerle sağlamak o insanların hakkıdır, ödevidir. İşte bu sömürgelerin sabretmeleri bu yüzden olmuştur. Ve bugün, onları eski hükümet sistemlerini değiştirmeye götüren zorunluluk böyle bir zorunluluktur. Büyük Britanya Kralının bugünkü icraatının hikayesi, hepsi de bu devletler üzerinde mutlak bir despotluk kurmak amacını tanıyan, seri halinde haksızlıkların ve tekrarlanan gaspların hikayesidir.

Sonuç olarak, biz ABD' lerinin- genel kongre halinde toplanmış- temsilcileri,- Evrenin Yüce Hakimini niyetlerimizin doğruluğuna tanık tutarak-, bu sömürgelerin büyük halkı adına ve onun otoritesine dayanarak, bu birleşmiş sömürgeleri hür ve bağımsız devletler olduklarını ve böyle olmaya da haklan bulunduğunu; Büyük Britanya Tacına karşı hertürfü itaatten azade olduklarını; kendileriyle Büyük Britanya devleti arasında her türlü siyasal bağın bütünü ile ortadan kalktığını ve kalkması gerektiğini; öteki hür ve bağımsız devletler gibi, bunların da, savaş ilanıyla barış anlaşması yapmakta, anlaşmalar yapmakta, ticareti düzenlemekte ve bağımsız devletlerin yapmaya hakları bulunan- bütün işlemleri, ya da şeyleri yapmakta tam yetkili olduklarını resmen açıklayıp ilan ediyor ve -Ulu Tanrı'nın himayesine tam bir güvenle dolu olarak- bu bildirinin savunması uğruna hayatlarımızı, servetimizi ve -en kutsal varlığımız olan- şerefimizi karşılıklı olarak ortaya koyuyoruz."

4. Devlet idaresinde elit tabaka.

Kendilerine önemli bir statü verenlerin düzenini savunmaya memur insanlar, tabi ki makamlarını tutmak ve gelirlerini düşürmemek için, kendisini ayakta tutan düzenin tarafını koruyacaklardır. Kendiferine hiç hayallerinde göremeyecekleri fırsatları veren adaletsiz devlet düzenini savunmaya çalışanlar, ülke-

[erini nerelere sürüklediklerini bilemezler, bilmek de istemezler. Kendilerinin zenginliği, mutluluğu, saygınlığı devletin gücünden kaynaklanıyorsa, o devlet düzeni onların savunduğu düzendir. Devletin kendilerine bahşettiği makamı sonuna kadar kendilerine tahsis ettirip, aynı makama hak kazanan rakiplerine de üstünde oturdukları makamın imkanlarıyla saldırıp elimine etmekte tereddüt etmezler.

Saltanat hayatını sürdürebilmek için bazen Musa, bazen da Firavun rolünü üstlenir, oynarlar. Musa gibi konuşan, Firavun gibi iş yapanlara rastlamak çok kolaydır. Halk bunu göremez. Halk sadece ve sadece tiyatro sahnesini ve hazırlanan oyunu görür. Çünkü perde arkasında maksatlar farklı, perde önünde ise, senaryosu hazır ve figüranları belirlenmiş bir oyun oynanmaktadır.

Nasıl olursa olsun, körü körüne bir idare tarzıyla, günlük rüzgarlara göre yönlenen bir idareye, bedeni terbiyeden ve disiplinden yoksun, zayıf insanlar çare bulamazlar. Kişilerin kişisel çıkarları, bencil talepleri devlet siyasetinin anahtarı olmamalıdır. Maalesef her ülkede bu çeşit olaylarla karşılaşılmaktadır.

Kişiler devletin bütçesini kendi cebinden veriyormuş gibi, bir takım insanlara dağıtmaktadırlar, ihale yoluyla finansman aktarmaktadırlar, talimatlarla iş vermektedirler, krediler tahsis etmektedirler. Az gelişmiş ülkelerde sözde demokrasi düzeni kavramının kullanılması ile yönetenler demokrasiyi kendi yaptıklarıyla paralel tutar, sonra da demokrasiyi kendilerinin dayanağı haline getirirler. Sorsanız demokrasinin tarifini yapamazlar. Zaten, yuvarlak kavramlı bir terim haline dönüştürülmüş olan demokrasi kavramını anlatabilmekte kolay değil.

Türkiye'de, gazeteleri kurcaladığınızda, benzer olaylarla karşılaşıyorsanız, derinlemesine düşünmeniz gerekir. Türkiye'yi Çağdaş yarınlara taşımanın esas kuralı, yolsuzlukların önünü kapatmaktan geçmektedir. Varsa elit tabakaların oluşmasını önleyip, millet egemenliğinin kurulması, milletin yoksulluktan kurtarılması çağdaş Türkiye'nin hedefleri olmalıdır.

Zira, devlet, vatandaşlar arasında sınıf ilişkilerine girer ve bazı sınıfları korursa, bu ilginin bilincine varan elit sınıf, kendi maddi refahına uygun gördüğü şekilde elindeki mevcut bütün imkanları kullanır. Devleti eline geçiren sınıf, bir yol uydurarak kendine uygun bir adalet düzenini kanunlara yerleştirir. Parti diktatoryası şeklinde keyfi idarelerin ortaya atılması, bir iki kişinin elinden çıkan ilkeler ve kurallar zinciri, kanunlar, kararnameler çıkartılması, sınıf kayırmalarında her an öne çıkar ve bu şaşırılmayacak durumdur.

Günümüzde ekonomik güce sahip ülkeler veya kesimler, askeri gücü, siyasi ve medya gücünü her zaman kendilerine kullanırlar. Bu üç kesim her zaman toplumun önem verdiği ve üzerinde hassas davrandığı güçlerdir. Dünya ülkeleri ve

toplumları bu güçlerin meylini gözetlemekle beraber, bu güçlerin tarafsız politikaları desteklemelerini beklemektedir. Askeri güç, medya ve siyasi güç ekonomik gücün peşi sıra gelen hedef güçlerdir. Ama bu güçler, kişilerin inisiyatifine girdiğinde, büyüklükleri farklı rantların kullanılmaya başlanmasına ve toplumun zararına olayların gelişmesine neden olabilmektedir. Az gelişmiş ülkeler bu problemlerini aştığında, gelişmişliğini sağlamaktadırlar. Bu güçler kullanılarak, toplumun sömürülmesine izin vermemek demokrasinin gereği haline gelmektedir.

5. Demokraside kulluk kölelik yoktur.

Dünyada karın tokluğuna çalıştırılan, sömürülen bir kesim var. Köleler... Emekleri ile ucuz olarak çalıştırılan bu kesim her ülkede, ekonomik gücün önemli bir parçasıdır. Köleliğin hüküm sürdüğü ülkelerde, köle sahipleri, kölelik düzeninin toplumun iyiliğine olduğunu iddia etmişler, inandırmaya uğraşmışlar ve iktidarlardan kölelik düzenini desteklemesini istemişlerdir.

Kölelerin kendilerini savunurken, köle düzenini savunmaları imkansızdır. Küresel anlamda ucuz emek ekonomisinin dünyada yaşandığını kabul etmek gerekir. Küresel bir yoksulluk yaşanıyorsa, ucuz emek politikalarının terk edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Ucuz emeğe dayalı ihracatın yapılması, ülkeleri düşündürmektedir. Ucuz emek, üretimin maliyetini düşürürken, ucuz emeğin devletler tarafından benimsenmemesi beklenmektedir.

Türkiye'de emek çok ucuz çalıştırılmaktadır. Emeğin maliyeti düşük; elektriğin, hammaddenin, doğalgazın, telefonun girdi maliyetleri ise çok yüksektir. Üretilen ürünlerin birde kar marjı yüksek tutulduğunda, ürün fiyatı uluslararası fiyatların üstüne çıkmakta, ihracat yapılamamaktadır. Emeğin ücreti artırılmalı, diğer girdilerin uluslar arası fiyatlara indirilmesi ve ürünlerin bu vesileyle fiyatları aşağı çekilecektir. Enflasyona sebep olan bütün hamleleri görmek mümkündür. Yeter ki, yetkililer enflasyonu düşürmek istesinler. Bir ülkede enflasyonun sebepleri arasında, elit tabakaların kontrol edilemeyişi de vardır.

Dünya ülkelerine bakıldığında, yoksul ülkeler kendi aralarında ticaret yapamamaktadırlar. Pazarı gelişmiş ülkeler, dünya piyasalarından, yoksul ülkelerin ürünlerini ucuza almakta, kendi ürünlerini ise istediği fiyata vermektedirler. O halde, gelişmiş ülkelerdeki emek fiyatı, az gelişmiş ülkelerde verilmemesine rağmen, ürün rekabeti az gelisıniş ülkeler aleyhine gelişiyorsa ve rekabet sağlanamıyorsa, az gelişmiş ülkelerin devlet politikaları ve elit tabakanın politikaları gözden geçirilmeli, ihmallerden ve hatalardan kaçınılması lazımdır. Emeğin teri kurumadan, hayat standartları gözetilerek bedeli ödenmelidir.

Köleliğin şekilleri, istismarı, kullanım metotları herkesçe malumdur. Gerçi,

her kişi dünyaya yalnız aç bir mideyle gelmemiş, aynı zamanda bir çift elle, bir çift ayakla gelmiştir. Doğan her bir insan çalışacaktır, köle olmamaya çaba sarf edecektir. Emeğini ucuza satmak kölelik olarak kabul ediimiştir. **Köleliğin sermayesi bedendir, çalışan bedenin emeğidir. Emeğin maddi değer karşılığını düşük tutmak bir çeşit köleliktir.** Zira, çalışıp ta karınlarını doyuramayan insanlar, köle olarak çalışıp ta karınlarını doyuran efendilerinin düzeninden daha aşağı durumdadırlar. Aradaki tek fark hürriyettir. **Köleler, karnını doy ummadıktan sonra, hürriyetin anlamını, düşünemezler.**

Zira, ucuz emek köleliğin modern bir türüdür. Hürriyet karnının doyması ile gerçekleşmektedir. **Kendi karnını doyuramayan bir ülke de başka ülkelerin kölesi konumuna düşebilir. Bunun adı da ülkeler arasındaki sömürge düzenidir. Kabul etmek gerekir ki, sömürge düzeni bir çok ülkelerde yaşatılmaktadır.** Gelişmiş bütün ülkeler, kendi ülkelerinde emeği korumaya çalışarak, kendi vatandaşlarının emeğini koruma altına almaktadır. Gelişmiş ülkeler, ihraç ettikleri ürünierin maliyetine emeğin değerini koyarak ve ithal ettikleri ürünlerde ise emeğin maliyetini ve dolayısıyla diğer maliyetleri de azaltarak, ürünü az gelişmiş ülkelerden ucuz alarak ürünün maliyetini düşürtmekte ve ülkelerine kazançlı ticaret imkanı ortaya çıkarmaktadırlar, ihracat yapmak için emeği ucuzlatarak dış ülkelere ürün satmak hiçbir ülke İçin gurur verici gösterilemez.

Emeğiyle çok ucuz çalışan bir millet, geçinme indekslerinin çok altında gelir elde eden bir mîllet, ekonomisini zayıflatacak, ekonomik gücünü yitirecektir. Kölelik denmese bile, bir ülke böyle ortamda ise, sorunlarını zamanla yarışarak çözmek zorundadır. Türkiye de emek sorununu çözmek zorundadır. 10 milyon işsiz, emeğini satamamaktadır. Emeğini satamayanların hali daha berbattır.

6. Başarısız iktidarlara kanunlar yönetim izni vermemelidir.

Seçilenler, ömür boyu iktidarda kalmamalı, siyasi parti liderleri belirli süreler için parti başkanlığında bulunmalı, tek adam niteliğine getirilmemeli ve siyasi parti liderliği için özgür bîr yarışma ortamı oluşturulmalıdır.... Bu bakımdan başta hukukun üstünlüğü olmak üzere, halk denetimi, kuvvetler ayrılığı, şeffaflık, sivil toplum, idari, siyasi, kamu hakemi, kamu oyu ve uluslar arası denetimini içeren bir yapının oluşturulması son derece önemlidir... anayasal bir devletin varlığı vatandaşların değil, siyasi otoritenin ve yönetimin yetkilerini sınırlamaya yöneliktir. (Em.Geni.Korkmaz Tağma,s.85)

Kamuoyu; devletin, yönetimin, yöneticilerin, kişilerin hatalarını, hangi platformlarda nasıi, ne zaman, ne şekilde disiplinli ve organize olmuş şekilde öğrenecek, çalışmaları destekleyecek, şikayet edecek veya olanları nasıl değerlendirebile-

ceğini bilmek durumundadır. Bu hak sadece basın ve yayın organlarına, birkaç kişinin veya kuruluşun inisiyatifine verilmemelidir. Bu kutsal hakkı, kamuoyu kendinde tutmalı ve kontrol altında muhafaza etmelidir. Sivil toplum birlikleri en iyi kamuoyudur. Sivil toplum örgütleri bu hakkı devretmem el idi r.

Sivil toplum örgütleri devletin kanunlarıyla şekillendikten sonra, ülkeyi idare edenlere yardımcı olmalı, başarısız yöneticilerin uzaklaştır!lmamasına da tepki gösterebilmelidir. Başarılı yönetici/erin harcanmasrna da karş*ı çıkabilmefidir.

Birilerinin menfaatlerini kollamak için, alel acele kanunların çıkarıldığını hiçbir gelişmiş ülkede göremeyiz. Gelişmiş ülkelerde, toplumun tepkisine duyarlı bir kamuoyu, bir sistem, bir devlet teşekkül ettirilmiştir. Bir çok kanun ileri ki tarihlerde yürürlüğe girmek üzere onaylandığı gibi, bazıları da çok önceden toplumun görüşüne sunulmaktadır. Bu sistem yıllardır kabul gördüğünden dolayı, Anayasa ve kanunlar topluma huzur ve mutluluk vermektedir.

D-DEVLETIN YENiDEN YAPILANMASI

Bugünün dünyasında, bir çok ülke insanı, hatalarının, yanlışlıklarının, yaşadıklarının, unutkanlıklarının, alışkanlıklarının esiri olduklarını söyleyememektedir. Anayasalarının ülkelerinin siyasi, ekonomik ve kültürel alanda gelişmesine fırsat verecek şekilde yeniden ele alınmasına, üzerinde düzeltmeler yapılmasına, eksiklerinin tamamlanmasına İmkan tanınmamasının sebebi de yukarıdaki özellikler olsa gerektir. Bir millet Anayasasını mükemmel düzenlemeli ve Anayasasına sahip olmamalıdır.

Anayasa, Devletin biçimini ve başlıca ilkelerini gösteren ve ana organlarının kuruluş ve işleyişiyle görev yetkilerini ve yurttaşlarının teme! hak ve özgürlükleriyle ödevlerini düzenleyen temel hukuk kuralları bütünü ve üstün bir yasadır(T.C.D.T.R.Mart I998,s.1). Kanunlar, Anayasaya aykırı düzenlenemez.

Atatürk 1 aralık 1921'de Meclis'te şöyle demiştir;

"...Bu hükümet demokrat bir hükümetmidir, sosyalist bir hükümetmidir, yani şimdiye kadar kitaplarda okuduğumuz hükümetlerden hangisidir? buyurdular.'

Efendiler bizim hükümetimiz demokratik bir hükümet değildir, sosyalist bir hükümet değildir. Ve hakikaten kitaplarda var olan hükümetlerin, bilimsel niteliği bakımdan, hiçbirine benzemeyen bir hükümettir. Fakat milli egemenliği, milli iradeyi tek tecelli ettiren bir hükümettir, bu nitelikte bir hükümettir! Bilimsel, toplumsal açıdan bizim hükümetimizi ifade etmek gerekirse 'halk hükümeti' deriz".

Anayasayı bütün partilerin tüzel kişiliklerine veya parti iiderterinin şahsi görüşlerine açıp, milletin menfaatlerine yaklaştırmak benimsenen dürüstçe yoldur. Bir kısım insanlar, kimsenin haberi olmadan Anayasa hazırlıyorsa,

medya da onları ekrana çıkartıyor ve aferin diyorsa, böyle durumda milletin düşünceleri, yaşayışı, yorumu yansımaksızın, Anayasa çalışmalarında sıkıntılar çıkacak, milletin birliği, beraberliği, talepleri kale alınmayacaktır.

Yeni fikirlerin üretilmesine dünyasını kapayan insan veya devlet, hiç kimseye düşünme fırsatı vermeyen ilimler güdük ve zayıf kaldığı gibi, yönetimlerde aynı tarzda kaldığında pasif kalarak, despot bir düzene sürüklenmekten kurtulamazlar. Kamu yararına olan işlerle ilgilenen insanların sayılarını arttırılmalıdır. Anayasa ve kanunlar genelde kamu yararına uygun hazırlanır. "Devletin Yeniden Yapılanması"da ilmin mantığın, disiplinin gereği gibi uygulanması gibi ile kamu yararına dönüşür.

Hiçbir ülkede devlet iradesini felç etmeye, hiç kimsenin hakkı yoktur. Milletin iradesine kendi menfaatleri istikametinde ipotek koyan rejimin adı da demokrasi değildir. Hürriyetin sınırlan, Anayasa içinde modern ülkeler de oiduğu gibi belirlenmelidir. Kuvvet birdir, o da milletindir. Milletin egemenlik hakkı meşru zeminlerde kullanıldığında, devlet güçlenecektir. Devlet bir bütündür, Millette bir bütündür. Vatan da bir bütündür. Devletin yeniden yapılanması, milletin idaresi ile gerçekleşirse, sonuç tartışılmaz.

A.Coşkun Kırca; "Seçmen topluluğu da milli egemenliğin sadece bir kısmını Anayasadan aldığı şekilde ve Anayasa kurallarına uyarak kullanır. Seçmen topluluğu egemenliğe sahip değildir; sadece belirli işlevleri olan bir devlet organıdır;...millete ait egemenliği o alanlarda kullanır. (Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek, s.315)" demektedir. Milletin egemenlik hakkını kullandığı alanlar vardır, o da sınırlı alanlardır. Ancak, devletin bütün fertlerinin üzerinde, ülke menfaatlerini koruma ve kollama yetkisi de unutulamaz. Devletin bütünlüğüne kast edilmemelidir.

30.3.61 tarihinde 1961 Anayasası görüşmelerinde, Başkan Kazım Orbay şöyle diyor;

" ...harp bittikten sonradır kî, Türk milleti, dünya şartlarının istikrarlı bir zemin hazırlaması üzerine bildiğiniz şekilde, normal gelişmeye, demokratik istikamete yönelmiştir. Bu halin acıklı hikayesi Yüksek Heyetin malumudur. Bu devirde işler bahtsız bir iktidarın kaprislerine göre yürütülmüş ve müspet inkişafı durdurmuştur. Fakat milletin toplu vicdanında yaşayan ilerleme arzusu 1960 yirmi yedi mayıs inkılabını meydana getirmiştir.(Tutanak Dergisi,B:34, 30.3.61, O:1, s.362)" 1960 yılı askeri müdahalesi savunulurken, millet iradesinin bu müdahaleden yana olduğu ifade edilmektedir.

Esasında, çoğu zaman millet iradesi nasıl seslenir, ne ile sesienir, kim seslendirir daha izah edilememektedir. Milletin sesini tercüme eden veya yoklayan veya yayınlayan mekanizmalar nelerdir, bu mekanizmalar kullanılıyor mu bilinmemektedir. Şu var ki, kişilerin görüşleri ile, milletin görüşleri farklı veya benzer olacağı bilinmektedir.

1960 yılında, ihtilal yapanlara, TBMM'de "%100 batılı devlet yapısının kurulacağı inancını taşıdıkları" ifadesini kullanan seçilmiş siyasetçilerimiz vardı. Askeri müdahaleler hakkında o dönemi yaşamaksızın, bir İzahat yapmak veya tenkit etmek fevkalade yanlış olsa gerektir. Müdahale öncesi yaşananlara ve o dönemde kaybedilen maddi, manevi değerlere bakıldığında doğru tespitler bulunabilir. Makam kapmak, makamını kaybetmemek için konuşan ve taraf olanların konuşmaları da dikkatlerden kaçmamalıdır. Keşke bir ülke böyle olayları y aşa masa idi.

TBMM her zaman ülke yararına çalışacak bir mekanizma kurulmasının sorumluluğunu taşımaktadır. TBMM tartışmalarda, siyasette, politikaların belirlenmesinde, uygulanmasında, milletin menfaatlerinin korunmasında ve birçok konuda önemli bir yasama organı olup, ülkenin gidişatından her dönemde sorumludur. Olağanüstü hallerde de, Silahlı Kuvvetler yetkilerini üstlenmek haklarını kullanabilmektedirler.

Ülkenin içinde bulunduğu kötü ve olağanüstü şartlara getiren idareye ve İdarecilere bakmak gerekmektedir. O dönemde, 1961 Anayasasına İkinci Cumhuriyet Anayasası gözüyle bakılıyordu. Kişiler arası siyasi çekişmeler ülkeyi kaoslara sürüklemiş, maalesef toplum da kişilerin peşine takılmıştı. Kişiler arası çekişmelerin devlete ve mîllete verdiği zararlardan bugün için ders alınmıştır. Birkaç kişinin çekişmesinden koca bir ülke zarar görebilmektedir.

Birileri siyasette çıkıp ta "takılın peşime" diyebiliyor. "Siyasetin kişilere odaklanması sorununu aşmak mümkün olduğunda sorunlar çözülecektir", düşüncesini bir türlü kabullenemeyen ve hazmedemeyenler bulunmaktadır. Vural Savaş (Satılmışların Ekonomisi, s.55,56,57) Türkiye'de biri Ankara ve diğeri de Halk sahnesi olmak üzere iki sahne olduğunu ve gerçek oyunların Ankara'da değil, Halk sahnesinde oynandığını ifade ederek şu değerlendirmeyi yapmıştır; "Halk sahnesindeki oyunda üretim var. istihdam var. Alın teri ve gözyaşı var. Kapanan İşyerleri, duran tezgahlar, işini kaybeden insanlar, çaresizler var. Daha iyi okul, daha iyi hastane özlemi çekenler var. (...) Ankara'daki oyuncuların özel korumaları, zırhlı makam otomobilleri, otomobillerin ardından önünden koşturan eskort arabaları, özel korumalı lojmanları var. (...) Ankara'da çay yetiştirilmiyor. Fındık ağacı yok. Buğday ekilmiyor. Pamuk tarımı yapılmıyor." Değerlendirme sonrası da Güngör Uras'ın tespiti (Milliyet Gazetesi, 22mayıs 2002) yer alıyor. "Her şeye rağmen Türk ekonomisi batmıyor. Türk cemiyeti çökmüyor ise bu Ankara dışındaki oyuncuların sayesindedir."

Ankara taşrada olan bitenden gerçekten habersizdir. Milli Gelirin 1000 doların altında ve 1000 doların bile çok altında olan yerlerde, ekmek, zeytin, yoğurt, bulgurla karın doyuran vatandaşlarımızdan habersiz olduğumuzu itiraf etmeliyiz. Zira, TV programlarında yoksul, sefil, mağdur bir çok insan gösterilmekte ve haber prog-

ramlan bu tür örneklerle doldurulmaktadır. Zira, TV'ler ne yapsın, hangi biriyle başa çıkabilsin, bu muhtaç insanlara bakmak, onları doyurmak, barındırmak devletin görevidir. 10 milyon işsizin geliri olmadığına göre, işsizlerimizin ne yediğini Ankara'nın pek umursamadığı da düşünülebilir.

Sakıp Sabancı (Yeni Türkiye, Mayıs-Haziran 1999, Sayı:27, s.20) **1950 yılından sonra, Türk ekonomisinin silkinme hareketine girdiğini ifade ederek, makalesinde şöyle bir tespitte bulunmuştur;** "Enflasyon ve fakiriik Türkiye'nin kaderi olamaz.

1) Türkiye'nin aynı pistte koşmak istediği ülkelerde enflasyon yıllık yüzde 5 oranının altında seyrediyor. Türkiye yirmi yıldır yüzde 70'lerde dolanıyor.

2} Türkiye'nin aynı minderde güreş tutmak istediği ülkelerde kişi başına milli gelir 15 bin dolar iken Türkiye 3 bin dolarda dolanıyor.

Önce enflasyonu aşağıya çekmeye sonra da üretimi artırarak kalkınmayı hızlandırmaya ve halkın refahını yükseltmeye mecburuz."

Bir ülke, tam istihdamla çalışmadıkça, sermaye birikimini artırmadıkça, dış ödemeler dengesini sağlamadıkça, bölgeler arası gelir dağılımı dengesizliğini çözmedikçe, gelir dağılımı adaletini tesis etmedikçe, enflasyonu yenmedikçe, özel sektörü güçlendirmedikçe, bütçe açıklarından korkmadıkça ve adalet mekanizmasını haklının lehine çalıştırmadıkça kalkınamaz.

Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk ile, bir çok ülkeyi yanına katıp siyaset yaparken, Atatürk sonrası siyasi veya siyasi olmayan birçoklarının kişisel siyasetlerinden politikalarından milletin usandığı da inkar edilemez. 7 Temmuz 1922 tarihinde Atatürk şöyle demektedir; "Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı, belki daha kısa, belki daha az kanlı oiur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye büyük ve önemli bir çaba harcıyor. Çünkü savunduğu dava bütün mazlum milletlerin, bütün doğunun davasıdır ve bunu sona erdirinceye kadar Türkiye, kendisi ile birlikte olan doğu milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir."

1960 öncesi ekonomide ve siyasette çok şeyler yaşanmıştı. 1940 öncesi de farklı politikalar uygulanıyordu. Mustafa Kemal Atatürk döneminde ülkede bir çok politikalarda farklı yaklaşımlar doğmuştur. Siyasette ve ekonomide farklı politikalar takip edilmişti. 1923-1929 yılları arasında tarım sektöründe verimli bir dönem yaşanmıştır. 1925 yılında kaldırılan şar vergisi tarım kesimini çok rahatlatmıştı. 1923-1929 yılları arasında özel sektör desteklenmişti. 1940-1945 yılları arasında ise, tarım kesimi üretimi düşmüş, olağanüstü koşullar yaşanmıştı.

Lütfen dikkatle okuyalım, 1920'den sonra Avrupa ülkelerinde ki devlet yönetimlerinde durum şöyleydi;

" O günlerin Avrupa'sına göz attığımızda genel, ortalama demokrasi dü-

zeyinîn hayli düşük olduğu göze çarpıyor(...) İtalya'da 1922'de Mussolini'nin faşist düzeni kurulacaktır. Almanya'da 1933'te Mitler, 1936'da ispanya'da Franko diktatörlüğü başlamaktadır. Doğu Avrupa'da durum aşağı yukarı aynıdır. Polonya'da 1926'da askeri bir darbeyle iktidara gelen Mareşal Pilsudski diktatör olmuştur. Macaristan bu dönemde hep İtalya'ya ve sonra da Nazi Almanya'sına yakın olmuş, ülkeyi gittikçe diktatörleşen Horthy yönetmiştir. Romanya'da Kral U. Karol aynı biçimde diktatör leşti. Yugoslavya'da Kral Aleksandr'ın diktatörlüğünü görüyoruz.. Arnavutluk'ta Cumhurbaşkanı olan Ahmet Zogu 1928'de krallığını ilan etti ve bu yüzden Türkiye ile ilişkileri bir süre bozuldu. Bulgaristan'da 1923, 1934, 1935'te askeri darbeler oldu. 1936'dan başlayarak Çar Boris diktatör durumuna geldi. Yunanistan'da yıllarca krallık mı, cumhuriyet mi olsun mücadelesinden sonra H Yorgi yeniden kral oldu. Avusturya 1933'te diktatörlük oldu, sonra da Almanya'ya iltihak etti. Portekiz'de 1928'den itibaren Salazar diktatör oldu. Genel olarak Lituanya. Latvia ve Estonya özellikle 30'I u yıllarda gittikçe diktatörlüğe kaymışlardır. (Ulusa! sorunlar ve demokratik çözüm yolları, s.338-339) "

1920'li yıllarda Avrupa'da diktatörlükler hüküm sürerken, Türkiye'de Milletin Meclisi kurulmaktaydı. 1960 sonrasında, yıllarda gariptir ki, askeri müdahalelere sebep olanlar, sonradan olanları tenkit eder duruma geldiler. Milletin gerçek iradesi, yani saf ve dürüst kamu oyu dikkate alındığında, ülkenin İstikrarsızlıklardan, sıkıntılarından kurtulabileceğine inananlar çoğunluktaydı. Vaktinin ve ülkesinin kıymetini fark edip, kendini ülke meselelerine çare bulmaya yönelerek çalışanlar, sorumlu vatandaşlık örneğini göstermişlerdir,

Vatandaşlar adına suni tepkiler gösterenlerde bu hakkı nasıl kendinde buluyorlardı, fevkalade şaşırtıcıdır. Ama her yönüyle, tenkit edenlerde, etmeyenlerde durumdan ders çıkarmalıydılar. Atatürk bir gün şu ifadeleri öne sürüyordu; "Görülüyor ki varmak istediğimiz, hedef, henüz en yakın arkadaşlar tarafından bile, zerre kadar anlaşılmış değildir... biz öyle bir idare, öyle bir rejim istiyoruz ki, bu memlekette bir gün, eğer dünyada hükümdarlık aleyhinde gittikçe artan kuvvetli cereyan muvacehesinde kalanlar varsa, padişahlığa taraftar olanlar dahi f ırka kurabilsinler..."

Gelişen bütün olaylardan millet bilgi edinmek zorunluluğundadır. Millet iradesi kaliteli, tecrübeli, soğukkanlı ve asaleti! tarzda ses çıkarma özgürlüğündedir. İyi bir gözlemci, dikkatli bir okuyucu, hassas ve dürüst bir vatandaş olmak için bütün gayret öne sürülür. Nüfusun yüzde 100' ü okur yazar olsa da, okuyan ve yazan kesim nüfusun yüzde 5'inin bile bulmuyorsa düşündürücüdür. Eğitim ve kültür seviyesi yetersiz olan halkın, devlet yönetimine katkıları doğal olarak sağlanamaz. Halk kendini yetiştirmeli, eğitmelidir ki, ülkesine, vatanına ve in-

sanlara yararlı olabilsin. Çok okuyarak, çok yazarak eğitimini kültürünü yükselten insanlar ülkesine beklenilenin fevkinde güç verecektir.

Toplumun görevi kendini yetiştirip, devletini yönlendirmesidir. Hiçbir ülkede, güçîü basın ve yayın organlarının cahi! bir haikı yönlendirmesine fırsat verme ortam sağianmamalıdır. Eğitimli ve kültürlü toplum karşısında tepkilerden korkulacağından basın ve yayın organları daha duyarlı ve saygılı davranırlar. Basın ve yayın organlarında çalışanlarda kendilerini iyi yetiştirmek zorundadırlar. Toplumun kendini yetiştirmesi ile, ferdin kendini yetiştirmesi biraz da olsa farklıdır.

120 yıldır "keyfi idarenin bırakılması", "ülkenin sefalet içinde olduğu", Mecliste, yazılan kitaplarda, beyanatlarda, çeşitli şekilde şikayetler iîade edilmiştir, seslendirilmiştir. Türk aydınları olarak nitelendirilen batı düşünceli insanlardan medet umulmuş, yardım istenilmiştir. Türk aydınları büyük gayretlerle, şaşaalarla ülkedeki siyasi, sosyal ve ekonomik hastalıklara ciddi ciddi teşhisler koymuşlar, sözde tedavileriyle ülkeyi bugünkü duruma getirmişlerdir. Doğruları hala arayan bir toplum, hala arayışlarını devam ettirmektedir. Eflatun'u, filozofları, doğu kültürünün alimlerini aramanın vakti geçmektedir.

1. Ekonomi istihbaratı.

Az gelişmişlik özelliklerini taşıyan gelir dağılımı bozuk ve dengesiz birçok ülkede, ekonominin bir ucunda politikaya bulaşmış yönetici kadrolar, bir ucunda ne yapacağını bilemeyen iş adamları, bir ucunda ne yapacağını bilen politikayla bütünleşmiş iş adamları, bir ucunda halk, bir diğer uçta siyasiler ve en son ucunda yer alanlar ise, ülkeyle çeşitli ilişkiler kuran dış denge.

Bazı Medya da, bütün bu çevreleri, çok iyi ve tek tek menfaatlerine kullanma çabasını çok rahat gösterebilmektedir. Üniversite çevrelerinin akademik çalışmalarında teori île pratik çalışmaları ve bilgileri bütünleştirme adına mükemmel akademik yayınları, makaleleri, yenilikleri, takip etmedikleri ve edemedikleri bir çok platformda ifade edilmiştir. Diğer taraftan, çoğu yönetimler fert etrafında organize edilen, kişiye odaklı demokrasi üzerine kurulu bir yönetim anlayışı ve mantığı çerçevesinde yönetildiğinden genelde ülke için hiçbir şey yapılamamaktadır. Gayretler boşa çıkmaktadır.

Medyatik kişileri öne çıkartan, bazı köhnem iş raflarda tozlanmış fikirleri, modelleri ve projeleri ülkeye ithal edenlerin veya ithal kişilerin arkasına takılıp, ortaya çıkarılan bir çeşit hilkat garibesine elbise giydirmek için çaba sarf etmeye bir türlü akıl erdirilememektedir. Zorla dışarıdan getirilen fikirler, projeler, modeller tatbik edileceğine, ülke içerisinde, ülke şartları ve kaynaklan analiz edilmeksizin daha sağlıklı, daha istikrarlı sonuçlar beklenmektedir. Ül-

ke gerçekleriyle bağdaşan bir yapı oluşturmayı eksiklik ve zafiyet belirtisi görüldüğü ve ortaya çıkacak böyle bîr çalışmaya güvenilmediği sürece ülkede başarı yakalanamamaktadır.

Türkiye üreten bir toplum olmak zorundadır. Bugün hiçbir üretim yapamayan veya eksik işler yapanlar milli servete bir şeyler eklememiş demektir. Sürekli tüketmeyi ve hazır üzerinden kazanç sağlamayı adet etmiş bir toplum, kalkınamayacaktır. Çalışanların sayısı az olmamalı, en azami sayıda insanlar çalıştırılmalıdırlar ki, Milli Gelire katkı sağlanabilsin. Şişkin kadrolarla çalışan müesseseler olabilir.

Çalışmayanların sayısı tahminlerin üzerinde olabilir. Kötü manzara ve kötü istatistikler daha ne zamana kadar ekonomik olarak değerlendirmeyi bekleyecektir, üzerinde düşünülmeli ve önlemler alınmalıdır. **Devlet işsiz kesimin açlığını fukaralığını görmek zorundadır. Devletin, millî sorunları başka sahalara kaydırarak veya sorunları ileriki tarihlere erteleyerek, sorunları çözdüğünü göstermesi maharet olmamalıdır. Bu çeşit yapılan işleri tasvip etmemek ve yanlışlıkları yapanları da acele işin başından uzaklaştırmak hem milletin ve hem de milletin görevidir.**

Amerika Birleşik Devletlerinin ürettikleri, icat ettikleri, ortaya çıkardıklarıyla; yenilikleri, buluşları, dermanları, tedavileri, çareleri az gelişmiş ülkeler satın alarak kullanmakta ve gelişmiş beyinleri desteklemektedirler. Ancak, bu da az gelişmiş ülkelerden sermaye çıkışına sebep olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gayri menkul, araba, altın, para gibi sabit kıymetler hiçbir şekilde durduğu yerde değer kazanmamalıdır. Servet üretime ve yeniliklere araç olmalıdır. Yani ABD, üretimde ve dış ticarette örnek alınacak bir ülkedir.

Gelişmiş ülkelerde, üretim yapmayan para veya mal, sahibinin elinde zamanla erir. Üretim yapılması için zorlanır ve üretim teşvik edilir. Ne yapsa da, az gelişmiş ülkelerin piyasası küçüktür. Avrupa ülkeleri de arada bir şeyler çıkarmaya çalışırken, istihbaratıyla her şeyden ilk haberdar olan veya her yenilikte, çıkanı ilk elde eden olma çabasında ve ilki olmanın avantajlarını yakalama peşindedir. Toplum üretmeyi düşünür ve üretir. Araştırma ve Geliştirme çalışmalarına önem verenler kazançlı çıkar.

Gücü olanlar, gücünü kullanabilme yollan peşindedir. **Atatürk, Neue Freie Presse muhabirinin bir sorusunu yanıtlarken de, Avrupa'ya bakış açısını şöyle özetliyordu** (Ulusal sorunlar ve demokratik çözüm yollan, s.359); "Bizi aşağı olmaya mahkum sayan Avrupa bununla yetinmemiş, yıkılışımızı hızlandırmak için ne gerekiyorsa onu yapmıştır." **Atatürk'ün 15 yıllık yönetimi döneminde, karşılıksız para basılmamış, denk bütçe gerçekleşmiş ve enflasyon yaşanmamıştır. Her yıl yüzde 8-9 büyüme sağlanmıştır, topraksız köylüye toprak dağıtılmıştır.**

Başkalarının gücünü kullanıp ta, güçlü olanlarda gücünü kaybetmemeye çalışır. İçinde yaşanılan devletin vatandaşları dünyanın neresinde olduklarını titizlikle düşünmek zorundadırlar. Devleti ve vatandaşları başkalarının gücüne muhtaç bırakmak doğrumudur, kendi gücü ile yıkılmadan ayakta durula bilinir mi analiz etmek lazım. Türkiye'nin sınırlarını aşarak dünyada gezintiye çıkan her Türk vatandaş) kendi ülkesinin değerini yurt dışında kolaylıkla anlayabilme imkanına sahiptir. Toplantılarda, seminerlerde, verilen karşılıklı değerlerle, karşılıklı ilgiyle, karşılıklı güven duygularıyla ülkesinin gücünü test edebilme i m kan ı da doğmaktadır.

Dünya da bir günde dönen para tutarının, trilyon dolarları bulduğu malumdur. Bu paranın kendi ülkesine yönelmesini sağlayacak projeler, planlar yapan ve fikirlerin peşine takılan ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Az gelişmiş ülkeler ekonomide diğer pazarlara teslim olmuştur. Ekonomide teslim olmuş, esir düşmüş ülkelerin diğer sahalarda da egemenlikte teslim olmaması mümkün değildir. Teslimiyetçi politikaları uygulayıp, kahramanlıklar gösteren çok kişi var az gelişmiş ülkelerde. Ülke kaybettikçe, şak şaklarla el üstüne çıkarılmaktadırlar. Sahte kahramanlar yerlerini sağlamlaştırmışlardır. Ekonomi de istihbarat bilgilerini elde eden değerlendiren ülkeler maalesef gelişmiş ülkelerdir.

2. Enflasyonla mücadele ve ekonominin istikameti.

istihdam ile enflasyon birbirinin rakibidir, denilir. Ya enflasyonu indirmek hedeflenir, ya da işsizliğe razı olunur. Enflasyon arttığında, işsizlik azalacaktır. Bütün ekonomilerde doğal bir .işsizlik oranı vardır. Ancak, uzun süreli enflasyonla yapılan başarısız mücadelelerde aksine işsizlik kat kat artar, ekonomi büyük tahribatlara uğrar. Türkiye'de de aynı şekilde, uzun dönemde uygulanan mücadelelerde tedbirlerin yetersizliği, verilen tavizler, israf, aşın giderler, yapılmayan tasarruflar ve başka nedenlerle enflasyon indirilememiş, işsizlik ise hızla artmıştır. Milli gelir de, son birkaç yılda oldukça düşük seviyelere, yani 3000 dolarlardan 2100 dolarlara düşmüştür.

Az gelişmiş ülkelerde enflasyonla mücadele edilirken, Türkiye'de olduğu gibi, kalkınmak isteyen ülkeler yoksulluğa itilmiştir. Özellikle döviz krizi yaşanan ekonomilerin sorunları sonrası, peşinden siyasi kriz, daha sonra da rejimi tehdit eden krizler oluşmuştur. Türkiye'de "yoksullukla mücadele", "yoksullukla savaş" programları, projeleri hala yapılamamaktadır. Hazırlanan programlar bazı çevrelerin menfaatlerini kollayan, bazı çevreleri de sıkan programlar olduğunda, programların uygulanması kolay olmamaktadır.

Yoksul insanlar, mahalleler, köyler, gece kondular haliyle dikkatli ilgi, geniş bilgi ve hızıı kalkınmayı harekete geçirecek projeler beklemektedir. Giderlerini borçlanmadan başka bîr yolla karşılamayan bir ülke de programların, planla-

rın iffas ettiğini söylemek, akıl ve mantıkla olaylara bakmak gerekmektedir. Olumsuz ve ümitsiz bekleyiş, beceriksizlik hiçbir zaman mazeret gösterilemez. Ekonominin nereden patlak vereceğini her gün beklemek de profesyonelliğe y a kısmam aktadır.

Borç faizlerinin ödemelerine boğulan Bütçe ve Milli Gelir ciddi sinyaller vermektedir. Zamansız ve iş isten geçtikten sonra yapılanlar, başarısızlığa uğramaya neden olmuştur. Herşey zamanında ve sırasında yapılmalıydı.

Faizlerden kurtulmadıkça, ekonominin ve maliyenin huzuru yoktur. Faiz ödemelerinin ve borçlanmanın birsinin olmalıdır. Bu sınırı kanunlar koymalıdır. Toplum çaresizliğe düşürülmüştür. Toplumun moralini düşürmemek lazımdır. Çaresizliğe alışmış bir toplumun yükünü taşıyacak, insan veya insanlar, ihtiyarlayıp ta, hiçbir gücü kalmadığında arkasına bakıp muhasebe yaptığında İş işten geçmiştir.

Çaresizliğe alışmış bir toplum olunmamalıdır. Bir gün gelecek ki, hakkını yediği, hukukuna tecavüz ettiği insanlarla birlikte bir gün İhtiyarladığında belki de bu dünyadan bazıları göçmüş olacaktır. Pişman olurda, af dilemek için, yardım ettikleri muhtemelen başkaları olacaktır. Zira, haklarını gasp ettiği insanları tespit etmesi zordur. İşin içinden çtkması İse kolay değildir, insani iç muhasebe, bir gün gelir ki, haklara tecavüz edenler için, çok ağırlaşacaktı r.

Türkiye'de yoksulların gelirini arttırıcı hiçbir şey yapılmamıştır. Yoksulların verimliliklerini arttırıcı bir proje üretilmemiştir. Yoksullar devlet arazilerini gasp etmişler. Kaçak elektrik kullanmışlardır. İktidarlar onlara hep illegalde olsa yardım elini uzatmış ve onlara iş bularak, istihdam edip, balık tutmayı öğretmem iştir. Oy kaybı uğruna devlet arazilerinin gaspına açıkça göz yumulmuş, Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'da olduğu gibi, devlet konutları yapılarak, çarpık şehirleşmeler medenice önlenmemiştir.

Sel felaketine maruz kalan gecekondu sahipleri haliyle gasp ettikleri araziler üzerinde, kendilerine barınma yardımı yapılmadığından, devlet nerede deme cesaretini de göstermişlerdir. Büyük şehirlerin en az yüzde 30'u plansız, iskansız yapılarla doldurulmuştur. Resmi kayıtlarda olmayan evler yapılmıştır. Zira, gecekonduların rantını alan yine zengin ve varlıklı kesim olduğu da malumdur. Esasında iktidarların bugüne kadar getirdiği bu sorunlarda toplumun beklentileri yatmaktadır.

Gayrî resmi konut yapıldıktan sonra, elektrik, su, kanalizasyon, asfalt, okul, karakol, sağlık ocağı ve bir sürü hizmet isteyecek olan bu kesimin ülkenin sorunlarına sorun eklediklerini bilmemek, tedbir almamak büyük bir ihmalkarlıktır. Topluma yukarıdan bakıp, olup biteni doğru tespit edip, çözümler üreten iktidarlar olsaydı, sorunlar bu denli büyümeyecekti. İktidarlar kadrolarıyla, programlarıyla gelmeleri beklenmeliyken, liderin iktidarları davet

edilmektedir. Lidere oy veren ülkeler, herhalde az gelişmiş ülkelerdir. Hiçbir Avrupa ülkesinde bu yapılaşma yoktur. Diğer yandan, lider sultası deyenler, takım ruhuyla çalışmayıp, boş dolaşmaktadırlar. Verimlilikten bahsederken, kendisi de en az lideri kadar verimsizdir.

Az gelişmiş ülkelerde üst yönetimde yer alan büyüklü küçüklü yöneticiler, kendi yaşam tarzlarını, kendisine borçlu oldukları düzeni tabiatıyla savunmaya yönlendiren, zorlayan kazandıkları kişisel menfaatleri geri tepemedikleri malumdur. Makam, para, şöhret, çalışma ve yaşama ortamı sağlayan düzenin düzensizliğinden bahsetmeleri, ancak, imkanlar ellerinden gittikten, kaçtıktan sonra mümkün olmaktadır.

Liderlerin etrafında irili ufaklı menfaatler dağıtılmaktadır ve menfaatlerden yararlananlar ister istemez düzeni savunmak zorunluluğu hissetmektedirler. Ulufeleri alanların görevi liderin ve düzenin savunmasını yapmaktır. Halkın, vatandaşın sorunları nutuklarda, vaatlerde, umutlarda, ümitlerde yer alır. Başkalarının hatalarıyla sorunların çıktığında liderin ve düzenin muhaliflerine, faturalar kesilmeye çalışılır. Çünkü düzen budur.

Ali Tigrel (Yeni Türkiye, Mayıs-Haziran 1999, Sayı:27, s.41) **kendi bakış açılarından, çok önemli bir yönü tecrübeyle açıklamıştır;** "Gerçek şudur; Türkiye sağduyudan, bilgiden yoksun; oy avcısı, ağzı kalabalık ve bireysel çıkarcı politikacılar tarafından gücünün ötesinde borçlandırılmıştır. Daha da kötüsü bu borçlanmanın küçük bir kısmı üretken yatırımlara kanaüze edilebilirken, büyük bir kısmı faiz ödemek veya bazı kişi ve kuruluşlara kazanç sağlamak için yapılmıştır. Sağlanan dış kaynakların büyük bir bölümü değişik şekillerde yeniden yurt dışına transfer edilmiştir." Son iki yılda özellikle, bütçe içerisinde toplam faiz ödemelerinin yüzde 95'ını aşan bir kısmı iç borç faizlerine ödendiği görülürse, **Ali Tigrel'In bu konuda ne kadar isabetli tespit yaptığı ve fikir yürüttüğü anlaşılmaktadır.**

İç borç faizlerinin 137 katrilyonu geçtiği ve son bir buçuk yılda üç kat arttırılarak bu rakama ulaştırıldığı düşünülürse, bu konuda fikir yürütmenin ve endişe duymanın bile açık ve kolay olacağı görülecektir. Bu kadar borçlanma karşısında, bir vatandaşın bu ülkeyi sevdiği, vatanına can feda diyeceği şüphelidir.

Türkiye'de ise, enflasyonla mücadele otuz yıldır tam bir fiyaskodur, başarısız sonuçlar alınmıştır. Ekonomide hazırlanan bütün tedbir paketleri, laflar, gayretler sonuç vermemiştir. Uzun yıllar aynı politikalar ve belli politikacılarla bu mücadeleler yapılmaktadır. Dış etkenlere duyarlı bir ekonomi yapılandırıldığından, iç dinamiklerde hassas bir bünye oluşmuştur.

Nasıl ki hasta vücut hassas ise, ülkede de ekonomik yapı nezleden, gripten de o denli etkilenmektedir. Önemli bir kişinin konuşması, hastalığı, sermayesi, makamı ülkeyi sorunlara sürükleyebilmektedir. Hazırlanan kanunlar tek basma paranın

istikrarını sağlayamadığı gibi, paranın istikrar yeri olan piyasada monopol, tekelci, spekülatif hareketler işletildiğinden sonuçlar çoğunluğun aleyhine gelişmiştir.

Kişilere bağlanan politikalar, kişilere bağlı idareler ister istemez kişilerde ortaya çıkan beklenmedik olaylarla değişik seyir izleyebilmektedir. Kişilerin sağlığı, psikolojik yapıları, davranışları, sosyal aktiviteleri bilinmeden, medyadan görüldüğü şekliyle, yönetime seçildikleri görülmektedir. Takım çalışması, kolektif düşünce maalesef büyük bir eksikliktir.

Az gelişen veya gelişmekte olduğunu iddia eden ülkelerde, enflasyonun nedeni, disiplinsiz kamu maliyesi, yolsuzluklar, yüksek faiz oranları, aşırı iç ve dış borçlanmalardır Kamu harcamalarının denetimi bu tür ekonomilerde şarttır. Bankaların ve faizlerin kontrol edilemeyişi düşündürücüdür. Devletin pahalı ürettiği hizmetler örtbas edilebilmektedir. Bazı özel sektör kuruluşlarına özelleştirme yoluyla verilen kayırıcı ve koruyucu, haksız ve gereksiz tavizler pervasızca savunulabilmektedir. Türkiye'nin bu tür sorunları yaşamaması için tedbirler alınmasında yarar bulunmaktadır.

Türkiye'de enflasyon sorunu gerçekten çözülememiştir. Başarısızlığı saklamanın yararı yoktur. Yıllardır görevde iken çözemeyenler, görevini bıraktıktan sonra, çözümler üzerine nutuklar çekme nezaketsizi î l iğ in i bile göstermektedirler. Enflasyonun birçok önemli nedeni vardır. Türkiye'de;

- Borçlar, borçla ödenmiştir ve ödenmektedir.
- Aşırı borçlanmaya dayalı ekonomik büyüme modeli uygulanmıştır.
- Üretim, yatırım, ihracat destekleri ciddi projelere dayanmam ıştır.
- Yönetimler politize edilmiştir.
- Kamu harcamaları yeterince kısılmamıştır.
- Özel sektörün sorunları çözülmemiş, bilakis artmıştır.
- KOBİ'ler öksüz bırakılmıştır.
- Başarısız yöneticiler yönetimden uzaklaştı rılamamaktad ı r.
- Döviz aşırı serbest bırakılmıştır, döviz büfelerinin mali yönden kontro lü beklenmektedir.
- İnşaat sektörü kalkınmanın lokomotifi yapılmış, üretim sektörü öne çı karılmamıştır.
- Devletin kamu hizmetleri maliyetleri yüksektir.
- Devletin ve özel sektörün yeniden yapılanması gerekmektedir.
- Bütçe açığı gittikçe artmıştır.
- İşsizlik göz ardı edilmiştir.
- Milli gelir dağılımı adaletsizdir.

Türkiye uzun dönemli ekonomik krizlere sürükleniyorken, son yıllarda bu kriz-

ler kısa dönem aralıklarıyla ortaya çıkmaya başlamıştır. **Krizlerin çıkış aralıklarının yıllar geçtikçe daralması sık sık kriz yaşanması olumlu sinyaller değildir.** Malezya'da bile, batık kredilerin toplam kredilerin yüzde 30' ulaşması ve yüksek faizler ile giderek artan kötümserlik nedeniyle tüketim ve yatırım talebinin düşmesi sonucu ekonomi çöküntüye uğramıştı. **Türkiye aynı senaryoları veya tiyatro sahnesini yaşamadığını söylemek kurtuluş değildir. Ekonominin sürekli bekle gör politikasını uygulaması veya uygulatması fevkalade tehlikelidir. Ekonomi ciddi boyutlarda küçülürken, etrafa pozitif sinyaller vermeye zorlanılmasınm hiçbir kimseye de yararı yoktur.**

FİYAT ENDEKSLERİNDE DEĞİŞMELER

	TEFE	
1994=100	Avlık	12 Avlık
1998 Aralık	3.3	69.7
1999 Aralık	5.9	68.8
2000 Aralık	2.5	39.0
2001 Şubat	1.8	33.4
2001 Aralık	3.2	68.5
2002 Mart	1.2	65.1

Yukarıdaki rakamların anlamları, enflasyonun uzun yıllardır değişmemekte inat etmesidir. Borçlanmayla büyüme, borçla ekonominin ayakta tutulması, bütçe açıklarının önemsenmemesi, işsizliğin ülkede anarşi çıkarması, ahlaki çöküntülere sebep olmasının düşünülmemesi, devletin küçültülmesi, gelir dağılımı dengesinin sağlanması kaydıyla milli gelirin artınlamaması fevkalade dikkat çekicidir. **Hala ülkenin ekonomik ve mali göstergelerinin olumluluğundan söz ediliyor ve kalkınmanın sağlandığı iddia ediliyorsa, istatistiklere değil, önce iddia sahiplerine bakmak lazımdır.** 1990'lı yıllar karışık ve karıştırılmış yıllardır.

1990'lı yıllarda, yüksek enflasyon, yüksek oranlı bütçe açığı ve bütçe gelirlerinin yarısı dolayında bîr bölümünün faiz ödemelerine ayrılması, açıkların borçla kapatılması ekonomiyi yeni açmazlara, bunalımlara sürüklüyordu. Yüksek reel faizin sağladığı olağanüstü kar oranları, varlıklı ve zengin sınıfta başlıca iki yönlü gelişmeye neden oldu. Birincisi, hükümetlerin de koiaylıkia sağlamasıyla, çok sayıda banka kuruldu. Bankalara yönelen halk tasarruflarının tamamının devlet güvencesi altında olması, bankaları yüksek oranlı faiz, repo geliri dağıtımı sürecine soktu ve **sonuçta çok sağlıksız bir bankacılık yapısı yaratıldı.**

İkinci olarak, büyüklü küçüklü sanayi kuruluşları, sabit sermaye yatırımı yapmak yerine sermayelerini faiz ve repo getirişi amacıyla bankalara ve benzeri kuruluşlara yatırır oldular. O kadar ki ülkenin 500 en büyük kuruluşun, **1999'da, gelirlerinin yüzde 87 dolayında bir bölümü, esas olarak üretim dışı faaliyetlerden, yani faiz ve repo gelirlerinden oluşmaktaydı.(Ulusal** sorunlar ve demokratik çözüm yolları, Dr. ilhan Azkan, Ekin matbaası,2001, s.57)

Bu yılların ekonomi politikalarının yarattığı bir başka önemli gelişme, ekonominin önemli bir bölümünün, kimi kestirimlere göre yarısının kayıt dışı olduğuydu. (Ulusal sorunlar ve demokratik çözüm yolları,s..57) **Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması, kayıt dışı gelirlerin vergilen dirilmesi ile mümkündür.**

3. Osmanlı Devletinin ekonomisi ve bugün

Osmanlı İmparatorluğumdan devir alınan üretimi büyük ölçüde tarıma dayalı ekonomik yapı olup, tarım sektörü, Cumhuriyet döneminin ekonomik alt yapısını oluşturmuştur. Çok büyük oranda azınlıkların ve yabancı sermayenin egemenliğine geçen ticaret, ulaştırma ve bankerlik hizmetleri ile ekonominin imparatorluğun son 70 yılında farklı zeminlere kaydığı görüldü. Ekonomide teşkilatlanma ve işbölümü yabancıların ve azınlıkların elindeydi. Büyük devletler Osmanlı içerisindeki bu oluşuma açıktan destek veriyorlardı. Osmanlı savaşlarında kazansa da, kaybetse de bir çok ekonomik değerlerini hızla kaybediyordu.

Osmanlının son 50 yılında, tarım alanında üretenler ve çalışanlar kazançlarını ekonomiye tekrar dönüştüremiyorlardı. Batının kendilerine reklamını yaptığı sanayi ürünlerini satın almak zorunda kalıyorlardı. Sermaye karlı bir dönüşüm sağlayamamıştı. Para denetim altında değildi. Osmanlı banknotları piyasa da dolaşımda iken, yabancı paralar da rahatlıkla işlem görüyordu. Hükümetler para konusunda sık sık yeniden düzenlemelere gidiyor, bir çok düzenleme girişimi etkisiz kalıyordu. Ekonomi tamamıyla tarıma dayanmaktaydı.

AJtın ve gümüş iki çeşit para *kullanımı* da karışıklığa sebep olmuştu. Örneğin, 1.Dünya Savaşı esnasında mevcut hükümet banknot yetkisini üzerine almış, 1,5 milyon banknot miktarını, 160 milyon dolayına çıkartmıştı. Sonuçta, altın lira ortadan kalkmış, enflasyon körü ki en m işti.

Osmanlı İmparatorluğunun sermayesi dış kaynakların artması ile, farklı bir şekle girmişti. Zaten, dış borçlar ve yabancı sermaye gücü Osmanlı ekonomisinde ciddi boyutlara ulaşmıştı. **Dış borçlar üretime dönüştürülemediğinden, al- sat yaptığından ülkenin aktif kaynaklarının yabancılara aktarılması niteliğini taşıyordu. Hükümetin cari açıklarının kapatılmasına kullanılan borçlanmadan bir hayır gelmesi mümkün değildi. Bugün de farklı bir manzara yaşanmadığını**

söylemek keşke mümkün olsa. Osmanlı'nın bütün borçları ülke kaynaklarını gelirlerini günden güne eritmiştir. Borçlanmalar Osmanlı Devleti'nin egemenliğini sarsmıştır. Zaten, Osmanlının yıkılışı da ekonomik sıkıntıların büyümesinden, ekonomik gerilemenin hızlanması île başlamıştır. Özelikle, 1800'lü yıllarda Osmanlı Devletinin kamu maliyesi iilas etmişti. Faizleri bile ödeyemez duruma gelinmişti. 1881 yılında, Muharrem Kararnamesi ile anlaşmaya varılır, Duyunu Umumiye İdaresi aracılığıyla borçlar yönetilmeye başlanmıştı. Türkiye'nin 2000'li yıllarından bir farkı yoktu, o yılların...

Yabancı sermayede ilk sıralarda Fransız, sonra Alman ve İngiliz sermayeleri ağırlıktaydı. Aynı ülkelerin görülüyor ki, Türkiye ile olan ilişkilerinin terneii çok eskilere dayanmaktaydı.

Demiryollarını inşa edenlerle, bankacılık sektörünü işletenler işbirliği halindeydiler. Ticaret, banka- ticaret, demiryolları ve madencilik yabancıların egemenliğindeydi. Yabancılar ürkekti. Bugünde olduğu gibi, spekülatif kazançlar peşindeydiler. Üretim dışı faaliyetler yabancıları cezp ediyordu. Hükümetler de ülke sanayini dış rekabete karşı koruyacak güçte değildi. El sanatlarına dönük sanayi çok yetersiz ve zayıftı. Bir yandan da dışa açılma hevesi üzerine öngörülen cılız politikalar yüzünden el sanatları ve esnaf örgütleri maalesef yıkılmışlardı, çökmüşlerdi. Var olan sanayi de azınlıkların ve yabancıların eline geçmişti. Yabancı ortaklar bir yandan da hükümetten kar garantisini almışlardı. Kendilerine bir çok alanda 70- 100 yıllık işletme haklan tanınıyordu.

Bir geçektir ki, Osmanlı Devleti'ne borç vermek yabancılar için çok karlı bir piyasaydı. Uluslar arası finans kuruluşları, bu çeşit ülkelere para satarak o ülkelerde siyasi, sosyal kültürel ve ekonomik bir çok avantajlar ve hedeflere birden ulaşabilmekteydiler. Para ticareti Osmanlı Devleti ekonomisinde en karlı ve sıkıntısız bir alandı. Osmanlı Devleti ilk olarak 1848 yılında Der saadet Bankasından (Bangue de Constantinople) 130 milyon kuruş borç almıştır. Osmanlı bu borcu ödeyemeyince, 1849- 1850 yıllarında ekonomide kriz baş gösterdi. Dışarıdan Osmanlının ekonomik ve sosyal alanda değişim programları övülmeye başlanır. Övgülerin nedeni dışarıdan borç alınmasının özendinlmesiydi. Osmanlı Devleti övüldükçe batıyordu. Battıkça, tasfiye ediliyordu.

Osmanlı parası Kaime devalüe edildi, 1854 yılında da İngiltere'den 3 milyon ingiliz lirası borçlanıldı. Yabancılar sermayenin güvence altına alınmasını ve güvence aradıklarını sürekli belirtmekteydiler. Sermaye ayrı bir güvence altında ve haliyle sermaye sahipleri de bu güvenceyle koruma altındaydı. Para verenler ülkeyi parayla satın alır hale gelmişlerdi. Üretim, ihracat, yatırım, teknoloji, istihdam yoktu.

Mustafa Kemal Atatürk 1 Mart 1922'de, BMM'nin üçüncü toplanma yılını

açarken şöyle der; "Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri, Avrupa rekabetine karşı kendisini savunamayan iktisadiyatımızı birde iktisadi kapitülasyon zincirleri İle bağladı. Teşkilat ve ferdi kıymet bakımlarından bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde bir de fazla olarak imtiyazlı mevkide bulunuyorlardı. Kazanç vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı, istedikleri zaman istedikleri eşyayı ve istedikleri şartlar altında memleketimize sokuyorlardı. Bütün iktisat kollarımıza bu sayede mutlak hakim oluyorlardı. Efendiler, bize karşı yapılan rekabet gerçekten çok gayrımeşru, gerçekten çok kahredici idi. Rakiplerimiz bu suretle gelişmeye elverişli sanayimizi de yok ettiler, ziraat im ize de zarar verdiler. Gelişmemizin, iktisadi ve gelişmemizin önüne geçtiler. Efendiler, artık serbest ve bağımsız bir hayata atılan Türkiye için, iktisadi hayatımızı boğmakta oian kapitülasyonlar mevcut değildir."

Ne yazık ki, Osmanlı Devleti'nin bu sıcak sermaye ile bir işbirliği sağladığı ve dolasan her an gitmeye hazır yabancı para alev gibi sımsıcaktı ve Osmanlı Devleti ülkenin öz yerli sermayesini de kaybetmekle karşı karşıyaydı. O halde o sermaye nasıl duruyordu? Çünkü, Osmanlı pazarı paranın fazlasıyla para kazandığı spekülatif, serbest ve karlı bir piyasa haline dönüşmüştü. Borsa veya döviz piyasalarında dönen dolapların benzeri o zamanlarda da Osmanlı Devletinin başını ağrıtmaktaydı. Bugün Türkiye, Brezilya, Arjantin, Meksika ve Rusya piyasasında aynı Osmanlı devleti'nin son yıllarındaki piyasasına be n zem ekteydi. Kon t rol ü sağlanamamış Osmanlı Devleti'nin son yıllardaki piyasasını, bugünün Türkiye Pazarı ve piyasası ile karşılaştırmasını rahatça yapmak mümkündür.

İncelenen bütün tablo ve grafiklerde son on iki yılda, kamu kesimi borç olarak çok hızlı büyüyerek ülke sermayesine kendi masraflarını karşılatmış, sürekli borçlanmaya giderek nüfusun bütün fertlerinin gelirlerini borca sokmuştur. Ülkeye katkısı olmayan borçlanmalar yapılmıştır. Borçlar, borç ödeme aracı olarak kullanılmıştır. Bütçelerin hemen hemen yarısı faiz ödemelerine gitmeye başlasa da diğer cari ve diğer giderlerinde borçlanmayla karşılanmasından da korku ima m ıstı r, ses çıkartılmamıştır.

Bütçe açığının Gayri Safi Milli Hasılaya oranı hızla artmıştır/Kişi başına Milli Geliri 7500 doların üstünde olan Arjantin'de kriz yaşandığında, Türkiye'nin Arjantin'e benzemediği ifade edilmiştir. 2100 dolar Milli Geliri olan Türkiye'de krizin nasıl olacağı bile yorumlanamamış, belli- belirsiz birçok kişi kriz yerine ekonomik refah umutları, geleceğin hayali ümitleri aşılamıştır. Borçlanma, Milli Gelir, Bütçe ve Bütçe açığı, İhracat- İthalat rakamları negatif ekonomik göstergeler değilse, neleri gösterge olarak almalıdır.

Zira, bütün göstergeler ülkenin ciddi büyüklükte kriz yaşadığı yolundadır. Osmanlı devletinin yaşadığı son yıllardaki ekonomik krizden bir farkı görülmemektedir.

Krize sebep olan kişiler eleştirilememektedir. Krize neden olan ekonomik ve mali araçlar açıkça ifade edilememektedir.

DIŞ BORÇLARLA IIGİLI BÜYÜKLÜKLER VE ORANLA8 **Milyon dolar**

				1998	1999						2000
	1991	1992	1993	1994	1996	1S97_	**Jİ995**				
							Dış Borç Stoku	50,489	55,592		
67,356		65,601		73,278	79,19484,182	96,313	102,120	118,615	115,110		
Vade yapısı (%)	100	100	100100	100100	100	100	100	100	100		
Orta ve Uzun	81.9	77.2	**72.582.S**	**73.6**78.4	73.0	78.4	77.6		76.1	**85.8**	
Kısayaete	**18.1**	**22.8....... 27.5**	**17.2**	**...... 21.421.6**	**21.0**	**21.6**	**22,4**		**53.9**	**14.2**	

Oynak: DPT, HM,

IC BORÇ STOKU	MilvarTL
1992 Aralık	220,344
1993 Aralık	392,354
1994 Aralık	915,035
1995 Aralık	1,476,338
1996 Aralık	3,315,388
1997 Aralık	6,632,881
1998 Aralık	11,693,709
1999 Aralık	23,005,048
2000 Aralık	35,420,626
2001 Şubat	45,427,491
2001 Aralık	122,157,263
2002 Şubat	118.045.494

Kaynak:DPT, HM,

Dış borçlara yıllar itibarıyla incelediğimizde, kriz yıllarında dış borç kapılarının kapandığı, iç borçların arttığı görülmüştür. Dış borçlanmalar ülke ekonomisinin güven vermesi durumunda kolay sağlan m akladı r. Yüksek faizli İç borçlanmalar, kriz dönemlerinin en belirgin metodudur.

Önemle ifade etmek gerekirse, şubat 2001 tarihinde MGK'da çıkan bir olay ertesinde oluşan kriz esnasında Türkiye'nin iç borç stoku 45 katrilyon lira iken, şubat 2002 tarihinde aynı iç borç stoku 118 katrilyon liraya ulaşmış, 2002 yıl sonu itibariyle iç borç stokunun 145 katrilyonu rahatlıkla yakalayacağı tahmin edilmektedir.

Her ayın sonunda gerçekleştirilen Milli Güvenlik Kurulu olağan toplantısı 19 Şubat 2001 tarihinde yapılmıştı. Gazeteler, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Başbakan Yardımcısı'nın MGK'da ağız dalaşına girdiğini, siyaset ve ekonominin sarsıldığı ve Ecevit'in krizi ; "Sayın Cumhurbaşkanı, terbiye dışı bir üslupla ağır ithamlar yaptı." beyanatında bulunduğu, bütün gazetelere yansımıştı.

Repo faizleri aşın yükselmiş, borsa düşmüş, Merkez Bankası en büyük satış-

lafından birini yapmış, sermaye ülkeden kaçmış, Milli Gelir 3000 dolarlardan 2100 dolarlara kadar inmişti.

Ekonomi de bugün ciddi borçlanma stoku oluşturulmuştur. Aynı dönemde yurt dışından gelen kaynaklarında oldukça yüksek meblağ teşkil ettiği bilinmektedir. Sonuçta, bu para niçin kullanıldı, ülkenin neresine gittiği, ülkenin bu kriz halinin ne zamana kadar süreceği bilinmemektedir.

1920'iî yıllarda ve öncesinde parasını küpler içinde, toprak altında saklayan insanlarımız çoğunluktaydı. **Milletin tertemiz olan bu parasını, küpler içinden, toprak altından ortaya çıkartması kolay olmadı. Para küpten ve toprak altın dan çıktı, yatırımlara, işletmelere, bankalara gitti. Yıllar geçtikçe, üretim hızla pahalılaştı, bankaların verdiği rantlar yetersiz kaldı. Bankaların sayısı arttı. Bankaların içi boşaltıldı. Devlet içi boş bankaları finanse etti. Evdeki hesaplar, maalesef çarşıya uymadı. Teorik fikir saplantılarına dalmış, cahilce tasarlan mış, denenmemiş öneriler ümit oldu, rağbet gördü. Paranın alım gücü de gün geçtikçe durduğu yerde kayboldu. Paradan vergi alındı, para işletilmedi, para değerini kaybetti. Para yabancı tüccarların pazarında işletiliyor, kar edilemi yordu. Çünkü, dünya piyasasında oyunun kuralını, güçlü ekonomiye sahip ya bancılar belirlemekteydi. Türk parası dövize ve toprağa yöneldi. Bu politika yanlıştır.**

Parayı iktisat kitaplarında yazılanlarla yönetmeye çalışanlar da yanıldılar. Gazetelerinin ekonomi sayfalarını okuyarak veya para istikrarının sadece kanunlarla sağlanamayacağı düşünülememektir. Türkiye'nin idari ve mevzuat şartlarını hesaba katmadan milletin psikolojisi dikkate alınmadan politika uygulandı. Millet gereksiz yerde panikledikçe, ürünlere talepler arttı, üretim kapasiteleri de düştükçe düştü, köylerden şehirlere göç hızlandı, köylünün tarlası atıl kaldı, ürünlerini toplayamayacak kadar güçsüz ve şevki kırılmış hale getirildiler. **Biri bir dükkan açtı veya tarlasına ürün ekti, karlı görüldüğünde herkes aynı işleri yaptı. Diğerlerine zarar ettirildi, müteşebbis ruhlara şevk ve heyecan üflenmedi, piyasa istikran garanti edilemedi. Piyasa düzenleyicisi sektörler oluşturulamadı.**

istiklal savaşından zaferle çıkan Türkiye Cumhuriyeti her işin devletten beklendiği uzun ve zor bir dönemden geçmiş, üretim ve sanayinin durma noktasında olduğu dönemde, devlet okuf, hastane, yol yaparak, ülkenin imarını ihmal etmemiş, diğer taraftan şekeri, bezi, çimentoyu, demiri üretecek fabrikaların kurulmasını, sağlamıştır. 1933 yılında Sümerbank ve sonraları Etibank, Şeker Fabrikaları, Toprak Mahsulleri Ofisi ve benzeri kuruluşlar kurulmuştur. 1923 yılında İzmir İktisat Kongresinde de özel sektörün içinde olduğu piyasa ekonomisinin işleyişi talep edilmişti. Ancak, devletin ekonomiden uzaklaştırılması becerilememişti.

Türkiye İktisat Kongresi adı altında, 1948 yılında hazırlanan sonuç raporunda ise; "Devlet (kamu hizmeti dışındaki) işletmelere devam etmemeli, yeni tesisler yapmamail ve mevcut tesisleri teşebbüslere devretmelidir." karan çıkmıştı. **1948 yılında karma ekonomiden çıkış beyanatları verilmesine rağmen, 1980 yılına kadar ciddi bir atılım yapılmamıştı. 1980 yılında bile yeterince atılım yapılamamış,** 1990'lı yıllarda devlet yavaş yavaş ekonomik hayattan çıkmıştı.

Özelleştirme prensiplerine uyarak, yapılan satışlar değerlendirildiğinde, devletin çok iyi çalışan işletmelerinin keşke satılmamasıydı, yine keşke bazı işletmeler özel sektöre sadece işletilmesi ve işletme kan karşılığı kiraya verilseydi, keşke bazıları da sadece kapatılsaydı, tasfiye edilseydi, satılmasaydı. Devlet sahipliğinden vazgeçmeseydi. Stratejik özelliklere sahip devlet işletmelerinin özel sektöre verilmemesinin önemi göz ardı edilmemektedir. Özel sektörün uluslar arası firmalarla olan ticari ilişkilerinde ülkenin milli menfaatlerinin ikinci planda kalabileceği unutulmamaktadır.

2.Aralık.1929 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin baş makalesinde; "...mesela, kısmi moratoryum kabulü bu yolda hatıra gelen tedbirlerden biridir..." tekiifi verilebilmekteydi. Durumun o yıllardaki vahameti hiçbir zaman anlaşılamadı. Bugünler farklımıdır, analiz ve sentez yapılsa ve de çok çok konuşulsa... Bugünler bile anlaşılmıyor. **Zira bugünde hem moratoryum, hem de konsolidasyon şartları oluşmuştur. Vergi gelirlerinin tamamı faiz ödemelerine giden bir bütçe düşündürücüdür.**

Üretim, yatırım ve ihracat rakamları bir ülkenin ekonomisinde en bariz göstergelerdir. Karnu maliyesinde bunalımların sinyalleri alınmaktadır. **Türkiye'de bütün ekonomi, maliye ve dış ticaret rakamları 100 yıldır negatiftir, titizlikle tahlil edilmeyi beklemektedir.**

Gümrük Birliğine hesap yapmadan girmenin ağır maliyetini, sonraki birkaç yıldır elde edilen olumsuz ihracat ve ithalat rakamları göstermektedir. Türkiye Gümrük Birliğine hazırlıksız girerek aktif sermayesini, güçlü emeğini, geniş pazarını AB ülkelerine ikram etmiştir.

Anayasamızın 90. md. 4'üncü paragraftaki hükme göre yasa değişikliğini gerektiren her türlü anlaşmayı "TBMM'nin bir kanunla uygun bulması" gerekir. Gümrük Birliği anlaşması hakkında Anayasa'nın bu hükmü uygulanmamıştır. Anayasa atlanmıştır. Gümrük Birliği anlaşmasının geçerliliği şüphelidir. (Avrupa Birliği'ne neden hayır/2, Suat ilhan, Ötüken, İstanbul, 2002, s. 124)

Vize uygulanan Türk işçilerine serbest dolaşım hakkı verilmemiş, AB'nin Türkiye'ye mali yükümlülükleri yerine getirilmemiştir. Türkiye'ye sermaye girişi azalmış ve yabancı sermaye hızla ülke dışına taşınmıştır. Serma-

yenin kaçışına neden olanlar, ihracatın ithalatı karşılama oranın da düştüğünü bilmeleri gerekmektedir. Bankaların yüksek oranda faiz kazandırmasının, ülke ekonomisine bir tür yararlı olduğunu iddia etmek yanlıştır. Faizler yükseldikçe paranın yatırımlara dönüşmesi engellenip, para net vergisiz para kazandırarak bankalara, devlet borçlanmalarına yönelmektedir. **Emeksiz para kazandıran piyasa çökmek zorundadır. Faiz veren, dövizi tasarruf aracı yapan piyasayı devlet hazırlamıştır. Devlet piyasadan borçlanmayı hemen kesmelidir.**

Ülke kaynaklarını ve kişisel kariyerini iyice tahlil edemeyen, nakıs, deneyimsiz zihniyetlere ekonomi teslim edilmemelidir. Acemi kişilerde, bilerek veya bilmeyerek yabancı ekonomik güçlere ülkeyi teslim etmektedir. Bari, şimdiden sonra dikkatli davranmalıdır. Bütün dünya ülkeleri globalleşme sürecinde daha çok zarar gördüklerini fark edip, daha milliyetçi ve dışa kapalı bir ekonomi ve mali politikalar benimsenmeye başlanmıştır. Her bir Avrupa ülkesi kendi ekonomik gücünü koruma altına aldığı gibi, Türkiye[1] de kendi durumunu gözden geçirerek menfaatlerini gözetleyip kollaması gerekir.

Avrupa Birliği ilişkileri 1959 yılından beri sürmektedir. Türkiye kendine düşen görevleri sürekli aksatmıştır. Tavizler vermek zorunda bırakılmıştır. AB ülkeleri ise, gerekeni yapmıştır. Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri 43 yıl önce, 31 Temmuz.1959 tarihinde Türkiye'nin başvurusu ile başlamış, Türkiye gündemine girmiştir. 12.Eylül.1963 Ankara Anlaşması ile kabul edilmiştir. 1.Aralık. 1964'de başvuru yürürlüğe girmiştir. 1964'te hazırlık döneminin 5 yıl süreceğine, gerekirse 12 yıla kadar uzatılması karalaştırılmıştır. 23.Kasım.1970' de Ankara Anlaşması Katma Protokolü imzalanmış ve Protokol 1 .Ocak.1973' te yürürlüğe girmiştir. Türkiye'ye bu geçiş döneminde alt yapı ve sanayi projelerinde kullanılmak üzere 175 milyon dolar yardım da bulunmuşlardır.

Ortak Gümrük Tarifesi'ni gerçekleştirmek için Türkiye'nin rekabet gücü yüksek mallarda 12, rekabet gücü zayıf mallarda ise 22 yıllık süre esas alınmış. Buna göre 12 yıl sonra (1985'te) kısmen, 22 yıl sonra (1995'te) tamamen gümrük birliğine girmiş olacaktır, denilmişti.

Aleyhine oluşan şartlar karşısında Türkiye Katma Protokolü değiştirmek istemiş, Avrupa Birliği talebi reddetmiştir. 1974' de ilişkiler kesilmişti. 25.Aralik.1976[1] da ekonominin hazır olmadığı gerekçe gösterilmiş, tüm yükümlülükler dondurulmuştu. 30 .Haziran.1980' de ilişkiler yeniden başlamışsa da, 12.Eylül.1980 ihtilali ilişkileri tekrar kesmiştir. 1981 Mart ayında Mîllî Güvenlik konseyi ilişkileri başlatmak İstemiş, 22.Ocak.1982'de AB, Türkiye'nin iç meselelerini öne sürerek ilişkilerini dondurmayı benimsemişti. 16.Eylul.1986' da her iki tarafın katıldığı Ortaklık konseyi bakanlar düzeyinde toplanarak, ilişkiler başlamış ve Türkiye 14.Nİsan.1987' de tekrar tam üyelik başvurusu yapmıştı. Ertelenen gümrük indirim ve uyumları çalışmaları da bu esna da başlamıştı,

Ne var ki, 1.Ocak. 1993' de 12 yıllık listede toplam indirim % 80' e, 22 yıllık listede ' 70' e varmıştı. 12 ve 22 yıllık listelerdeki Ortak Gümrük tarifesine uyum sırasıyla % 60 ve % 50 oranına yükselmiştir, ithalattan alınan gümrük vergisi ve konut fonu hariç, bütün vergi ve resimler kaldırılmıştır. 1.Ocak.1996' da geçerli olacak ve aynı tarihte Türkiye- Avrupa Birliği arasındaki bütün gümrük vergilerini sıfırlayan Gümrük Birliği Anlaşması Katma Protokolü Brüksel' de Ortaklık Konseyi tarafından imzalandı. Türkiye'nin tarım politikalarında AB ülkelerine uyum sağlaması istenilmiş, üçüncü dünya ülkelerine uygulanan gümrük tarifesi de belli bir şekle bağlanılmıştır.

Gümrük Birliği Türkiye'nin lehine mi, aleyhine midir ? Bu konuda anlaşılabilir bir fikir birliği olmamakla beraber, gelişen bütün olaylar, Türkiye' nin gümrük gelirleri büyük oranda ve tutarda azalmış, ithalatı daha da artmış, zamanı da kendi aleyhine kaybettiği görülmüştür. Tam üyelik başvurusu kabul edilmeden evvel AB' nin aldığı kararlara uyulması, Türkiye Anayasası ile AB' nin vereceği Türkiye hakkındaki kararların birbirlerine uyuşamaması durumları da sürekli gündeme getirilmiş, Türkiye'nin ekonomik istatistik! şartları uygun göstergelere sahip olmamasına rağmen, insan hakları ve farklı yönler daha fazla gündeme getirilmiştir.

Gümrük birliği anlaşmasını Cumhuriyetin ilanından önceki kapitülasyonlara benzetenler bile oldukça çok. Esasında hisse ve heyecana dayanan hareketlerin er veya geç sönmesi bekleniyor. **Gümrük Birliği anlaşmasında hissi ve heyecanlı davranıldığını iddia edenler de var.** Türkiye' deki ürünlerin kaliteleri, üretim sayılan, üretim kapasiteleri, çeşitlilikleri yönüyle AB ülkeleriyle rekabet edemeyeceği bilinmesine rağmen gümrük birliğine girilmesi istenilmiştir, ifadeleri kullanılmıştır.

Suat İlhan şu görüşleri savunmaktadır (Avrupa Birliği'ne neden hayır/2, s.151); "Yağmurdan kaçarken doluya tutulduk". Avrupa Birliği kademelerinde, kurumlarında söz hakkımız olmayan, buralarda hiçbir temsilcimiz bulunmasına olanak vermeyen Gümrük Birliği anlaşmasına talip olduk. Gümrük Birliği'ne girmemiz halinde Adaİet Divanfnın ve Konseyin bugüne kadar almış olduğu kararları kabul etmiş olacağız. Ayrıca bundan sonra alınacak kararlara da ne kadar aleyhimize olura olsun uymak zorunda kalacağız.(...) **Kısaca; Avrupa Birliği karar atacak, hükümet ve TBMM ile bütün egemenlik unsurlarımız dışlanarak Türkiye'ye uygulanacak. Nerede tam bağımsızlık? Nerede millet egemenliği? Zavallı Anayasamız (...JEgemenlik haklarımızı devreden yetkilimiz kim? Başbakan mı? Hükümet mi? TBMM mi? Referandumla oyu alınan halkımız mı?"**

Bir çok sanayi ürünü Türkiye' de üretilmeyip, AB ülkelerinde üretildiği de göz önüne alınırsa, **Türkiye başını ellerinin arasına alarak iyice c'jşünmesi, bîr he-**

ves gibi parlayıp sönen geçici heyecanlara kendini kaptırmaması gerekiyordu. Üretimi art ı r mayı p, tüketimi kısan bir ekonomiden hiçbir sonuç alınamamaktadır. Sürekli devletin himayesini sanayicilerin istemesi ne kadar abesse, sürekli himaye ile ekonomik ilerlemenin sağlanamayacağını da bilmek gerekir. Bir çocuğun annesine ve babasına olan İhtiyacı yavaş yavaş azaldığı gibi, ilerledikçe çocuk toplumun bir ferdi olur, sonra yeni gelen çocuklara ihtimam gösterildiği gibi, sanayicilerimize önem göstermek ve dünya ülkelerine göndermek zorundayız. Ülke olarak güçlü ekonomimiz olmadan, başka ülkelerle ekonomik işbirliği yapmamız için, işbirliği yapacağımız ülkelere çok ama çok güvenmemiz gerekmektedir.

Sözün kısası, 40 küsur yıllık bekleyişten sonra Gümrük Birliği anlaşması ile Türkiye AB'ne girmese de, AB ülkeleri Türkiye pazarına kolaylıkla girmiştir. Yani, Türkiye Avrupa Birliğine girmedi, Avrupa birliği ülkeleri Türkiye pazarına girmiştir. Türkiye serbest ticaret bölgesi haline dönüşmektedir. Şimdiye kadar, tam üyelik başvurusu kabul edilmeden Gümrük Birliğine giren tek istisnai ülke Türkiye'dir. Türkiye dönüşü belli olmayan ve nereye gittiği de meçhul bir yola girmiştir. Tavizler verilmiş, AB imkanlarından ise henüz pozitif anlamda y ara r la nı la m a maktadır.

Az gelişmiş ve gelişen ekonomilerde, vergilendirme metodu ile ekonomide gelir dağılımı dengesizliğinin önüne geçmek mümkündür. Yolsuzluğun ülke İnsanlarının ödediği vergilere yüklediği yük en az yüzde 25 ise, yolsuzlukla mücadele etmeden gelir dağılımı dengesizliğiyle uğraşmanın anlamı yoktur. Mükelleflere yolsuzluğun faturasını ödetmek fevkalade yanlıştır.

Zenginden alıp, yoksula vererek sosyal adalet ve ekonomide eşitlik sağlanabilir. Gelir dağılımı dengesizliği iyi bir vergi sistemi uygulandığında giderilebilir. Ama, alınan vergilerin devlet tarafından vatandaşa hizmet olarak dönmesi şartı şarttır. Devlet harcamalarını karşılamak için petrol fiyatlarını artırmak, bütçenin önemli bir gelir kaynağı yapmak için akaryakıttan alınan vergiyi artırmak acemilik ve acizliktir. Sermaye sahibi mükellefler, güçsüz devlet karşısında haliyle dengesi kontrol edilemeyecek güç kazanacaktır. Toplam kurumlar vergisinin çok çok üstünde akaryakıttan vergi geliri temin edilmesi şaşırtıcıdır. Kurumlar vergisi gelirlerinin düşük olduğu bir ülkede ya vergi kaçakçılığı vardır, ya da kurumların sayısı yeterli değildir.

Ekonomide verimlilik kazanılmadan gelirdeki eşitliği kazanmak zordur. Enflasyon orta sınıfı yok etmektedir. Üstelik verimliliği de yok etmektedir. Belli başlı vergilerin alınması, alınmaması veya dilimler arası adaletin sağlanması mükellefleri rahatlatacaktır. Akaryakıt tüketim vergisi zenginlerden de, fakirlerinden de aynı oranda alınması, adaletsiz bir vergi düzenlemesidir. Gelir elde et-

mek için uygulanan olumsuz vergilendirme politikaları bile bile orta sınıfa uygulanmaktadır. Deprem vergisi deprem bölgesinde depremden mağdur olan insanlardan, deprem yöresinde yaşayanlardan da alınması şaşılacak bir uygulamadır. Aynı vergi türleri kullanılarak bütçe açıklarının kapatılması da ayrı bir şaşırtıcı uygulamadır.

Enflasyon zaten orta sınıfı yok etmekle kalmayıp, orta gelirli insanları yaşam standartlarının altına hızla düşürmüştür. Zengine dokunulmayan vergilendirmelerde, uzun dönemde önemli sıkıntılar doğmaktadır. Daha sonra veraset ve intikallerle zengin sınıfın sayısı artış göstermektedir.

Bütün olanlara rağmen, ekonominin çöküşünü seyrederken, ekonominin geliştiğini söyleyenler, yaşadıkları az gelişmiş ülkeye ihanet etmektedirler. Mustafa Kemal Atatürk; "Yeni Türkiye Devleti temelleri süngü üe değil, süngünün dahi dayandığı ekonomi ile kurulacaktır. Yeni Türkiye Devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Yeni Türkiye Devleti ekonomik bir devlet olacaktır." demiştir. **Ekonomide gelişen olumsuzluklardan aileler ve aile bağlarının değişiklere uğradığı görülmektedir. Aile bağlarının yok edilmesi, toplumsal kargaşaların artması ve çeşitli suçlardan yargılananların veya suçlu olduklarına kanaat getirilenlerin hızla artış göstermesi ekonomide büyük sıkıntıların sosyolojik olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir.**

Az gelişmiş ülkelerde sosyal patlamaları göz ardı etmek yanlıştır. Fakir, fukara halkın ve çocuklarının ucuza çalıştırılması, işsiz bırakılması, mağdur edilmesi bir devlet için güç bir sorundur. Bir devlet kendi vatandaşlarından güç alır. **Devlet bir yanda kendini kurtarmaya çalışır, millette kendini kurtarmakla uğraşırsa, aleni devlet- millet bağlarının kopukluğu, vatanın egemenliğine zarar verebilir.** Vatandaşlar gücünü, ekonomisinden, kültüründen, aiie bağlarından alır. **Vatandaşlar fukaralıktan, fakirlikten, dağınıklıktan kurtarılmalıdır ki devlette kurtulsun .**

Ekonomik güçlenme, milli gücün ta kendisidir. Milli güç tükendiğinde ülkenin .siyaseti ve emniyeti de bitmiş demektir. Ekonomik bağımsızlığın, ülkeye borç verenlerin ellerine geçmesi bağımsızlığın yitirilmesi anlamını taşır. "Bugün borç alan ülke, yarın emir alır" sözü unutulmamalıdır.

İstikrarsız bölgede, istikrarı bozuk bir ülke konumuna gelmemek için çaba sarf eden Türkiye, ABD ve Avrupa'ya yarar getirici politikaları da uygulamak durumundadır. Ekonomisi bozulmaya yüz tutmuş konumu ile ayakta duran Türkiye'ye ülke insanı sahip çıkmak zorunluluğundadır. Bir şey yapamamanın üzüntüsünü yaşayan, dürüst, çalışkan, yetenekli vatandaşlar arasında bulunabilmenin büe ülkemize hizmet telakki edileceği anlayışında bulunanlar azalsa bile, cesaretler daha kırılmış değildir. Sorunların tanımlanması ve öneminin anlaşılması şarttır. **Ekonominin mahkumiyeti yaşamasına neden olan idari yönetimler, mevzuatlar ve politika-**

far terk edilmelidir. Rüzgar nereden esiyorsa, duruşun ona göre ayarlayanların, milletin önünden çekilmesi, enflasyonla mücadele adı altında enflasyonu körükleyenlerin artık alkışlanmaması gerektiği bilinci taşıyan bir toplum oluşmaktadır.

Dış ticaretin göstergeleri sürekli açık vermesi, dış borçların miktarı Türkiye'nin dışa bağımlılıkta ne denli boyutta olduğu görülebilmektedir.

ithalat/GSMH

1950	**%7.7**
1960	**% 4.5**
1980	**%11.3**
1990	**% 14.6**
1998	**%22.3**
2001	**% 27.5**

İHRACAT/İTHALAT %

1997	1998	1999	2000	2001	2002f*>
54.1	58.7	65.4	51.0	77.6	78.0

(') Yalnızca 2002 Ocak ayı

Kaynak:DIE, DPT

Dış ticaret hiçbir zaman olumlu sinyaller vermemiştir. **Dış ticaret açığı en yüksek olan ülkeler arasında dünyada ki ilk üç ülke arasındadır, Türkiye, dış ticaretiyle övünenler yanlış beyanlar vermektedirler. Ünlü para yöneticisi Soros'a göre;** "dünyada ekonomik ve mali bir çözülme süreci bulunmaktadır." **Gerçekten de, ülkelerin çoğu artık ortak çıkarlarını konuşmayıp, savunmayıp, milli ekonomilerine önem vermektedirler.**

4. Kalkınma planları

Türkiye'nin kalkınması elli yıldır gercekleşt iri içmemektedir. Toplumla uzlaşan ve sözleşen bir istikrar paketi maalesef yıllardır hazır lan ama maktadır. Beklenilen ekonomik gelişmeler konusunda birçok politika ve tedbirler VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996- 99) bulunmasına rağmen, geçen süre zarfında vurgulanmış bütün sözde gelişme boyutları rakamlarla, VIII. Beş Ytllık Kalkınma Planı içinde yoktur. Çünkü, gelişme yok, gerileme yaşanmıştır.

Planların ve programların Türkiye'nin ihtiyaçlarını bozduğunu söyleyenlere, abes bîr yaklaşım nitelemesi yapmak yanlıştır. **Milli servetini ve Milli ekonomisini erozyondan kurtarabilecek, güçlü bir ekonomiyi tesis edebilecek, milletin onayladığı planlar ve programların hazırlanması ve özlemi d uy u t maktadır. Malumdur ki enflasyonla mücadele politikaları fikirleri ortaya çıkaranların enflas-**

yonu nasıl körükledilerse, planı- programı savunanlarda aynı şekilde başarısız tablo sergilemişlerdir.

VIII. Beş Yılık Kalkınma Planı'nın, Türkiye'de bölgesel gelişme bölümünde, "Türkiye[1] de bölgesel gelişme konusunda önemli mesafeler alınmasına rağmen, bölgeler arası gelişmişlik farkları sorun olmaya devam etmektedir." denilmektedir. Burada bölgesel gelişme konusunda elde edilen mesafelerin somut rakamları belli değildir. Belki de böyle bir mesafe yok. Belki de var, izahı zor. Gelişmeler var ise, verilere ulaşabilmek imkanları bulunamıyor, veriler sağlıksız alınabiliyor. Zira, gelişmişlik göstergesi, bölgesel dengesizliklerin analizi ile tespit edilmektedir. Hayat söze, söz hayata uygun ve uyumlu olmalıdır.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde sanayi ve hizmetler sektörleri katma değerleri, ciddi ölçülerdeki beklentilerin, tahminlerin gerisinde kalmış ve maalesef sanayi ve hizmetler sektörü katma değeri yüzde 3 ile yüzde 3.5 olarak gerçekleşmiştir. 1998 ve 1999 yıllarında ki talep daralması 1998 yılından ben çözülememiş, üstelik sorun hiçbir şekilde çözülmeye çalışılmamıştır. Borsa- döviz- faiz şeytan üçgeni arasına giren bütün ülke kaynakları yok edilmiştir. Şeytanla işbirliği yapanlarda üçünden de kazanmıştır.

Enflasyonu aşağı çekilmesi uğruna, toplumun kazancı ve emeğinin hiçe sayılmaması politikaları her zaman dikkat çekmiştir, bu politikalardan vazgeçilmelidir. Alım gücü düşürüldükçe, enflasyon düşüyor den i (memelidir. Kişi başına düşen alım gücünün (Milli Gelirin) yükseltilmesi düşünülmelidir. Milletin geliri düşerken enflasyon düşüyor diye beyanat verenler milleti yanıltıyor, milletin gelirini düşürerek enflasyon düşürülüyorsa, politikalar ve politikaları yürüten yöneticiler yanlıştır, demek lazımdır. Devletin ve milletin sırtını dayadığı ekonomi dibe vurmuştur. Ayaklar altındaki sektörler, halıların çekildiği gibi, ekonominin altından kaymıştır. Milletin geliri bitmiştir. Ekonomiden ve maliyeden ellerini hala çekmeyenler varsa, yanlış yapılıyor demenin zamanı geçmemelidir. Kişilerin gücüne göre konuşmaktan sakınmalıdır. Ortaya yuvarlak laflar atmak, doğruyu veya yanlışı direk söylememek bu insanlara zarar vermiştir. Doğru herkes için doğru olmalıdır.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, birinci bölümde, "Kısaca, Türkiye ekonomisi, 1996- 1999 döneminde, artan kamu açıkları, yüksek enflasyon seviyesi ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir görünüm arz etmiştir. Artan kamu açıklarının yurt içi mali piyasalar üzerindeki baskısının yanı sıra bu dönemde yaşanan dış şokların da etkisiyle reel faizler hızla yükselmiştir. Artan reel faiz oranları, kamu açıklarını daha da artırmış ve borç- faiz kısır döngüsü sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır.

Nitekim, kamu kesimi toplam borç stokunun GSMH' ya oranı 1999 yılında bir önceki yıla göre 13,5 puan artarak yüzde 58'e yükselmiştir." itirafı yer almıştır. Eko-

nominin 1996- 1999 yalları arasında kötü gidişatının itirafıdır, bu... O halde VII. Beş Yıllık Kalkınma Planına ayrılan zaman, çalışan kadrolar, yapılan çalışmalar iflas etmiştir, denilebilir. Organize edilmiş bir çalışma sonucunda, iyileştireceğine inanıiarı kesin ve etkili tedavilerin uygulanmadığı tedavilerde hastaların hastalıklarının süreceği unutulmamalıdır. O halde yapılanlar yanlış yapıldı ise, gelecekte yapılacaklar ülkeyi kurtaracakmıdır? Maalesef, kolektif çalışılamamaktadır, koordinasyon eksikliği yaşanmaktadır.

5. GSMH ve GSYİH

Türkiye'de gelir dağılımı, dar ve sabit gelirlilerin aleyhine sürekli bozulmaktadır. 10 milyon işsiz olduğu dikkate alınırsa, 10 milyon işsizin, sosyal güvencesi yok, milli geliri yok demektir. Çok ta sağlıklı olmasa da, bazı verilere göre, toplam milli gelirin yüzde 55'ini, nüfusun en zengin yüzde 20'si almaktadır. Nüfusun kalan yüzde SO'ı, kalan toplam milli gelirin yüzde 45'ini kullanabilmektedir. Nüfusun en fakir yüzde 20'si ise, toplam milli gelirin yüzde 4,5'unu kullanabildiği iddia edilmektedir. Fakiri zenginleştiren, zengini de sosyal adaletin, gelir dağılımının düzeltilmesi yolunda çalıştıran ve her iki tarafı da ülke yararına istihdam ettiren ve üretime katan bir yapı kurulmalıdır.

Bir konuşmasında Mustafa Kemal (Afet İnan, Medeni Bilgiler ve M.K. Atatürk'ün el yazıları, s.444 ve Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürkçü Düşünce, 1992, s.567) şöyle demektedir; "Milli servetin dağıtımında, daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlerin daha yüksek refahı, milli birliğin korunması için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, milli birliğin temsilcisi olan devletin önemli görevidir." Atatürk'ü sayan ve seven bütün siyasetçiler ve yöneticiler ve devlet yetkilileri, milletimiz için Atatürk'ün yukarıdaki önemli mesajlarını çok yakından okumalı ve derin derin düşünmelidir. Millet, Türkiye'yi yukarıda rakamlarla görüldüğü gibi dengesizleştiren, adaletsiz gelir dağılımına sokan ve fukaralaştıran siyasetçileri, yöneticileri ve devlet yetkililerini şikayet edecek mercii aramaktadır.

Ekonomide global yaklaşım savunucuları sermaye sahipleri, millet çıkarlarından çok, kendi sermaye çıkarlarını öne çıkartarak, Meviana politikasıyla yurt dışı sermayelerle işbirliğine girmekte, ülke ekonomisi aleyhinde kararlara imza atabilmektedirler. Auıım ua yabancı sermaye demektedirler. Yabancı sermaye ülke yararına ülkeye girmelidir. Gayri Safi Milî Hasılaya doğrudan katkı sağlayacak yabancı sermayeye her ülke muhtaçtır. Ne var ki, yabancı sermaye bazı şartlarda ülkeler için, tehlike olabilmektedir. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yabancı sermaye, Osmanlıya zarar vermiştir.

Gavri Safi MiNi Hasıla

Sıra	Ülke Adı	Milvar Dolart1999l	Dünva ToDlamına oranı
1	ABD	8.879,5	% 29,60
2	Japonya	4.054,5	% 13,52
3	Almanya	2.103,8	% 7,01
4	Fransa	1.453,2	% 4,84
5	İngiltere	1.403,8	% .4,68
6	İtalya	1.162,9	% 3,88
7	Çin	979,9	% 3,27
8	Brezilya	730,4	% 2,44
9	Kanada	614,0	% 2,05
10	İspanya	583,1	% 1,94
11	Hindistan	441,8	% 1,47
12	Meksika	428,9	% 1,43
13	Güney Kore	397,	% 1,32
15	Avustralya	397,3	% 1,32
16	Rusya	329,0	% 1,1Q
17	Arjantin	276,1	% 0,92
18	İsviçre	273,9	% 0,91
19	Belçika	252,1	% 0,84
20	İsveç	236,9	% 0,79
21	Avusturya	205,7	% 0,69
22	Türkiye	186,5	% 0,62
23	Danimarka	170,7	% 0,57

Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası 2002 yılında 148 milyar dolara düşmüş ve dünyada 27'inci sıralara gerileyen bir pozisyon almıştır. Kişi başına GSMH sıralamasında 90. sırada ve satın alma paritesi dikkate alındığında bile, kişi başına GSMH sıralamasında 87. sıralarda bulunmaktadır. GSMH'nın nüfusa oranı ülkelerin kalkınmışlığının önemli bir göstergesidir. Brezilya, Arjantin, Güney Kore gibi ülkelerin GSMH büyüklüklerinin Türkiye'den fazia olduğu ve bu ülkelerin krizlerde halkın duyarlılığı hemen görülebilmektedir. Türkiye'de GSMH büyüklüğünde ve kişi başına dağılımında anormal bir durum görüldüğünü söylememek yanlış olacaktır. 1999 yılı gelişmekte olan ülkelerin yoksulluk endeksi (HPI- 1) sıralamasında, Uruguay, Kosta Rika, Şili, Küba.Trinidad ve Tobago, Peru ve Brezilya gibi ülkelerden sonra Türkiye 19, sırada yer almaktadır. Tayland, Çin, Libya, Iran, Mısır, Suriye gibi ülkeler Türkiye'den sonradır. Örneğin, Mısır 50. sırada, Uganda 69. sırada, Etyopya 88. sıradadır.

DPT raporunda (Bölgesel Gelişme Bölümü); "Nitekim, bölgeler itibariyle kişi başına GSYlH endeks değeri; 1983- 1998 döneminde Türkiye 100 iken; Marmara (156) ve Ege (125) Bölgelerinde Türkiye değerinin üzerinde; Karadeniz (68), Güneydoğu Anadolu (56) ve Doğu Anadolu (41) Bölgelerinde Türkiye endeks değerinin altında kalmıştır. Akdeniz (95) ve iç Anadolu (91) Bölgeleri ise, Türkiye ortalamasına en yakın endeks değerlerine sahiptir." ifadesi yer almıştır.

Bölgelerin büyüme hızlarına bakıldığında, Marmara, Güneydoğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerine yapılan destekler ve yatırımların iç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinin çok üzerinde olduğu görülmektedir. Beş bölgedeki GSYIH, ülke ortalamasının altında, ancak iki bölgenin GSYlH' sı, ülke ortalamasının üzerinde yer aldığı görülmektedir. Gelir dağılımı dengesizlikleri ülkelerarasında olduğu gibi, yurt içi göçleri de hızlandırmış ve artırmıştır. Göçler durdurulamamaktadır.

Kişi başına düşen Türkiye Milli Geliri, Şili, Kongo, Tayland, Uganda gibi ülkelerle aynı seviyededir. 1970 yılında, Türkiye'nin kişi başına düşen GSMH' sı 511,6 dolar İken, Almanya'nın 3041,5 dolar, ABD'nin 4958,8 dolar, isviçre'nin 3350,7 dolar olduğu; ve 1999 yılında ise Türkiye'nin kişi başına düşen GSMH' sı 2900 dolar civarında iken, Almanya'nın 25478,4 dolar, ABD'nin 46495,1 dolar, isviçre'nin 20147,5 dolar olduğu görülüyor. Almanya'nın 1970'li yıllardaki kişi başına düşen GSMH' smı 2002 yılında (32 yıl sonra) bile yakalayamadık. 2002 yılında ise, aynı kişi başına düşen Milli Gelir 2200 doların altına düştüğü görülmüştür. Söylenenler ve yazılanlar ile hayat arasında ciddi boyutlarda uçurumlar oluşmuştur. Hayatın gerçeklerini konuşmaya başlamak gerekmektedir.

Her ülkede az veya çok gelir eşitsizliği var. Türkiye eşitsizlik sıralamasında oldukça öndedir. 1987 yılında gelirin yüzde 27' sini ücret ve maaşlar, yüzde 57.7' sini müteşebbisler, yüzde 13.3'ünü gayrimenkul sahipleri, yüzde 2'sini menkul kıymet sahipleri elde etmişlerdir. **1981 yılında ABD'de gelirin yüzde 75.1'ini ücretliler ve maaşlılar, yüzde 8.1'ini müteşebbisler, yüzde 5.3'ünü mülk sahipleri, yüzde 10'unu faiz ve yüzde 1.5'unu rant geliri elde edenler atmıştır. Türkiye Milli Gelirinin çok azını ücretlilerle ve maaşlılarla paylaşıyor. Ekonomi de bu kötü bir göstergedir. Enflasyonla mücadele adı altında ücretliler ve maaşlıların geliri tırpan lan mistir. Ülkede talebi daraltmak için ne lazımsa yapılmıştır. Güya enflasyon frenlenecek. Frenlenen esasında, milletin geliri olmuştur.** En fazla işsizlik, artık yüksek okullardan mezun olanları kapsamaktadır. Yani iş yerlerini kapatanların sayıları az değil, işlerini kaybedenlerde az değildir.

1985 yıllarında kişi başına düşen Milli Gelirin dünya ortalaması 2700 dolar civarında iken, Türkiye'de kişi başına düşen Milli Gelir maalesef 1300 dolar'dı. Türkiye'de milli gelir düşüyor, ses seda yok. Sanki olanlar normaldir.

Milfi gelirin düşmesi; hırsızların ceplerden milletin parasını, elektriğini, hazine arazilerini çalması demektir. Hırsız avına bile, çıkılamamaktadır.

1999 yılında 82 milyon nüfuslu Almanya'nın GSMH toplamı cari fiyatlarla 2.091,5 milyar dolar[1] dır. Türkiye'nin GSMH toplamı ise 150 milyar dolar civarındadır. Türkiye'nin on katını aşan bir GSMH' sı ile Almanya'dan farklılığımızı (ancak, yirmi milyon nüfus ite ülkemizden büyük iken) daha idrak edemiyoruz. Birçok yoksul Afrika ve Güney Amerika ülkeleri ile aynı seviyede olduğumuzu da bir türlü fark edenîedik. Türkiye nereye koşuyor, sormak gerekmez mi?

Türkiye 1923 yılından sonra, savaştan çıkmış, Avrupa 1940 ve 45 yıllarına kadar dünya savaşı yaşamıştır. Yıkıntılar arasından gelişmiş Avrupa ülkeleri, kalkınarak çıkarken, Türkiye GSMH'sını artıramamıştır, zenginleşememiştir. Milli Hasılası en düşük Avrupa Birliği ülkesi Yunanistan olup, Yunanistan'ın kişi başına GSMH' sı yıllık 13.000 dolar' a ulaşmışken (Türkiye'nin dört katından fazla), Türkiye'nin GSMH' sı 3.000 dolar' a ulaşamamıştır. Üstelik, 1998 yılından sonra düşündürücü bir düşüş yaşanmıştır. 40 yıldır, Türkiye önümüzdeki on yılda dünyanın en büyük ekonomisine ulaşacaktır, diyen yöneticiler liderleri sürekli dinlemiştir.

Son elli yılda Türk Lirasf nm gizli veya açık olarak dövizler karşısında ki değer kaybedişi de ayrı bir olumsuz ekonomik göstergedir. Ekonomi bir bütünse, bütüne bakmak zorundayız. Bütünü parçalara ayırarak, yani elli yıllık döviz değerleri seyrini incelemeliyiz.

Türk lirası üretim, yatırım ve ihracatla değer kazanacaktır. ABD veya Almanya gibi ülkeler mevcut ekonomik güçleriyle paralarını değerlendirmektedirler. Üretimi, ihracatı, işgücü potansiyeli, teknolojinin milli ekonomiye verdiği fayda veya dinamizm gelişmiş ülkelerde görülmektedir.

Bir dolar 1953 yılında 4,2 Alman Markı iken, 1980 yılında bir dolar 1,8 Alman Markı olmuş, Alman Markı hızla dolar karşısında ekonomik gücüyle değer kazanmıştır. 1995 yılında bu parite 1,43'e kadar İnmiştir. Ancak, bugün Almanya, doğu Almanya'yı topraklarına katması nedeniyle ekonomik sıkıntılar yaşayarak, dolar karşılığı mark değeri oranını 2,00 civarında tutmaya çalışmaktadır. Sıkıntılarını aşmamışlardır.

Ülkemizde ekonominin detaylarına inerek, son elli yılda bu hale getirenlerden dinlemek, sıkıntıların gerekçelerini, yorumlarını alarak geleceği aydınlatmak lazımdır. Gelişmişlik insanlar içindir. Her zaman bilim ve makinalar, insanlara hizmet etmiştir. Birçok makina belki müzelerde bir gün bütün sorulan sorulara cevap verecek, asla soru soramayacaklardır.

insanlarımız ve birçok değerlerimizin, gelişmeden, kazanmadan boşuna çalıştığı gözleniyor. Ülke insanlarından tam kapasitede ve uyanıklıkla çalışmaları beklenilmelidir. Türkiye nüfusunun çok azı çalışmaktadır, ekonomiye katkıda bulu-

nanlar oldukça azdır. Tatil günlerinin tespitinde, ülke ekonomisi hesaba katılmamaktadır. Ülke insanının çok azı çalışıyor, nüfusun çoğu çalışanlarının kazancını yiyorsa, o ülkede kalkınmadan söz edilmektedir. Okullar yaz tatilinde, adli tatil, Meclisin tatili gibi tatiller kaldırmalıdır. **Akşam okulları açılmalı, adliye mesai yapmalı, Meclis yazında çalışmalıdır.** 10 milyona ulaşan işgücü işsizdir. 1 milyon adet sokak çocuğu ve 6 milyon çocuk işçinin çalıştığı ifade edilmektedir. Bu sorun karşısında, tatil niyedir?

Gelişmiş ülkelerde nüfusun hemen hemen yarısı çalışmaktadır. Emeklerinin karşılığı da kendilerine verilmektedir. Az gelişmiş ülkelerde ise, ucuz elemanlar çalıştırılarak ürünler üretilir ve bu ürünler ucuza dış ülkelere ihraç edilir. Az gelişmiş ülkenin her şeyi ucuza yurt dışına çıkar, emek ve alın terinin değeri yoktur ve diğer ülkelere hepsi peşkeş çekilir. Dünya ülkelerine bakıldığında, gelişmiş ülkelerin ürünlerinin sürekli arttığı, az gelişmiş ülkelerin emekleri, hammaddeleri ve yarı mamullerinin de ucuzladığı, ürün kapasitelerinin düştüğü görülmektedir.

Bugün, Türkiye'de sanayi sektöründe kapasite kullanım oranları düşmekte, küçük ve orta boy işletmeciler, işletmelerinin finansman boyutlarını küçültmektedirler. Bu işletmelerin zayıf ve yetersiz üretim metotları, dalgalanan pazar paylan ve yüksek faizle verilen krediler nedeniyle nakit sıkıntıları büyümeyi sağlayamamaktadır.

Toplam Milli Gelirini öne çıkararak, nüfusunun yarıdan fazlasının aşırı yoksul olan insanların sayılarını gizleyerek, bîr ülkeyi zengin veya büyük göstermeye çalışmak, o ülkenin vatandaşlarının gönüllerini kırar. Milli Gelir büyüklüğünü öne çıkarırken, 70 milyona varan nüfusunu ve bu nüfusun tek tek gelir seviyesini ve 10 milyonu geçen işsiz sayını açıklamaktan kaçınmamak lazımdır.

Faiz dışı bütçe, örtülü ödenek, döner sermaye adlan altında bütçenin gizlendiği veya gizlenen bütçe ödenekleri istikrarı gün geçtikçe kaybettirmiştir işsizin milli geliri yoktur. Gelirinin üzerinde tüketmek teşvik edilir hale gelmiştir. Üretimi artırıcı teşvik tedbirleri uygulanmaması gariptir. Son on yıldır yüksek enflasyon ve kamu açıklarının hızla yükselmesi bütün makro ekonomik dengeleri ve ekonomik istikrarsızlıkları beraberinde getirmiş, sorunları her yıl büyütmüştür. Bu olumsuzlukların daha uzun bir süre sürdürülmesine imkan yoktur. Türkiye her bir liranın nereye gittiği, her bir liranın kimlerde olduğu ve her bir liranın vergisini almalı, kaçırmamalı, bilmelidir. Bütçe stili değiştirilmelidir. Vergi de reform şarttır.

Ülkenin içinde bulunduğu şartları, ülkenin kaynaklarını, aktif potansiyelini, ekonominin zafiyetlerini bitmeyen bir yabancı uzmanın masa başında rakamlara bakarak direktifler vermesi ve bu direktiflerin alınması ve emirlere

uyulması bir faciadır. Türkiye'nin yetiştirdiği ekonomi uzmanlarını devreye sokmaktan kaçınmak yanlıştır. Makam şoförünün, bir sekreterin bile geçim ekonomisini hesap etmeyen bir devlet kalkınamaz. **10 milyon işsizin geçim ekonomisini üstlenmeyen devlet baba olamaz.**

Mustafa Kemal Atatürk; "Yeni Türkiye devleti iktisadi bir devlet olacaktır." "-Zamanımız tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir." demiştir. Türkiye devletinin ekonomik olarak içinde bulunduğu sıkıntıların izahını, sebeplerini, sebeplere sebep olanları, suçluları, ihmalkar olanları açıklayan varsa, açıklamalıdır, anlatmalıdır. **Kişisel menfaatlerini, toplumun menfaatlerinin önüne geçirmiş olanların bir ülkeyi yönetmesi mümkün değildir.**

5.Nisan.1994 Kararlarında, "enflasyonu hızla düşürmek, Türk Lirasına istikrar kazandırmak, sosyal dengeleri gözeterek ekonomik ve sosyal kalkınmayı sürdürmek, sürekliliği sağlamak için istikrar programını yapısal reformlarla tamamlamak" düşünceleri vardı. Kimin umurunda oldu. Yabancı uzmana gerçek bilgiler verilse aynı uzmanın daha yararlı yaklaşımlarda bulunacağından şüphe yoktur. **Yabancı uzmanlar bile bu ekonominin gidişine şaşırmışlardır.**

Ne var ki, ekonomik bağımsızlığımızın tehlikeye girdiği gözlenmektedir. Tütün, çay, şeker pancarı, gübre, üzüm, buğday üretimimiz, dünya fiyatlarının çok üzerindedir. Fiyatlar koruma altındadır. Fiyat artışlarına sebep olan maliyetleri azaltmak yerine, korumanın kaldırılmasına çalışılmıştır. Sanayi ürünlerinde, gelişmiş ülkelere bağımlılığımız var. Askeri malzeme ve teçhizatımızın büyük meblağı yurt dışından temin edilmektedir.

Savunma sanayimizi kurmamız, ekonomimizin savunma sanayi ile desteklenmesi gerekmektedir. Petrol başta olmak üzere, enerji kaynakları yönünden, gelişmiş ülkelere yine bağımlılığımız bulunmaktadır. Ekonomi de devletin güçlü olduğu sektörlerde devlet özelleştirme adı altında bir çok stratejik iktisadi kuruluşunu elden çıkarmıştır. Özelleştirmenin Türk ekonomisine zarar verdiğini kabul etmek gerekir. Ülke ekonomisinin yararına kullanılabilirdi, özelleştirme. İktisadî kuruluşlar kiraya verilebilirdi, özerkleştirilebilirdi. işletmelerin sadece makine teçhizatları satılabilirdi.

Alev Coşkun 2001 yılı: Değerlendirme isimli makalesinde (Cumhuriyet gazetesi, 17 Ocak 2002) **şöyle tespitlerde bulunmuştur;** "Özelleştirme hemen şimdi, vakit geçirmeyelim, hatta bu devlet bankalarını gerekirse bir TL'ye hemen özel sektöre verelim" biçimindeki sloganlar o günlerin en geçerli söylemiydi. Böylece Sümerbank, Etibank gibi Atatürk döneminin bankaları da özelleştirildi. Kaynakların tükenmesine göz yumuldu, daha sonra da bu bankaları devlet tekrar geriye almak zorunda kaldı. Bu durum, Türkiye'de özelleştirme politikalarının iflasıdır, çöküşüdür. (Satılmışların ekonomisi, s.65)"

Ekonomide bağımlılıktan kurtulma projeleri en kısa zamanda ortaya konulmalı ve yeni tesislerimiz kurulmalıdır. Milli bağımsızlığımızın değerinin yitirilmemesine çalışmalıyız. Türkiye'de yaşayan vatandaşların sorunlarına vakıf, çözüm getirici paketlerin hazırlanmadığı görülmektedir. Her seferinde, devletin açığı nasıl kapatılacaktır hesaplan üzerine ekonomik paketler hazırlanmıştır. Devletin bütçesi, mîlletin geliri artırılmadıkça açık verecektir. Büyük, yeni, alternatif, istikrar getirici projelerin iskeletleri yapılacaktır, elbette... Vakit geçirmemek gerektir. **Milletin yaşam ihtiyacı devletin güvencesinde olmalıdır.. Barınma, yiyecek, emniyet ve bir çok şey ihtiyaçlar...Aksi durumda aç, yoksul vatandaşlar kanunlara ve hukuka saygısızlık gösterebilirler.**

Pratikte, arsanın konumunu görmeden, arsayı ölçmeden, zemini analiz etmeden masa başında oturarak proje çizilir mi, bir bina yapılabilir mi? **Projeleri olmayan ve belli belirsiz ortaya çıkan kurtarıcı siyasetçi veya bürokrat her gittiği ülkeye zarar vermiştir. Yalancı çobanın sürüyü kurtlara kaptırdığı gibi, yalanlar atanlar bugün ülke kaynaklarını hızla tüketmişlerdir. Borçlarla ayakta duran, iflası elli yıldır ertelenen bir ekonomi...** Hala, ekonominin çöküşünü seyrettiğini haykıran yetkili ağızlar aranmaktadır. Her şey kontrol alt/nda, deniliyor. Yalancı çobanlar bir gün iflas ettik diyebilirler, ama ne zaman? Her şey kaybedildiğinde mi?

6. Kalkınmada Öncelikli Yöreler.

Kalkınamayan bir ülke olduğumuzun en bariz göstergesi, "Kalkınmada Öncelikli Yöreler" diye adlandırılan illerimizdir. 1968'yılmdan bugüne kadar, aralıksız 20' yi aşkın il Kalkınmada Öncelikli İl iken, bu uzun arada nice planlar ve programlar yapılsa da, ilave ederek illerin sayısının 49 II ve 2 ilçeye çıkartıldığını, bu illerin yüzölçümlerinin ülke toplam yüzölçümünün % 55' ini, nüfusunun ise ülke toplam nüfusunun % 36' sini oluşturduğunu, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planından öğreniyoruz. Türkiye topraklarının yarısı kalkınmada öncelikli il İse, bunca yıl yapılanlardan, politikalardan, çabalardan sonuç ahnamayışın sebeplerini araştırmak, gerçek sorunları ve sorumluları belirlemek zamanı gelmiştir demektir. Ayrıca, Kalkınmada Öncelikli il statüsü almamış daha başka bir çok ilinde kalkınmadığını söylemek mümkündür.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde kamuya ait 187 ve özel sektöre ait 3170 sanayi tesisinin düşük kapasite ile çalıştığını bazı kaynaklardan öğreniyoruz. 1999 yılı sonu itibariyle tamamlanmış bulunan 43 Organize Sanayi Bölgesinin 13' ünün bu bölgede olduğu görülüyor. Yine 1999 yılı sonu itibariyle 304 Küçük Sanayi Sitesinde 73 bin işyeri bulunmakta olup, 133 adet Küçük Sanayi Sitesi Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yer almakta ve bu sitelerde 28048 iş yeri yer almaktadır. Kalkınmada

Öncelikli Yörelerde ki Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitelerinin verimliliklerinin artırılması, nakit sıkıntılarının giderilmesi ve en kısa zamanda tam kapasiteyle ekonomiye katılmaları gerekmektedir. Türkiye bütçesi faiz ödemelerinden, bu öz kaynaklarını finanse etmeye imkan bulamamaktadır.

DPT raporunun amaçlar, İlkeler ve Politikalar bölümünde "...çek veya ....çak' iarla" dolu bir dizi öneriler İse, uzun yıllardır aynı üslupla yazılmaktadır. Halbuki, kurum ve kuruluşların organizasyon yapıları, ilişkileri, birbirleriyle koordinasyonlarının önemi bilinmedikçe ve yapılacakların, önerilerin uygulamaya geçirilmesi imkanları oluşturulmadıkça, hiçbir önerinin sonuç veremeyeceği de ortadadır. Yani devletin organizasyon yapısı uygulamaları aksatmamalıdır. Burada planlan hazırlayanların, ortaya koydukları planlarla, ekonomik hürriyetleri sınırladıklarını da bilmeleri gerekiyor. Yani, bakanlıkların ve uygulayıcı kurum ve kuruluşların gayretlerini engelleyen merkezi bir güç halinde çalışan planlama teşkilatlarını tenkit edenlere "haksız değillerdir" dememek mümkün değildir. Bununla beraber her bakanlığın plan ve programı olması gerektiğini söylemek gerekiyor.

"1999'da yaşanan Marmara ve Bolu- Düzce depremleri, yanlış arazi kullanımı, çarpık yapılaşma gibi nedenlerin de etkisiyle, büyük zararlar meydana getirmiş, bölgesel gelişme politikalarının etkin bir şekilde uygulanması gerektiğini ortaya koymuştur." ifadesine yer verilmektedir. Aynı ifadeler bir yıl Önce Asya ve iki yıl öncesinde Rus krizi şeklindeydi.

Türkiye' de bu kadar hassas siyasi ve ekonomik dengesizlikler var ise, bu mevcut sistem bozukluğunun sebepleri arasında, sistemin içindeki oyuncuların görevlerinde yetersiz kalması ve mevzuat alt yapısının sağlam temeller üzerine oturtulmaması gösterilebilinir. Ancak, rahatsız olan yok ki, bir değişiklikte olsun. Değişim yapılacaksa biz yapacağız zihniyetleriyle ayakta duran ve durduran birileri her zaman ortaya çıkmaktadır. Türkiye, yaşayacağı muhtemel krizleri senaristler gibi tahmin ederek, planlarını, programlarını hazırlamaları lazımken, değişkenleri değişmeyen farz ederek planlar, programlar yapmaktadır.

Kendi makamlarını ne zamana kadar korunacağı konusunda senaryolar çizen, tedbirler alan yöneticilerin, en iyi senarist rolünü kendilerine oynamaları da şaşılacak gibi değil. Ülkeye sahip olmak niyeti, ülkeyi korumak amacı, ülkeye katkılarda bulunma gayreti yöneticilerin asaletinde olmalıdır. Bu sonradan kazanılamaz. Bakıyorsunuz; Yeni fikirleri, ülkenin-siyaseti ekonomisi ve kültürü üzerine oluşan fikir işçilerini kullanan siyasiler, varlıklı kişiler, taşıma suyla değirmen işletmeye çalışmaktadırlar. **Taşıma suyu kullanan yeteneksizler az konuşup, çok iş yapan, derin ve sırlı İnsan tipi rolünü oynaya dursunlar. Bu mantalite sadece Ortadoğu kültüründe olsa gerektir.**

7. Önemli noktalar.

Türkiye'de hızla servet ve sermaye kayıpları, sürüyor. Ülkenin milli sermayesi yabancı işletmeciler, finans kurumları tarafından emiliyor. Servet yurt dışına sürekli kaçıyor. 70 milyon insan Avrupa Birliğine çalışıyor. Hiç kimse de tık yok. Yine nüfusun tamamı üç beş büyük müteşebbise çalışıyor.

Küçük veya orta boy işletmecilik sürekli güç kaybediyor. **Yatırım yapan, istihdam yaratan insanların başı belaya giriyor. Parasını faize yatıranların, üretmeyenlerin kazançlı çıktıkları görülüyor,** işadamları ve bireysel yatırımcılar rencide edilmiş durumunda. Yeni üretim kaynakları, yeni müteşebbisler yok, nüfus ise hızla artmaktadır. **Gelecekteki Türkiye ne üretecek de bu nüfusa kim iş ve aş verecektir, merak edilmektedir. Dönen çarkta büyük veya küçük dişin de farkı yoktur, çark dişlisinin en küçüğünün, en büyüğünü çevirdiğini unutmamak gerekir. En küçük diş neyi çevireceğini bilmez, en büyük dişte boşta dolaşıyor. Kısacası çark dönmüyor.**

Aynı zamanda içte, bankaların ekonomiye verdiği zarar tutarının, depremden aşağı kalır yanı olmadığını; Güneydoğu ve Doğu Anadolu'daki terör harcamalarının tutarının ciddi rakamlarla telaffuz edilmesi gerektiği, faiz giderlerinin bütçeyi yuttuğunu; emniyet ve savunma harcamalarımızın personel, cari ve yatırımlar yönüyle verimliliği; Sosyal Güvenlik Kurumlarının mevcut yapıları, bütçeleri, genel bütçeden aldıkları paylar; KiT kuruluşlarının kambiyo zararları; devlet hizmetlerinin verimliliği, birçok kurum ve kuruluşun gerekliliği veya gereksizliği ve devletin çalıştırdığı memurlarının ve işçilerinin verimliliklerinin hesabı, alınan hizmetlerin maaş ve ücretlere oranı; ve cari harcamaların tek tek kalemleri; ihracatın ithalatı karşılama oranının düşüklüğü analiz edilebiliyor mu, incelemekte yarar vardır.

Bu çeşit incelemeler gelişmiş bütün dünya ülkelerinde yapılmaktadır. ABD, Japonya ve Avrupa ülkelerinde bunlar çok iyi araştırılmaktadır. Bizde de çok iyi bir organizasyon ile gerekli çalışmalar yapılabilir ve tedbirler uygulanabilir. Belki de yapılıyor, kamuoyu farkına varamıyor! **işçi sendikaları bile yukarıdaki çalışmaları yapmalıdır.**

Kalkınmada bir diğer yeni yapılanma, bölgesel planlamadır. Bölge planlamalarının yapılması, **"il Envanter Modellemesi Projeleri"** nin tamamlanması istenilmektedir. Bu istekle, illerdeki mahalli İdarelerin teknik alt yapılarının, kalifiye elemanlarının, yeterli potansiyellerinin ve güçlerinin olup olmadıkları yeterince görülememektedir. Yani, sonuçta merkezi idare karar verecekse, bu çalışmalarla nereye varılacaktır, bilmek lazımdır.

Bir süredir, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Zonguldak- Bartın- Karabük Bölgesel gelişme Projesi, Doğu Karadeniz Bölgesel gelişme Planı (DOKAP), Doğu Anadolu Projesi Ana Planı (DAP) ve Marmara"bölge Planı çalışmaları yapılmıştır.

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Projeleri bölgesel planlar çerçevesinde hazırlanmaktadır. Biz diyoruz ki; eğer başarılırsa finansman sıkıntıları, kaynakların tam kullanılamaması, işsizliğin hat safhada olduğu bu iki bölgede yeraltı ve yerüstü kaynakların belirlenerek özel sektörün bu bölgeye gelebilmesi yolunda istisnai teşviklerin verilmesi; Milli Gelire katkı sağlayacağına emin oîunan yabancı sermayenin bu bölgeye getirilmesi ve kontrollü sınır ticaretinin sınırlarda açılması; nakit ve sermaye hareketlerinin kayıt altına alınması faaliyetleri çok sevindirici gelişmeleridir.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı öncesinde Bölgesel Gelişme isimli yayında, Doğu Anadolu Projesi Ana Planının Aralık 2000 tarihinde bitirileceği belirtilmiştir. Proje kapsamında, Mevcut durum ön raporu, Mevcut durum ve Analiz raporu, Strateji ve yeniden yapılanma senaryoları, Doğu Anadolu Projesi (DAP) Ana Planı, DAP Ana Planı Yönetici Özeti ve en son fizibilite ve ön fizibilite etütleri hazırlanmıştır. **Özel sektörün içinde olmadığı her türlü projeler verimliliği yakalayamayacaktır. DAP bitti. Ne değişti, sormakta yarar var.**

8. Özel sektör.

Özel sektörümüz yatırım yapamamaktadır. Ülkenin her vatandaşına müteşebbis hürriyeti ve sermayesi verilmelidir. Yani arsa, kredi ve iş imkanları açılmalıdır. Ülke piyasası birçok temel ürünlerde monopol çalışmaktadır. Yeni üretim tekniklerini elde eden firmalar edindikleri tekniklerle, uzun bir süre tekel olarak üretim yapmakta, büyük meblağlarda tekelci karı sağlamaktadır.

İş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelik ve türde eğitilmiş işgücü de yeterince bulunamamaktadır. Repodaki veya dövizdeki nakit paralar piyasanın durgunluğu, istikrarsızlığı nedeniyle yatırımlara dönüştürülememektedir. Ekonomi yönetiminin, özel sektörü yönlendirebilmesi için, idarenin ve mevzuatların yakın takibe alınmasında yarar vardır.

Milli ekonominin dinamiği özel sektör olmalıdır. Ancak, dinamizm küçük ve orta boy işletmelerin diriltilmesi ve yaşatılmasında gizlenmiştir. Özel sektörün gücüne önem vermek gerekmektedir. Özel sektör Türkiye'nin kalkınmasını sağlayacaktır. Özel müteşebbis rekabet ortamına girmek zorunluluğundadır. Türkiye sıkı kapalı ekonomi düzenine mahkum edilmemelidir Tamamıyla dış ülkelerin piyasasına da açılmamalıdır. Türkiye doğu ve uzak doğu ülkelerine ekonomisini açmamaktadır. Doğu ülkeleri Türkiye Ekonomisi için bir şanstır. Bu şansı kullanmak zorundayız.Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri yabancı ortaklıklı yatırımcılara daha cazip hale getirilmelidir. Özel sektör kuruluşları, devletimize borçları (vergi+sigorta) olanlar hariç (maalesef, mevcut vergi ve sigorta sistemi de gelişmiş ülkelerdeki gibi sağlıklı bir yapıya kavuşmuş değildir.),

hepsi teşvik edilmelidir. Özel sektör-devlet ilişkileri asgariye indirilmeli, özel sektör-üniversite ilişkileri artırılmalıdır. Üniversite üyelerine müteşebbis imkanları tanınmalıdır. Özel sektörle muhatap devlet kurum ve kuruluşların idari yapılanmaları ve mevzuatları yakından takip edilmelidir. Zira, gerçekten bir şeyler yapmaya çalışan özel sektör müteşebbis gücüne eziyet edilmektedir.

Özel sektör rekabet ortamında büyümedikçe, toplumun devletten beklentileri artacaktır. Çözüm özel sektörü güçlendirmekten geçmektedir. Piyasayı monopollükten kurtarmak lazımdır. Türkiye'yi özel sektörün müteşebbis ruhlu kahramanları kalkındıracaktır.

Sanayileşmiş ülkelerin sattıklar mamul maddelerin fiyatları hızla yükselirken, bizim gibi ülkelerin hammadde ve ara mamullerinin fiyatları parasal oyunlarla aşağı düşürülmektedir. Küreselleşme adı altında ülkemiz ve benzer ülkeler zengin ülkelerin açık pazarı durumuna getirilmiştir. Sanayileşmiş ülkeler kendi ülkelerinin menfaatleri istikametinde en ufak bir olumsuz gelişme karşrsrnda gizli korumalarını ve tedbirlerini ihmal etmezken, bizler ekonomideki olayların sonuçlarını gördükten sonra analiz etmeye çalışıyoruz.

Dünyada, bu kadar karışık gelir dağılımı ve gelir dağılımı dengesizlikleri varken, dünya ekonomisinin küreselleşmesi oldukça zordur, maksatlıdır. Diğer anlamda, hedeflenen küreselleşme politikasının, zengin ülkelerin, zenginleşen emiş ülkeler üzerine sömürge politikaları tesis etmek maksadının husule gelmesi olarak algılayabiliriz. Küreselleşmeyi zaten, zengin ülkeler istemiştir. Az gelişmiş ülkelere küreselleşme, ne işe yarasın? Zengin, sanayileşmiş ülkeler serbest ticaret savunuculuğu yaparken, kendilerinin gizli saklı uyguladıkları korumacılık tedbirleri, az gelişmiş ülkelere birer ambargo olup, küreselleşme gözlüğüyle bakıldığında iyi niyetsiz amaçlar açıkça ortaya çıkmaktadır. Karşı amaçlara karşı, amaçların belirlenmesi lazımdır.

Devlet adına çalışan, aktif, uyanık ekonomi piyasası anaüstleri kadrosu kurulmamıştır. Ülkemizin her bir vatandaşını müteşebbis ruhlu, tüccar ruhlu olarak eğitmeli ve yetiştirmeliyiz. Türkiye'de istanbul, Bursa, Denizli, Kayseri, Gaziantep ve İzmitli müteşebbislerin Türkiye'ye olan ticari katkıları oldukça fazladır. Hepsini taktirle anmalıyız. Türkiye'nin medarı iftiharı müteşebbisler bu illerdedir. Ülkenin diğer illerini de devlet memuriyeti zihniyetinden kurtarıp, aynı müteşebbis ruh üflenmelidir.

9. Sonuç.

Planlamanın, kalkınmanın şekillenmesi gerektiği, artık anlaşılmalıdır. Para, maliye ve ekonomi politikalarını belirleyen kurum ve kuruluşlar yeniden yapılandırılmalıdır. Planlarda özel sektörün önünü açmalıyız. İnsaflı ekonomik planlar ve

programlar hazırlanmalıdır. Planlamaya tabiki ihtiyaç vardır. Planlama risklere, olağanüstü durumlara, değişken faktörlere açık hazırlanmalıdır. Ne var ki, planlama herşey de değildir. Aktif ve profesyonel uygulama ve uygulayıcı birimler her şeyden önemlidir. Gerçeklerden uzak, olmamalı, ütopik planlardan sakınılmalı, hayali sahalarda dolaşılmamalıdır.

Devlet harcama yapıyorsa, milletinden topladığı parayla bu harcamaları yapar. Güdülen politikalarda, yönetimler kendi hatalarını anladığı zaman, üstüne hiçbir kusur kondurmamaya çalışmayı maharet olarak telakki etmemelidir. Başarısızlar, milletin parası ile durdukları makamlardan milletin talebi olmadan başlarını önlerine eğerek ayrılmalıdırlar.

Devlet her zaman kendisini maddi, manevi destekleyen ve îinanse eden milletinin açlığını, tokluğunu gözetlemek ve kendi hizmetlerinde azami tasarrufa gitmek durumundadır. Yine devlet milletine zarar veren, başarısız yöneticileri de görevlerinden uzakiaştırmalıdır. Devletin malı denizdir, bu malı ancak milletin kendisi kullanabilir.

Devlet kimdir? En üstlerde oturan hiyerarşik yöneticiler silsilesidir. Devlet, devletin araçlarını kullanan şoförler, evrakları odadan odaya taşıyan odacı ve emniyeti sağlayan polistir. Balık satın alırken, balığın başına bakılır. Balık baştan kokmamalıdır. Balığın başı kokarsa, balığın vücudu hiç işe yaramaz.

Bir devlet, ekonomi ve tasarruf devleti kurallarını çalıştırmak zorunluluğundadır. Milletin çok uzun yıllardır gösterdiği gayretler ve fedakarlıklar görmezlikten gelinemez. Suni bolluk senaryoları, iç ve dış borçlanmadan gelen refah ile bir yere varılamayacaktır. Elli yıldır hızla artan, toplumu ve devleti şokfayan iç ve dış borçlanma stokunun GSYİH' ya oranından ibret alınmalıdır. Son yirmi iki yılda faiz ödemelerinin bütçeyi silkelemesi endişe yaratmalıdır.

Brezilya, Arjantin, Endonezya, Meksika, Tayland ve Rusya gibi ülkelerin borçlanma stoklarının hızla artması ülkemize örnek olmalıdır. 1990 yılında Arjantin'de mevduat faiz oranları yüzde 1517,88; Brezilya'da yüzde 9394,30 iken, 1999 yılında Arjantin'de yüzde 8,05'e; Brezilya'da yüzde 26,02'e düşmüştür. 2000 yılında gelişmiş dünya ülkelerinde mevduat faizleri en düşük seviyelerdedir.

Gelişmiş belli başlı dünya ülkeleri, kredi vereceği dünya ülkelerini aramaktadırlar. Kriz yaşayan yukarıda ismi geçen ve diğer benzer ülkelerde ise enflasyon, devalüasyon, aşırı para arzı, aşırı kamu harcamalar!, yolsuzluklar ve aşın borç stokları önemli kriz sebepleridir. Krize giren ülkelerde yaşanan ekonomik krizlerin Türkiye'de yaşananlar ile benzer çok yönleri vardır. Acaba krizlerin nedeni, gelişmiş dünya ülkelerinin öne sürdükleri politikalar mı? Globalleşme mi? Küreselleşme mi? Kredilerin verilebilmesi için hazırlanan ortamlar mıdfr, az gelişen ülkelerin sahaları...? Aynı ülkelere bakıldığında, en iyi futbolcular, en cezbedici magazin ha-

berleri, bütün yaşantıları takip edilen artistler bu çeşit ülkelerde yer alıyor. Gelişmiş ülkelerde bilim, bilim adamları, üretim, yenilikler dikkatle izlenirken, az gelişen ülkelerde basın ve yayın maalesef ülke yararına haber bulamamaktadır.

Toplumla uzlaşamayan istikrar paketleri ve sıkışık borç ödeme planları, az gelişmiş bir devletin itibarını zedeler. "Ekonomi yönetimi", "borç ve faiz ödemeleri yönetimi" ne dönüşmüşse, piyasadaki para sistem dışına kaçmışsa, bankalar ve bankacılık sistemi parayı yok etmişse, liranın ekonominin dışına, şarampole yuvarlandığı kanaatine varmak lazımdır.

Dünya piyasasında yetim muamelesi gören liranın sistemin içine çekilmesini becerilememektedir. En azından milli para üretime, yatırıma ve ihracata yönlendirilememektedir. Ülkedeki dolar miktarı Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan rezervin neredeyse ve doğruysa beşte birini geçti deniyor.

Aslında, Türkiye zengin bir ülkedir. Ekonomik altyapı, sosyal altyapı ve teknolojik altyapı çok rahat kurulabüinir. **Dolu dolu beyinleri çalıştırmak, ülkenin sorunlarını çözdörecektîr.** Bîr masa, masanın üzerinde zengin Türkiye'nin haritası ve masanın çevresinde dinamik bîr beyin takımı samimiyetle ve özveriyle çalıştığında meseleler çözülecektir. Bizler bu altyapının ve organizasyonun kurulmasını zor görmüyoruz. Ancak masanın etrafında entrikalar, oyunlar, cambazlıklar, dedikodular ne olacak? Kimse yanaşamıyor, masanın yanına...Parasız **adam, dayısız adam, değersiz adam ilkeleri yıkılmalıdır.**

Gelişmiş dünya ülkelerini yakından takip ederek, dinamik beyinlerle zengin ülkelerin ekonomik ve mali reformlarını Türkiye'ye el birliğiyle adapte ettiğimizde ülke sorunlarını çözmemiz kolaylaşacaktır. Tek sorunumuz, ülke şartlarını çok iyi tahlil etmek ve bu adaptasyonu yapacak mevcut başa n s iz beyinlerin olaylara adapte olabilme ve çabuk kavrama yeteneklerini geliştirebilmek veya zaman kaybetmemek için yerlerine daha bilgili ve teknik özellikli beyinleri yerleştirmektir.

10. Gelirler, harcamalar ve devlet.

Bütün dünya ülkelerinde, hazırlanan plan ve programlara bakıldığında, ikinci dünya savaşından sonra, başarısızlıkların ardı arkası kesilmemektedir. **Gelirleri arttırmak, harcamaları kısma politikaları otuz yıldır iflas etmiştir. Devletlerin ekonomide ki önemleri azaltılmamaktadır, bilakis eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, bilgi, alt yapı, adalet ve teknoloji alanlarında harcamaları artmaktadır.** Milli ekonomik ve mali piyasalarda gücü zayıflatılmış, bütün organları çömüş bir devletin bu hizmetleri ifa edebilmesi çok güçtür. Bu hizmetlerin borçlanmayla yapılmasının hiç bir ülke kalkınmasına yaran olmamaktadır.

Bir devlet iktisadi işletmelerini yok etme pahasına, ucuz fiyatlarla elden çıkartamaz. Türkiye'de özelleştirme iktisadi yöntemlerle uygulanmayıp, siyasi tercihler kullanılarak yapılmıştır. Ekonomik sorunlar özelleştirme ile çözülecek zannedildi. Halbuki, ekonomik sorunları çözme yolunda fikirler üretilseydi, özelleştirmede bugüne kadar yapılanları onaylamayıp, özelleştirmeden vazgeçilebilecekti, belki. Özelleştirmeye evvela kamuoyu onay vermedi.

Devletin iktisadi kuruluşları ucuza satıldı. İşsizlik arttı. Devlet milletinin kendisine teslim ettiği bütün değerleri korumak zorundadır. Haliyle devletin yöneticileri de, işçileri de birer vatandaştır. Vatandaşların hepsi, satmaya karar verdikleri değerleri kendilerinin malı olarak görmelidirler. Devlet sahip olduğu varlıklarına, gelirlerine sahip çıkmak, harcamaların! israftan kurtarmalıdır. **Devlet hizmetlerini kısamaz, harcamalarını da millete onaylatmadan artıramaz. Devlet vergisini aldığı vatandaşlarına, işsiz kaldığında da onlara bakmakla yükümlüdür.**

Devlet gelirlerini artırmada hangi tür getirlere müracaat edildiği göz atıldığında, varlıklı insanların gelirlerine adaletli biçimde dokunulamayıp, orta gelirli insanların cebinden çıkanın oldukça yüklü vergiler olduğu görülmektedir. **Türkiye bütçesi incelendiğinde, akaryakıt tüketim vergisi toplam gelirlerinin, kurumlar vergisi toplam gelirlerinin iki katını çektiği bile görülmektedir. Akaryakıt tüketim vergisi gelirleri bütçede önemli bir gelir kalemi yapmıştır.Bu güçlü ekonomiye geçiş programı olarak öne sürülmez.**

Zenginlik veraset vergilerinin oldukça düşük olması nedeniyle, servet bir sonraki neslin eline geçmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu konuda adil yaklaşımlar düzenlenmiştir. Devleti yönetenler, gelirleri arttırmanın, giderleri kısmanın bir sınırı olduğunu bilirler. Rahatça harcamalarını yapan devletin, o harcamalarının kaynağı olan milletin alın terini, emeğini, kazancını çar çur etmekten sakınması ve denetimsiz hiçbir harcamayı devletin yapmaması gerektiği hususunda mevzuat alt yapısı kurulmalıdır.

/**Devlet yapabileceklerini hesaplarken ülke koşullarının, kaynaklarının plan ve programlara uygun olup olmadığına bakmak zorundadır. Türkiye'de ülke koşullarına milletin ödeme gücüne bakmak yerine, devletin ihtiyaçlarına göre planlama ve program çalışmaları yapılmıştır. Dünü analiz etmeyip yanlışlarını be lirle mey en ve göremeyen bir yönetimin yarına faydalı olabileceğini iddia etmek, bir temenniden ibaret, bilimden uzaklık ve saflıktır. Gelirlerini aşan harcamalar yapan devlet yöneticileri çok rahat ve hesap vermiyorsa, kabahati devletin kanunlarında aramak, milletin vurdumduymazlığında aramak lazımdır. Bir liralık borca karşılık 2 veya 3 lira borçlanan devletin yöneticisi hesap vermiyorsa ve o devlet borç bataklığına girmişse, herkes aklanıp paklanıyorsa suçluyu aramaya gerek yoktur.**

Devletin edindiği gelirler vergilerden ibarettir. Toplanılan vergiler gayri safi milli hasılanın % 35'ine ulaştığında veya aştığında toplumda sıkıntılar başlar. İnsanlar emeğini atıl bırakır. Vergi kaçırma teşebbüsleri başlar. Vergi oranlarının arttırılması zaruri ve diğer harcamaları, çe'ışma saatlerini ve gelirleri aşağı çekecek, milli ekonomiyi küçültecektir. Bir çok iktidar bu politikaları tenkit ettiği halde, iktidara geldiğinde anormal politikaları uygulamaktan da vazgeçmemektedir. Aynı zamanda, bir ülkenin toplam vergi gelirlerinin tamamı veya tamamına yakını faiz giderlerine gidiyorsa, o devlet ne zamana kadar ayakta kalmayı becerecektir. O devlette can var mıdır, yok mudur? Sifkelenmelidir.

	Fert Başına GSMH				
YıllarNüfus(milyon)		$	**Yıllar**	Nüfus(milyon)	S
1980	44.4	1.570	1992	58.3	2.757
1981	45.5	1.598	1993	59.3	3.065
1982	46.6	1.412	1994	60.4	2.169
1983	47.8	1.299	1995	61.5	2.794
1984	49.0	1.238	1996	62.6	2.974
1985	50.3	1.356	1997	63.8	3.046
1986	51.4	1.487	1998	64.9	3.171
1987	52.5	1.668	1999	66.1	2.839
1988	**53.7**	**1.693**	**2000**	**67.4**	**2.987**
1989	**54.8**	**1.979**	**2001**	**68.6**	**2.143**
1990	**56.2**	**2.711**			
1991	**57.22.661**				
Kaynak:	**DPT**				

1980 yılından sonra Türkiye'nin ekonomik büyüme modelin önemli değişikliklere uğramıştır. 1980 öncesinde dışa kapalı ekonomi modeli ile, ithal İkamesi uygulanmış, 1980 sonrası gümrük kapılan açılmış, ihracata dayalı üretim ve yatırım stratejileri benimsenmeye başlanmıştır. Alt yapı yatırımlarına önem verilmiş, mali piyasalar serbestleştirümiştir. Bu vesileyle özel kesimin yatırımları artmış, ekonomi içinde özel sektörün gücü görülmeye başlanılmıştır. **Tarım, madencilik ve imalat sanayinin sabit yatırımlar içindeki pay azalmış; turizm, eğitim ve sağlık sektörü yatırımları artmıştır. Enerji ve konut sektörü ise, kontrolsüz bir seyir izlemiştir. 1990 yılı sonrasında borçlanma politikalarında görülen kontrol dışı uygulamalar, özel sektörün yatırımlarında olumsuz yönde etkilenmiştir.**

Nüfusun- her yıl belli bir oranda arttığı malumdur. 1982-1983 aralığı, 1993-

1994 aralığı, 1998-1999 aralığı, 2000-2001 aralığına dikkatle bakıldığında ekonomik krizlerin ülkeyi ekonomik olarak zora soktuğu, vatandaşların milli gelirini düşürdüğü, satın alma gücünü indirdiğini rakamlarla ve çalışmalarla görmek mümkündür.

1984-1993 yıllan arası, 1995-1998 yılları arasında ise GSMH'nın arttığı gözlemlenmektedir. GSMH'nın arttığı yıliara bakıldığında o yıllarda iç ve dış borçlanmanın arttığı ve borçlanma ile büyümenin sağlandığı tespit edilecektir. Nüfus artışına paralel Milli Gelirin reel olarak artmadığı, 2002 yılında TBMM tutanakları incelendiğinde, milletvekillerinin Meclisteki konuşmalarına bakılırsa, 10 milyona yakın işsiz olduğu anlaşılmaktadır. 10 milyon işsizin Milli Geliri olmadığına göre, Milli Gelir dağılımında bazı adaletsizliklerin var olduğu görülmektedir.

Daha dikkatle bakılırsa, aşırı borçlanmaya dayanan büyüme stratejileri ile ülke ekonomisi bugünlere gelmiştir. Aşağıda görüleceği üzere büyüme yıllarında dış borçlar kullanılmış, kriz yaşanıldığında dış borçlanma yolları kapanmış, iç borçlanmaya gidilmiş, açıklar iç borçlarla kapatılmıştır.

Şöyle ki;

Yılfar	Dış Borçlar(milvonS)	Yıllar	Dış BorçlarfmüyonSI	**Yıllar**	**Dış Borçlar(milvonSI**
1980	16.2	1986	32.1	**1996**	**72.1**
1983	18.3	1987	40.2	**1997**	**84,1**
1984	20.6	1988	40.7	**1998**	**96.3**
1985	25.4	1989	41,7	**1999**	**102.1**
1990	49.0	2000	118.6	**1991**	**50.4**
2001	115.1				

2000	**55.5**
2001	**67.3**
2002	**65.6**
2003	**73.2**

Kaynak: HM, DPT

İç borçlanmaya baktığımızda olayları daha bariz görebiliriz. Hangi yıllarda veya yıllar arası ekonomide yanlışlıklar yapıldığını rakamlar gösterecektir. Ülke içi yer altı ve yer üstü kaynakların faaliyete geçirilmesi, işsizliğin azaltılması, üretimin artırılması, memur ve işçi maaşlarının artırılması yolu benimsenmeyip, iç borçlanmayla ülke kurtarılmaya çalışılmıştır. 1996 yılından sonra, gümrük birliğinin yürürlüğe girmesi de ciddi devlet kaynaklarının, yani gümrük vergisi gelirlerinin gelir kaynaklarından çıkartılmasına neden olmuştur.

Şimdi iç borçlanma stokuna bakalım;

Yıllar	Ic Borçlanma **Stokuftrilvon** lira)	YlHar	iç Borçlanma **Stokuftrilvon lira)**
1980	721	1991	97.647
1981	991	1992	194.236
1982	1.341	1993	357.347
1983	3.173	1994	799.308
1984	4.634	1995	1.361.006
1985	6.973	1996	3.148.984
1986	10.515	1997	6.283.425
1987	17.219	1998	11.612.885
1988	28.458	1999	22.920.145
1989	41.934	2000	36.420.620
1990	57.180	2001	122.157.259

Kaynak: HM, DPT

1982-1983 aralığında iç borç 1.3 trilyon liradan, yüzde yüzü aşmış 3.1 trilyon liraya yükselmiştir. 1991-1992 aralığında da aynı olay yaşanmıştır. Yani borçlanma borç olduğundan değil, devletin giderleri için yapılmıştır. 1991-2001 yılları arasındaki borçlanma çok bariz şekilde iç borçlanmanın boyutlarını açıklamaktadır. 1994-1996 aralığını da izaha lüzum olmadan, tablodaki rakamlara bakılmalıdır.

Sadece 19 şubat 2001 tarihinden sonra yüzde üç yüzü bulan iç borçlanma stoku şaşırtıcıdır. Krizden kurtuluşlar kesinlikle borçlanmayla karşılanmıştır. Bir de döviz değerleri aynı dönem aralıklarında yükseltilmiştir. Artırılan değerler kasaya gelir getirmiştir, iç borçlanmada kime borçlanılmış, o konuların analizi yapmak ve verilere ulaşmak çok zor.

Şimdi de, iç borçlanmada ana para ve faiz ödemelerinin yıllar İtibariyle, bütçedeki vergi gelirlerine oranlarını, yine yıllar itibariyle, kıyaslayarak neler yapıldığını görmeye çalışalım.

Konsolide Bütçenin Teme! Büyüklükleri **(Trilyon TL)**

	1980	J98J	1982	1983	1984	19B5	1986	19S7	1988	1989	1890	1991	1992	1993	1994	1B95
Vergi Gel ıf lef ı	750	1190	130S	1934	2372	3829	5972	90B1	14232	2SSSO4S400		78644	141602	264273	587760	1084350
Borç Anapara																
Ödemeleri	58	176	281	354	505	1578	2673	S38S	8464	13437	16540	39687	87869	208676	586353	1325S03
iç Borç	50	153	228	205	269	1158	1909	4191	6109	9640	11092	30719	72189	183598	475149	1086819
Dış Borç	7	22	54	150	236	420	764	1197	23S5	3797	S448	8B6S	15680	2S078	111204	£33984
Farz Ödemeleri	32	79	87		211	441			675	1331	2266				4978	8260
					13966	24073	40298	116470		298285	576115					
iç Borç	22	41	34		80	177			247	649	12603159	5115	9613	16941	30545	92613233168
					475519											
Pis B°C	9-.-.	34	53,		131	264	4ZB	682	1006	181B				3144	4353	7132 9753
	2395Z		65117		100597											

Kaynak: DPT. Maliye Bakanlığı

1980 yılında vergi gelirlerinin borç ana para ve faiz ödemelerine yeterince kafi geldiği, 750 trilyon vergi gelirlerine karşılıklı 58 trilyon borç ana para 32 trilyon faiz ödenildiği görülmektedir. 1987 yılına kadar vergi gelirlerinin borç anapara ve faiz ödemelerini karşılamaya gücü yettiği ve 1989 yılında 25.5 katrilyon liralık vergi gelirlerine karşılık 13.4 katrilyon lira borç anapara ödemelerine ve 8.2 katrilyon lira da faizlere ödemeler yapıldığı görülmektedir.

Vergi gelirlerinin, borç+îaiz ödemelerine başa baş geldiği görülmüştür. 1995 yılında 108.4 katrilyon vergi gelirlerine karşılık, 57.6 katrilyon faizlere ödeme yapılmıştır, iç borç faizlerinin 1985 yılına kadar dış borç faizlerinden düşük olduğu, 1985 yılından sonra 1995 yılına kadar İç borç faizlerinin dış borç faizlerini aştığı ve 1993 yılından itibaren iç borç faizlerinin dış borç faizlerini gittikçe aştığı ve 2002 yılının ilk yedi ayında 29.2 katrilyon lirası iç borç faizlerine, 2.6 katrilyon lirası dış borç faizlerine gittiği görülmektedir. İç borçların gittikçe tehlike sinyali verdiğini görmemek mümkün değildir,

1996 yılında 2.2 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 1.4 katrilyon lira faizle re ödeme,

1997 yılında 4.7 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 2.2 katrilyon lira faizle re ödeme,

1998 yılında 9.2 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 6.1 katrilyon lira faiz lere ödeme,

1999 yılında 14.8 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 10.7 katrilyon lira fa izlere ödeme,

2000 yılında 26.5 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 20.4 katrilyon lira fa izlere ödeme,

2001 yılında 39.7 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 41.0 katrilyon lira fa-

izlere ödeme,

2002 yılında(Ocak-Temmuz) 30.4 katrilyon lira vergi gelirlerine karşılık, 31.9 katrilyon lira faizlere ödeme yapıldığı görülmüştür. 2002 yılının ilk yedi ayında sadece vergi gelirleri faiz ödemelerini karşılayamaz hale gelmiştir.

1991-2002 yılları arasında farklı bir açıdan bütçe açıklarını inceleyelim.

(Trilyon TL)_

	1323	1SİŞ	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1389	2000	3001	2QÇ2
BütçeAçığı	33.5	43.6	133.9	152.2	315.6	1238.1	2240-S	3697.B	9151.6	13264.9	28566.5	20618.6

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Bütçe açığının 1992-1993 aralığında üç kat arttığı görülmüş, 1994-1995 aralığında İki kata, 1995-1996 aralığında dört kata, 1996-1997 aralığında iki kata yakın, 1998-1999 aralığında iki kattan fazla, 2000-2001 aralığında ise İki kat bütçe açığının artış gösterdiği gözlemlenmektedir. **Ekonomide ne tür ekonomik araçların kullanıldığı açıkça görülebilmektedir. Yıllara bakıldığında, krizin bir yıl önceden geliyorum dediği, tedbirlerin alınmasının bu nedenle kolay olduğu anlaşılmaktadır.**

Gayri Safi Milli Hasıla, borç stokumuz, bütçemiz rakamlarla incelendiğinde, birçok gelişmelerin yıllar itibariyle değerlendirildiğini, yanlış politikaların açıkça görüldüğü, yapılması gerekenlerin ihmal edildiği anlaşılmaktadır.

E. İKİ TÜR YÖNETİM

iki tür yönetim anlayışından bahsedeceğiz. Merkezden ve yerel (yerinden) yönetimler. Her ikisinde de sıkıntılar yaşanmaktadır.

Merkezden yönetim ilkesinde mahalli idareler, yerel yönetimler, yapmak istediklerini, düşündüklerini, planlarını, ihtiyaçlarını merkeze bildirmek ve merkezin onayını almak zorundadır. Her ne kadar merkezin tayin ettiği yöneticilerle yönetilse dahi, yerel yönetimlerde çalışanların yüzde sekseni yörede doğmuş yerel memurlardan oluşmaktadır.

Merkezde işlerinin iyi yürütülmesi için, hemşehri! i lig i, din, etnik köken, ideoloji, mezhep kavramları öne çıkarılarak işler yürütülmeye çalışılmakta ve bu yolla merkezi idarede de iş takibi yapılmaya çalışılmaktadır. Tabiatıyla, merkezi İdareye ulaşılmadan evvel, bölge idaresi ve diğer alt idareler varsa oralara da

ulaşmak ve işlerin teklifi ve inandırıcılığının onayı için, baskılar yapılarak, bazı taraf-gir metotlar ve tutumlar kullanılmaktadır. **Yetkilerin dağınıklığı, sorumluluklardan kaçınma merkezi idarede barizdir.** Sorumluluklarla, yetkilerin eşit düzeyde birbirleriyle iç içe oldukları söylenemez. **Yetkili davransa dahi, sorumluluklarının olmadığı görülen yetkililer oldukça fazladır.**

Gücün merkezde toplanması ile, yerel idare rutin işler dışında seçimden seçime hatırlanmaktadır. Seçim öncesi ve seçim sonrası merkezi idare ve yerel idare ilişkileri farklılıklar göstermektedir. Seçim öncesinde vaatler alınır, seçim sonrası vaatlerin takibi ile uğraşılır. Seçim öncesi seçilememe korkusunun verdiği hırçınlıkla, seçime katılanların aralarındaki hasımlılık, yıkıcı tutumlar, karalamalar, maddi menfaatler öndeyken, paylaşmalar, gizli anlaşmalar seçim sonrası da seçimi kazananın peşine takılmalar dönemi başlar.

Seçimi kazananda vaatlerini yerine getirmeye çalışır, kendilerine söz verilenlerin işlerinin peşine îakılınır. Siyaset bu...Ülkede oturmuş ve bir türlü değiştirilemeyen bir yapıdır bu...Sonuçta, ne siyasetçinin ve ne de seçmenin cebinden bir şey çıkmıyor gözükse dahi, devlet kaynaklan heba edilir, devletin kaynakları sorumsuzca kullanılır, talan edilir.

Herkese arsalar verilecek, gecekondularına tapu tahsis edilecek, maaş ve ücretler artacak, okul harçları kaldırılacak, vergiler kalkacak, elektrik bedava denecek, vergiyi kaldıracağız, emisyon artırılacak, herkese kredi verilecek ve daha neler verilmez ki...ama kimin parasını kime verecekler...Esasında, ka/beden millettir. Taraflarda milletin birer unsurlarıdır. Devletin kendisi ve kaynakları siyasetçinin eline güçsüz yargı sistemi ile teslim edilmemelidir. Milletin zenginliği, devletin zenginliğini artırır. Yolsuzlukların kalkması, projelerin, üretimin, yatırımın, ihracatın desteklenmesi île de millet yoksulluktan kurtulabilir. Bunlar zor değildir. Doğru konuşmalıdır. Yargı çalışırsa, siyaset temiz sahalarda yapılır. Yargı zayıfsa, siyasetin arenasında millet soyulur, istismar edilir. Adaleti sağlayacak, merkezi bir enstitünün kurulması elzemdir. Adalet enstitüsü üyeleri, üniversite hocaları, hakimler ve savcılardan oluşmalıdır.

Merkezden atananlar, çoğu zaman, bölge de güçlü siyasetçilerin, maddi ve manevi güce sahip kişi ve kuruluşların etkisi altına girmektedir. Yazılı kitaplar, basın ve yayın kuruluşlarınca tespit edilmiş örnekler çok fazla. Etkililerin gözüne girerek, bir göreve gelmek isteyenler, etkililerin kapısını aşındırıp mücadele ederlerken, etkili olabilmek için bir birleriyle mücadele eden nüfuz sahiplerinin yıkıcı, kırıcı mücadelelerine de şahit olmak mümkündür. Aynı ülke içerisinde ayrılıklar, ayırımcılıklar öne çıkar. İdarenin nüfuzundan yararlanma yarışına girilir.

Halbuki, kendilerini idare edenleri seçerlerken en fazla hizmeti verebile-

çek, dürüst, çalışkan, tecrübeli, bilgili vasıflar aranılması gerekirken, benim adamım veya onun adamı sıfatını taşıma peşine düşen seçmenlerde az değildir.

Bir arkadaşım bildiğim bir siyasetçiyi çok eleştirir, aleyhinde söylemedik laf bırakmamıştı. Başka bir zaman, o siyasetçi yanımıza gelmiş, o arkadaşım da, benim o siyasetçiye mesafemden daha fazlasıyla siyasetçiye yanaşmış, iltifatlar etmişti. Ona söyledim; 'bunu niçin yaptın, hani adam kötüydü, hani ona kızgındın.'

O da bana, 'bir gün adama iş yaptırırım, işime yarar, ne olur, ne olmaz.'

Çoğunluk, yanlış yapanlara kocaman, kocaman toleranslar vermektedir. Dürüstler bile onların oyunları ile elimine olmuşlar, millet de suskunlaştırılmıştır. Ne şişi yakanlar var, ne de kebabı... Suskun, sakin, dur bakalım ne olacak beklentisinde bir manzara... Daha ne olsun ki... Olacak olmuş...

Devlet hizmetinin kalitesinin artırılması ilkeleri belirlemeli iken, hizmetin kendilerine yöneltilmesi, kendi isterinin görülmesi çabalarına giren bîr takım insanlar arenada...

Gücü merkezde toplamakla, sorumlulukların dağılımı ve sonuçta cezalandırma müessesesinin çalıştırılmaması söz konusudur. Yetkililer ile yetkisizlerin karışmasına neden olmaktadır. Modern ve sağlıklı bir yönetim biçiminde yetki ve sorumluluklar merkezde toplatılmaz. Ancak, mahalli idarelerde, yerel yönetimlerde de karışıklık yaşanmamalıdır.

Bir partinin il veya üçe başkanı protokolde, bir Vali'nin, bir Komutan'in önünde yer almamalı, nüfus sahibi yapılmamalıdır. Siyasette il veya ilçe başkanı, vasıflı, protokolde önde, siyasi yöneticidirler. Devletin belirlediği yöneticiler değildirler. Ancak, bu kişiler, ülkeyi yönetenlerin yönetim tarzlarını milletin menfaatine belli bir mesafe uzaklığında takip ederler. Her vatandaşın haklarını da üstlenmişlerdir. Kendileri de vatandaştır. Devlet protokolünde yerlerini bilmeliler. Böyle bir karışıklık yaşanmamalıydı.

Merkezi idarenin oluşması ayrı problemleri, yerel idarenin tespiti ve atanması veya seçimi ayrı problemleri ortaya çıkarmaktadır. Siyasetçilerin ve nüfuzlu insanların etkilerinin sürekli öne çıkarıldığı bu idare tarzında devletin ana birimlerinin dışında geçici yetkililerin doğmasına sebep olunmaktadır. Gizli yetkililere ulaşıldığında işlerin halli zor olmamaktadır. Devletin kapısında, yapılan işler, milistin menfaatine tahakkuk etmelidir.

Atananlar veya seçilenler evvela kendilerini oraya oturtanlara diyetlerini ödeyecek ve sonra da onların gösterecekleri istikamete hizmet götüreceklerdir. Kendi yakınlarını da bu arada gözetip kollayacaktır. Karşılıklı menfaatler, devletin menfaatlerine zarar vermemelidir.

Yerel yönetimlerde, seçimden seçime sahne değişikleri ve roller planlanmaktadır. Geçen zamanın yapılan bütün olumsuzlukları unutturması beklenir.

Bîr diğer yol ise, bahaneler ve sunî krizler, krizlerin aşıldığını iddia ederek gösterilen sözde kahramanlıklar, sözde olağan üstü performanslar ballandıra ballandıra anlatılır. Devlet yol yapar, ben yaptım diyenler birkaç tanedir. Okul açılır, be yaptım derler. Devletin imkanları, kişilerin inisiyatifine bırakılmış görünür. Hepsi de o biçim yutulur. Yutulmak zorundadır. Her yönetici kendi doğrularını anlatır, yanlışlarını gizler, bahaneler ile yanlılarını kapar. Hepsi ustaca yapılır. Figüranlarda bu sahnede rollerini alırlar. Çünkü, ilgili yetkiliyi bulunduğu yerden atabilmek olukça zordur. Nüfuz yetmez. O işini çoktan bağlamıştır.

Kendi ağacının köklerini toprağın en diplerine, iyi şekilde gübre vererek salmıştır. Görevden alınma esnasında da, görevi sürdürme esnasında da siyasi ve sivil toplum ve bilumum diğer güçler devrede birbiriyle çarpışır. Usta manevracı yöneticilerle başa çıkmak oldukça zordur.

Berrak ve şeffaf bir sahne olsa ve sahne de alınacak rolde, ilkeler ve prensipler toplumun daha fazla hizmet almasına yönelik düzenlense ve toplumda bir ahenk, bir dayanışma olsa gizliliklere fırsat verdirilmeyecektir. Toplum eğer karışık türde ve eğri yolla işlerini yürütmeye alışmış veya alıştırılmış ise, o topluma doğruyu anlatmak ta zordur. "Ya işim bozulursa", "bana ne", "başkaları uğraşsın" gibi diyenler çıkacaktır.

Ancak, ihtiyarlamış dünyadan bir beklediği kalmamış eski idareciler dinlendiğinde, zamanında kendilerinin idare ettiği düzeni tenkit edeceklerdir. Ama onları dinleyenler, söylediklerini duyanlar olmayacak, herkes başka tarafla meşgul olacaktır. Çünkü, kendi türlerine idareyi teslim eden o kişiler verdikleri zararı, yetkisiz, etkisiz zamanda aniatsalar bir işe yaramayacaktır. İnandırıcılığını yitirmişlere, önceden neredeydiniz, günaydın dense ne cevap verecekler? Zira, onların inandırıcılıkları kalmamıştır. Onlar düzen içinde iken ve düzen dışında iken farklıdırlar, bu da bilinmektedir. Ülke eski idarecilerin bıraktığı enkazları üzerinde alışılmış bir şekilde idare edilirken, eski idarecilerin yararlı eser bırakmadıklarından unutulmalarına neden olmaktadır.

II.BÖLUM

A. DEVLETİN VE EKONOMiNiN YAPISI VE ÇEŞİTLİ DÜŞÜNCELER

Tablolarda gösterildiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti De-„etinin Anayasada belirtildiği şekliyle, yasama, yürütme ve yargı birimleri gösterilmiştir. Sütün kurum ve kuruluşlarıyla ülkesine, vatandaşlarına hizmet üreten bir devlet yapısıdır, bu. Bütün dünya ülkelerinde de aynı şekilde bir devlet yapısının şeması bulunmaktadır. Gelişmiş, az gelişmiş veya gelişmekte olduğunu iddia eden ülkeleri de bu çeşit şemalarla görmek mümkündür. Yukarıdaki şema 20 yıl önce alt birimleriy-4e 'farklı, 40 yıl öncesinde daha farklıydı. **Türkiye Cumhuriyeti Devleti hızla büyümüştür. Çalışma birimleri sayılarla ve harcama rakamlarıyla ciddi boyutlarda büyümüştür.**

Türkiye'nin ekonomik gelişmişliği; elektronik devlet olabilmesi, kamu personelinin ve mali sistemin sorunlarının çözümü ile paraleldir. Kamu yönetiminin hacmini, kamu personelinin dağılımını, iş yükünün azaltılması politikasını belirleyen belli başlı ekonomik kriterleri net olarak görmek kolay değildir. Son on yılda, ekonomik sistemin değişiminden bahsedilmeye başlanılmıştır.

Yeni yapılanmada nelerin ele alınarak, nelerden oluşacağı tespit edilememektedir. Malî sistem Türk lirası cinsinden değil, yabancı para cinsinden büyümektedir. Sermaye girişi ile büyüyen, sermaye çıkışı ile küçülen bir ekonomi yapılanmıştır. Mali sistem risk altından kurtulamamaktadır. İktisadi büyüme, dış ve iç borçlarla desteklenmemen, üretim, yatırım ve ihracatın sevindirici rakamlarına dayanmalıdır.

Tuncay Özilhan (Görüş dergisi, Şubat-Mart 2002, SayıSO, s.6) **şöyle bir yaklaşımda bulunuyor;** '...kamu sektörünün çok yetkin olmadığı bir ülkede özel sektörün de iyi performans göstermesi beklenemez. Ancak, özel sektörün de kendi iç sorunlarını görmezden gelerek kamudan herhangi bir talepte bulunma hakkına sahip olup olmadığını da sorgulamak durumundayız. Kendi sorunlarını çözememiş bir özel sektör, kamuya atfettiği bütün sorunlar çözülmüş olsa bile, dünya piyasalarında istediği yere oturabilir mi? Şirketlerin şeffaflık, hesap verebiJirük, adillik ve sorumluluk ilkelerine göre yönetilmediği bir ortamda, şirket bilançolarının gerçek duru-

mu yansıtmasını bekleyebilir miyiz? Bu koşullar altında bankalarımız bu şirketlere nasıl kredi verebilir? Makyajlanmış bilançolar üzerinden verilen kredilerin bankacılık sektörünün şimdi içinde bulunduğu durumda hiç mi payı olmamıştır?..."

Bir yabancı ekonomi uzmanına ülkedeki incelemelerinin sonucu sorulmuş ve alınan cevap "her şey iyi de, mevzuatlarınız müsait değil/'olmuslur. Bu hikayeyi çeşitli şekilde, aynı sonuca parmak basarak duymuş olmalısınız. Keşke mevzuatlar müsait olsa. **Suç kısmen mevzuatlara yükletilir.** Mevzuatları hazırlayanların kapasiteleri veya günün şartları düşünülmez. **Mevzuatların hangi kapalı kapılar arkasında hazırlandığın da düşünülmez, konuşulmaz.** Yabancı uzmanın demek istediği "mevzuatların ekonomik kalkınmaya ve gelişmeye müsait olmasının öneminin vurgulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Esasında mevzuatları hazırlayanlardaki eksiklik ve yetersizlik bir türlü kabu! görmüyor. **Mevzuatları hazırlayanların hangi hatırlara, hangi gönüllere hitap ettikleri belki de düsünülemiyor.**

Kısmen, ekonomi yönetimini ele almak ve değerlendirmeye çalışmak gayesiyle bu çalışma yapılmıştır. Maksat, ekonominin hali hazır yönetim yapısını huzura getirip, zihinler! kıpırdatmak ve zaman zaman da olması gerekenler konusunda bazı düşünceleri seslice aktarmaktır.

Kamu yönetiminde, bilindiği üzere ekonomik kararların alınmasında belirli bazı kurum ve kuruluşların etkileri fazlaca dikkat çekmekte ve önern arz etmektedir. Ciddi ölçülerde yetkilerle donatılan bahsi geçecek bu birimlerin yapılanmaları objektif olarak imkanlar ölçüsünde önünüze serilmektedir.

Ciddi büyüklükte ve yetkilerle donatılmış belli başlı kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların, ülke yararına çalışma şevklerinin ve işgücü azminin kaybolduğu; diğer kamu kurum ve kuruluşlarda çalışanların da bir işe yaramadıkları kompleksi içerisinde olduklarını ve hizmet içi eğitimlerden yoksun kendi başlarına bırakıldıklarını, çeşitli basın ve yayın organlarında ve günlük hayatta ifade edenleri duymak mümkündür.

Kamu ve özel sektör yatırımları ve işletmelerini her dönemde etkileyen gayesiz ve çarpık yönetim yapılanması yeniden ele alınarak, dış etkilerden kurtulan bütün ekonomik birimlerin yeniden yapılanması gerektiğini vurgulamakta yarar var. Çeşitli fikirler ve yollar bu yapılanmayı gerçekleştirecektir.

Ekonominin idari yapılanması, günün değişen şartlarına uyumlu, problem çıkaran idari boşlukları ve her alandaki uygulama esnekliklerini ortadan kaldıran ve kısır mevzuat hükümlerini art niyetli kişi veya birimlerin kullanmasına imkan vermeyecek şekilde oluşturmalıdır. Böyle bir yapıya ihtiyaç hissedildiğini anlamamazlıktan gelmemek gerekir. Ülkenin böyle bîr çalışmaya ihtiyacı var. Zira, böyle bir çalışmaya kulak verilip, uygulamadaki faydalarının bilinme-

si, tecrübe sahibi uzmanları dinleyerek uygulamaya geçilmesi ve ekonomi yönetimi kısa vadeli ve günlük kararların alınmasından kurtarılmalıdır.

Bölgesinde zengin kaynaklara ve stratejik konuma sahip bir ülke, düşük Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hasılasına bakarak fukaralık görüntüsü vermesi tahammül edilemez. Üniversiteler yaz-kış ve gece eğitimi vermesi gerektiğine artık inanılmalıdır. Parlamento, adli teşkilat ve okulların yaz tatilleri kaldırılmalıdır. Türkiye çalışma saatlerini artırmadan, işsizleri ekonomiye katmadan kalkınamayacaktır. Değişik zamanlarda hızla krizlere sürüklenmeyi hak etmeyen bir ülkede, krizi yaşatan yönetimin yeniden yapılanmasının gerekliliğini ifade etmek ülke yararına olsa gerektir. Ülkenin en iyi yetişmiş elemanları devlette çalışırken, en kötüleri de onları idare etmeye çalışırsa çok şeyin ters gitmesine de şaşmamak gerekir. Her ülke en güzel yönetimlere layıktır, yeter ki millet seçmesini ve tercih etmesini ve haklarını savunmasını bilsin.

Bir çok sıkıntılar var. Sosyal Güvenlik Kurumlarının politikaları harcamaları, artan ihtiyaçları ülkenin genel ekonomik yapısına zarar vermiştir. Enflasyon, istihdam, bütçe açığı, zarar eden iktisadi kuruluşlar, sözde döviz sıkıntıları gibi bir çok genel ekonomik meseleler kamu ve özel sektör yetkililerinin düşünme melekelerini karıştırmıştır ve meselenin hangi yönüyle incelenmesi gerektiğini tespit ettirememiştir ve meselenin kaynağını ve çaresini buldurtamamıştır.

Devlet Su İşleri, Karayolları, elektrik üretimi ve dağıtımı yapan Kuruluşlar, Köy Hizmetleri ve filer Bankası ciddi büyüklükte bütçeleri olan kuruluşlar olup, yaptıkları işler, makine parkları ve istihdam ettirdikleri eleman sayıları ve çalışma alanları oldukça fazladır. Belediyelerin bütçe büyüklükleri, temin ettikleri gelirleri itibariyle bakanlık büyüklüğünde olanlar var. İstanbul, Ankara, İzmir ve bazı illerin belediyelerinin bütçe büyüklükleri, eleman sayıları ve yetkileri yönüyle devleşmişlerdir. Yeniden yapılandırılmaları lazımdır.

istihdam açısından bakıldığında, müzikle alakası olmayan fakültelerden mezun olanların, müzîfde ilgili resmî kadro korolannda, sadece ağızlarını açıp kapayarak yer doldurdukları, seslerinin edindikleri meslekle bağlantısı olmadığı ifade ediliyorsa, alakasız meslekteki kişiler alakasız birimlerde çahştırılıyorsa bu yanlış bir uygulamadır. Birçok bakanlıklarda da aynı durumda örneklerin olduğu söylenmektedir.

Esasında, **devletin bazı hizmetleri vermesi lüks ise, hizmetler azınlık bir kitleye hitap ediyorsa, o hizmetler ücrettendir il mel id i r. istifade edenler bir bedel ödemelidir.** Bu çeşit kurum ve kuruluşların ülke menfaatine çalıştırılmaları gerektiği malumdur. Devletin bütün,birimlerinde çalışanların ne iş yaptıkları, yaptıkları işlerin devlete maliyeti ve bu maliyetin karşılığındaki hizmetleri ortaya çıkartılsa ya-

rarlı olacaktır. Az gelişmiş ülkelerde mevzuatlar bu kadar esnek mi, diyesi geliyor, her kişinin... Ancak, yaptıkları büyük çaplı harcamalar ve organizasyon büyüklükleri nedeniyle devlet bütçesi ve idaresi içerisinde birçok kamu kurum ve kuruluşlarının küçültülmeleri, merkezi ve yerel yönetimlerin idari denetimlerinin sıkça yapılması, mevzuatlara belirgin denelim şartlarının konulması ve denetimlerinin hem kamu ve hem de kamuoyu tarafından yapılması gerektiği birçok platformda ifade edilmektedir...

Amerika Birleşik Devletlerinde her bir devlet memuru vatandaşların şikayet etmesi üzerine anında uyanlabiliyor. Her insan devlette kendi mesleğinde en randımanlı şekilde calıştınlmalıdır. Tanıdık insanlara göre, iş bulmak, doğru bir yol değildir. **Her kademede aranılan özelliklere göre, eleman alınmalıdır.** Her meslekteki vatandaşlara iş imkanları da sağlanmalıdır. Bu devletin görevidir.

Türkiye'de insan, servet, sermaye, zaman ve tabii kaynaklarının yetersiz olduğu söylenemez. Esasında kaynaklan bir araya getirmek, hammaddeleri işlemek, yurt içi ve yurt dışında pazarlamak ve ekonomiye kazandırmak ve insanların eğitimlerini yükseltmek önemlidir. Diğer ifadeyle, helva gerçekten helva yapılmalıdır. **Helvayı yapmak için, helvanın tarifine ve helvayı yapacak ustaların belirlenmesine, helvayı satana, helvanın satışının yapılacağı dükkanı ustaca belirlemek gerekmektedir. Kasap helva yapmaya kalkar ve manav satmaya uğraşırsa helva satılmaz ve helva yapanı da, satan da rezalettir. Koroya ses veremeyenleri sokuşturursanız, bir gün gelir sesin ahengi bozulur. Seyircilerin durumdan haberdar olmasıyla, sanattan soğumaları bîr yana koro yönetimine karşı güven duyguları zedelenir.**

Bu benzetme devletteki ve ekonomideki yeni yapılanmanın gerekli boyutunu vermeye yeterlidir. Devletin ve ekonominin yeniden şekillenmesi, görev ve yetkilerin belirlenmesi, organizasyon karışıklığına meydan verilmemesi, koordinasyonun sağlanması ve kaynakların israf edilmeden kullanılması esastır. **Operadan ahenkli ses çıkması için, her sanatçının niteliği, sanatı, durduğu yer, verdiği ses ve en önemlisi ahenge yön verenin mesajları önem kazanmaktadır.**

Az gelişmiş bir çok ülkede, ekonomi politikalarında yönetici ve varlıklı kesime aşırı tavizler verilmektedir. Taviz verildiğinde kalkınma gerçekleştirilememektedir. Kamu sektörü dışarıdan müdahaleci politikalara başvurmamalı ve taviz vermemelidir. Devlet, ülke piyasasına canlılık getirecek danışmanlık hizmetlerini açıkça sunmalı ve kalkınmak için evvela kendisi fedakarlıkta bulunmalı, kaynaklarını gelişi güzel dağıtmamah, devleti en verimli kadroyla çalıştırmalı, çok çalışmalı, israftan kaçınmalıdır. Fedakarlık sürekli toplumdan beklenildiğinde, toplumun koruyucu ve destekleyici şemsiyesi altına sığınıldığında toplumun gücü tükenecektir. **Devlet toplumun gücünü bir dereceye kadar zorlayabilir.**

Geçmişe bakıldığında, toplumun kalkınma yolunda taviz vermediğini görüyoruz. Tavizin verilmesine, kamuya ait ekonomik politikalar sebep olmaktadır. Bu manzara karşısında, güven ortamı yakalanamamaktadır. Devlet toplum ilişkilerinde güvensizlik oluştuğunda, alınan ortak ekonomik kararların uygulanması imkanı ortadan kalkmakta, toplum menfaati korunamamakta, şahsi hesapların hortlamasına sebep olmaktadır.

Ne devletin ve ne de toplumun tek taraflı hesaplarla ayakta durmasına imkan yoktur. Kamu ve özel sektör birlikte devletin ve toplumun menfaatlerini ve bilakis haklarını gözetmek, gücünün fevkinde çalışmak ve fedakarlık göstermek zorundadır. Nitekim, böylesine çalışan ülkeler başarı örneklerini Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerinde göstermiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde bu başarı ittifakını görmekteyiz.

Ekonomik olarak bakıldığında, Türkiye'de enflasyon hastalığı kronikleşmiştir. Türk lirası ve döviz miktar olarak piyasada atıl ve sahipsiz bırakılmıştır. Lira ve döviz çok zengin az sayıda kişinin ve zengin kesimin elindedir. Bankaların para politikaları üzerindeki rolleri düşündürücüdür. Para amaç haline dönüşmüştür. Para esasında yatırım aracıdır. Üretim, piyasada uzun yıllardır şok geçirmektedir. Sonuçta karşılanılan her sorunun sebebi kötü yönetimdir. Yapılanmada değişimin önünde duranları ve yeniden yapılanmayı gerçekleştirmek isteyenleri ve yapılanma politikalarını belirlememiz gerekmektedir.

Dikkatle tetkik ediniz. Ekonomi Türkiye'de bir bütün olarak incelenememiş ve değerlendirilememiştir. 1968 yılından beri yirmi bir il Kalkınmada Öncelikli iller statüsünü taşımakta olup, bu illerde oluşturulan bütün çabalanmalar ve ekonomik gelişmeler yetersiz kalmıştır. Bunca Kalkınmada Öncelikli İlleri olan bir ülkenin gelişmişliğini ifade etmek mümkün değildir. 2002 yılında ülkenin tamamına yakını kalkınmayı beklemektedir. Kalkınmasını istediğimiz iller bîr yana, diğer illerde kalkınmaya muhtaç duruma sokulmuştur.

Kamu personelinin yetki, görev, sorumluluk ve ihtiyaçları yeniden ele alınmalıdır, isabetli kararların verilebilmesi için, geçmişteki idari yapılanmanın ve geçmişteki ekonomik kararların ekonomik tarihi seyri içerisinde ülke insanları menfaatine gözden geçirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, özel sektör, çalışmalarını kamuya yük getirmeyecek şekilde programlamalıdır. Toplum alınan ekonomik kararların uygulanmasıyla aciz, fakir duruma düşürülmemelidir. Ekonomik kararlar toplumun menfaatine ele alınmalı ve yürürlüğe konulmalıdır.

Bakanlar kurulu ülkeyi ilgilendiren hemen hemen bütün konularda kararlar çıkarma yetkisine sahiptir. Cumhuriyetin ilk kuruluşunda Başbakan dahil on iki Bakandan teşekkül eden Bakanlar Kurulu, 1930'da on, 1942'de ondört, 1950'de onyedi, 1960'da yirmibir, 1974'de yirmiyedî, 1978'de otuzbeş üyeden, 1980'de (B.Ulusu Hü-

kümeti) yirmiaitı üyeden oluşmuştur. Yıllar geçtikçe bakanların sayıları arttırılmıştır, ilk TBMM 10 Bakanlıktan teşekkül ederken, bugün 36 Bakanlık ile Türkiye idare edilmektedir. Bakanlıklar, bölgelerden gelen milletvekillerine verilen birer denge ulufesi olarak kullanıldığı gibi, parti içi dengeleri kurmak için de, tasnif edildiği söylenmektedir. Esasında. 15 Bakanlık Türkiye'ye kafidir.

Dışişleri. Maliye ve Ekonomi. Milli Savunma. Adalet. İçişleri. Ulaştırma ve Haberleşme. Tarım. Çevre ve Orman. Teknoloji ve Ticaret. Çalışma. Şehirleşme. Milli Eaitim. Sağlık ve iki adet Başbakan Yardımcısından oluşturulmalıdır. Başbakan halk tarafından seçilebilir. Bu bîr fikirdir. O zaman koalisyon hükümetleri problemi ortadan kalkar. Meclis gerçekten yasama görevini doğrudan yapma fırsatı yakalar.

Bugünkü sisteme göre. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tasfiye edilmelidir. Belki hizmet Bakanlıkları merkezi Ankara'da olabilir, ama Tarım Bakanlığı merkezi Konva veya Elazığ'da olabilir. Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı merkezi İstanbul veya Kırıkkale'de olabilir. Şehirleşme bakanlığı merkezi başka bir ilde tesis edilebilir. Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı. Adana'da oluşturulabilir. Yani bütün Bakanlıkların veya devlet kurum ve kuruluşlarının Ankara'da olması şartından vazgeçilmelidir. Bakanlar Kurulu toplantıları herhangi bir ilde de yapılabilir. Ankara'da da yapılabilir.

Bakanlar Kurulu'nun görevleri belirlenen en az besi ve en fazla sekizi Meclis dışından atanmalıdır. Bakanlar TBMM'den tek tek güvenoyu almalıdır. Bakanların yetkileri. Millet Meclisindeki Komisyon çalışmalarının ve kararlarının üzerinde olmamalıdır. Komisyonların tavsiyeleri bağlayıcı olmalıdır. Başbakanı ve Bakanları icraatları dolayısıyla halkın şikayet edebileceği hukuki birimler tesis edilmelidir. Bakanların görevden almabilmeleri koşulları ayıkça ve detaylı şekilde belirlenmelidir.

Türkiye'de ekonomik yapı belirlenmiş bir çerçeveden çok, günlük ihtiyaçların giderilmesi, günlük problemlerin çözülmesi ve acil sıkıntıların atlatılması üzerine inşa edilmiştir. Ekonomiye etki eden kurum ve kuruluşların çok kısa süre içerisinde harmanlanması, toparlanması gerekirken, dağınıklıklarıyla ekonomiye zarar vermedikleri gözlenmektedir. Bazı birimlerde atıl tutulan elemanlar, aktif çalışan birimlere kaydırılmamış, profesyonel elemanlarda yönetim kademelerinin rakibi dolayısıyla en pasif şekilde değerlendirilmek üzere beklemeye alınmışlardır. Devletin işlerinde verimliliğin arttırılması ve atıl bırakılan emeğin ekonomiye ve devlete kazandırılması imkanının ortaya çıkarılması için daha ne kadar beklenileceği merak konusudur.

Bakanlık sayısı çok geçmeden azaltılmalı, Bakanların Meclis dışından da atanması yolu açık tutulmalıdır. TBMM kamuyu idare etmeye değil, kamunun

denetlemesi yolunda yetkileri artırılmalıdır. **Belki Başbakanın halk seçimiyle. Cumhurbaşkanının TBMM tarafından seçilmesi daha uygundur. Halkın seçmediği Başbakan, kendi partisinin yönetim organları tarafından da görevden uzaklaştırılması yolu açılacak, partilerde liderlerin aüdümünden kurtulacaktır. Başbakanın başka partiden seçilmesi yolu ile, hükümetin kurulması esnasında. Meclisin onaylamak zorunda olacağı koalisyon hükümetleri daha dikkatli, takım ruhlu ve göz önünde çalışmak zorunda kalacaktır. Başbakan başka partiden, hükümet üyeleri başka partiden olabilecektir. Bakanlıklara atanan Bakanların tek tek Meclisten güvenoyu almaları hükümetin TBMM'e sorumluluğunu artıracaktır. Hükümetin toptan güvenoyu alması doğru bir vol olmasa gerektir. Zira, tek tek Bakanlar için güvenoyu alınması mîllet menfaatine en istikrarlı voldur.**

B. EKONOMİYİ ETKİLEYEN BİRİMLER

Anayasanın 166. maddesinde;" Ekonomik, sosyaJ ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak devletin görevidir." hükmü yer almaktadır. Bu nedenle, bir çok birimlerden oluşan ekonomik yönetim tesis edilmiştir.

Kamu idaresinde ekonomik bütün kararların alınmasına ve kararların çok rahat bir şekilde uygulanmasına imkan tanıyan aşağıda isimleri zikredilen birimler ekonomi yönetimi oluştururlar. Ekonomi yönetimini doğrudan doğruya İlgilendirilen bazı birimler aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Başbakanlık
2. Yüksek Planlama Kurulu
3. Para ve Kredi Kurulu
4. istihdamı Geliştirme Yüksek Kurulu
5. Avrupa Topluluğu Üst Kurulu
6. Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu
7. Devlet Planlama Teşkilatı
8. Özelleştirme idaresi Başkanlığı
9. Devlet İstatistik Enstitüsü
10. Hazine Müsteşarlığı
11. Dış Ticaret Müsteşarlığı
12. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma idaresi

13. Devlet Bakanlığı (Gümrük Müsteşarlığı)
14. Maliye Bakanlığı
15. Tarım Bakanlığı
16. Orman Bakanlığı
17. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
18. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
19. Ulaştırma Bakanlığı

Yukarıda adından bahsedilen kurul, kurum ve kuruluşlarında, idari yapı ve uygulamaya yönelik mevzuatlarında ülkenin gelişimi şartlarına göre değişiklikler beklenilmektedir.

Sağlıksız yapılar sağlığına kavuşturulmalıdır. Hazine Müsteşarlığı Maliye Bakanlığına bağlanabilir. Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü ile birleştirilmelidir. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Gümrük Müsteşarlığı Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlanmalıdır. Tarım Bakanlığı ile Orman Bakanlığı birleştirilmelidir. Özelleştirme idaresi Başkanlığı küçültülmelidir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı çok ve çok küçültülmelidir. Devlet Su işleri, Türkiye Elektrik Kurumundan ayrılıp yeni kurulan genel müdürlükler, Köy Hizmetleri, İller Bankası, Karayolları gibi birimler küçültülmelidir, merkezi genel müdürlükleri ve bölge müdürlüklerinin çoğu kapatılmalıdır, elemanları ve makine parkları ortak havuza alınmalıdır. Bayındırlık Bakanlığı feshedilmelidir. Şehirleşme Bakanlığı kurulursa bu birimler mahalli idarelerde çalıştırılması düşünülecektir. Bakanlık sayıları konusunda görüşlerim yukarıda ifade edilmiştir.

C. GELİŞMİŞ ÜLKELERDE DEĞERLENDiRMELER

Gelişmiş ülkelerde ekonomik yapı dönemin gelişen ve değişen şartlarına uyum göstermesi yönünde sürekli yenilenmektedir. Yenilenen yapı daha aktif, daha etkili, daha başarılı ve daha verimli bir sistemin kurulmasını amaçlamıştır. Bu çeşit ülkelerde, bir problem ortaya çıktığında, piyasayı devlet adına yakından takip edenler uyanda bulunurlar, ekonomik yapıdan sorumlu birimler görev, yetki ve sorumluluklarını paylaşırlar; uygulamaları ve değişimleri toplum adına denetler, gerekeni uygular ve gerekli birimleri toplumun yararına çalıştırırlar; kendilerinden istenildiğinde her kademede sorumlu çalışanlar yaptıklarının hesabını da verirler. **Hatalı ve kusurlu işler yapılmasına sebep olduklarında ise, masasını terk etmesi gerektiğini bilirler.**

Görevlere atamalarda kişilik, beceri, ehliyet, davranış, tecrübe dikkate alınır, üst yöneticiyle olan yakınlık veya siyaset devreye sokularak atama yapılmaz. Her

ne kadar yöneticiye ve çalışan her kişiye güvenme ilk önce önemsenmesi gerekse bile, atanacak şahısta bir takım istidatlar, tecrübeler ve ruhi özellikler aranır. **Sağlığı veya psikolojisi bozuk kişiler devlet kademelerinde öne çıkartılmaz.**

Bugünün ekonomik yapısı çağın soruniarını çözücü, çalışan ekonomik birimlere canlılık getirici ve teşebbüs zihniyetini savunucudur. Yenilenen ekonomik yapının temeli ve çatısı, zaruri ihtiyaçlara ve mantıklı gerekçelere dayandığı sürece başarılı olacaktır. **Çalışmalar her zaman için, orta vadede köklü değişimi, kısa vadede yeni yapının gövdesini oluşturması ve her yeniliğin bilimsel, mantıki yollarla ülke insanlarının menfaatine sunulması arzu lan maktadır.**

Gelişmiş bütün ülkelerde, devlet toplum bireylerinin geçimini bir nevi garanti altına almaya uğraşmaktadır. **Ekonomik yapısını, çatısını ve uygulamasını çalışanlara, çalışmayanlara ve çalışamayanlara göre hazırlanmış, şekillendirmiştir.** Toplumun İhtiyaçlarına ve taleplerine göre yapılanmaya çalışmıştır. Sosyal Güvenlik titizlikle, güvenlidir.

Türkiye, kendi içerisinde bulunduğu şartları belirlemeden, genel ekonomik tespitlerini bir bütün olarak ele almadan, hedeflere bir bütünlük içerisinde ulaşmadan yeni ekonomik yapılanmasını gerçekleştiremeyecektir, istikrarlı bir büyümeye kavuşamayacaktır. Değişimi benimseyemeyen, değişimde önce kendisinin bir rol, bir makam almasını garanti altına almadan değişimi onaylamayacak çok yönetici vardır. Bu kişiler ülkenin kalkınmasına, milletin huzura kavuşmasına ayak bağı olan kişileridir.

Topluma sağlanan net fayda ve faydadan toplumun ne kadarının yararlandığı belirlenememektedir. Faydalar dar kalıplara sığdırılmaktadır. **Dar kalıplarda onay makamlanndaki kişilerin menfaatleri gizlidir. Değişimin zorluğu, anlaşılanı ay a çak boyuttadır. Pazarlıkları, kayırmaları, partileri, grupları, ilişkileri, dengeleri aşmadan değişim kolay olmayacaktır.**

D. MALİ PİYASALAR

Anayasanın 167. maddesinde; " Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirler alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekeleşme ve kartelleşmeyi önler." denilmektedir. Bahsi geçen konularda görev ve yetkilerle donatılmış hangileri, bugüne kadar ne çeşit faaliyet yapmış olduklarını araştırmak lazımdır. Mali piyasaların ülke menfaati istikametinde işletilmesi, yersiz ve gereksiz müdahalelerden uzak ve piyasaları yakından tanıyabilen profesyonel uzmanların denetimine tabi tutulması gerekmektedir.

Mali piyasalarda iş yapan kurum ve kuruluşlar, ülke sanayine, üretime, ihra-

çata, yatırımlara zarar vermekten kaçınmalı, ekonominin işlemesine ve iş adamı sayısının artmasına katkıda bulunmaya çalışmalıdır. Aksini düşünmek mümkün değildir. Aksı durumda, mevcut iş adamları yok edilir ve milli sermaye erir ve iflas eder. Ülkenin milli egemenliği sarsılır. Mali piyasalar ülke menfaatine ve işleyen çarkın istikrarına muhtaçtır. Bu nedenle, bu prensibe riayet zorunluluğunu sürekli hatırlamak gerektiğini bilmek milli bir görevdir. Türkiye'de mali sistem iki piyasadan oluşmaktadır. Malı kurumların içinde bulundukları piyasalar para ve sermaye piyasalarıdır.

Söz konusu piyasalar şunlardır:

Para Piyasaları Kurumları
1. Para Piyasalarını Düzenleyici Kurumlar
   a. T.C. Merkez Bankası
   b. Hazine Müsteşarlığı
   c. Türkiye Bankalar Birliği
   d. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
2. Bankalar
   a. T.C. Merkez Bankası
   b. Ticari Bankalar
   c. Kalkınma Bankası
   d. Yatırım Bankaları
   e. Kıyı Bankaları (Off-Shore Bankalar)
3. Bankacılık Dışı Mali Sistem
   a. Özel Finans Kurumlan
   b. Yetkili Müesseseler
   c. Finansal Kiralama (leasing) Şirketleri
   d. Factoring Şirketleri
   e. Forfaiîing Şirketleri
   f. Finansman Şirketleri

Sermaye Piyasası Kurumları
1. Sermaye Piyasalarını Düzenleyici Kurumlar
   a. Sermaye Piyasası Kurumu
   b. Hazine ve Müsteşarlığı
   c. T.C. Merkez Bankası
   d.Sermaye Piyasası Kanunu
2.Sermaye Piyasası Kurumları
   a. Aracı Kurumlar
   b. Yatırım Fonları

c. Yatırım Ortaklıkları
d.Yatırım Danışmanlığı
e. Portföy Yöneticiliği
f. Genel Finans Ortaklıkları

3. Borsalar
a. istanbul Menkul Kıymetler Borsası
b. Kıymetli Madenler Borsası

Para piyasaları araçları hazine bonosu, devlet tahvili, mevduat sertifikası, banka kabulü ve repodur. Sermaye piyasasında ise, kredi, döviz, hisse senedi, tahvil, altın gibi her türlü menkul alınıp satılmaktadır. Sermaye piyasası para ve benzeri araçların alınıp satılmasıdır. Bu piyasanın üretim, yatırım ve ihracatı güçlendirmesi beklenirken, ülkemizde doğrudan kazanç vesilesi ile işlemler yapılmaktadır.

Para ve sermaye piyasaları ekonominin güçlenmesine, yatırımcı ve işletmecilerin kazanmalarına ve ülkenin genel ekonomik yapısına yararlı organizasyon ve faaliyet içerisinde olmaya özen göstermesi arzu edilmektedir. Sermaye piyasasının ekonomisi hiçbir zaman genel ekonomik menfaatlere zarar vermemeli, para ve sermaye piyasası faaliyetleri ekonominin genel dengesini ve gelir dağılımını bozucu şekilde işietilmemelidir. **Ne para ve ne de sermaye piyasası yalnız başlarına Türkiye ekonomisini yansıtmazlar. Böyle bir izlenimi vermekte yanlıştır. Üretim, yatırım ve ihracat başlı başına ekonominin gücünü yansıtacak unsurlardır.**

Mali piyasalar, üretime, yatırıma, ihracata göz yumarak, kontrolsüzce milli bütçeye yük getirebilir ve modern idari organizasyona zarar verebilir. Mali piyasalar ekonominin işleyişini sağlamalı, ekonomiyi endişeye düşürücü politikaları benimsememelidir. Diğer taraftan da, mali piyasaları ürkütücü, rahatsız edici politika ve davranışlardan kaçınılmalıdır.

Türkiye'de kamu borçlanmaları mali sistemi bozmuştur. Devlet piyasadan borçlanmayı kesmelidir. Başka kaynaklar bulmalıdır. Devlet piyasada üretimin, yatırımın ve ihracatın artmasına bilerek veya bilmeyerek veya zorlanarak mani olmaktadır. **Mali sistem risk altındadır.** Kamunun tasarruf açığı artmıştır. Vergi gelirlerinin tamamına yakını faiz ödemelerine harcanmaktadır. Mali piyasalar büyümesini döviz cinsine bağlanmaktadır. **Dövizi bol ülkede, ne gariptir ki devlet döviz sıkıntısı çekmektedir.**

E. KAMU BANKALARI

Kamuya ait üç adet kamu bankası bulunmaktadır. Bunlar;

1. T.C, Ziraat Bankası
2. Türkiye Halk Bankası
3. Türkiye Vakıflar Bankası

Son yıllarda, altı adet bankaya kamunun ne derece ihtiyacı olacağı tartışılmış diğerleri tasfiye edilmiş veya satılmıştır. Özel sektör kuruluşlarına ait bankacılık faaliyetlerinin sürdürülmesi ve yine faaliyetlerini sürdürmesinin genel ekonomik düzene etkisinin boyutları fevkalade geniş çaplıdır. **1998 yılından sonra özel bankaların öz kaynakları tüketilmeye başlanmıştır.** Bankalar hem risklerini, hem de sermayelerini azaltma yoluna girmiştir. Bankaların görevi mevduat toplamak, mevduatları tüketicilere, yatırımcılara ve ihracatçılara kredi olarak vermektir. **Bankalar ekonomiye katkıda bulunmalıdır. Ancak, bugün için çoğu bankalar kamu kağıtları satın almaktadır.**

Banka mevduatlarına devlet garantisi verilmesinin maliyeti sürekli değişmektedir. Banka sahiplerinin de mevduat sahipleri kadar mağdur edilmemesi, her iki tarafa da eşit sorumluluklar yüklenmesi ve hem de toplumun ve ekonominin genel menfaatlerinin korunması gerekmektedir. Bu korumayı mevzuatlar çerçevesinde kamunun ekonomi yönetimi üstlenmiştir. **Toplumun genel menfaatleri dikkatlerden uzak tutulmamalıdır.**

Türkiyelin 1998 yılından sonra bankacılık kesiminde oluşan krizlerin etkisinde kaldığını söylemek mümkündür. **Bankaların denetimleri ne dereceye kadar yapılmıştır, sorulabilir. Bir Bakan bir vesileyle intihar girişiminde bulunmuştur. Sebebine idî? Ekonomiyi yönetmek kolay olmasa gerektir.** Bankalar Bankacılık sistemi çeşitli devrelerden geçmiştir. **Hala, endişe verici boyutlarda bir sektör oldukları ifade edilmektedir.**

F. KAMUDA YENİ EKONOMİK YAPILANMA TEŞEBBÜSÜ Asaf Savaş Akat (Yeni Türkiye, Mayıs-Haziran1999, Sayı:27, s.193) **bir yazısında şu değerlendirmeyi yapmıştır; "Şüphesiz, Türkiye'nin son yirmi küsur yıldır yaşadığı ve bir türlü düşüremediği yüksek enflasyon olgusunda, nihai sorumluluk bu dönemde ülkeyi yönetenlerdedir. Her seçimde, partiler kampanya sırasında mutlaka vatandaşı enflasyon canavarından kurtaracağını vaat etmiş, ama seçimi kazanıp başkentin karmaşık iktidar koridorlarına yerleştikten sonra, bile bile enflasyonu körükleyecek politikalar uygulamaktan çekinmemişlerdir. (...) Çetin Atlan ustanın her fırsatta tekrarladığı gibi, Türkün Türke propagandasını' yaparak kimseyi aldatamazsınız. Büyük Türkiye, güçlü Türkiye, milliyetçi Türkiye, herkesin korktuğu Türkiye... Peki neden Türkler**

nakit servetlerini TL yerine başka ülkelerin paralarında tutuyorlar? Neden enflasyon bir türlü indirilemiyor? Evet; enflasyon parasal bir olaydır ve en makul (ve en az maliyetli) çözümü de para rejiminde ciddi bir reform yapılmasıdır. Maalesef bu konuda karamsarım."

Yıllarca yeni paketler içine konulmuş yeni ekonomik yapılanma formülleri ve uygulamaları değişik açılardan hazırlandı, açıklandı, beyanatlar verildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında kamu teşebbüsünü savunmak zorunda kalan düşünce, bugün özel teşebbüsün büyümesini, kamu teşebbüsünün belli sınırlarda kalmasın/ ve diğer İfadeyle devletin küçültülmesin!, fonksiyonel olarak dinamikleştirilmesini istiyor. Gelişen ve değişen şartlar ekonomiyi yeni yapılanmaya doğru zorluyor ve uzmanları bu yeni çerçevede derin yeni araştırmalar yapmaya teşvik ediyor.

Devlet sanayiyi ilgilendiren ve ticari konulardaki faaliyetlere girmeyip, esas görevi olan belirli kamu hizmetlerinin topluma sunulması ve vergilerin toplanması ile iştigal ettirilmesi gerekmektedir.

Kamu iktisadi Teşebbüsleri vakit geçirilmeden ekonomik olarak yapılanmalıydı, olmazsa tasfiye edilmeliydi, özelleştirilmesi biraz da olsa düşünülmeliydi veya tesisler kiraya verilmeliydi, illa özelleştirilmeleri gereksizdi. Yatırımlarını geri ödeyebilen elektrik santralleri, içme suyu, otoyollar, tel ekom ini kasyon gibi alt yapı hizmetlerini özelleştirmek devlete sıkıntılar doğurmaktadır. Özel sektör gücünü deviete karşı kullanma durumuna geçmfekte, belirJenen fiyatlar olmazsa olmaz hesabına getirilmektedir.

1995 yıllarında bazı kuruluşlar satışa çıkartılabîlseydi, ülkenin borçları kalmayacaktı. Türkiye'nin önü açılacaktı. Özelleştirme politikalarına o günlerde karşı olanlar, bugün Türkiye'nin önünü tıkadıklarını anlamış olmalılar. Ama bugün, özelleştirme de acele edilmemelidir.

1983 yılı sonrası kamu yönetimini geliştirmek ve yeniden tertiplemek üzere oluşturulan çalışmaların pratik hayata ne ölçüde yansıdığı, uygulamaların eksik yönleri, belirlenen darboğazların ve sorunların açıklığa kavuşturulması yönünde bugüne kadar yazılar yazıldı ve tespitler yapıldı. Ülkede çoğu (bilen-bilmeyen, okuyan-okumayan, yetkili-yetkisiz) kanaatlerini güçlüden yana veya ortaya lafiar atarak, veyahut da taraflı olarak belirtip, cesaretle konuşmaktadırlar, iş yapmaya gelince bir çekingenlik, bir takım anlaşılamayan engeller bulunmaktadır. Toplantılar, toplantı üzerine yapılıyor, sonuç ise yok. Hazırlıkları yapılmayan toplantıfardan, hazırlıksız katılımcılardan sonuç almak zaten mantıken yoktur. Orta yolda birleşilmem ektedir.

Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından yayınlanan Kamu Yönetimi Araştırması isimli çalışmada mevcut kamu yönetimi incelenmiş

olup, kısmen aşağıdaki tespitler ortaya çıkarılmıştır. (Kamu Yönetimi Araştırması, Genel Rapor, Kaya Kamu Yönetimi Araştırma Projesi, TODAİE, Ankara 1991, s.5)

LKamu yönetimi kapsamındaki bir kısım görevler ya hiç yapılmamakta ya da ancak sınırlı ölçülerde ve amaçtan uzak biçimde gerçekleştirilmektedir.

2.Temel nitelikli kimi görevlerin yürütülmesinde, hizmette birlik ve bütünlük temel bir sorun olarak her alanda kendisini göstermektedir.

S.Kimi görevler merkezi yönetim kapsamında bulunmakla birlikte, görevi gerçekleştirecek işlevsel nitelikte örgütsel düzenlemelere gidilemediğinden, eldeki yapı ihtiyaçları karşılayamamaktadır.

4.Önemli orandaki merkezi yönetim görevlerinde ise, gereksiz ve amacı aşan bir örgütsel büyüklüğe ulaşılmıştır. Bu durum görev ve yapı arasındaki mantıki dengesinin kurulmasını güçleştirmektedir.

5.Merkezi yönetim görevlerindeki oransal artış, sistemin bir çok noktada tıkanmasına ve işleme bozukluklarına neden olmakta; görevlerin merkez, taşra ve yerel yönetimler arasında mantıki dağılımı yeterince sağlıklı biçimde gerçe ki eştiril e-memektedir.

6.Kimi kamu örgütlerinde, bunların kuruluşuna gerekçe olan görevin önemi azalmamasına karşın, süreç içinde toplumsal ihtiyaçlardan kaynaklanan ikincil görevler, asıl görevlerin yerini almakta; bu da örgütlerde görev kaymalarına yol açmaktadır.

7.Yönetimde genel bir kaynak sıkıntısı çekilirken; öncelikli olmayan kimi konularda kaynak savurganlığına yoi açılmakta; sınırlı kaynaklardan, daha etkili olarak yararlanma yoluna gidilememektedir.

8.Kamu kuruluşlarında, görev-yetki-sorumluluk dengesinin iyi kurulamamış olması, örgütsel etkililiği olumsuz yönde etkilemektedir.

9-Aynı görev için birden çok kuruluş yetkilendirdiğinde, görev ortada kalmakta; bu da görevsel etkililiği azaltmaktadır.

10.Görevlerin bölünüşünde ve düzenlenmesinde görev ve örgüt ile çevresel girdi ve değişkenlerin göz ardı edilmesi ya da bunların dikkate alınmaması; çoğu kuruluşta, hizmet üretme gücünden yoksun alt birimlerin doğmasına neden olmaktadır.

Kamu yönetiminde verimlilik ve çalışılan işin performansı arttırılmadıkça ve memur alımı ve yetiştirme usulleri gözden geçirilmedikçe ve yalnızca ekonomide paketler hazırlanarak düzenlemeye gidilmesi ile ekonomi de ve piyasalarda bir yarar sağlama imkanı görülemeyecektir. **Kamu yönetimi vücudun bütün parçaları gibidir. Vücudun bir yerinde duyulan rahatsızlık, diğer organları rahatsız edecektir. Sağlam işleyen organlar, hissedilen acıdan aynı oranda paylarını ala-**

çaktır. Bu nedenle kamu yönetiminde genel ıslah projesi çalışmalarına gidilmesi fevkalade lüzumlu görülmektedir.

Öze! sektör bile, kamu sektörünün yapısından olumlu veya olumsuz etkilenmektedir. Yeni düzenlemeler ülkenin ihtiyaçlarını karşılayan, kaynaklarını verimli kullandıran ve aksaklıkları giderecek mahiyette olacaktır, iş çevresi kendi güçleri kadar, devletin gücü ile dünya piyasasına açılmaktadır.

Evvelden bahsedildiği gibi, ülkenin gelişen ve değişen şartlarına uyumlu bir değişim tesis edilmelidir. Özellikle, ekonomi yönetiminin, yatırım, ihracat ve işletme dönemlerinde özel sektör iş sahiplerini rahatlatması ve kamunun idaresi altındaki işletmeleri verimli çalıştırması beklenilmektedir. Bunun yanı sıra özel sektör müteşebbislerine aiî iştigal konularının ve üretim ile ticaret alanının sosyal dengeye zarar vermemesine önem göstermeli ve bu yönde yapılanmayı oluşturmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları, ülke içerisinde veya dışında yapılacak her faydalı ve hayırlı teşebbüse gücü oranında yardımcı olmalı ve zarar getirmeyecek şekilde rekabet ortamına sürüklemelidir.

Kamuya ait ekonomi yönetimi; özel sektöre müşavir, teşvik edici, hakem sıfatını üstlenmeli ve kamuya ait işlerine hakim olabilecek bir yapıyı oluşturmalıdır. Bu yapının kurulması değişim gerektirmektedir. Değişim esnasında eski zihniyetleri aşacak, bazı alışılmış yetkileri ve makamları yok etmek zorunluluğu doğacaktır. Kamu yönetimi alanında yapılan değişiklikler ilgili çevrelere yön vermeli ve toplumun kompozisyonuna ters düşmemelidir. Yeni yapılanmada, tepkilerin haklılığına da inanmamak gerekmektedir.

Kamu hizmetleri kalktnma planlarında da belirtildiği gibi, düzenli, süratli, etkin, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülebilmesi için kamu yönetimindeki ana birimlerin ve özellikle ekonomi yönetimine etkili birimlerin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin kanunlar ele alınmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat yapıları bir bütün olarak iyileştirilmelidir. **Kamu hizmetlerinin yürüten memur ve yöneticilerin yalnızca hatalarını arayan teftiş zihniyetini bırakıp, daha iyi karar verebilmesi için, sadık ve çalışkan memur ve yöneticilerin taltif edilmesi ve bilakis memurların korkutul maması gerekmektedir. Teftiş heyetlerinde görev alan personelin idari görevlere geçişi engellenmelidir. Denetim elemanlarının bakış açısını idareye yansıtmamak gerektiğinden bu engele önem vermelidir.**

TBMM tutanak dergileri incelendiğinde, 1930 yıllarından günümüze kadar TBMM'de kamu yönetimi alanında bîr çok konuların ele alındığı tespit edilmektedir. Bunlar idari reform, personel rejimi, mahallî idareler, vatandaşla ilişkiler ve işlediğimiz konularla alakalı ve benzer birçok konular hakkında konuşulmuştur. Ülkeye ait konuşulan sıkıntıların üzerlerine gidilmedikçe, sıkıntıların büyüdüğü çarelerin zorlaştığı görülmektedir. Diğer taraftan mevcut sıkıntıla-

ra yanlış teşhisler konulması, yanlış reçetelerle çareler aramanın ayrıca sorunları derinleştirdiğini düşünmek lazımdır. En azından hastalığı anlayacak branşta yetişmiş, uzmanlaşmış doktorların bakımına muhtaç durumların idari ve ekonomik sıkıntıları yaşanılmamalıdır.

Kamuyu ve ekonomiyi ilgilendiren kurum ve kuruluşlarda, farklı birimler tarafından aynı maksada yönelik olarak yürütülen hizmetlerin bir araya getirilmesi, yetki ve sorumlulukların dağınıklıktan kurtarılması ve ekonomi yönetimi teşkilatlanmasında sadeleşmeye gidilmesi gerekmektedir. Kamu yönetiminin bir parçasını oluşturan ekonomi yönetiminin teşkilat sayısı asgariye indirilmelidir.

Sayılar arttırıldıkça teşkilatlar arası koordinasyon bozuklukları ile karşılaşılmaktadır. Belirttiğimiz gibi, Bakanlık sayısını 15'e düşürülmesi ülke için tasarruf sağlayacaktır, koordinasyonu temin edecektir. Kamu işlemlerinin dağınıklığından kurtulacaktır. Kamunun ekonomiyi ilgilendiren idari yapısı en azından dağınık tutulmamalıdır. **Benzer işleri yürüten kurumlar ve kuruluşlar birleştirilmen, çözüm bekleyen bir bilmece ve bulmaca şekline getirilmemelidir. Yani ekonomi yönetimi herkesin anlayacağı kavrayacağı nitelik ve nicelikte yapılandırılmalıdır. Niçin kuruldukları ve tahsis edildikleri bîr türlü anlaşılamayan, yeni makamlar ve açılan yeni kadrolar çoğu zaman kamunun ve vatandaşların işlerini tıkayan noktaları oluşturabilir. Kamu yönetiminin genişletilmesini istemek, toplumun kamuyla olan iş İlişkilerinin zor laştırı l masını istemek oîarak anlaşılmaktadır.**

Genişletilen ihtiyaç dışı yönetim yapısı toplumdan alınan vergi ve vergi dışı gelirlerin bir taraftan da heba edilmesi demektir. Alınan vergilerin tamamına yakını faiz ödemelerine giden bir ülkede bir de kamunun yönetim yükünü ve dağınıklığını çekmeyi arzu etmesi mümkün değildir.

Merkezi ekonomi yönetiminin yurt dışındaki örgütlenmesi gözden geçirilmeli, ihtiyaç kadarına müsaade edilip, zorunlu görülmeyen yurt dışı temsilcilikler kaldırılmalıdır. Bazı bakanlıklarda, yurt dışı temsilciliklere meslek dışından kişiler seçilmekte veya o ülkenin dilini konuşamayan kişiler tayin edilmek zorunda bırakılmaktadır. Yurt dışı temsilciliklerin ayrıca yararlan gözden geçirilmelidir. Gideceği ülkenin tarihini, ülkemizle olan tarihi ilişkileri gidenler tarafından bilinmelidir. Ciddi ölçüde maaşların ödendiği yurt dışı temsilciliklerindeki kadroların mali yükü ve ülkeye olan siyasi ve ekonomik katkısı açıkça belirlenmelidir.

Yurt dışı temsilciliklerden dış ekonomik ilişkiler hakkında süratli bilgi akışını sağlayan hat kurulmalıdır. Dış ekonomik temsilcilikler, ekonomi bilgi bankası haline dönüştürülmelidir. **Ülkedeki işadamları, yurt dışında görevli pazarlama elemanı gibi çalışmalı, yerli malların satışını de ayrıca sağlamalıdırlar. Bu ülke, yurt dı-**

şı temsilcilikler in i n hangi katkısı ile kalkınacak, ortaya konulmalıdır. Durduğu yerde, uğraşıp, didinmeden kalkınma mümkün değildir. Yurt dışı ekonomik bilgi trafiği canlı tutulmalı, dışa açılan ülke olma zorunluluğu unutulmamalıdır. Yabancı ülkelerin pazarı konumundan ülkeyi kurtarmalıdır. Bu hissiyatı iyice kavrama]ı, yurt dışı ekonomi temsilcilikleri profesyonelce calıştırılmalıdır.

G. DEVLETiN YÖNETİM TEŞKİLATINDAN BAZILARI

Devletin ekonomi yönetimini doğrudan veya dolay/ı ilgilendiren kurul, kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu birimler yıllar geçtikçe büyütülmüş, içlerindeki küçücük birimlerin birer büyük birim haline dönüştürüldükleri görülmüştür. Lafta küçültüleceği belirtilen birimlerin gün geçtikçe büyütülmesinde fevkalade düşündürücüdür. Ne var kî ekonominin gerekleri olarak yapılan değişimlerin yanı sıra, yanlış yönlendirilmelerin sonucu olarak da değişimler yaşanmıştır. Genel manada ekonomi yönetimini ilgilendiren birimler hakkında idarî bilgileri herhangi bir sıra gözetmeksizin açalım.

G.1. BAŞBAKANLIK

24.1.1921 tarihinde kurulmuştur. En son ise, 10.10.1984 tarih 3056 sayılı kanunla kurulmuştur.

19.10.1984 tarihli resmi Gazetede yayınlanan, 3056 sayılı Kanunun 1. maddesinde belirtildiği üzere Başbakanlığın kuruluş amacı; bakanlıklar arasında işbirliğini sağlamak, hükümetin gene! siyasetinin yürütülmesini gözetmek, Devlet teşkilatının düzenli ve etkin bir biçimde işlemesini temin etmek, Anayasa ve kanunlarla Başbakana verilen görevleri yerine getirmektir. Ülke güvenliğini etkileyecek deprem, heyelan, yangın, kaza, afet, nükleer ve kimyasal madde kazaları, kaya düşmesi ve göç hareketleri ile ilgili acil durum yönetimi gerektiren olayların çıkmasında önlemler alınması, arama, kurtarma ve yardım faaliyetlerinde bulunmak ve olay sonrasında kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak görevi de Başbakanlığındır.

Aynı kanunun 4. maddesinde "Başbakan, Bakanlar Kurulunun Başkanı, bakanlıkların ve Başbakanlık Teşkilatının en üst amiridir." denilmekte ve 5. maddesinde Başbakanlık Müsteşarının Başbakanlık Teşkilatının Başbakandan sonra üst amir olduğu belirtilmektedir.

Başbakanın görevleri ile Başbakanlığın görevleri arasındaki ayrımı bilmek gerekiyor. Başbakanlık, Başbakanın sekreteryasıdır. Başbakan tarafından verilen görevleri yerine getirir. Bugün Başbakanlığa bağlf veya ilgili kuruluş sayısı fevkalade artmıştır. Bu kurum ve kuruluşlarda çalışanlar diğer Bakanlıklarda çalışanlardan

farklı olarak Başbakanlık tazminatı olmaktadır. Her bin birbirinden farklı işlerle iştigal etmektedir. Başbakanlığın doğrudan bir takım bağlı kuruluşlarla ilgilenmesi ve sınırlı olan günlük çalışma süresini bu bağlı kuruluşlara ayırması, zaman kaybına neden olmaktadır. Başbakanın kendisine bağlı olan kuruluşlarla ilgilenmekten Bakanlıkların icraatlarını takip edemediğinden, Bakanların, Başbakanla kolaylıkla görüşemediğinden bahsedilmektedir. Başbakan ilgili Bakanlardan intikal edipte imzaladığı birçok konuda da sorumluluk taşımaktadır.

Başbakanlık, Başbakan, müsteşar ve beş adet müsteşar yardımcılarından oluşmaktadır. Devlet teşkilatının düzenlenmesi için gerekli olan sistem ve ilkelerin geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamak, teftiş ve denetim sistemini geliştirmek, uygulamayı izlemek, teftiş ve denetimi yapmak ve devletin tarihi, hukuki, idari, ekonomik ve bilimsel belgelerini toplamak, değerlendirmek ve düzenlemek gibi önemli bir çok görevi Başbakanlık yürütmektedir. Bu görevin ifası için Başbakanın ekstradan zamana ihtiyacı vardır. Aksi halde, bu kadar işe Başbakanın yetişmesi mümkün değildir.

Başbakanlık ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri, yardımcı birimler ve ilgili olduğu kuruluşların sayıları ile nüfuz ettiği alan bir hayli geniştir. T.C. Devlet Teşkilatı Rehberinden alınan bilgilere göre, yukarıda bahsedildiği gibi, oldukça geniş yetkilere sahip aşağıdaki hizmet birimleri Başbakanlık bünyesinde yer almaktadır.

Ana Hizmet Birimleri

Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü Personel ve
Prensipler Genel Müdürlüğü Mevzuatı Geliştirme
ve Yayın Genel Müdürlüğü Devlet Arşivleri Genel
Müdürlüğü Türkiye Acil Yönetimi Genel Müdürlüğü
Güvenlik İşleri Başkanlığı Dış
ilişkiler Başkanlığı Ekonomik ve Mali
İşler Başkanlığı Sosyal ve Kültürel
işler Başkanlığı idareyi Geliştirme
Başkanlığı Bilgi işlem Başkanlığı
İnsan Hakları Başkanlığı

Danışma ve Denetim Birimleri

Teftiş Kurulu Başkanlığı
Başbakan Müşavirleri
Hukuk Müşavirliği
Başbakanlık Müşavirleri
Basın Müşavirliği

Yardımcı Birimler

Bakanlar Kurulu Sekreterliği İdari ve
Mali İşler Dairesi Başkanlığı Halkla
İlişkiler Dairesi Başkanlığı Savunma
Sekreterliği Özel Kalem Müdürlüğü

Sorumlu Kuruluş

Genel Kurmay Başkanlığı

Bağlı Kuruluşlar

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
Yüksek Denetleme Kurulu Başkalığı Toplu
Konut idaresi Başkanlığı Özelleştirme
İdaresi Başkanlığı GAP İdaresi Başkanlığı
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü MiT
Müsteşarlığı DPT Müsteşarlığı Hazine Müsteşarlığı
Dış Ticaret Müsteşarlığı
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü
İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi Genel Sekreterliği
Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı
Atatürk Araştırma Merkezi Türk Dil Kurumu Türk tarih
Kurumu

Atatürk Kültür Merkezi Devlet istatistik Enstitüsü
Başkanlığı Gümrük Müsteşarlığı Denizcilik
Müsteşarlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler
Müsteşarlığı Türkiye Bilimler Akademisi insan
Hakları Teşkilatı Köy Hizmetleri Genel
Müdürlüğü Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü
Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
Devlet Personel Başkanlığı Diyanet işleri
Başkanlığı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
Başkanlığı Basın Yayın ve Enformasyon Genel
Müdürlüğü Devlet Meteoroloji işleri Genel
Müdürlüğü Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Vakıflar
Genel Müdürlüğü Türk işbirliği ve Kalkınma
Ajansı Başkanlığı Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü

İlgili Kuruluşlar

Danıştay Başkanlığı
TRT Kurumu Genel Müdürlüğü
Milli Prodüktivite Merkezi Başkanlığı
Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlığı
Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü
Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı
T.C. Merkez Bankası Türkiye
Kalkınma Bankası A.Ş. Türkiye
İhracat Kredi Bankası A.Ş. T.C. Ziraat
Bankası Genel Müdürlüğü Türkiye
Halk Bankası A.Ş.
Eti Holding Genel Müdürlüğü
Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü Türkiye ve Ortadoğu
Amme İdaresi Enstitüsü (TEKEL), Tütün, Tütün
Mamulleri, Tuz ve Alkol işletmeleri

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Futbol
Federasyonu Başkanlığı Türkiye Muhasebe
Standartları Kurulu Başkanlığı BDDK Başkanlığı

G.2. YÜKSEK KURULLAR

Yüksek Kurullar, merkezde oluşturulan, kurulan işlev ve niteliğine göre, Cumhurbaşkanı, Devlet Bakanı, Genel Kurmay Başkanı, çeşitli bakanlık temsilcileri ile kuvvet komutanlarının yer aldığı; genel olarak görev alanları ile ilgili konularda Bakanlar Kuruluna danışma ya da tavsiye niteliğinde görüş bildiren ya da duruma göre kesin kararlar alabilen ve kuruluş yasaları ile verilen görevleri yerine getiren kurullardır.(Devlet Teşkilatı Rehberi, TODAIE,s.195)

Yüksek Kurullar, aşağıda belirtilen isimlerle kurulmuş bulunmaktalar. Yapılan çalışma gereği, ekonomiyi doğrudan veya dolaylı ilgilendiren kurulların kuruluş yapıları ve amaçları sıralama yapıldıktan sonra bilginize sunulmuştur.

Milli Güvenlik Kurulu
Yüksek Askeri Şura
Savunma Sanayi Yüksek Koordinasyon Kurulu
Bilim *ve* Teknoloji Yüksek Kurulu
Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
Yüksek Planlama Kurulu
Özelleştirme Yüksek Kurulu
Sermaye Piyasası Kurulu
Yüksek Hakem Kurulu
Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu
Avrupa Toplulukları Yüksek Kurulu
Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu
İstihdamı Geliştirme Yüksek Koordinasyon Kurulu
Sosyal Hizmetler Danışma Kurulu
Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu
Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu

Yılda en az iki kez toplanan kurullardaki çalışmaların sonuçlarını ve alınan kararları zaman zaman basın yayın organlarında okumak veya görmek mümkün.

Şimdi sıra gözetmeksizin ekonomik yönetimi doğrudan veya dolaylı yoldan ilgilendiren kurulları tanımaya çalışacağız.

G.2.1. MİLLİ GÜVENLİK KURULU

24.4.1934 yılında kurulmuş, en son 9.11.1983 tarihinde kuruluş yasası çıkartılmıştır.

Milli Güvenlik Kurulu , Anayasanın 118 maddesi gereğince, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Başbakan, Genel Kurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşan önemli bir kuruldur.

Kuruluş amacı; Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli eşgüdümün sağlanması konularında görüş tespit etmektir.{D.T.R. Eylül 2000,s.139)

Milli Güvenlik Kurulu, Devletin milli güvenlik siyaseti doğrultusunda belirlenen amaçların ve hazırlanan milli pian ve programların gerçekleştirilmesine ilişkin önlemleri belirler; Devletin milli güvenlik siyasetini etkileyecek milli güç unsurlarını ve ülkenin siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel ve teknolojik durum ve gelişmelerini sürekli izleyerek değerlendirir, milli hedefler yönünden güçlenmelerini sağlayacak temel esasları belirler. Aynı çerçevede geniş görevler üstlen Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlik kapsamına giren konularda yapılan ve yapılacak olan uluslararası antlaşmalar hakkında görüş saptar.(D.T.R. Eylül 20ÛO,s.139)

Milli Güvenlik Kurulu, saptadığı bu görüş, önlem ve esasları kurul kararı halinde Bakanlar Kuruluna bildirir ve kanunlarla verilen öteki görevleri yerine getirir.(D.T.R. Eylül 2000,s.139)

Kurul ayda bir kere toplanır. Cumhurbaşkanın gerekli gördüğü ve Başbakan veya Genel Kurmay Başkanının önerilerini uygun bulduğu hallerde olağanüstü toplanabilmektedir. Cumhurbaşkanının katılmadığı toplantılara Başbakan başkanlık eder. Kurulun gündemi Cumhurbaşkanınca düzenlenir. Kurul kararları çoğunluk oyla alınır. Milli Güvenlik Kararlan Başbakan tarafından Bakanlar Kurulu gündeminde öncelikle dikkate alınarak görüşülmektedir.

Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Milli Güvenlik Kurulu görevleri ve Bakanlar Kurulunun milli güvenliğin sağlanması sorumluluğuna ilişkin görev, faaliyet ve hizmetleri vermektedir.

G.2.2. YÜKSEK ASKERİ ŞURA

1926 yılında kurulmuştur. 1972 yılında yayınlanan 1612 sayılı kuruluş yasası yürürlüktedir.

Kuruluş amacı; barış zamanlarında, askeri stratejik ana fikrin ve Silahlı Kuvvetlerin ana programları ile hedeflerinin saptanmasında ve milli savunma ve Silahlı Kuvvetlerle ilgili her türlü konularda ilgililere görüş bildirmek için kurulmuştur.

Yüksek askeri şura üyeleri, Başbakan, Genel Kurmay Başkanı, Milli Savunma Bakanı, Kuvvet Komutanları, Ordu Komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Donanma Komutanı ve Silahlı Kuvvetler kadrolarında bulunan orgeneral ve oramirallerdir. Yüksek askeri şura başkanlığını, Başbakan yapar. Her yıl olağan olarak iki kez toplanır. Genel Kurmay İkinci Başkanı, Yüksek Askeri Şuranın Genel Sekreteridir.

G.2.3. SAVUNMA SANAYİ YÜKSEK KOORDİNASYON KURULU

Kurul 13.11.1985 tarihinde, 7.11.1985 tarihli 3238 sayılı kanunla kurulmuştur.

Başbakana bağlı karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kuruluş amacı; ülkede savunma sanayinin geliştirilmesine ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernizasyonuna yönelik genel anlamda planlama ve eşgüdümü sağlamaktır (Devlet Teşkilatı rehberi, s.203).

Kurul, Başbakanın başkanlığında, Genel Kurmay Başkanı, ekonomik faaliyetlerden sorumlu Devlet Bakanı, Mili Savunma Bakanı, Dışişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı ile Hazine ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlarından oluşmaktadır. Kurul, yılda en az iki kez Başbakanın talebi üzerine toplanmaktadır,

G.2.4. BiLiM VE TEKNOLOJİ YÜKSEK KURULU

4.10.1983 tarihinde, 16,8,1983 tarihli 77 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş ve 1.11.1989 tarihli 391 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişikliğe tabi olan mevzuatla faaliyetini sürdürmektedir.

Başbakana bağlı karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kuruluş amacı; bilim ve teknoloji alanındaki araştırma geliştirme ve politikalarının ekonomik kalkınma, sosyal gelişme ve milli güvenlik hedefleri doğrultusunda belirlenmesi, yönlendirilmesi ve eşgüdümün sağlanmasıdır.(Devlet Teşkilatı rehberi, s.203)

Kurul Başbakanın başkanlığında ilgili devlet bakanı, Milli Savunma Bakanı, Maliye Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Sağlık Bakanı, Tarım Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, YÖK Başkanı, DPT Müsteşarı, Hazine, Dış Ticaret Müsteşarı, TÜBİTAK Başkanı ve yardımcısı, TAEK Başkanı, TRT Kurumu Genel Müdürü, TOBB Başkanı ve YÖK'ün belirleyeceği gelişmiş bir üniversite üyesinden oluşmaktadır. Gerektiğinde diğer bakanlar ve belirlenecek başka üyeler kurula çağrılabilmektedir. Kurulun hazırlık çalışmalar/ ve sekreterlik hizmetleri TÜBİTAK tarafından yürütülmektedir. Kurul, Başbakanın talebi üzerine yılda en az iki kez toplanır.

G.2.5. YÜKSEK DENETLEME KURULU

6.9.1938 tarihinde kurulmuş ve son olarak 20.10.1983 tarihli 72 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyetini sürdürmektedir.

Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği olan bir denetleme organı statüsündedir. Kuruluş amacı; Kamu iktisadi Teşebbüslerini, özel kanunlarında Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine bağlı olduğu belirtilen kurum ve kuruluşları, sosyal güvenlik kuruluşlarını; iktisadi, mali, hukuki ve teknik yönden sürekli olarak gözetim ve denetim altında bulundurmaktır.(Devlet Teşkilatı rehberi, s.203)

Kurul, bir başkan ve 18 üyeden oluşmaktadır.

Kurul Kamu iktisadî Teşebbüslerini, özel kanunlarda Yüksek Denetleme Kuruluna Bağlı olduğu belirtilen kurum ve kuruluşları, sosyal güvenlik kuruluşlarını, iktisadi, mali, hukuki ve teknik yönden her zaman gözetimini ve denetimini Yüksek Denetleme Kurulu üyeleri yapabilmektedir.

G.2.6. YÜKSEK PLANLAMA KURULU

5.10.1962 tarihinde kurulmuş ve son olarak 19.6.1994 tarihli 540 sayılı Kanun çıkartılarak Kurul faaliyetini sürdürmektedir.

Kurul,' Başbakanın başkanlığında karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kuruluş amacı.; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı planlamada ve hedeflerinin belirlenmesinde ve tayininde Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce belirlenen amaçlara uygunluk ve yeterlik bakımından incelemeler yaparak, yardımcı olmaktır.

Kurul, Başbakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği bakanlar ve gündem konulan ile ilgili kamu görevlileri de bu kurula çağrılabilmektedir. Kurulun sekreteryasını DPT Müsteşarlığı yürütmektedir. Kurul, Başbakanın uygun göreceği tarihlerde yılda en az iki kez toplanmaktadır.

G.2.7, PARA – KREDi YÜKSEK KURULU

20.12.1991 tarih 91/2548 sayılı Kararname ve daha sonra 19.6.1994 tarih 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile varlığını sürdürmektedir.

Başbakanlığa bağlı karma bir kurul statüsündedir. Kurulun amacı; ekonomi ve maliye politikaları ile para ve kredi politikalarının saptanmasında ve uygulanmasında koordinasyonu sağlamak ve gerekli önlemleri ve kararlan almaktır.

19.6.1994 tarih 540 sayılı KHK'ye göre kurul, DPT Müsteşarının bağlı olduğu Bakanın başkanlığında, Başbakanın belirleyeceği bakanlar ile Maliye Bakanlığı Müsteşarı, DPT Müsteşarı, Hazine Müsteşarı, Dış Ticaret Müsteşarı ve T.C. Merkez Bankası Başkanından oluşturulmuştur. Görüşülecek konunun özelliğine ve önemine göre ilgisi olan yetkililer kurula katılmaktadır.

Kurulun sekreteryası, DPT Müsteşarlığı tarafından yürütülmektedir.

G.2.8. İSTİHDAM] GELİŞTİRME YÜKSEK KOORDİNASYON KURULU

1985 yılında, 27.6.1985 tarihli ve 11 sayılı genelge ile kurulmuştur.

Başbakanlığa bağlı karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kuruluş amacı; istihdamı geliştirmek, işsizlik sorunlanna çözüm yolları bulmak ve bu konuda gerekli koordinasyonu sağlamak maksadıyla kurulmuştur. Özel ihtisas Komisyonlarının kurulması, projelerin araştırılması ve incelenmesi gibi görevleri bulunmaktadır.

Kurul, ilgili Devlet Bakanının başkanlığında Milli Savunma,Maliye, Tarım ve Köy İşleri, Sanayi ve Ticaret Bakanları ile DPT ve Hazine Müsteşarları ve Başbakanlık Sosyal ve Kültürel İşler Başkanından oluşmaktadır. Kurulun sekreteryasını ilgili Devlet bakanlığı yürütmektedir.

G.2.9. ÖZELLEŞTİRME YÜKSEK KURULU
(KAMU ORTAKLIĞI YÜKSEK KURULU)

24.11.1994 tarihli 4046 sayılı kanunla en son statüsüne kavuşturulmuştur.

Başbakanın başkanlığında karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kuruluş amacı; tasarrufları teşvik etmek ve kamu yatırımlarını hızlandırmak ve ekonomide verimlilik artışı ve kamu giderlerinde azalma sağlamak için belirlenmiş bazı birimlerin özelleştirilmelerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Kurul özellikle, Kamu iktisadi Teşebbüslerinden özelleştirilecek olanlara kararlar vermek, gelir ortaklığı senetleri, hisse senetleri ve her türlü menkul kıymet çıkarılması gibi belirlenen bir takım önemli yetkilere sahiptir.

Kurul, Başbakan başkanlığında, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ile Başbakanın belirleyeceği bir Devlet Bakanı, Maliye Bakanı ve Sanayi ve Ticaret Bakanından oluşmaktadır. Kurulun sekreterlik görevlerini Özelleştirme İdaresi Başkanlığı yürütmektedir.

G.2.10. SERMAYE PİYASASI KURULU

28.7.1981 tarih 2499 sayılı Kanunla kurulmuştur. Kamu tüzel kişiliğine haiz, kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yetkilerini kullanan bir kuru! statüsündedir.

Kuruluş amacı; sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek, denetlemek, halkın ekonomik kalkınmaya etkin ve yaygın bir biçimde katılmasını sağlamaktır (Devlet Teşkilatı rehberi, s.223).

Karar organı, başkan ve üyelerdir. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığınca gösterilecek altı aday arasından üç kişi; Adalet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Ba-

kanlığı, T.C. Merkez Bankası ve Türkiye Bankalar Birliğince gösterilecek ikişer adaydan birer kişi, Bakanlar Kurulunca seçilmek suretiyle toplam yedi üyeden oluşmaktadır {Devlet Teşkilatı rehberi, s.224).

Sermaye Piyasası Kuruluyla ilgili kuruluşlar

İstanbul menkul Kıymetler Borsası

Aracı Kuruluşlar (Borsa bankerleri)

Bankalar (menkul kıymet alım satım faaliyetleri kapsamı içinde Kurul ile ilgili kuruluşlardır.)

Menkul kıymetlerini halka sunan ortaklıklar

Menkul kıymet yatırım ortaklıkları

Menkul kıymet Yatırım fonları

Bağımsız dış denetlemeye yetkili anonim ortaklıklar

G.2.11. YÜKSEK HAKEM KURULU

5.5.1983 tarih 2822 sayılı kanunla kurulmuş olup, kuruluş kanununda 27.5.1988 tarih 3451 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır.

Anayasanın 54. maddesine göre 2822 sayılı Kanunla kurulmuş olan bu kurul, işçi, işveren temsilcileri ile Devlet temsilcilerinden oluşan üçlü yapıda karma bir yüksek kuruldur. Kuruluş amacı; grev ve lokavtın yasaca yasaklanmış olduğu işler ve iş yerlerindeki toplu çıkar uyuşmazlıkları ile Bakanlar Kurulunca ertelenen grev ve lokavta ilişkin toplu çıkar uyuşmazlıklarını barışçı yolla çözmektir (Devlet Teşkilatı rehberi, s.225).

Kurut, Yargıtayın iş davalarına bakan daire başkanının başkanlığında, Bakanlar Kurulunca, bakanlık bünyesi dışında, işçi ve işveren kuruluşları ile hiçbir şekilde bağlantısı olmayan ve siyasi parti organlarında görevli bulunmayan ekonomi, işletme sosyal politika ya da iş hukuku konularında bügi ve tecrübe sahibi olanlar arasından seçilecek bir üye ; üniversitelerin iş hukuku ekonomi öğretim üyeleri arasından Yüksek Öğretim Kurulunca seçilecek bir üye; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürü; işçi konfederasyonlarından, kendisine mensup işçi sayısı en yüksek olan konfederasyonca seçilecek iki üye; işverenler adına en çok işveren mensubu olan işveren konfederasyon unca, biri kamu işverenlerinden olmak üzere seçilecek iki üyeden oluşur (Devlet Teşkilatı rehberi, s.230).

Genel Sekreterlik kurulun yazışmalarını yürütmektedir.

G.2.12. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ YÜKSEK KURULU

27.10.1989 tarih 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kuruldu. Başbakanlığa bağlı karma bir yüksek kurul statüsündedir. Kurulun amacı; ilgili mevzuatta Güneydoğu Anadolu Projesi İdaresince hazırlanacak her türlü plan,

proje ve programları inceleyerek karara bağlamak olarak tanımlanmıştır.

Kurul, Başbakan ya da görevlendireceği bir Devlet Bakanı başkanlığında, Güneydoğu Anadolu Projesi ile görevli Devlet Bakanı, Devlet Planlama Teşkilatının bağlı olduğu Devlet Bakanı ve Bayındırlık ve Iskan Bakanından oluşmaktadır.

Gerektiğinde konuyla ilgili bakanlar veya kamu görevlileri kurula davet edilmektedir. Kurulun sekreterlik hizmetini GAP idaresi yürütmektedir.

G.2.13. AVRUPA TOPLULUKLARI YÜKSEK KURULU

1993/ 61 Sayılı Genelge İle kuruldu. Kuruluş amacı; Avrupa Toplulukları ile ilişkilerin siyasi, ekonomik ve sosyal yönleriyle ilgili stratejileri oluşturmak ve bu alandaki kararlar ile gerektiğinde Bakanlar Kurulu'na sunulmak üzere tavsiye kararlarını almak üzere, başbakanın başkanlığında, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, ilgifi Devlet Bakanları, Dışişleri Bakanı ve AT ile ilişkilerle görevli Başbakan Baş müşavirinden oluşmaktadır.

Üst kurulun sekreterya hizmetlerini AT ile ilişkilerle görevli Başbakan Müsavi rliğince yürütülmektedir.

Ekonomi yönetimi içerisinde, Başbakanlık ile Yüksek Kurullar kendine has düzenlemelerle ,süper statülü hale dönüşmüş, ekonomi ve maliye politikaları ile ilgili görevleri üstlenmesiyle icrai hizmetlerle donatılan bir tür hizmet birimleri konumuna getirilmişlerdir.

Başbakanlık, bünyesinde çalıştırılan birimleriyle ekonomik, mali ve siyasi danışmanlık hizmetlerini yürütmesi, yeni politikaların üretilmesinde ve bakanlıklar arası koordinasyonun sağlanmasında merkezdir. Başbakanlığın zaman kazanması ve bakanlıkların yürüttüğü işleri takip ederek verimliliğinin arttırılması imkanı ortaya çıkarılmalıdır. En azından randıman yükselecek, kamu hizmetlerinin yürütülmesi yürütme organının başı tarafınca kolaylıkla kontrol edilebilecektir. Başbakanlık makamının zaman ihtiyacı bulunmaktadır. Koordinasyonu sağlayıcı, organizasyonu denetleyici ve düzenleyici etkisini ve yetkisini kullanabilmektedir.

Çalışma yoğunluğuna boğdurulan Başbakanlıkta yapılanmalar arttırılmıştır. Bağlı ve ilgili kuruluşlar şeklindeki birimlerin bazılarının Başbakanlıkla doğrudan ilişkisi bulunmamaktadır. Yönetim ve yetki bütünlüğünün bozulduğu görülmektedir. Kurullarda Bakanların yetkilerini kullanabilecek kararlar bile alınabilmektedir. Tabiatıyla, yetkililer ile sorumluların ayırt edilmesi imkanı yakalanamamaktadır.

G.3- BAKANLAR KURULU

Bakanlar kurulu ülkeyi ilgilendiren hemen hemen bütün konularda kararlar çıkarma yetkisine sahiptir. Cumhuriyetin İlk kuruluşunda Başbakan dahil on iki

Bakandan teşekkül eden Bakanlar Kurulu, 1930'da on, 1942'de ondört, 1950'de onyedi, 1960'da yirmi bir, 1974'de yirmiyedi, 1978'de otuzbeş üyeden, 1980'de (Sn. B.Ulusu Hükümeti) yirmialîı üyeden oluşmuştur. Yıllar geçtikçe bakanların sayıları arttırılmıştır.

İlk miliet Meclisinde Bakanlar Kurulu 12 Bakanlıktan teşekkül ederken, bugün 36 Bakanlık ile Türkiye idare edilmektedir. Bakanlıklar, bölgelerden geien milletvekillerine verilen birer denge ulufesi olarak kullanıldığı gibi, parti içi dengeleri kurmak için de, tasnif edilmiştir. 15 Bakanlık Türkiye'ye kafidir. Dışişleri, Maliye ve Ekonomi, Milli Savunma, Adalet, İçişleri, Ulaştırma ve Haberleşme, Tarım, Çevre ve Orman, Teknoloji ve Ticaret, Çalışma, Şehirleşme, Milli Eğitim, Sağlık ve iki adet Başbakan Yardımcısından oluşturulmalıdır. Bayındırlık ve Iskan Bakanlığı tasfiye edilmelidir. Bakanlar Kurulunun en az beşi belirlenen stratejik Bakanlıklara zorunlu olarak ve en fazla sekizi Meclis dışından atanma yapılmalıdır. Bakanların yetkileri, Millet Meclisindeki Komisyon Kararlarının üzerinde olmamalıdır. Komisyonların tavsiyeleri bağlayıcı olmalıdır. Bakanlıklara atanan her bir Bakan TBMM'den tek tek güvenoylu almalıdır.

Ekonomik ve mali nitelikli, genel yürütmeyi ilgilendirecek konularda Bakanlar Kurulu kararlar verebilmektedir. Bakanlıklarca alınabilecek bir çok karar, Bakanlar Kurulunun yetkisine bırakılmaktadır. Bakanların yetkilerinin, Bakanlar Kuruluna devir edilmesiyle, Bakanlar Kurulunun gündemi yoğunlaşmakta ve diğer yandan bakanların yetkileri azaltılmış bulunmaktadır. Bakanlar Kurulunun daha etkin bir yapıya kavuşturulması ve Kurula Genel Sekreterlik biriminin kurulması arzu edilmektedir.

Bugün Bakanlar Kurulu üyelerinin sayısı onbeşi geçmemesi daha istikrarlı kararların alınmasına fırsat verecek, kamu yönetimini kolaylaştıracaktır. Başbakan'da da halk tarafından seçilirse, hükümetle TBMM arasında halkın menfaatine bir yönetim ve işbirliği oluşacaktır. Cumhurbaşkanı TBMM tarafından seçilirse, Başbakanın halk tarafından seçilmesi uygun bir idare tarzıdır. O zamanda partilerde lider sultası kalkacaktır. Parti Lideri halkın güvenoyuna girmesi, partide demokrasiyi güçlendirecektir. Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık makamının yetkileri de halkın menfaatleri istikametinde artırılacaktır.

Varolan anayasal sisteme göre, hükümetin genel siyasetini İlgilendirmeyen konular, bakanların yetkisi içinde yer aldığı gibi, bir tek konunun birkaç bakanlığa dağıldığını da görmek mümkündür. Örneğin, Tarım Bakanı tarım politikalarının tümüne hakim olamamaktadır. Ekonomiden sorumlu bakan ekonomiyi ilgilendiren birimlerin tümüne ulaşamamaktadır.

Hukuksal açıdan eşit konumdaki bakanların, birbirleriyle ilgili nitelik taşıyan ortak işlerini kendi aralarında anlaşarak yürütmeleri gereğine karşın, kimi bakanlar-

dan oluşan kurullarda, kurul üyesi olmayan bakanların yetki alanlarına giren konularda kararlar alınarak, kurula katılmayan bakanlara bunların bir tür empoze edilmeye çalışılması, Bakanlar Kurulunun ortak sorumluluğu ve her bakanın ayrı ayrı sorumlulukları ilkesiyle bağdaşmamaktadır (Kamu Yönetimi Araştırması, Genel Rapor, TODAİE, Ankara 1991,s.54).

Bu çeşit yapılanma ile yeni organlar oluşturulup, bakanların siyasi yetkileri üst düzey kamu görevlileriyle çakıştırılmaktadır. Sektörel bazda yönetim dağınıklığının toparlanması ülke yararınadır. Bakanların sorumlulukları da işlerinin mahiyetine göre belirlenebilir.

Ekonomi yönetimi içerisindeki bakanlıkların yapıları birçok ülkede farklı şekillerde oluşturulmuş, zamanla ülkeler kendi çıkarlarına uyumlu ve ihtiyaçlarını karşılayıcı yapılanmalara yönelmişlerdir. Ekonomik kararların sıhhati ve isabetliliği ekonomiyi yöneten yönetim organizasyonunun yapısına bağlıdır. Bakanlıklar, toplumun sahibi olduğu kamu malları ve kamu idaresini mukaddes bir emanet gibi muhafaza eden ve kamu hizmetlerini topluma ulaştıran yerlerdir. Yoksa, makamların paylaşıldığı ve kişilere makamların açıldığı taltif vesilesi yerler olarak görülemez. Bakanlıkların topluma hizmet etmesi esastır.

Bir çok ekonomik birimin kendi bünyesindeki yapılanmalarında, makamların tahsisatında, işlerin görülmesinde ve yetki paylaşımında eksiklikleri görmezlikten gelmemek gerekmektedir, israf ve fazlalık göze çarpmamalıdır.

H. EKONOMİ YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN BİRİMLER

H.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI

3.10.1931 tarihinde kurulmuştur. 14.1.1970 tarih ve 1211 sayılı kanunla çalışmalarını sürdürmektedir.

Sermayesinin yarısından fazlası devlete ve iktisadi devlet teşekküllerine ait, özel hukuk hükümlerine bağlı ve Türkiye'nin banknot ihracı imtiyazına münhasıran sahip bir anonim ortaklığa sahip olan tüzel kişilikteki bir kuruluştur.

Bankanın temel amacı fiyat İstikrarını sağlamaktır. Fiyat istikran için uygulayacağı politikaları, kullanacağı para politikası araçlarını belirler, politikalarıyla çelişmemek kaydıyla Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını da destekler. Bankalar ve mali piyasalardaki bir çok işlemleri takip eder. Bankanın hükümete malt ve ekonomik müşavirlik görevini yerine getirmesi yanında, mali ajanı ve haznedarı d j r.

H.2. ÖZELLEŞTİRME İDARESi BAŞKANLIĞI

29.2.1984 tarih 2983 sayılı Kanunla kuruldu. 10.4.1980 tarih 414 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapıldı. En son, 24.11.1994 tarih 4046 Sayılı Kanunla ismi Özelleştirme İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Başbakanlığa bağlı, kamu tüzef kişiliği olan kuruluş statüsündedir. Kuruluş amacı; tasarrufların teşviki yoluyla sağlanacak ek finansman kaynakları ile kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesi sürecinin hızlandırılması ve Kamu İktisadı Teşebbüsleri ile buların bağlı ortaklık, müessese, iştirak, işletme ve işletme birimlerinin özelleştirilmesini sağlamaktır.

Türkiye'de 1983 yılında başlayan özelleştirme programına yönelik ilk hukuki düzenleme, 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilebilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine imkan tanıyan 2983 sayılı Kartun'la getirilmiştir.

1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun'da, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, 233 sayılı KHK' da adı belirlenen, tamamı devlete ait ve kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde faaliyet gösteren kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına Bakanlar Kurulu, KiT'lerin müesses, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile iştiraklerindeki payların özelleştirme kapsamına alınmasına da Yüksek Planlama Kurulu yetkili kılınmıştı. Özelleştirme programının yürütülmesi için, 2983 sayılı yasa ile oluşturulan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi" görevlendirilmişti. Topiu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi, özelteştirme programının yanı sıra, toplu konut uygulamalarının yürütülmesi, Kamu Ortaklığı Fonu'nun yönetimi ve çalışanların ve tasarruflarını teşvik hesabı'nda biriken paraların nemalandırılması gibi görevlen üslenmişti. 3291 sayılı kanunla özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii de "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu" olarak belirlenmişti.

Nisan 1990'da yürürlüğe giren 414 sayılı KHK ile Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi, "Kamu Ortaklığı İdaresi" ve "Toplu Konut idaresi" adı altında iki ayrı kuruluş olarak yeniden örgütlendirilmişti. Kamu Ortaklığı İdaresi, özelleştirme uygulamalarının yürütülmesi ve Kamu Ortaklığı Fon'u ile çalışanların tasarruflarını teşvik hesabının yönetimi konusunda görevlendirilmişti.

6 Ocak 1992 tarihinde yürürlüğe giren 473 sayılı KHK iie de, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii "Kamu Ortaklığı yüksek Kurulu" olarak kararlaştırılmıştır. Bu mevzuatlar dışında, doğrudan özelleştirme ile İlgili olmamakla beraber birçok kanun ve kanun hükmünde kararnamede özelleştirmeye ilişkin hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bütün düzenlemeler genel esasları belirlemesine rağmen, uygulamada beklenilen sonuçların alınamadığı ve hukuki yapının sağlam

olmadığı ifade edilir duruma gelinmiştir. Uygulama sonrası oluşan sosyal problemler başlıca sorunlar olup, özelleştirmede bu sıkıntılar aşılamamıştır. Erken emekliliğin teşviki ile sosyal güvenlik kurumlarının dengesi daha da bozulmuş, işsiz kalan genç işsizlerde açıkta kalmışlardır.

Özelleştirme kapsamında, TESTAŞ, ÇÖTOSAN, YEM Sanayi A.Ş, KÖYTEKS, SEK, EBK, ORÜS, KARDEMİR, SÜMERBANK, DENİZBANK, ETİBANK, Deniz Nakliyat ve daha birçok çimento fabrikaları ve başkaları elden çıkartılan işlemelerdir. T.fş Bankası, NETAŞ, TOFAŞ, Petrol Ofisi ve TÜPRAŞ hisseleri de halka arz edilmiştir.

H.3. GAP İDARESi BÖLGE KALKINMA iDARESi

27.10.1989 tarih 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kuruldu.

Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği olan ve on beş yıl süreli bir kuruluş statüsündedir. Kuruluş amacı; GAP kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması, yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi, maden, tarım, enerji, ulaştırma ve öteki hizmetleri yapmak ya da yaptırmak;yöre halkının eğitim düzeyini yükseltmek İçin gerekli önlemleri almak ya da aldırmak;kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere kurulmuştur.

Bölgede araştırma ve uygulama projelerinin yapmak ve yaptırtmak, sektörler arası entegrasyonu sağlayacak planlamayı gerçekleştirmek, kaynakların değerlendirilmesi, dış ekonomik ilişkiler, finansman dengesi, krediler, bankalar ile ilişkiler, nazım ve uygulama planının yapılması gibi fevkalade önemli ve yetkilerle donatılmış bir başkanlıktır.

Güneydoğu Anadolu Projesi bölge Kalkınma idaresi Teşkilatı, GAP Yüksek Kurulu ve FAP Kalkınma İdaresi Başkanlığından oluşmaktır.

H.4. DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI

30.09.1960 tarihinde kuruldu.

Devlet Planlama Teşkilatı.bünyesinde Yüksek Planlama Kurulu sekreter yasını da bulundurmaktadır. Müsteşarlık, Başbakana bağlı genel bütçe içinde yer alan bir kuruluş statüsündedir.

Devlet Planlama Teşkilatında aşağıda tasarladığım projelerin uygulanması gerektiği düşüncesindeyim:

a) Plan ve program stratejileri ekonomik riskler dikkate alınarak belirlenecek ve risk yönetimi kurulacak, plan stratejilerinde alternatif çözüm çareleri günün şartlarında ihtiyaç duyuldukça uygulanmak üzere hazır tutulacaktır.

b) Terörün ve son on iki yılda ekonomide uygulanan politikaların Tür kiye ekonomisine verdiği ekonomik yük değeri çıkartılacak, muhtemel terör ve kriz maliyetli ekonomik harcamalar hesap edilecektir.

c) Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu projeleri, doğu ve güneydoğu Anadolu'daki komşularla ilişkili olarak tekrar ekonomik ve sosyal düzeyde analiz edilecektir.

d) DPT'nin bütün kurum ve kuruluşlara aktif danışmanlık yapması gerekecektir.

e) DPT île DİE birleştirilecektir.

f) İl bazında kalkınma stratejileri gerçeklere uygun ve uyumlu şekilde hazırlanacaktır.

g) DPT bünyesinde yatırım teşvikleri koordinatörlüğü kurulması ülke yararınadır.

h) Serbest ve endüstri bölgeleri aktifleştirilecektir.

ı) Kalkınmada Öncelikli illere uygulanan politikalar iflas etmiştir. Politikalar değiştirilecektir.

i) Ekonomik ve sosyal sektörlerde makro planlar, makro programlar yapılacaktır.

]) Ülkenin bütün kaynakları rezerv ve meblağ olarak belirlenecektir. Ekonomiye katılması istenilen bu kaynakların plan ve programı yapılacaktır.

k) Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin çok geçmeden faaliyete geçirilmesi gerekmektedir.

l) DPT'de çalışan personelin masa başından ayırarak geçici eleman olarak diğer Bakanlıklarda hizmet vermeleri ve uygulamalı projelere dayalı yerlerde çalıştırılmaları sağlanacaktır.

H.5. HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

Başbakana bağlı bir müsteşarlık statüsündedir. Kuruluş amacı; ekonomi politikalarının tespitinde yardımcı olmak ve bu politikalar çerçevesinde hazine İşlemleri, kamu finansmanı, kamu iktisadi teşebbüsleri ve devlet iştirakleri, İkili ve çok taraflı dış ekonomik ilişkiler, yabancı ülke ve kuruluşlardan borç ve hibe alınması ve verilmesi, ülkenin finansman politikaları çerçevesinde sermaye akımlarına ilişkin düzenleme ve İşlemlerin yapılanması bankacılık ve sermaye piyasası, yurt dışı müteahhitlik ile yatırım ve yatırım teşvik faaliyetlerini düzenlemek, uygulamak, uygulamayı izlemek ve gelişmesine ilişkin esasları tespit etmek amacıyla müsteşarlık kurulmuştur.

Müsteşarlıkta, müsteşar ve üç müsteşar yardımcısı bulunmakta.

H.6. DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI

Ekonomi ve dış ticaret politikalarının tespitine yardımcı olmak ve bu politikalar çerçevesinde İhracat, ihracatı teşvik, ithalat, yurt dışı müteahhitlik hizmetleri ve ikili ve çok taraflı ticari ve ekonomik ilişkileri düzenlemek, uygulamak, uygulamanın izlenmesi ve geliştirilmesini temin etmek İçin Müsteşarlık kurulmuştur.

Ana hizmet birimleri:

-İhracat Genel Müdürlüğü
-ithalat Genel Müdürlüğü
-Anlaşmalar Genel Müdürlüğü
-Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
-Serbest Bölgeler Gene! Müdürlüğü
-Dış Ticarette Standardizasyon Genel Müdürlüğü
-Ekonomik Araştırmalar Ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü

H.7. İHRACATI GELİŞTİRME MERKEZi

27.10.1960 Tarih 118 sayılı kanunla kuruldu.

Özel hukuk hükümlerine dayalı tüzel kişiliği ve dış ticaret müsteşarlığına bağlı olan bir kamu kurumu statüsündedir.Dış Ticaret Müsteşarı tarafından denetlenir.Bu denetleme,bütçenin onaylanması.faaliyet raporunun,bilançosunun ve kararların incelenmesi yoluyla olmaktadır.Merkez tarafından idare edilen ihracatı geliştirme fonu;ticareî ve sanayi odaları birliği ve ihracatçı birliklerinden alınan katılma payları ile yardımlardan ve sözleşmeye dayalı hizmet bedellerinden oluşmaktadır.

Kuruluş amacı;ülkenin ürünlerini dünya piyasalarında tanıtmak ve yeni piyasaların koşullarını üretim bölgelerine duyur(tıak;ilgilileri dünya piyasa hareketlerinden zamanında haberli kilmak;devamlı ihraç olanağı bulunan malların üretimini arttırma çarelerini araştırmak;ham ve yarı Mamul mallarımızın üretim aşamalarını uzatarak ulusa! emeği değerlendirme olarraklarını araştırmak;bakanlıkların;Ticaret ve sanayi odaları ile odalar birliğinin ihrac'atla ilgili faaliyetlerini düzenlemek ve bu faaliyetlerin sonuçlarını bir arada toplayıp kamının yararına sunmak;devlet kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşlarca istenecek sıralanan konularla ilgili incelemeleri yapmaktadır.

H.8. GÜMRÜK MÜSTEŞARLIĞI

2.7.1993 tarih 485 sayılı ve 7.9.1993 tarih 521 sayılı kanun hükmünde kararnameler ile kuruldu. Daha sonra 19.6.1994 tarihinde 541 sayılı kanun hükmünde kararname çıkartılmıştır.

Başbakanlığa bağlı, bir müsteşarlık statüsündedir. Kuruluş amacî; gümrük ve gümrük muhafaza hizmetlerini düzenlemek ve yürütmek, kaçakçılık fiil ve teşebbüsleri ile mücadele etmektir. Müsteşarlıkta, Müsteşar, üç Müsteşar yardımcısı, dört genel müdür bulunmaktadır.

H.9. KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Başbakanlığa bağlı katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan bir Genel Müdürlük statüsündedir. Kuruluş amacı; kırsal kesime götürülen hizmetlerdeki tekrarlan önlemek, kısa sürede daha çok ve daha ekonomik hizmet üretmektir.

Bir genel müdür ve genel müdür yardımcıları çalışmaktadır.

H.10. TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU

27.8.1956 tarihinde kuruldu. 9.7.1982 tarih 2690 sayılı en son yayınlanan kuruluş kanunudur. Başbakanlığa bağlı, kamu tüzel kişiliği olan bir kurum statüsündedir. 2690 Sayılı kanun gereğince, kuruluş amacı; barışçı amaçlarla Türkiye'de atom enerjisinin kalkınma planlarına uygun olarak ülke yararına kullanılmasını sağlamaktır.

Kurumda.bir başkan,üç başkan yardımcısı , dört ana hizmet birimi ve bir yardımcı hizmet biriminden oluşan beş adet daire başkanı çalışmaktadır.

H.11. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3.3.1924 tarihinde kuruldu. 27.6.1956 tarih 6760 sayılı kanun ve sonrada 22.5.1991 tarih 3744 sayılı kanunla değişiklik yapılarak faaliyetini sürdürmektedir.

Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği olan, katma bütçeli bir kuruluş statüsündedir. Kuruluş amacı; vakıf mallarını ekonomik bir şekilde işletmek, mimari ve tarihi değere sahip vakıf eserlerini korumak, imar etmek ve vakfa ait kuruluşları amaçlarına göre yaşatmaktır (Devlet Teşkilatı rehberi.s337).

Bir genel müdür ve genel müdür yardımcıları çalışmaktadır.

H.12. SAVUNMA SANAYİİ MÜSTEŞARLIĞI

7.11.1985 tarih 3238 sayılı Kanunla kuruldu.24.03.1991 tarih sayılı kanunla değişiklik yapıldı. Tüzel kişiliğe sahip, Milli Savunma Bakanlığına bağlı bir kuruluş statüsündedir. Kuruluş amacı; modern savunma sanayini geliştirmek ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernizasyonunu sağlamaktır.

H.13. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

2.5.1920 tarihinde kuruldu.

Dışişleri Bakanlığının görevleri; hükümetçe belirlenecek ve saptanacak esas lara göre dış politikayı uygulamak ve Türkiye Cumhuriyetinin yabancı devletler ve uluslar arası kuruluşlarla ilişkileri yürütmek; dış politikaları saptamak için hazırlık ça lışmaları yapmak ve önerilerde bulunmak, saptanacak dış politikayı yürütmek ve eş-güdümlemek; T.C uyruklu, gerçek ve tüzel kişilerin yabancı devletler ve uluslar ara sı kuruluşlar karşısında hak ve çıkarlarını korumak, geliştirmek ve bu alanlarda dip lomasi ve konsolosluk korumasını sağlamak; .... Türkiye Cumhuriyetinin Devlet ve Dışişleri protokolünü düzenlemek ve yürütmek; yetki belgesi, onaylama belgesi ve milletler arası hukuk ve uygulamanın gerektirdiği her türlü belgeyi hazırlamak, alıp vermek, Örneklerini hazırlamak; Türkiye Cumhuriyeti adına yapılan anlaşmaları usulüne uygun olarak tescil ettirmek, bunların sicilini tutmak ve kanunlarla kendisine verilen öteki görevleri yapmaktır. (Devlet Teşkilatı Rehberi.s.327)

Merkez kuruluşu Bakan, Müsteşar ve yedi adet müsteşar Yardımcısından oluşur. Ana hizmet birimleri on beş genel müdürlük ve üç müstakil daire başkanlığından meydana gelmiştir. Ayrıca, Dış Politika danışma Kurulu Başkanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Bakanlık Müşavirleri ve Stratejik Araştırmalar Merkezinden oluşan danışma ve denetleme birimleri bulunmaktadır.

Yurtdışı teşkilatı, Büyükelçilikler, daimi Temsilcilikler, Elçilikler, Özel Temsilcilikler, Büyükelçilik ve Elçilik Büroları, Başkonsolosluklar, Konsolosluklar, Muavin Konsolosluklar İle Konsolosluk Ajanlığı ve Fahri Başkonsolosluk ve Fahri Başkonsolosluk ve Fahri Konsolosluklar ile Türk Kültür Merkezlerinden oluşur.

Kuruluş amacı; yabancı ülkeler ve uluslar arası kuruluşlarla mali, İktisadi ve diğer konularda ilgili yurtiçi ve yurtdışı kurum ve kuruluşlarla ilişkileri ülkenin haklarına ve yüksek çıkarlarına uygun olarak etkili bir şekilde yürütmektir. Yabancı devletler ve uluslararası ilişkileri kanunların kendisine verdiği bütün yetkileri kullanmak ve görevleri yapmakla yükümlü bir bakanlıktır.

Bakanlık bakan, Müsteşar ve yedi adet Müsteşar Yardımcısından oluşmaktadır.

Bakanlığın bünyesindeki bazı önemli ekonomik konuları ilgilendiren ana hizmet birimleri şunlardır;

- Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü
- Avrupa Genel Müdürlüğü
- Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
- İstihbarat ve Araştırma Genel Müdürlüğü
- Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü
- Bilim Dairesi Başkanlığı
- Ülkeler bazında isimlendirilen farklı Genel Müdürlükleri

Ayrıca, Dış Politika Danışma Kurulu Başkanlığı ve Stratejik Araştırmalar Mer-

kezi isimli iki adet birim değerlendirmeler yapar, üniversite, akademik kuruluşlar, diğer kamu kuruluşları, dış politika ve uluslar arası İlişkiler alanında faaliyet gösteren enstitüler, vakıflar, dernekler, düşünce kuruluşları ve basın yayın organları ile çeşitli temaslar kurarak bakanlığın çalışmalarına önemli katkılarda bulunmaktadır.

Bakanlığa bağlı Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Başkanlığı da çeşitli görevler yürütmektedir.

Bakanlık Komisyonu'da Bakanlıkta büyükelçiler ve daimi temsilciler dışında kalan bütün personelin yükselme, atama ve diğer özlük işlerini görüşmek ve kararlarını Bakanın onayına sunmak üzere değerlendirir.

Bakanlığın dünyada 90 adet Büyükelçiliği; 61 adet Başkonsolosluğu; Viyana, Strazbourg, Brüksel, Cenevre, Paris, Roma, New York ve Montreal'da 12 adet çeşitli temsilcilikleri bulunmaktadır.

H.14. EKONOMİK, KÜLTÜREL,EĞİTİM VE TEKNİK İŞBİRLİĞİ BAŞKANLİĞİ

24.1.1992 tarih 480 sayılı ve 3.9.1993 tarih 508 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile kuruldu.

Dışişleri Bakanlığına bağlı ,îüzel kişiliği olan bir kuruluş statüsündedir.Kuruluş amacı; Başta Türk dilinin konuşulduğu Cumhuriyetler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere,gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak.bu ülkelerle ekonomik,ticari,teknik,sosyal,kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliğini projeler ve programlar aracılığıyla geliştirmek,bu yoldan, gelişme yolundaki ülkelere yapılacak yardımla ilgili işlemleri yürütmekti r. (Devlet Teşkilatı Rehberi,s397)

Başbakanlık ekonomik .kültürel,eğitim ve teknik işbirliği koordinasyon kurulu şeklinde çalışmalarını sürdürmektir.Kurulda birçok bakanlıktan üst düzey temsilciler bulunmaktadır.

H.15. MALİYE BAKANLIĞI

2.5.1920 Tarihinde kuruldu. 29.05.1936 tarih 2996 sayılı kanun ve en son 16.9.1993 tarih 516 sayılı Kanun Hükmünde kararname ile kuruldu.

Kuruluş amacı; maliye politikalarının ve devlet bütçesinin hazırlanmasına yardımcı olmak, maliye politikasının uygulanması, uygulanmanın izlenmesi ve denetlenmesi hizmetlerin yürütülmesi, devlet hesaplarının tutulması, gelirlerin tahsili, devlet mallarının yönetilmesi, gelir ve gider işlemlerine ait kanun tasarılarının hazırlanması, görevlerin denetlenmesi konularında ve diğer yetkilerini de kanunlardan aldığı görevlerle yürütmektedir. (D.T. Rehberi s.401)

Bakanlık bir Müsteşar ve üç Müsteşar Yardımcısından oluşturulmaktadır. Ayrıca, Mali Danışma Kurulu ve Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu çeşitli

görevlerle görevlendirilmiştir. Mali Danışma Kurulunun sekreterya hizmetlerini Muhasebat Genel Müdürlüğü yürütür. Bakanlık bünyesinde çalışan çeşitli unvan altında denetim elemanları bulunmaktadır. Görevleri bir birlerine benzeyen bu denetim elemanlarının bağlı bulundukları birimler yönünden farklılıklar gözlendikleri görülmektedir. Kimi denetim elemanları Bakana, kimileri Müsteşara, bazıları Genel Müdürlere ve diğerleri Defterdarlıklara bağlı olarak çalışmaktadır. Bu denetim elemanlarının arasında farklı unvanların kullanılması, bütününün aynı işlerin yapması nedeniyle yeniden olumlu organizasyonun düzenlenmesi gerektiği kanaati taşınmaktadır.

Bakanlığa bağlı olarak T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü ve Kefalet Sandığı ve ilgili kuruluş olarak da Devlet Malzeme Ofisi Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Bakanlığın yurt dışı teşkilatları da kurulmuştur.

H.16. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI

2.5.1920 tarihinde kuruldu. 26.5.1934 tarih 2443 sayılı kanun ve daha sonları birçok kanun hükmünde kararname (en son 13.12.1980 tarihli ve 180 sayılı) ile kuruluş kanunundaki maddelerde değişiklik yapılmıştır.

ilgili mevzuatlara göre, Bakanlığın kuruluş amacı; ülkenin altyapı ihtiyacını karşılamak üzere, kamu yapılarının inşaatı ile esaslı onarımlarının yapılması ve yaptırılması, yerüstü ve yer altı sularının zararlarının önlenmesi ve bunlardan çeşitli yönlerden yararlanılması, yapı malzemesi deprem araştırma, afet uygulaması hizmetleri ile inşaatlarının, bağlı ve ilgili kuruluşlara kendi kuruluş kanunları İle verilmiş iş ve hizmetlerin etkili, düzenli ve süratli görülebilmesi olduğu ifade edilmiştir, imar planlarının hazırlanması, şehir altyapı ve tesislerinin ve sığınaklarının projeye esas olacak standartlarda hazırlamak; deprem, yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzer afetlerden önce ve sonra meskun alanlarda önlemler almak ve yardımlar yapmak; gecekondu mahallerinin düzenlenmesi gibi kanunlardan aldığı oldukça geniş görevleri bulunmaktadır.

Ülkenin genel imarı ve gelişmişliğine bakıldığında, bakanlığın çalışmalarının ne denli ülke geneline ve kalkınmış yörelere hızla ulaştığı rahatlıkla analiz edilebilmektedir. Kalkınmayı bekleyen yörelere de çalışmalar 1968 yılından beri sürdürülmektedir. Kalkınmada Öncelikli iller kalkınamamış, ülkenin çoğu diğer illeri de kalkınmada Öncelikli il haline dönüşmüştür. Marmara depremi sonrası yaşanılan kargaşalara da bakıldığında bu Bakanlığın oldukça yıprandığı gözlenmektedir. Bakanlığın yapılanması da eskidir.

Bayındırlık ve fskan Bakanlığı tasfiye edilmelidir. Bütün bayındırlık işleri her bakanlığın kendi bünyesine aktarılmalıdır. Bakanlar Kurulundaki her Bakan kendi cari, yatırım ve diğer harcamalarını kendi yetkisinde görmelidir. Bakanlar, Bakanlık

yaptığın! hissetsin, görsün. Dağınıklıktan kurtulmalıdır. Bayındırlık Bakanlığında trilyonluk devlete yapılan inşaatları düşük miktarda maaş alan kontrolörler kontrol etmektedir. Yapılan inşaatların kaliteleri ve sürelerinde teslimi sorun olmuştur, çözülmeyen bir sorundur. Yolların, binaların piyasanın çok üzerinde meblağlara ihale edildikleri ifade edilmektedir. Bu çeşit şaibeler Bakanlığın tasfiyesini gerektirmektedir.

En son deprem sonrası bu bakanlığın faaliyetleri basın ve yayın kuruluşlarınca analiz edilmiştir. Yapılan harcamalar karşılığında, yapılan inşaatlar bir türlü verimlilik ve maliyet yönünden hesap edilememiştir. Marmara depremine maruz kalan halkın bu Bakanlıktan şikayet etmeleri de göz ardı edilemez. Türkiye'nin imarını Bakanlıkların tek tek yetkilerine vermekte yarar görülmektedir.

Bayındırlık ve Iskan Bakanlığın daha modern şekilde yapılanmasını, bazı fonksiyonlarını, daha denetimli olarak Şehirleşme Bakanlığı yürütecektir. Şehirleşme Bakanlığının kurulması konusuna yukarıda Bakanlar Kurulu yapısında değinmiştim.

Bakanlık bir müsteşar dört müsteşar yardımcısı ve dört genel müdürlükten oluşmaktadır.

Bakanlığa bağlı ve ilgili olarak, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, iller Bankası oldukça geniş çaplı çalışan kadrolanyla ve bütçeleriyle, en etkili ve ülke genelinde yaygın şekilde çalışmaktadırlar. Karayolları Genel Müdürlüğü'ne, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'ne ve İller Bankası Genel Müdürlüğü'ne bağlı sayıca oldukça fazla bölge müdürlüğü bulunmaktadır.

Karayolları, DSİ, İller Bankası dev bütçelere sahip olan kuruluşlardır. Bu kuruluşlar çoğu zaman inşaatlarını ihaleyle firmalara vermektedirler. Ama bu kuruluşlara bakıldığında, ayrı ayrı aşırı istihdamla oluşturdukları birimleri, bazılarının bir sürü mevsimlik işçileri, çürümeye terk edilen bir sürü iş makineleri parkları, dev bütçeleri bulunmaktadır. Bu kuruluşların işleri de tasfiye edilmeli, hepsi de mahalli idarelerin emrine devir edilmelidir. Valilikler ve il özel idareleri kendi yörelerinde bu işlen çok rahat yapabilecektir. Belediyelerin de katkıları veya bizzat içerisinde yer almaları ile sorunlar çözülecektir.

H.17. TÜRKİYE VE ORTADOĞU AMME İDARESi ENSTiTÜSÜ

8.5.1952 yılında kurulmuştur. Kuruluş yasası 25.6.1958 tarih ve 7163 sayılı kanundur.

Bilimsel, idari ve mali özerkliği ve tüzelkişiliği olan bir eğitim-öğretim ve araştırma kurumudur. İlgili olan kuruluş Başbakanlıktır.

Görevleri; kamu yönetimine ilişkin öğretimin gelişmesine çalışmak, kamu yönetimi görevlilerinin bilgilerini artıracak ve gelişmelerini teşvik etmek, ve özellikle ka-

mu yönetimi araştırma ve öğretim etkinliklerinin koordinasyon merkezi görevini yürütmektedir.

Bir çeşit eğitim, öğretim ve araştırma kurumudur. Kamu yönetiminin çağdaş anlayışa göre yararlı çalışmalar yapmak ve kamu görevlilerinin yönetimde yetiştirilmesini sağlamak üzere faaliyetlerde bulunur. Çalışmaları ile yararlı katkılarda bulunan enstitü kamu yönetimi anlayışına daha modern ve üniversitelerle işbirliği imkanları aramaktadır. Devlet Teşkilatı Örgütüne önemli çalışmalar yapmıştır.

Yönetim Kurulu; Enstitü öğretim üyesi olan profesör ve doçentlerle, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesinden üç, A.Ü. Hukuk Fakültesinden iki, Gazi Üniversitesinden bir öğretim üyesi ile Başbakanlık, Milli Eğitim, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Sanayi ve Ticaret, Bayındırlık ve fskan ve Turizm Bakanlıklarından birer üye ve iktisadi devlet teşekküllerinden seçilecek bir üyeden oluşur. Seçimle gelen üniversite ve İdare temsilcilerinin seçimi iki yılda bir yapılır.

H.18.TÜRKIYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU

24.7.1963 Yılında kurulmuştur. Kuruluş yasası 17.7.1963 tarih ve 278 sayılı kanundur.

Türkiye'de müspet bilimlerle araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ülke kalkınmasındaki önceliklere göre geliştirmek, teşvik etmek, ve koordinasyonu sağlamak, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşmak ve erişmeyi sağlamak için kurulmuştur.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kuruluna sekreîerya görevini yürütmek yanında bilim alanında bir çok görevleri üstlenmiş bir kurumdur.

H.19. TÜRKİYE RADYO-TELEVIZYON KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.5.1964 tarihinde kurulmuştur. 11.11.1983 tarih ve 2954 sayılı yasa ile görevini sürdürmektedir.

Tarafsız kamu tüzel kişiliği olan Kurum, radyo ve televizyon yayınları yapmak, bu vesileyle gerekli alt yapıyı kurmak, Devletin her alanda tanıtılmasını ve yurt dışında buluna vatandaşların Türkiye ile ilişkilerini sürdürülmesini sağlamak, yardımcı olmak gibi bir çok önemli görevler üstlenmiştir.

Çalışan eleman sayılan, televizyon kanalları sayısı İtibariyle oldukça büyük yelpazeye sahip genel müdürlüğün fazlaca küçültülmesi çalışmaları kamuoyunca desteklenmektedir. Genel Müdürlük bir çok kanaldan gefir kaynaklarına sahip olup, dev bir bütçeyi de uhdesinde bulundurmaktadır.

H.20. ULAŞTIRMA BAKANLIĞI

27.5.1939 yılında 3613 Sayılı Kanınla kurulmuştur. Daha sonraları değişiklik içeren kanun ve kanun hükmünde kararname ile değişikliğe uğramıştır.

Kuruluş amacı; ulaştırma ve haberleşme sistem ve hizmetlerinin ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak tesis edilmesi ve geliştirilmesidir. Ulaştırma Bakanlığı oldukça önemli açıdan karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayollarında görevler üstlenmiştir. Özellikle telekominikasyon alanında hem teknik ve hem de finansman açısından büyük öneme sahip büyüklüğü elinde bulundurmaktadır. Bakanlık dışından tecrübeli ve yetişkin kişi ve kuruluş temsilcilerinin katıldığı geçici danışma kurulları kurulabilmektir.

Bakanlıkta, Bakan, Müsteşar ve beş adet Müsteşar yardımcısı çalışmaktadır.

Bakanlığın ana hizmet birimleri daha da kücültülebilir. Bakanlığın özel sektöre verdiği hizmetlerin daha kaliteli, daha çabuk ve profesyonelce yapılması için yapılanmaya gitmesinde yarar olduğu izlenimleri alınmaktadır. Ayrıca, bağlı kuruluşlardaki hizmetlerin, büyüklüklerin, işletmecilik politikalarının yeniden yapılanması, kuruluşların öz sermayelerin yeterince kar getiremedikleri durumlarda Başbakanlığın duruma gözlemci göndermesinin yararlı olacağı ortaya çıkmaktadır. Önemi, stratejik ve bütçesi ekonomiye doğrudan etki eden bir Bakanlıktır.

Bazı ana hizmet birimleri şunlardır.
-Demiryolları ve Hava meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü
-Kara Ulaştırma Genel Müdürlüğü
-Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
-Haberleşme Daire Başkanlığı
-Bağlı ve ilgili Kuruluşlar Daire Başkanlığı
-Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanlığı

Bakanlığa bağlı bölge müdürlükleri de bulunmaktadır.

Bağlı Kuruluşlar.
-PTT İşletmesi Genel Müdürlüğü
-Türkiye Gemi Sanayi A.Ş.Genel Müdürlüğü
-Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
-Hava Alanları Ve Yer Hizmetleri A.Ş Genel Müdürlüğü
-Türk Telekominikasyon A.Ş. Genel Müdürlüğü

Bağlı ortaklıklar
-Türkiye Demiryolu makineleri Sanayi A.Ş Genel Müdürlüğü (Sivas)
-Türkiye Vagon Sanayi A.Ş. Gene! Müdürlüğü (Adapazarı)
-Türkiye Lokomotif ve Motor Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü (Eskişehir)

H.21. TARIM VE KÖY İŞLERi BAKANLIĞI

Tarım Bakanlfğı olarak 5.3.1924 yılında kuruldu. En son değişiklik kararnamesi 1993 yılında yayınlandı. Kuruluş amacı; kalkınma plan ve programlan doğrultusunda köylerin kalkındırılmasını, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesini temin etmek ve ayrica görev kapsamındaki alt yapı tesisleri ve tarımsal, sosyal ve ekonomik kamuya ait hizmetleri yürütmekten ibarettir. Tarım ve hayvancılık ürünlerinin kalite ve standartlara uygun olarak üretimi, işlenmesi, korunması.pazarlanması ve değerlendirilmesini sağlamak, gerekli kontrol sistemini kurmak, ıslah, deneme, üretme, ürün işleme, istasyon, müessese, laboratuar ve benzeri tesîsieri kurmak, özel sektöre yardımcı olmak, devletin hüküm ve tasarrufu altında veya özel mülkiyetinde bulunan yabani fıstıklık, zeytinlik, harnupluk, fundalık, makilik, çayır ve meraların alt yapı tesislerini korumak ve verimlilik ilkesi ile ıslah, imar ve ihya etmek, gıda konularında araştırmalar yapmak, pilot tesisler kurmak, gıda kontrolüne yardımcı olmak, diğer kuruluşlarla işbirliği içinde Türk gıda Kodeksinin hazırlanması^ halkın gereği gibi beslenmesini sağlamak, gıda ve diğer tarım ve hayvancılık ürünlerinin kalite standartlara uygun olarak üretimi, işlenmesi, korunması, pazarlanması ve değerlendirilmesini sağlamak ve düzenlemek için gerekli kontrol sistemi ve kuruluşlarını tesis etmek gibi kanunlardan aldığı birçok yetkilerle donatılmıştır.

Türkiye'de tarım ve hayvancılığın günümüz şartlarına gelmesinde bu bakanlığın rolü büyük olmuştur. İstatistikler tarım ve hayvancılığın ne duruma geldiğini çok açık şekilde ifade etmektedir. Ürünlerin fiyatlarındaki artışlar, bazılarında tespit edilen fiyatlandırmalar ve ürünlerin kapasiteleri ayrı göstergelerdir. Türkiye'de tarım ve hayvancılık yok .olmuştur. Tarım ülkesi iken, tarım ürünleri ithal eder duruma gelinmiştir. Köylü milletin efendisi olmaktan çıkmış, gelir seviyesi düşük, yoksul bir kesimi haline dönüşmüştür. Orman Bakanlığı tarım Bakanlığına bağlanarak, bir genel müdürlüğe dönüşmesi, orman bakanlığı içindeki diğer gene! müdürlüklerin de fonksiyonlarına göre küçültülmesi veya tasfiye edilmesi ülke yararınadır.

Bakanlıkta, Bakan, Müsteşar ve dört Müsteşar yardımcısı çalışmaktadır.

Ana Hizmet Birimleri
-Tarımsal Üretim Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
-Koruma Ve Kontrol Genel Müdürlüğü
-Teşkilatlanma Ve Destekleme Genel Müdürlüğü
-Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
-Dış ilişkiler Ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanlığı

Bakanlığa bağlı, her ilde ve İlçelere müdürlükler ve yurt çapında 50 civarında

araştırma enstitüsü bulunmaktadır. 8 adet ülkede (Berlin, Washington, Paris, Brükset, Roma, Lefkoşe, Moskova, Pekin) Tarım Müşavirlikleri görevlendirilmiştir.

Bağlı Kuruluşlar;

-Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (6 Adet Bölge Müdürlüğü bulunmaktadır.)

-Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü

İlgili Kuruluşlar;

-Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü -

Zirai Donatım Kurumu Genel Müdürlüğü -

Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü

-Tarım Kredi Kooperatifleri Genel Müdürlüğü(11 Adet Bölge Müdürlüğü Ve 25 adet sektör kuruluşunda iştirak Paylan Bulunmaktadır.)

H.22. SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI

13.12.1933 yılında kuruldu. 8.1.1985 tarihinde 3143 sayılı kuruluş yasası ile varlığını sürdürmektedir.

Kuruluş amacı ve görevleri; ülkenin sanayi politikasının günün şartlarına ve teknolojinin gereklerine göre tespitine yardımcı olmak, kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve hedefler doğrultusunda sanayinin dengeli ve süratli şekilde gelişmesini sağlamak ve teşvik etmek, iç ticaret hizmetlerine ilişkin ana hedef ve politikaların belirlenmesine yardımcı olmak, bu politikalar doğrultusunda faaliyetlerin düzenlenmesi, uygulanması ve geliştirilmesini sağlamaktır.Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sitelerinin kurulması, sanayi ürünlerinin yurt içi ve yurt dışında tanıtılması; ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları, esnaf derneklerine ait hizmetleri yürütmekte bakanlığın görev alanı içerisindedir.

Görevlen; günün koşullarına ve teknolojinin gereklerine göre ülkenin sanayi politikasının belirlenmesine, sanayinin geliştirilmesine, yönlendirilmesine ilişkin önlemlerin hazırlanmasına yardım etmek, faaliyetleri kalkınma plan ve programlarında yer alan ilke ve hedeflere uygun biçimde saptamak, bu konularda ilgili kuruluşlar gereken işbirliğini sağlayacak önlemleri almak, sanayi ürünlerinin standartlarını hazırlamak, normlarını sağlamak, kalite denetimini yapmak.gerektiğinde sanayi ürünlerinin fiyatlarını saptamak, iç piyasayı denetlemek gibi çok geniş görevleri üstlenmiştir

Bakanlığın sanayi ve ticaretteki ağırlığını görmek zor değildir. Ancak, bu bakanlık kapsamında yer alması gerekip de, ekonomiyi ilgilendiren bir çok kurum ve kuruluşun başka bakanlıklara bağlı olması nedeniyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, bakanlık politikalarını beürleyememekte, politikalar üretememektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve

Türk Pateni Enstitüsü de ilgili kuruluşlar olarak görevlendirilmişlerdir. Bu çeşit kuruluşların maliyetleri, birçok benzer dev kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi, verdikleri hizmetlerin değeri ile ölçülmesinde yarar görülmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının amacı; ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli sanayinin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu gerçekleştirmektir. Bu başkanlığın görevleri ile aynı görevi üstlenen bir çok ekonomik katkı veren kuruluş bulunmaktadır. Hangisi ne yapıyor, ne yapmış veya ne yapacaktır, organizasyonların, aralarındaki koordinasyonun sağlanması geciktirilmemelidir. Aksi durumda her bir kurum veya kuruluş pasif beklemektedir. Kurum ve kuruluşların azami verimliliklerine göre açık tutulmaları veya kapatılmaları lazımdır. Bu Başkanlığın açık tutulması durumu istişare edilmelidir.

Türk Patent Enstitüsü, ülke için yararlı bir kuruluştur. 1994 yılında kurulmuştur. Ancak, amacı ve görevleriyle mütenasip çatışmalara daha girmemiştir. Buluşların izlenmesi, yeni teknolojilerin değerlendirilmesi, lisans ve devir işlemlerinde arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmak, teknoloji transferlerinin yönlendirilmesi ve arşivlenmesi, yurt içi ve dışında teknoloji ve araştırma-geliştirme ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ve bilgi bankalarıyla işbirliği yapmak, dokümantasyon merkezleri kurmak, bu bilgileri kamunun yararına sunmak-gibi önemli görevleri üstlenmiştir. Milli Prodüktivite Merkezi gibi kenarda kalmayıp, bu kuruluşun ekonomiye katkıları hızla arttırılmalıdır.

Bakanlıkta Bakan, Müsteşar ve dört adet Müsteşar yardımcısı bulunmaktadır.

Ana Hizmet Birimleri;
-Sanayi Genel Müdürlüğü
-Sanayi Araştırma Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
-Küçük Sanatlar Ve Sanayi Bölgeleri Ve Siteferi Genef Müdürlüğü
-İç Ticaret Genel Müdürlüğü
-Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü
-Avrupa Topluluğu Koordinasyon Genel Müdürlüğü
-Ölçüler Ve Standartlar Genel Müdürlüğü

ilgili kuruluşlar;

-Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü -
Zirai Donatım Kurumu Genel Müdürlüğü

-Tarım işletmeleri Genel Müdürlüğü

-Tarırn Kredi Kooparatifleri Gene! Müdürlüğü (11 Adet bölge müdürlüğü ve 25 adet sektör kuruluşunda İştirak payiarı bulunmaktadır.)

H.23. ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI

25.12.1963 yılında kurulmuştur.

Kuruluş amacı ve görevleri; enerji ve tabi kaynaklarla ilgili hedef ve politikaların, ülkenin savunması, güvenliği ve refahı, milli ekonominin gelişmesi ve güçlenmesi doğrultusunda tespitine yardımcı oimak, enerji ve tabii kaynakların bu hedef ve politikalara uygun olarak araştırılmasını, geliştirilmesini, üretilmesini ve tüketilmesini sağlamak ve enerji ve tabi kaynaklar ile enerjinin üretimi, iletimi, dağıtımı, tesislerin hizmet üretmesi, fiyatlandırma, araştırma, teftiş etmek gibi geniş görev ve sorumlulukları üstlenmektir.

Bakanlıkta Bakan, Müsteşar ve üç adet Müsteşar yardımcısı bulunmakta. Ayrıca, bakanlıkta, Transit Petrol Boru Hatları Kurulu çalıştırılmaktadır. 1953 yılında kurulan Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü gibi dev bir kuruluş da bu bakanlığa bağlı olarak çalışmaktadır. DSi sularla ilgili hemen hemen bütün İşlemleri yapmakla görevlendirilmiş bir genel müdürlüktür. Personel sayısı, makine parkları ve ülke çapındaki müdürlükleri ile çok geniş önemli birkaç genel müdürlükten biridir, DSİ. DSİ personel sayısı, iş makineleri parkı, kuruluş bütçesi ile yeniden değerlenmeyi beklemektedir.

Enerji, ekonomik ve sosyal kalkınmaya destek veren temel girdilerden biridir. Enerji tüketimi kaçınılmaz şekilde büyümektedir. Enerji kaynaklarının üretim ve temin maliyeti yükselmektedir. Enerji projeleri uzun planlama, gelişme ve yatırım süresi, fazlaca finansman ve ileri teknoloji gerektiren yatırımlar olması nedeniyle, dikkatle izlenmesi gereken bir sektör dalıdır. Elektrik ve diğer enerji kaynaklarının hem maliyeti ve hem de satış fiyatları oldukça yüksek olup, yüksek fiyatlar düşündürücü ve üzücüdür.

Devlet enerji fiyatları üzerinden gelir elde etmeyi kolay bir yol olarak benimsemiştir. Bazı dönemler aşırı atıl üretim kapasitesiyle çalıştırılan enerji sektörü işletmeleri, bazı dönemlerde de ciddi enerji açıklarıyla şaşırtıcı sonuçlar çıkarmıştır.

Özel sektöre verilen enerji yatırımlarında ise, aşırı güvenceler ve garantiler özel sektöre verilmiştir. Özel sektöre verilen enerji yatırımlarında, sağlıklı projelerin seçimi, değerlendirilmesi, denetim mekanizması ve en iyi teknik imkanlarla işletilmesi sağlanmalı ve aranmalıdır.

Çeşitli raporlarda görüldüğü gibi, doğal gaz ithallerinde bağlantılarda ve proje çalışmalarında sağlıklı bir talep çalışmaları yapılmadığı ifadesine yer verilmekte-

di r. Doğal gaz boru hatlarının güzergahları bile ciddi çalışmalar gerektiği halde, sıkıntılar oluştuğu anlaşılmaktadır. Enerji kaçakları ife kayıplarının millî ekonomiye verdiği yük az miktarda ve tutarda değildir. Buna karşılık, aşırı enerji fiyatları altında ezilen vatandaşlarımızın, tüketici hakları çerçevesinde haklarının korunması gerektiğini de unutmamak gerekir.

H.24. ORMAN BAKANLIĞI

1991 yılında kurulmuştur.

Kuruluş amacı ve görevleri; ormanlarının korunması, ıslahı, imarı ve bakımı yapılarak geliştirilmesinin sağlanması, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köylülerle işbirliği yaparak köylülerin kalkındırılması ve bunun için gerekli tedbirlerin alınması, orman ürünlerine olan ihtiyaçların karşılanması ve orman ürünleri sanayinin geliştirilmesidir.

Bakanlıkta Bakan, Müsteşar ve dört Müsteşar yardımcısı bulunmaktadır. Ayrıca, Ormancılık Şurası Yüksek Fen Kurulu, Merkez Av Komisyonu bu bakanlık bünyesinde kurulmuştur. 1937 yılında kurulan Orman Genel Müdürlüğü'de Orman Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. Ormanların geliştirilmesini, usulsüz ve kanunsuz müdahalelere, doğal afetlere, yangınlara, türlü zararlılara karşı korunmasını sağlamak ve gerekli denetimleri yapmakta görevli genel müdürlük oldukça ağır maddi ve manevi şartlarda görev yürütmektedir.

Tarihi gelişim sürecinde, plansız kurulmuş olan ormanlar, aşırı kullanımlar sonucu, yapı, servet ve genetik yönden tahribatlara uğratılmış, erozyonlara maruz kalmış, sahalardaki emniyet maalesef sağlanamamıştır. Hatıra ormanları kurulması teşvik edilmesine rağmen, yeni kurulan orman sahaları bakımsızlıktan yok olmaktadır. Ormanlardaki yangınlara karşı, koruyucu giysilerden yoksun orman elemanlarının, araştırma ve geliştirme çalışmaları da yapamadıkları görülmektedir. Bununla birlikte, Orman Bakanlığı'nda faaliyet gösteren bazı bölge müdürlüklerinin ve bazı merkezi birimlerin kapatılmasının ülkeye yarar getireceği kanaati taşınmaktadır. Orman Bakanlığının genel müdürlüğe dönüştürülmesi ve Tarım ve Orman Bakanlığı şeklinde faaliyet göstermesi yeni yapılanma için teklif edilebilir. Orman genel müdürlüğü olarak ta ülkenin erozyondan kurtarılması çalışmalarına hız kazandırılması beklenilmektedir. TEMA Vakfının çalışmalarına benzer çalışmalar yapmak ve vakıfların artırılmasına çalışmak ta bu kuruluşun işi olsa gerektir.

H.25. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLiK BAKANLIĞI

1983 yılında kuruldu. En son 24.8.2000 tarihinde 618 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklikler yapılmıştır.

Çalışma hayatında, işçi-işveren ilişkilerini iş sağlığı ve güvenliğinin sağlan-

ması yönünde düzenlemek, denetleme yapmak, sosyal güvenlik imkanlarını oiuşturmak, yurt dışında çaiışan vatandaşlarımızın hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmekle görevlendirilmiş ve örgütlenmiş bir bakanlıktır.

Ekonomik hayatın yaşanılmasında bu bakanlığın önemi büyüktür, işçi ve işveren arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler ekonomiyi çok yakından ilgilendirmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumlarının ülke ekonomisine yüklediği yük günden güne artmaktadır. Bütçeden ayrılan rakamlar, emeklilik yaşı, çalışma süresi, çalışma hayatı ve işsizlik bu Bakanlığın sorumluluk alanındadır. Çalışma hayatında ekonomiye ciddi bir katkıda bulunmamaktadır. 10 milyon işsize iş bulma, işsizlere devlet yardımlarını tesis etme gayreti bu Bakanlıktan beklenmektedir. Sendikaların daha modern, daha teknik, daha demokratik ve daha verimü çalıştırılmalarının kaynağı da bu Bakanlıktır.

H.26. TÜRKİYE BiLiMSEL VE TEKNiK ARAŞTIRMA KURUMU

Bilimsel ve teknik bilgilere erişmek ve erişilmesini sağlamak üzere, Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak çalışmaktadır. Bu kurumun çalışmaları yakından incelendiğinde, ekonomiye doğrudan katkılar yeterli görülmemektedir. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'na sekreterya görevini yürüten ve bilimsel toplantıları destekleyen bu kuruluşun maliyet-ürün hesabıyla çalışmalarını değerlendirmesi beklenmektedir.

H.27. MİLLİ PRODÜKTİVİTE MERKEZİ

Kamu kurumu niteliğindeki bu kurumun verimlilik ilkelerini kamu ve özel sektöre nasıl ulaştırdıklarına bakmak gerekmektedir. Genel kuru! yönetim ve danışma kurullarını seçer. Bu kurumun çalışmalarını taktir edilecek seviyelere çıkartılması ülke yararınadır.

H.28. TÜRK STANDARTLARI ANSTfTÜSÜ

25.9.1954 yılında kurulmuştur. 18.11.1960 tarih 132 sayılı kanunla çalışmalarını sürdürmektedir.

Başbakanlığa bağlı özel hukuk hükümlerine göre yönetilen enstitü, her türlü standartları hazırlamakta veya hazırlatmaktadır. Genel kurul enstitünün en yüksek karar organıdır.

En yüksek karar organı olan genel kurul; Başbakanlık, Tarım ve Köyışleri Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Devlet Planlama teşkilatı, Devlet Malzeme Ofisi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma ^urumunca üst düzeyde görevlendirilecek ikişer temsilci; Genel

Kurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma bakanlığı ve diğer bazı kurumlardan temsilcilerden oluşmaktadır.

I.YEREL YÖNETİMLER

Yerel yönetimler birçok araştırmacı ve uzman tarafından incelenmeye alınmıştır. İncelemeler sonucunda görüldü ki, yerel yöneticilerin, yetkilerinin genişletilmesi, finansal imkanlarının arttırılması talep edilmektedir. Her şeyden evvel, ülkenin dört yanında hizmet veren yerel yönetim birimlerinin samimiyetleri, fedakarlıkları ele alınmalı ve gözden geçirilmelidir. Yerel yönetimler uygun olan bütün mesleklere açık tutulmalıdır ki eksisiyle, artışıyla yeniden ıslah edilebilsin. Ülke idaresinde şahsi düşünmemeli, ülke menfaati önem taşımalıdır. Atamalarda kişinin özellikleri tetkik edilmelidir.

Bir zamanlar düzenlenen Mehtap raporu çerçevesinde, Bakanlıkların düzenlenmesi, birleştirilmesi, bürokrasinin azaltılması, teşkilat ve kadroların yeniden tesisi tekliflerinde bulunulmuştur. Öngörülenler rağmen, Merkezi İdari yapı idari ve mali düzenlemeleri yapamamıştır.

1.1 YEREL YÖNETİMLERİN YAPISI

Anayasanın 133. maddesinde belirtildiği gibi idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Anayasanın 127. maddesinde mahalli, müşterek ihtiyaçların karşılanması hususunda yerel yönetimin sorumluluğundan bahsedilmiştir. Mahal/i idarelerin kuruluş ve görev/eri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun şekilde kanunla düzenlenmektedir. Yerinden yönetim önemle vurgulanmakta, ancak fiiliyatta merkezi yönetimin varlığı unutturulmamaktadır. Ayrıca, yerinden yönetim ilkesine ağırlık veren görev ve yetkilerin bölüşümü ayırt edilemediğinden, yapılması gereken bazı işlerin ortada kaldığı görülmektedir.

Köy yollan, köy içme suları ve imarına varıncaya kadar görev ve yetkiler sürekli el değiştirmiştir. Merkezi yönetimin ağırlığı ve talimatı yere! yönetimlerin üzerinden hiçbir zaman kaldırılmamıştır. Ankara yerel yönetimlerin ihtiyaçlarının giderildiği ve sorunların çözüldüğü bir merkez olma özelliğini sürekli elinde tutmuştur. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin organizasyonu yerel yönetimlerin elinde fazlasıyla halkın katkısı temin ettirilerek yapılabildiği gibi, ağaçlandırma, yeşillendirme, milli parklar ormanların korunması gibi konularda yerel yönetim ve yöre halkı sorumlu tutulmuştur. Bazı özerk kamu tüzel kişileri, il özel idareleri, belediyeler ve köylerde ku-

rulan ve yerel yönetim kuruluşlarına benzeyen, ancak tüzel kişiliği bulunmayan mahalle yönetimler de bulunmakladır. Ancak, mahalli yönetim, Belediyeler, İl Özel Yönetimi ve Köy Muhtarlıklarından oluşmaktadır. Türkiye'de ne kadar fazla ilçe, bucak, belediye, muhtarlık ve meclis üyelikleri teşekkül ettirildiğini aşağıdaki sayılardan çı-

karmak mümkündür. Kitabımızda Şehirleşme Bakanlığı'nın kurulmasını talep etr mizin nedeni burada anlaşılacaktır. Zira, Türkiye'de şehirlerin tanzim edilmesi, I kınmanın, milli savunmanın ve ekonomik tasarrufun gereğidir.

İLLERİN İLÇE,BUCAK, KÖY VE MAHALLE SAYILARI

İl No	İl Adı	İlçe	Bucak	Belediye	Köy	Mahalle
1	Adana	13	9	51	563	247
2	Adıyaman	8	15	25	390	141
3	Afyon	17	5	91	408	441
4	Ağrı	7	7	10	570	49
68	Aksaray	6	5	33	160	131
5	Amasya	6	11	29	346	163
6	Ankara	24	19	64	890	516
7	Antalya	14	19	90	573	269
75	Ardahan	5	6	9	248	24
8	Artvin	7	13	12	305	35
9	Aydın	16	13	54	488	205
10	Balıkesir	18	29	51	909	246
74	Bartın	3	3	9	266	64
72	Batman	5	7	12	266	64
69	Bayburt	2	1	7	169	30
11	Bilecik	7	3	15	242	54
12	Bingöl	7	9	13	321	45
13	Bitlis	6	12	15	331	71
14	Bolu	9	4	13	472	130
15	Burdur	10	2	24	189	120
16-	Bursa	17	10	55	682	287
17	Çanakkale	11	21	34	568	68
18	Çankırı	11	2	27	369	95
19	Çorum	13	4	32	749	140
20	Denizli	18	4	100	394	217
20	Diyarbakır	13	13	32	807	129

81	Düzce	7		11	344	'
22	Edirne	8	10	23	251	95
23	Elazığ	10	14	26	551	132
24	Erzincan	8	16	28	549	72
25	Erzurum	18	18	39	1036	217
26	Eskişehir	12	3	27	394	136
27	Gaziantep	9	4	27	485	250
28	Giresun	15	3	26	556	141
29	Gümüşhane	5	3	18	329	37
30	Hakkari	3	5	9	121	23
31	Hatay	11	13	69	352	243
76	İğdır	3	2	7	157	18
32	İsparta	12	4	50	175	268
33	İçel	9	12	69	520	348
34	İstanbul	32	9	72	180	720
35	İzmir	28	22	85	632	524
46	K. maraş	9	8	62	478	174
78	Karabük	5	1	7	273	-
70	Karaman	5	5	16	158	116
36	Kars	7	4	10	375	85
37	Kastamonu	19	4	21	1071	160
38	Kayseri	16	10	62	442	353
71	Kırıkkale	8	-	25	174	85
39	Kırklareli	7	9	25	180	91
40	Kırşehir	6	3	26	237	100
79	Kilis	3	-	5	137	-
41	Kocaeli	6	10	4Î	241	93
42	Konya	31	25	197	656	747
43	Kütahya	12	4	52	582	151
44	Malatya	13	10	49	511	242
45	Manisa	15	12	78	784	363
47	Mardin	9	6	30	531	79
48	Muğla	11	15	54	411	133
49	Muş	5	10	27	358	65
50	Nevşehir	7	4	44	139	154
51	Niğde	5	3	45	122	168
52	Ordu	18	5	69	511	249
80	Osmaniye	6	1	11	166	-

53	Rize	11	4	21	334	163
54	Sakarya	12	5	39	495	128
55	Samsun	14	10	50	954	208
56	Siirt	6	7	13	271	53
57	Sinop	8	4	11	460	45
58	Sivas	16	27	38	1253	197
63	Şanlıurfa	10	19	19	991	113
73	Şırnak	6	6	14	235	36
59	Tekirdağ	8	10	28	263	72
60	Tokat	11	11	55	633	223
61	Trabzon	17	6	67	501	316
62	Tunceli	7	19	10	369	31
64	Uşak	5	1	19	249	68
65	Van	11	10	19	582	80
77	Yalova	5	1	15	46	-
66	Yozgat	13	6	47	604	174
67	Zonguldak	5	8	31	384	191
	TOPLAM	**851**	**687**	**2944**	**35458**	**12911**

Mahalli idareler, yerel yönetimler incelendiğinde, 851 adet ilçenin, 687 adet bucak, 2944 adet belediye, 35458 adet köy ve 12911 adet mahallenin Türkiye'de resmi kayıtlarda yer aldığını ve bu yerlerde maaşlarla çalışan kamu görevlilerin bulunduğu, ülkenin böylesine bir yapıyı yeniden yapılandırmasının gerekip gerekmediğini taktir ediniz. Yeni Bakanlar Kurulu sayısını ve Bakanlıkların isimlerini vermiştim. Yukarıdaki yapılanmada belirtildiği gibi, Şehirleşme Bakanlığının kurulması ve ülkede yaşayanların artık şehirleşmenin sağlandığı yerlerde toplanmasını gerekli görmek zorundayız. Medeniyetin ve kültürün artırılması için de, şehir hayatı yaşanmalıdır. Ancak, vatandaşların gelir seviyelerinin artırılması çalışmaları yapılacaktır, işsizlerin ekonomiye katkıda bulunmaları sağlanacaktır. Borçlanmayla büyümeden kaçılacaktır.

I.2 YEREL YÖNETİM KARARLARI

Devlet Teşkilatı Rehberi'nde ifade edildiği gibi,"Türkiye'de yerel yönetimler (mahalli idareler), halkın yerel nitelikteki hizmet gereksinimlerini karşılayan ve karar organları seçilerek oluşturulan yerinden yönetim kuruluşlarıdır."

Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkeleri-

ne bağlı kalınması kaydıyla kanunlarla düzenlenir.

Özerk kamu tüzel kişilikleri olan, il özel idareleri, belediyeler ve köylerin yönetimi devralınan yetkiler olup, bu yetkilerin yalnızca başkanın kararından ziyade, başkanlığının bünyesinde seçimle gelen üyelerin oylarının onayına bağlı kılınmıştır. Ne var ki bu yetki dağılımı tam anlamıyla çalıştırılıyor mu, bakmalıdır.

Türkiye'de il özel idaresinin üç organı vardır; Bu organlar, Vali, İl genel meclisi üyesi, il daimi encümenidir. İ! genel meclisine seçilecek asıl ve yedek üye sayıları İlçelerin son nüfus sayımına göre belirlenir.

Buna göre nüfusu 25 OOO'e kadar olan ilçelerde 2; 25001'den 50 OOO'e kadar olan ilçelerden 3; 50 001'den 75 OOO'e kadar olan ilçelerden 4; 75 001'den 100 OOO'e kadar olan ilçelerden 5 üye seçilir. Nüfusu 100 OOO'den yukarı olan ilçelerden fazla her 100 000 nüfus için bir asıl bir yedek üye ilave olunur. İl daimi encümeni, il genel meclisinin dönem başı toplantısında kendi arasından ve ayrı ilçelerden bir yıl için seçtiği 5 üyeden oluşur. Merkez ilçe dahil ilçe sayısı 5'ten az olan illerde il daimi encümenine nüfusu en çok olan ilçeden iki üye seçilir, il daimi encümenine vali veya yerine görevlendireceği vali yardımcısı başkanlık eder.(D.T.R.Haziran 2001, s.497)

1930 tarihinde kurulan belediyeler ise, yerel nitelikteki ortak ve medeni gereksinimlerin giderilmesi için kurulan tüzelkişiliklerdir. Belediye örgütü, nüfusu iki bini aşan yerlerle, nüfuslarına bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde kurulur. Belediyenin kurulması, bir yerdeki ihtiyar meclisinin veya seçmenlerin yarıdan fazlasının isteği veya valinin gerekli görülmesi üzerine il genel meclisinin olumlu oyu, Danıştay'ın karan ve Cumhurbaşkanın onayıyla olur(D.T.R.Haziran 2001, s.499).

Belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeni de belediye tüzel kişiliğin organlarıdır. Bu organların bütünü, yerel yönetimde ayrı ayrı çalıştırılmaktadırlar. Belediye yasası atamayla belediye başkanı olma yolunu açık bırakmışsa da, beş yılda bir seçmenler tarafından seçilmektedir. Belediye başkanlığına seçilebilmek için, belediye başkanlığına seçilme şartlarını taşımak gerekmektedir.

Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirleri "Büyükşehir" olarak tanımlayan kanun, ilçelerde kurulan belediyelere de "İtçe belediyeleri" olarak adlandırmıştır. Bu tanımlar çerçevesinde, İstanbul'da 27, Ankara'da 8, İzmir'de 9, Bursa'da 3, Konya'da 3, Adana'da 2, Gaziantep'te 2, Kayseri'de 2 ilçe belediyesi bulunmaktadır. 2.9.1993 tarihli ve 504 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun illeri de Büyükşehir Belediyelerine, 14.1.2000 tarih ve 593 sayılı KHK ile Sakarya ilinin merkez belediyesi 'Adapazarı Büyükşehir Belediyesi'ne dönüştürülmüştür. Büyükşehir belediyesinin organları belediye örgütleri gibi, Büyükşehir belediye meclisi, Büyükşehir belediye encümeni ve Büyükşehir belediye başkanından oluşur.

2000 verileriyle belediyelerin nüfuslarına göre dağılımı şöyledir:

Nüfus	Sayı	J3ran
0-2000	398	12.4
2001-5000	1750	54,5
5001-10000	459	14,4
10001-20000	242	7,6
20001-50000	169	5,3
50001-100000	83	2,7
100001-500000 92	2,9	
500001-1000000	7 0,2	
Büyükşehir	16	
	3216	100,00

Kaynak: İçişleri **Bakanlığı Mahalli İdareler Genel** Müdürlüğü

Nüfusu 50 OOO'den fazla olan belediyelerin oranı % 6'yı bulmamaktadır.Türkiye'de nüfusun oldukça dağınık yaşadığı ve metropol şehirlerinde fazla yoğun nüfusa sahip olduğu gözlenmektedir. Yine Şehirleşme Bakanlığı kurulmasının önemi görülmektedir.

Devletin köydeki temsilcisi Muhtardır. 25 yaşını dolduran, en az altı aydan beri o köyde oturmak, seçilmeye engel kanuni şartları yerine getirmek yeterlidir. Muhtarın görevleri, ikili rolüne uygun olarak iki ana kümede ele alınabilir. Köy tüzelkişiliğinin temsilcisi olarak muhtar, köyle ilgili zorunlu İşleri yapmak veya yaptırmakla yükümlü; bu amaçla ihtiyar meclisiyle köy bütçesini düzenleyerek uygulamaya ve mahkemede köyü temsil etmeye yetkilidir. Köyün gelir kaynaklarının en önemlisi imecedir. İrnece, köy kanunun öngördüğü bir kamu yararına hizmet şeklidir. Tüm köylülerin ortaklaşa ve eşit koşullarda bedenleriyle çalışmasıdır.

Mahallelerin yönetimi 1864 yılından beri sürdürülmektedir. Kuruluş yasası 1944 yılında çıkartılmıştır. Mahalle yönetimi de mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetinden oluşur.

il, ilçe ve köylerde oluşturulabilecek kurulların, üyelerin oylarının yöneticinin başkanlığından daha etkili olması ve oylamanın vatandaşların ziyaretine açık toplantı salonlarında yapılması, topluma açık tutulması durumunda sakıncaları da ortadan kaldıracak, halka sunulacak hizmet kullanımı sağlanacaktır, il genel meclisinin halka açık yapılması önemlidir. Birçok yerel yönetim bu sistemi uyguluyor görünse bile, uygulamada yöneticinin kararı istikametinde kararlar çıkarıldığı görülmektedir.

Ülke çapında uygulamaya konan, ülke genelini etkileyen bütün ekonomik kararlarda yerel yönetimlere düşen görevler bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin kararlan aksine icraatları ekonomide sıkıntılar orta çıkarabilmektedir. Örneğin, yerel yönetimce yapılacak cari veya yatırım harcamalarının tutan veya oranı merkezi yönetimin belirleyeceği boyutları aşmamalıdır. Fazla harcamalar, kamu harcamalarını, borçlanmayı, kaynaklar-harcamalar dengesini ve enflasyonu artırmakta ve ülkenin genel ekonomik politikalarını başarısızlığa sevk edebilmektedir. Bu genel denge sağlanmak istenirken bazı yörelerin sıkıntıları arada çözülememektedir. Bütün yörelerin ihtiyaçlarına hakim kavrayışla çalışan bir yönetim, genel kontrolü de elinde bulundurduğunda, yerinden yönetimde yararlı katkılarda bulunur. Teoride olması beklenen çalışmaların, pratikte kolay işlemediği de görülmektedir.

Diğer bir yönüyle, yerel yönetimlerin merkezi yönetimin talimatlarına uyması gereken görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Merkezi yönetim her zaman yerel yönetimin üzerinde etkisini ve yetkisini hissettirebilmelidir. Ancak, merkezi yönetim bu yetkiyi kullanırken, yerel yönetimin iyi niyetini gözlemeli, yerel toplumun menfaati yönünde kullanılmalıdır. Yetkinin sınırı topluma hizmet esas alınarak belirlenmeli, çabukluk, kolaylık, israftan kaçınma ve oy çokluğu ile karar verme prensiplerine bağlı kalınması şartı aranarak koordinasyon sağlanmalıdır.

Bazı araştırmacılar tarafından anketler yapıldığı gibi yere! yöneticilerde yerel yönetimler hakkında merkezi yönetimin bağlantısı üzerine kanaatlerini belirlemektedir. Merkezden yöneti.min sakıncalarını özetle birkaç maddede toplayabilmek mümkündür.

1. Merkezi yönetimde gerekli gereksiz bütün bilgiler toplanmakta, talimatlar hiyerarşiye takılmakta kırtasiyecilik ve yazışmalar artmakta, yerel yönetim çalışan larının tembelleşmesine ve karşılıklı rekabet ortamının oluşmasına neden olunmak tadır.

2. Merkezi yönetim yere! yönetimdeki İşlerin işleyişini, toplumun ihtiyaçlarını pratikte yakından bilmemektedir. Siyasi yetkililer öncelik kazanmak için merkezi yö netimi sıkıştırmakta, yerel yönetim iyice siyasi taraf olmaya zorlanmakta, ayrıca çok kişinin iş arasına girmesi sebebiyle zaman ve iş gücü kayıplarına sebep olunmak tadır.

3. Yerel Yönetime adaylıklarını koyan kişilerin yörenin dürüst, sözüne itibar edilen, çalışkan, ailevi hayatı pürüzsüz, eğitimli, tecrübeli ve en önemlisi seçkin ol maları beklenilmeli ve içlerinden en iyisi seçilmelidir.

Her ne taraftan bakılırsa bakılsın, kırsal alanlarda yönetim boşluğu yaşandığı her halükarda ifade edilmektedir. Merkezi yönetim kararlarına bağımlı kılınmış olan kırsal alanlardaki yönetimler, yönetim mekanizmalarına sahip aramaktadırlar.

Kalkınma planında da sözü edilen (Kırsal yöredeki yönetim boşluğu) yerel

görevlerin, hizmet-kaynak dengesi araştırılmadan dağıtılmış olmasından kaynaklanmakta, bunun sonucu olarak ta bir çok yerel yönetim birimlerinde bazı yerel hizmetler sahipsiz kalmaktadır. Kalkınma da öncelikli illerin 1968 yılından beri kaikındırılamayışının altında yönetim tarzındaki boşluğun yattığını söylemek ve çerçevede araştırma yapmak 24 yıl sonra da olsa, geç kalınmamış olsa gerektir.

İl, ilçe ve köylerin yerel yapıları, Dikenin top yekun kalkınması yolunda ele alınmalı ve hızla yeniden yapılandırılmalıdır. İl düzeni bugünkü yapısı ile hizmetler ve kuruluşlar arasında etkinlik ve koordinasyon sağlamaya kesinlikle elverişli olmadığı çeşitli araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Devletin il ve ilçelerdeki yapısı objektif şekilde incelendiğinde, devletin çok büyük bir teşkilat sahip, bir işveren yapısını oluşturduğu görülmektedir. Çok işi az elemanla, en kısa zamanda yürütmek prensibini gözeten bir işveren olmadığı da fark edilmektedir. On milyona yakın insanın sağlık ihtiyaçlarında kullandıkları yeşil kartı olduğu söylenmektedir. Tahminen 2 milyon öğrencinin burs aldığı, kamuda emekli veya çalışanların, dul ve yetimlerin, gazilerin sayıları eklendiğinde, devletin ne kadar büyük bir İşveren olduğu çok rahat gözlenecek ve fark edilecektir.

Her bir hizmetin nerede, nasıl ve ne ölçüde yapılacağı ve bunlar için ne kadar ödenek ayrılacağı Ankara'da kararlaştırılıp planlandığı, hizmetle ilgili personelin Ankara'dan atandığı ve hizmetlerin bir çoğunun Ankara'nın onayında olup, her türlü harcamaların genel bütçe içinden ve genel bütçenin yöntemlerine göre yapıldığı malumdur. Böyle bir ortamda kesinleşen hizmetler ve kendisine bağlı olmayan personel ve örgüt arasında valiler nasıl bir koordinasyon sağlayacaktır. Bu koşullar altında çalışan merkez bürokrasi de kendini, bir bütünün parçası gibi görmemekte, bağımsız çalışmayı tercih etmektedir. Kimin hangi sorunları çözeceği, hangi yetkileri kullanacağı, hangi sorumlulukları taşıyacağı, suçlar karşısında cezaların belirlenmesi gibi bir çok konuda birbiriyle çakışan makamlar veya yetkililerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bölge müdürlükleri bile, ayrı birer yönetim metotları olup, gerekip gerekmedikleri tartışmalıdır.

I.3 YEREL YÖNETİCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Karşılaşılan çeşitli görüşler var. Her biri farklı yönlerden tartışılmaktadır. Esasında, atanan valilerin müteşebbis özellikleri ve becerilerinin önemi yanında, koordinasyon trafiğinin koordinatörü olması gibi, ekonomi ve mühendislik tahsili gören kişilerden de oluşmasında yararlar vardır. Sadece siyasal ve hukuk tahsili görenlerin İçişleri hizmetine alınması konusu tartışılmalı ve diğer mesleklere de kapılar sonuna kadar açılmalıdır.

Bir il veya ilçeye tayin edilen vali veya kaymakamın yöreye birkaç yıl içerisinde farklı bakışlarla çeşitli hizmetler götürülebileceği düşünülmelidir. Sıkı ve tutucu

olmaktan uzaklaşıp, üfke menfaatlerinin başladığı yerde şahsi menfaatlerden tereddüt etmeden fedakarlık gösterilmelidir.

Gelişmiş ülkelerin insanları her şeyin en iyisinin peşine azimle kararlılıkla takılmış ve başarıyı eninde sonunda, çok kısa bir sürede yakalayabilmiştir. Bir çok ülke işletmeci ruhuna sahip kamu ve özel sektör elemanlarına ve yöneticilerine ihtiyaç duymaktadır. Yerinde oturup odacının getireceği evrakı birkaç saat boş oturarak bekleyen elemanın karnını doyurmaya hiçbir servet veya sermaye dayanamayacaktır. Odacılık hizmetleri ve hizmetlileri kaldırılmalıdır. Toplum her ferdiyle çok çalışmak zorunda ve mecburiyetindedir. Kısacası, yerel yönetim ile merkezi yönetim ülke menfaatleri doğrultusunda çalıştırılma!! ve yeniden yapılandırılmalıdır.

Ülkenin her köşesinde ülkeye bir şeyler üretilmeli, kazandırılmalıdır. Bir milletvekili, bir belediye başkanı veya diğer kamu hizmetlerine seçimle geleceklere artık asgari lise mezunu şartı getirilmelidir. Devlet dairesine bir odacı alınırken lise mezunu isteniyorsa, diğerlerine de aynı gerekli şartlar getirilmelidir. Yasamayı yapanların tahsilleri özellikle yükseltilmelidir.

Yerel yönetimler kendi yeterliliklerini gösterecek yapıya kavuşturulmalıdır. Seçimle gelen başkanın ve üyelerin bilgi, tecrübe, tahsil ve idari anlayış seviyelerini arttırıct idari ve hukuksal düzenlemeler vakit geçmeden yapılmalıdır. Yerel yöneticiler, kapasiteli, nitelikli, çalışkan, dürüst idarecileri çalıştırmalıdır. Çalışanlardan siyasi taraî aranmamalı ve kendilerine iş garantisi verilmemelidir. Çalışan çalışmalarıyla yerel yönetimin kendisine ihtiyacını hissettirilmeli, göstermelidir. Esasında, bu prensip bütün kamu yönetiminde uygulamaya konulmalıdır.

Verimliliğin arttırılması, atıl insan gücünün ekonomiye kazandırılması, çalışanların çok çalıştıkları için, tembellerin ve çalışmayanların iş garantisi kaldırılmalıdır. Bir iş sahibinin kazancı, kendi çalışmalarıyla doğru orantılı olup, kazanma garantisi yoktur. Yerel yönetimde ki çalışma hayatı da verimliliği arttırıcı ve topluma daha fazla imkanlar ve hizmetler sunmayı ve kaynaklan israf etmemeyi gaye edinmelidir. Nitekim, bahsedilen gelişmeler görüldükçe, yerel yönetimlerin gelirlerinin ve sorumluluklarının arttırılması ve talep edilen yetki ve görevlerle donatılmaları ülke menfaatine İşleyebilecektir.

Yerel yönetimlerin katkıları ile bölgesel kalkınma imkanları temin edilebilmektedir. Yerel yönetimlerde çalışan kadro, merkezi yönetimde çalışanların mesleki bilgilerine ulaşmaları, gelen bilgileri değerlendirebilecek ve problemli konuları çözebilecek kabiliyette ve anlayışta olmalıdırlar. Kalite eksikliği, koordinasyon yetersizliği yaşandığını saklamanın hiçbir faydası yoktur, imza atmaktan imtina eden sorumluluktan kaçınan, çalışmayan insanların sayıları az değildir. Yerel yönetimlere yetki verilmesi savunulsa bile, yerel yönetimlerin yeniden yapılanması ve yerel yönetime talip olma şartlarının ağırlaştırılması gerekmektedir.

SONUÇ

Devlet yönetimini ilgilendiren birimler, görevleri itibariyle anlatıldı. Tarihe bakıldığında, eski devletlerde devlet ne ise, bugünde aynı senaryoların oynandığını görmek mümkündür. Genel yapılanma üzerine, tespitler, teşhisler, tavsiyeler yapıldı ve çerçevenin boyutları çizilmeye çalışıldı. Kamu yönetimindeki hataların, çarpık yapılanmaların ekonominin omuzlarına yük olduğu, ekonomi yönetiminin yeniden oluşturulması, mevzuatların karışıklıklardan kurtarılması, kamu personelinin hizmet dalları arasında dengeli dağılımın sağlanması ve modern yönetim anlayışının benimsenmesi gerektiği vurgulanmış bulunuyor.

Bugün birçok yönetici çalışmalarında, yetkilerinde şahsi inisiyatiflerini ön planda tutma çabası sarf ettiğini görmekteyiz. Her bakanlık kendi gücünü artırmak, inisiyatifleri etlerinde bulundurmak, ekonomik gücünü artırmak istemektedir. Her bakanlıktaki bakan, kendi seçim bölgesine, bakanlık hizmetlerini sınırsız götürebilmektedir. Yasama yetkisine sahip, parlamentodan Bakan seçilmesinin ne tür sakıncası olduğu da burada izah edilmiş oldu.

Gelişmiş ülkelerdeki yöneticiler kendilerine verilen yetkilerin çizgileri dahilinde sorumluluklarını taşıyor, gerekirse yanlış işlem yaptıklarında kendi kendilerini cezalandırıyor, devletinin çıkarları kadar, vatandaşlarının mağduriyetini de eşitlik ilkesine uyarak korumaya çalışıyorlar. Her şeyden evvel modern yönetim kurallarını hazmetmiş olmanın rahatlığını yaşamaktadırlar.

Ülkemizde ise, yöneticiler imza istasyonu konumunda veya her işte noter olma görevini taşımaktadırlar. Atılan imzaların ülkeye sağladığı yararları düşünenlere, takip edenlere ihtiyaç bulunmaktadır. Konuşmaların, yazılanların ülkeye doğrudan katkılarına inanılmamaktadır.

Önemli kişilerin akıl vermeleri kadar, iş yapmaları beklenmektedir. Görevlerini uzun yıllardır yürütenler, görevlerini sona erdiğinde yanlışları anlatmaya başlamaları usul haline gelmiştir. Halbuki, görevdeyken anlatsalar işe yarayacak, ama anlattıklarında görevlerinden olacaklar. Bunu göze alamamakta, sonraları kahramanvari ifadeler kullanarak, eleştiriler yapmaktadırlar.

Ekonomi yönetimi, kendi birimleri arasında koordinasyonu koparmamalı, verimli, sade, atak, idaresinde zorlanılmayan ve sıhhatli bir bünyeyi tesis etmeli, ülke şartlarına uygun ve uyumlu ciddi düzenlemeler yapılmalıdır.

Merkezi yönetim ve yerel yönetim en istifadeli bir idari çerçeveye oturtulmalı ve şekülendirilmelidir. Kamu yönetimine bütünüyle bakılmalıdır. Ekonomi yönetimi yenilik beklemektedir. Mevzuatları üç beş kişinin hazırlamasından kurtarıp uzmanlar kadrosunun maharetli ellerine teslim etmelidir. Günün şartlarına ve toplumun yararına olan her çalışma ve değişiklik destek bulmalı ve teşvik edilmelidir.

Alexis Carrel "Tehlikelerin en büyüğü hayale kapılmaktır." diyor sonra ekliyor." "Gerçekten kuvvetli olmak için kendi kaderimize güvenmeliyiz."

Bizde en iyi şeyleri yapmak isteyip, doğru istikamete yöneldikten sonra kaderimize razı olmak durumundayız. Hayallerinde boğulup, gerçeklerin içinde dizine vuranlara da şaşmamak lazımdır. Uzunca sabırlar çeken millet, hâlâ refahın, hâlâ adaletin, hâlâ huzurun ufuklarına baka dursun. Kendi iç derinliklerine uzun uzadıya bakamayan bir insanlar, üfkesi adına olmayan ufuklara işaret ederek, seraplar gösterdiklerinde, kendilerine inananları da bulabilmektedirler.

Kendinin lideri olamayanların, topluma lider olmaları beklenemez.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARİ

A.YASAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Türkiye Büyük Millet Meclisi Yönetim Örgütü

B.YÜRÜTME

Cumhurbaşkanı
Cumhurbaşkanlığı genel Sekreterliği
Devlet Denetleme Kurulu Bakanlar
kurulu Başbakan

C.YARGI

Anayasa Mahkemesi
Yargıtay
Danıştay
Askeri Yargıtay
Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
Uyuşmazlık Mahkemesi
Sayıştay
Yüksek Seçim Kurulu
Hakimler ve Savcılar Yüksek Okulu
Mahkemelerin Kuruluşu Adli Yargı

D. YÖNETİM

1. BAŞBAKANLIK

2. YÜKSEK KURULLAR

Milli Güvenlik Kurulu
Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği
Yüksek Askeri Şura
Savunma Sanayi Yüksek Koordinasyon Kurulu

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Başbakanlık
Yüksek Denetleme Kurulu, Yüksek Planlama Kurulu
Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu İstihdamı
Geliştirme yüksek Koordinasyon Kurulu Sosyal
Hizmetler Danışma Kurulu Başbakanlık Olağanüstü
Hal Koordinasyon Kurulu Doğal Afetler
Koordinasyon Kurulu
Avrupa Birliği İç Ekonomik ve Teknik Koordinasyon Kurulu
Kriz Koordinasyon Kurulu Yüksek Hakem Kurulu Küçükleri
Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu Güneydoğu Anadolu
Projesi Yüksek Kurulu Özelleştirme Yüksek Kurulu Karayolu
Güvenliği Yüksek Kurulu Haberleşme Yüksek Kurulu
Ekonomik ve Sosyal Konsey
Yurtdışı Müteahhitlik, Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Koordinasyon Kurulu

3. BAŞBAKANA KARŞI SORUMLU VE BAŞBAKANLIĞA BAĞLI KURUM VE KURULUŞLAR

Genelkurmay Başkanlığı
Gülhane Askeri Tıp Akademisi
Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma idaresi Başkanlığı
Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
Hazine Müsteşarlığı
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi
İhracatçı Birlikleri
Atatürk Kültür ,DİI ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Araştırma Merkezi
Türk Dil Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi

Gümrük Müsteşarlığı
Denizcilik Müsteşarlığı
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
Aile Araştırma Kurumu
Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
Türkiye Bilimler Akademisi
Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi
Köy Hizmetleri Gene! Müdürlüğü
Devlet İstatistik Enstitüsü
Devlet Personel Başkanlığı
Diyanet işleri Başkanlığı
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genef Müdürlüğü
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü
Özelleştirme idaresi Başkanlığı
Milli Piyango idaresi Genel Müdürlüğü
Özürlüler İdaresi başkanlığı
Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
Doğal Afet Sigortalar Kurumu
Avrupa Şirliği Genel Sekreterliği

4. BAKANLIKLAR VE BAĞLI KURULUŞLAR

4.1- Adalet bakanlığı
Adil Tıp Kurumu Başkanlığı
4.2- Milli Savunma Bakanlığı
Savunma Sanayi Müsteşarlığı
MSB Akaryakıt İkmal ve NATO POL tesisleri İşletme Başkanlığı
4.3- içişleri Bakanlığı
Emniyet Genel Müdürlüğü
Jandarma Genel Komutanlığı
Sahil Güvenlik Komutanlığı
Polis Akademisi

4.4- Dışişleri Bakanlığı
İç Koordinasyon ve Uyum Komitesi Yürütme Genel Sekreterliği
4.5- Maliye Bakanlığı
T.C.Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Maliye
Bakanlığı Kefalet Sandığı Başkanlığı
4.6- Milli Eğitim Bakanlığı
Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü
4.7- Bayındırlık ve Iskan Bakanlığı
Karayolları Genel Müdürlüğü
İller Bankası Genel Müdürlüğü
4.8- Sağlık Bakanlığı
Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü
Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkalığı
4.9- Ulaştırma Bakanlığı
4.10-Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği 4.11-Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Yakın ve Ortadoğu Çalışma Eğitim Merkezi Başkanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Ereğli Kömür Havzası Amele Birliği Birik, ve Yardım Sandığı Başkanlığı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü { BAG-KUR) Türkiye [ş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞ-KUR) 4.12-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
Türk patent Enstitüsü Başkanlığı
4.13-EnerjÎ ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı
Elektrik işleri Etüt idaresi Genel Müdürlüğü Petrol İşleri Genel Müdürlüğü Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 4.14-Küiîür Bakanlığı
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü

Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü
4.15-Turizm Bakanlığı 4.16-Orman Bakanlığı
Orman genel Müdürlüğü
4.17-Çevre Bakanlığı
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı

BAKANLIKLAR VE BAĞLI KURULUŞLARININ ORTAK HİZMET BİRİMLERİ MERKEZİ YÖNETİM TAŞRA KURULUŞU YEREL YÖNETİMLER (MAHALLİ İDARELER)

İl Özel İdaresi
Belediyeler
Köyler
Mahalle Yönetimi
Yerel Yönetim Birlikleri
Bozcaada ve Gökçeada (İmroz Jidareleri

ÖZERK, TARAFSIZ VE ÖTEKİ KURUM VE KURULUŞLAR

Yüksek Öğretim Kurumları Abant
İzzet Baysal Üniversitesi Adnan
Menderes Üniversitesi Afyon
Kocatepe Üniversitesi Akdeniz
üniversitesi Anadolu Üniversitesi
Ankara Üniversitesi Atatürk
Üniversitesi Atılım Üniversitesi
Bahçeşehir üniversitesi Balıkesir
Üniversitesi Başkent Üniversitesi
Beykent Üniversitesi Bilkent
Üniversitesi Boğaziçi Üniversitesi
Celal Bayar üniversitesi
Cumhuriyet üniversitesi

Çağ üniversitesi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi
Çukurova Üniversitesi
Dicle Üniversitesi
Doğuş Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Dumlupınar Üniversitesi
Ege Üniversitesi
Erciyes Üniversitesi
Fatih Üniversitesi
Fırat Üniversitesi
Galatasaray Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi
Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Gebze Merî teknoloji enstitüsü
Hacettepe üniversitesi
Haliç Üniversitesi
Harran Üniversitesi
Işık Üniversitesi
inönü Üniversitesi
istanbul Bilgi Üniversitesi
istanbul Kültür Üniversitesi
istanbul Teknik Üniversitesi
istanbul Ticaret Üniversitesi
izmir Ekonomi Üniversitesi
İzmir yüksek teknoloji Enstitüsü
Kadir Has Üniversitesi
Kafkas Üniversitesi
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kırıkkale Üniversitesi
Kocaeli Üniversitesi
Koç Üniversitesi
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Üniversiteleri
Maltepe Üniversitesi
Marmara Üniversitesi

Mersin Üniversitesi
Mimar Sinan Üniversitesi
Muğla Üniversitesi
Niğde Üniversitesi
Okan Üniversitesi
O n dokuz Mayıs Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Osman Gazi Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Sabancı Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi
Selçuk Üniversitesi
Süleyman Demirel Üniversitesi
Trakya Üniversitesi
Ufuk Üniversitesi
Uludağ Üniversitesi
Yaşar Üniversitesi
Yeditepe Üniversitesi
Yıldız Teknik Üniversitesi
Yüzüncü yıl Üniversitesi
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
Milli Prodüktivite Merkezi
Türk Standartları Enstitüsü
Basın -İlan Kurumu Genel Müdürlüğü
Anadolu Ajansı TAŞ
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. (TKB)
Türkiye Futbol Federasyonu
Bankacılık Düzenleme ve denetleme kurumu Başkanlığı
Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK)
Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
Merkezi Kayıt Kuruluşu
Rekabet Kurumu Başkanlığı
Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
Telekominîkasyon Kurumu
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

Özelleştirme

Boru Hatları İle Petrol Taşıma A.Ş.Genel Müdürlüğü (BOTAŞ)
ÇAY İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) Devlet Hava
Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü Devlet Malzeme Ofisi
Genel Müdürlüğü Et ve Balık Ürünleri A.Ş.Genel Müdürlüğü
Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü (MKEK)
Petkim Petrokimya Holding A.Ş.Genel müdürlüğü Türkiye Selüloz
ve Kağıt Fabrikası A.Ş.Genel Müdürlüğü (SEKA) Sümer holding
A.Ş. Genel Müdürlüğü
Sümer Halıcılık ve El Sanatları Sanayi ve Ticaret A.Ş. GENEL Müdürlüğü (SÜMER HALI)
T.C.Devlet Demir Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
T.C.Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü (PTT)
T.C.ziraat Bankası Genel Müdürlüğü
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)
Tütün Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri
Genel Müdürlüğü (TEKEL)
Toprak Mahsulleri Ofisi A.Ş. Genel Müdürlüğü
Türkiye İhacat Kredi Bankası A.Ş.Genel Müdürlüğü
(TÜRK EXİM BANK)
Türk Hava Yolları A.O.Genel Müdürlüğü (THY)
Türk Telekominikasyon A.Ş.Genel Müdürlüğü (TÜRK TELEKOM)
Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü
Türkiye Denizcilik İşletmeleri Genel Müdürlüğü
Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEDAŞ)
Türkiye Gemi Sanayi A.Ş. Genel Müdürlüğü
Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.Genel Müdürlüğü (TÜĞSAÇ)
Türkiye Halk Bankası A.Ş.Genel Müdürlüğü
Türkiye K ömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü
Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş. Genel Müdürlüğü (TÜPRAŞ)
Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü (TPAO)
Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü
Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürlüğü
Türkiye Zirai Donatım A.Ş. Genel Müdürlüğü

Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmeleri Genel Müdürlüğü
T.Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü
T.Elektrik Üretim Ticaret ve Taahhüt A.Ş. Genel Müdürlüğü

KAMU KURUMU NİTELİĞİNDEKİ MESLEK KURULUŞLARI

Türk Dişhekimleri Birliği
Türk Eczacıları Birliği
Türk Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Türk Tabipleri Birliği
Türk Veteriner Hekimleri Birliği
Türkiye Barolar Birliği
Türkiye Noterler Birliği
Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve
Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
Türkiye Sigorta ve reasürans Şirketleri Birliği
Türkiye Ticaret, San ay i,Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği
Türkiye Ziraat Odaları Birliği
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

Türkiye Bankalar Birliği

FONLAR

Fonlar

KAYNAKLAR

Devletin Kavram ve Kapsamı, .Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınlarından, No:1, Ankara 1990, Büro-Tek Ofset Matbaacılık.

Devlet Hukuku Meseleleri, Dr. Abdullah Pulat Gözübüyük. Adalet Eski Bakanı, Kazancı Hukuk Yayımları, Büyük çekmece 1980.

Devlet Doktrin ter i, Dr. İlhan F. Akın, Î.Ü. Hukuk Fakültesi, Bahar Matbaası, Beyazıt istanbul.

Liberal, Marxist, Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri, Fakülteler Matbaası,1977,Dr. Ayferi G öze, İ. Ü. Hukuk Fakültesi.

Fihi Mafih, Mevlana,Çeviren: Meliha Ülker, Maarif Basımevi,M Baskı, 1958

Lenin, Devlet ve Devrim,Çeviren:Mehmet Kaya, Emek Yayınlan, İstanbul 1976 Mart.

Em.GNL.Korkmaz Tağma,Yeniden yapılanma Kuralları,Gaye iç ve dış tic. A.Ş.,Mayıs 2000.

Mali Sistem, Ekonomik Kavramlar ve Göstergeler Klavuzu 2, Başbakanlık, HDTM, Nisan 1994,

Yolsuzluk kıskacında Türkiye,Ankara,ocak,2001,ATO Yayın no:15,

Taninli, Server, Anayasalar ve Siyasal Belgeler

Eflatun Devlet MI

Devlet'te Yozlaşmayı Yenmek A.Coşkun Kırca, Milliyet Yayınları, 1994, Lcîlt,

Tutanak Dergisi,B:34, 30.3.61, O:1, saat:!5.00, Yolsuzluk kıskacında Türkiye,Başkan Sinan Aygün'ün konuşması Ulusal sorunlar ve demokratik çözüm yolları, Derleyen Dr. İlhan Azkan,Ekin matbaası,2001,s.57

Avrupa Birliğİ'ne neden hayır/2, Suat İlhan, Ötüken, İstanbul,

2002

Satılmışların Ekonomisi, Vural Savaş, Bilgi yayınevi, Ankara 2002

(Politikada Nükte, Nejat muallimoğlu, Muallimoğlu yayınları - 1976

Yeni Türkiye Dergisi

Atatürkçü Düşünce,1992. Atatürk Araştırma Merkezi

Görüş dergisi, Ş u bat-M art 2002, Sayı 50

DPT Yayınları

TABLOLAR

VE

ÇİZELGELER

TABLO A: T.C DEVLET ÖRGÜTÜ (2002)

ANAYASA

YASAMA J

YÜRÜTME

L YARGİ

•¡TBMM

•»j CUMHURBAŞKANI

> j ANAYASA M.

[SEÇMENİ

D.DENETLEME KURULU

BAKANLAR KURULU

HAKİMLER VE SAV. YÜK. KUR.

MiLLi GÜVENLİK KURULU

BAŞKAN BAKANLAR

YARGITAY T±T

DANIŞTAY

MERKEZÎ YÖNETİM KURULUŞLARI

I A. YARGITAY |

İL, İLÇE, BUCAK, BÖLGE

YOK

A. Y. İDARE M.

TRT

UYUŞMAZLIK M.

YEREL YÖNETİMLER

ATATÜRK KUL. DİL TARİH Y.K.

Y. SEÇİM K.

BELEDiYELER
İL ÖZEL İDARELERİ
KÖYLER

SAYIŞTAY

KiTLER

TABLO B: T.C. DEVLET TEŞKiLAT ŞEMASI (1963)

ANAYASA

YASAMA ORGANI
TBMM
MİLLET MECLiSi •O-
CUMHURiYET SENATOSU
SAYIŞTAY A.
YÜKSEK MURAKABE KURULU .6-
MİLLÎ SARAYLAR

YÜRÜTME ORGANI
CUMHURBAŞKANI
BAKANLAR KURULU
BAŞBAKAN
BAŞBAKAN YARDİMCİLARİ^)
DEVLET BAKANLARI»)

YÜRÜTME KURULLARI
AMLLI GÜVENLİK KUR.
PLANLAMA KUR.
^YABANCI SERMAYEYİ TEŞViK KOMiTESi
KARARLARINA iTIRAZ KURULU .
BANKA KREDiLERi TANZiM KOMiTESi
. BAKANLIKLAR ARASI iKTiSADi iŞBiRLiĞi KOMiSYONU

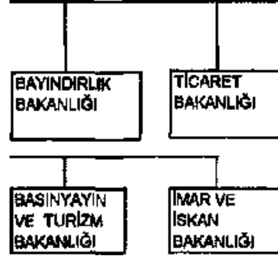
YARGI ORGANI
^ANAYASA MAHKEMESi
YÜKSEK MAHKEMELER
YARGITAY
DANİŞTAY
ASKERi YARGITAY
UYUŞMAZLIKMAH. -fr-
YÜKSEK HAKİMLER KURULU

ADALET BAKANLIĞI

İÇ İSLERE

MALiYE BAKANLIĞI

MiLLi **EĞiTiM BAKANLIĞI**



BAŞBAKANLIĞA BAĞLI
DEVLET PLANLAMA TEŞKiLAT!
DEVLET PERSONEL B.
_ATOM ENERJİ KOMİSYONU
TÜRKiYE VE ORTADOĞU AMME iDARESi ENSTiTÜSÜ
DEVLET ISTAT. ENST.
_DIYANET iŞLERi BAŞKANLIĞI
^VAKIFLAR Gn.'Md.
TAPU KADASTRO Gn. Md.
BEDEN TERBİYESİ Gn. Md.

SAĞLIK VE SOS. YARD. BAKANLIĞI

DIŞ iŞLERi **BAKANLIĞI**

ÇALIŞMA BAKANLIĞI

SANAYİ BAKANLIĞI

ÖZERK KURULUŞLAR
ÜNiVERSiTELER
RADYO-TELEVİZYON İDARESi VE HABER **AJANASLARI**

MILLT SAVUNMA **BAKANLIĞI**

TARIM BAKANLIĞI

GÜMRÜKVE TEKEL BAKANLIĞI

ULAŞTIRMA BAKANLIĞI

İLLER TEŞKİLATI
İLLER
İLÇELER
BUCAKLAR
KÖYLER

MAHALLÎ İDARELER İL
ÖZEL İDARELER!
BELEDiYELER
KÖY İHTİYAR HEYETLERİ KAMU **KURULUŞU** NİTELİĞİNDEKİ **MESLEK** KURULUŞLARI

TABLO C: CUMHURBAŞKANLIĞI DAİRESİ (CBD) TEŞKİLAT ŞEMASI (1963)

CUMHURBAŞKANI

GENEL SEKRETER

BAŞHEKİM
MÜTERCİM
SIV. SAV. UZ.
KİTAPLIK ME.

HUSUS M

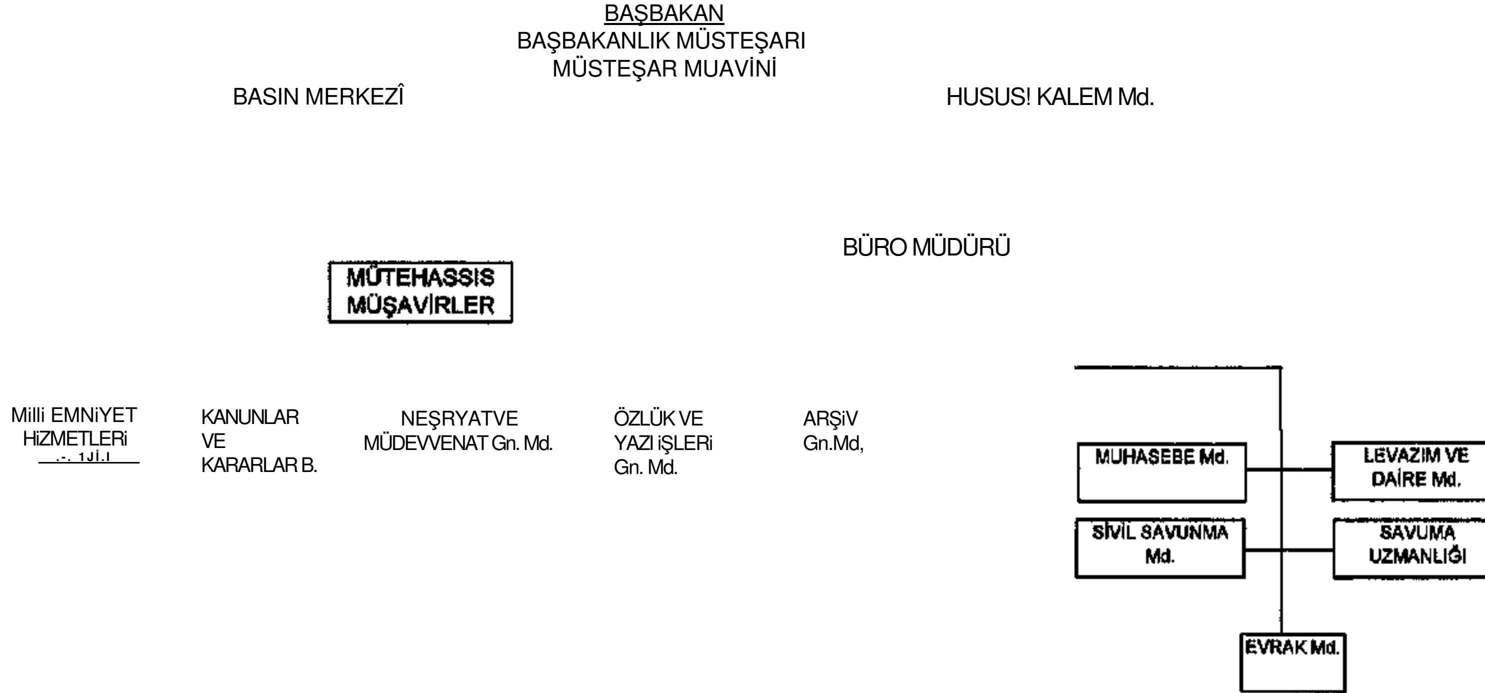
KALEM D.

YAZI İŞLERİ MD

BAŞ YAVER
YAVERLER(4)

DAİRE MD.

TABLO D: BAŞBAKANLIK DAiRESi (BAŞBD) TEŞKiLAT ŞEMASI (1963)



TABLO E: MERKEZİ İDARE TEŞKİLAT ŞEMASI (1963)

BAŞBAKAN

ADALET BAKANLIĞI

İÇ iŞLERi BAKANLIĞI

MALiYE BAKANLIĞI

MiLLi EĞT. BAKANLIĞI

BAYINDIRLIK BAKANLIĞI

TiCARET BAKANLIĞI

SAĞLIK BAKANLIĞI

TARIM BAKANLIĞI

SANAYİ BAKANLIĞI

İMAR İSKAN BAKANLIĞI

TOPRAK İSKAN Gn Md.

DİĞER BAKANLIKLAR -DIŞ iŞLERi -MSB. -GÜM. TEK. -ULAŞT, -ÇALIŞMA -BAS.YAY.

DEV. PLAN. TEŞK.

AMME İDARE Sİ

DEV. ISTAT ENST.

DIYANET iŞLERi

DEVLET PERS. DAiRESi

ATOM ENERJi KURUMU

ULDEM T. GENEL MÜD

VAKIFLAR GENEL MÜD.

TAPU KADASTRO Gn Md

VALi

TABLO F: CUMHURBAŞKANLIĞI DAİRESİ (1968)

CUMHURBAŞKANI

-{BAŞYAVERLİK |

GENEL SEKRETER

ÖZEL KALEM MÜDÜRLÜĞÜ

YAZI iŞLERi MÜDÜRLÜĞÜ

DAiRE MÜDÜRLÜĞÜ

SiViL SAVUNMA UZMANLIĞI

BAŞTABİPLİK

TABLO G: BAŞBAKANLIK DAİRESİ TEŞKİLAT ŞEMASI (1968)

BAŞBAKAN
BAŞBAKANLIK MÜSTEŞARI
MÜSTEŞAR MUAVİNİ

-|ÖZEL KALEM -|

BÜRO MÜDÜRÜ"

I BASI N MERKEZİ j

[MÜTEHASSIS MÜŞAVİRLER"

[SİVİL SAVUNMA UZMANLIGİ]

MiLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI

KANUNLAR VE KARARLAR TEKNİK DAİRESİ REİSLİĞİ

NEŞRİYAT VE MÜBEVVENAT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZLÜK VE YAZI İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ARŞİV GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MUHASEBE MÜDÜRLÜĞÜ

LEVAZIM VE DAİRE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EVRAK MÜDÜRLÜĞÜ

ADALET BAKANLIĞI

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

MALİYE BAKANLIĞI

MİLLÎ EĞiTiM

BAYINDIRLIK

TİCARET BAKANLIĞI

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI

GÜMRÜK VE TEKEL BAKANLIĞI

TARIM BAKANLIĞI -

ULAŞTIRMA

ÇALIŞMA BAKANLIĞI

SANAYİ BAKANLIĞI

ENERJİ VE TABii KAYNAKLAR

İMAR VE ISKAN BAKANLIĞI

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI

MiLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

KÖYIŞLERİ BAKANLIĞI —

TABLO 1.1: KONSOUDE BÜTÇE DENGESİ

(Milyar TL)

	«75	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982 (*)	1983	1965	1986	1987	1988
HARCAMALAR	113	154	235	335	597	1078	1516	1602	2613	5313	8165	12696	21006
Câri	58	72	104	152	263	495	638	720	1068	2095	3051	4851	7868
•Personel	43	57	82	118	213	342	398	442	670	1276	1840	3310	5477
-Diğer Cari	15	15	22	34	50	153	240	278	398	819	1211	1542	2391
Yatırım	22	34	54	68	96	186	306	333	473	1030	1624	1982	2717
Transfer	32	48	77	115	236	398	572	548	1071	2188	3490	5864	10421
-Faiz ödemeleri	3	4	S	8	16	32	75	87	211	675	1331	2266	4978
iç Faiz ödemeleri	2	3	4	5	13	22	41	34	80	247	649	1260	3159
Dış Faiz Ödemeleri	1	1	2	3	5	9	34	53	131	428	682	1006	1819
-KİTlere Transfer	11	14	21	26	107	202	192	225	305	181	138	482	1014
-Vergi iadeleri	2	3	3	4	3	6	32	0	187	726	1 116	1651	2109
-Sosyaf Güvenlik	1	4	7	16	20	45	56	68	114	210	285	422	749
-Diğer Transferler	15	23	41	61	87	114	217	168	254	396	620	1043	1572
GELİRLER	107	144	187	310	506	912	1392	1444	2300	4514	6754	10089	17016
Genel Bütge	105	141	183	305	500	902	1380	1426	2269	4410	6630	9894	16734
-Vergi Gelirleri	95	127	168	246	406	750	1190	1305	1934	3829	5972	9051	14232
Gelir Üzerinden AI.V.	44	59	88	139	233	464	746	805	1 110	1772	3053	4424	6919
Servet Üzerinden AI.V.	1	1	2	2	3	7	22	22	39	54	53	68	147
Mal ve Hlz.Üz.A1.V.	31	40	47	62	102	206	309	333	531	1257	1873	2781	4494
Dış Ticaret Vergileri	20	26	31	43	67	73	114	146	255	746	993	1778	2672
-Vergi Dışı Normal Gel.	10	12	15	58	92	141	143	121	316	458	574	819	1228
-özel Gelir ve Fonlar	0	2	0	0	2	11	47	0	19	124	83	25	1274
Katma Bütce	2	3	4	5	6	10	12	19	31	104	124	195	283
GELİR GİDER FARKI	-5	-10	-48	-25	-90	-166	-124	-157	-313	-798	-1411	-2607	-3990
Emanet ve Avans.Net Değişme	-5	-4	11	-9	42	16	86	-9	131	-116	-197	33	-81
N AKİT AÇIĞI	-11	-15	-37	-34	-48	-151	-37	- 166	-182	-915	-1608	-2575	-4071
BORÇ İDARESİ													
Dış Borçlanma (Net)	-1	-1	-2	-1	9	18	25	-12	-89	-227	-6	-266	308
-Kullanım	0	0	1	2	17	25	47	42	60	193	758	931	2663
•Ödeme	1	2	2	4	8	7	22	54	150	420	764	1197	2355
tç Borçlanma (Net)	12	16	38	35	39	133	12	178	271	1142	1615	2841	3763
-Tahvll(Net)	5	8	9	5	19	-13	-4	20	163	497	476	896	2433
-Kullanım	7	10	13	17	31	17	23	54	198	670	1269	2045	3816
-ödeme	2	2	;	12	12	30	27	34	30	172	793	1149	1383
-Bono (Net)	0	0	6	_1	4	40	39	64	-96	231	668	913	389
-Kullanım	4	7	20	17	17	60	166	258	78	1218	1784	3955	5 115
-Ödeme	4	6	13	20	13	20	127	193	175	986	1116	3042	4726
-Merkez Bankası (Net)	5	7	23	16	30	103	39	32	72	266	257	355	675
-Diğer	2	1	0	18	-13	3	-61	61	126	147	213	677	266

KAYNAK: DPT, MALİYE BAKANUĞI(*) **1982** yılı 10 aylıktır.

TABLO 1.2 ; KONSOUDE BÜTÇE DENGESİ

(Milyar TL)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
HARCAMALAR	38051	67193	130263	221 658	485249	897296	1710646	3940162	7990748	15 601 363	28 094 057	46970360	79 856 268
Cart	*17797*	35464	65832	124441	221447	368902	644149	*1 282 719*	2779482	*5173439*	*9 159 591*	*13* 539 756	*20 226 628*
-Personel	13729	28549	54720	104 296	186129	295 495	502600	974148	2 073 140	*3* 871 005	6 911 927	9 978 800	15 203 977
-Diğer Cari	4068	6915	11112	20145	35318	73407	141 549	308571	706342	1302484	2 247 665	3 610 956	5 022 651
Yatırım (*}	3877	6818	11717	19019	36543	50355	91777	238085	590382	1 002 148	1567800	2767364	3901656
Transfer	16378	24911	52714	78198	227 259	478 039	974720	2 419 358	4620884	9425726	17366666	30 613 240	55 727 984
-Faiz Ödemeleri	8260	13966	24073	40298	116 470	298285	576 115	1497401	2 277 917	6 176 595	10 720 840	20 439 862	41 064 609
ic Faiz Ödemeleri	5115	9613	16941	30545	92518	233168	475 519	1 329 087	1 977 967	5 629 524	9284622	18 791 862	37494301
Dıs Faiz Ödemeleri	3144	4353	7132	9753	23952	65117	100 597	168314	299950	547081	896218	1 648 000	3570308
-KTTlere Transfer	1214	1252	12191	8145	25850	21000	45440	50344	123 450	159960	416 800	885908	1 200 656
-Vergi iadeleri	2870	3577	6479	10776	21251	31147	63620	104900	249499	539253	1159990	1 632 049	2 918 178
-Sosyal Güvenlik	1400	1225	1599	4000	13700	39260	108 200	33S300	760000	1 400 000	2 750 000	3 225 685	4 792 000
-Dlöer Transferler	2634	4891	8372	14979	49988	88347	181345	431 413	1 210 018	1 149 918	2 319 036	4 429 736	S 752 541
GELİRLER	30379	55239	96747	174224	351392	745116	1394022,9	2702034	5749372	11706236	18809428	33244472	51090206
Genel Bütce	»939	54576	95800	172844	348035	7399SO	1381578,9	2676000	5696852	11589312	18612476	32938941	50721446
•Vergi Gelirleri	25550	45400	78644	141602	264273	587760	1084350,4	2244094	4745484	9228586	14802293	26503693	39767892
Gelir Üzerinden ALV.	13469	23246	40420	70134	125793	278074	451593,9	864970	1896483	4230135	6537398	10503316	15647113
Servet üzerinden At V	177	411	675	1259	2531	5659	8844,3	18637	35487	72684	178253	346646	433284
Mal ve HİZ.UZ.ALV.	7659	13685	24685	47361	89736	214377	429264,6	973340	1987303	3608416	6109688	11364330	18136442
Di: Ticaret Vergiler)	4246	8057	12864	22849	46213	89650	194647,6	387147	826211	1317351	1976954	4289401	5551053
-Vergi Dısı Normal Gel.	2438	4267	3926	7649	17636	48365	86043,5	159990	404679	1221530	1883461	3486445	7398155
•Özel Gelir ve Fonlar	1950	4909	13230	23593	66126	103825	211185	271916	546689	1139196	1926722	2948803	3555399
Katma Sütce	440	663	947	1380	3357	5166	12444	26034	52520	116924	196952	305532	368760
GELİR GiDER FARKI	-7673	-11 955	-33 517	-47434	-133 857	-152179,7	-316622,8	-1238128	-2241376	-3985127	-9284 629	-13725 888	-28766062
Emanet ve Avans Net Değisme	-639	-400	90	-12005	7754	255	22320	-29606	20222	•111666	-52200	94618	-3548 352
NAKİT ACIĞI	-8312	-12 355	-33427	-59439	-126 103	-151924,7	•294302,8	-1267734	-2221154	-4006793	-9336829	-13631270	-32314454
BORC İDARESİ													
Dıs Borclanma (Net)	-209	41	1921	4038	21062	-67174,3	-81238	-134410	-44606S	-943984	598400	3053284	-4448179
-Kullanım	3588	5489	10889	19718	46140	44029,7	157746	277687	245198	894881	2946200	6706202	5257697
-Ödeme	3797	5443	8968	15680	25078	111204	238984	412097	691266	1838895	2347800	3653019	97ÛS876
ic Borclanma (Net)	8520	12314	31505	55401	105 041	219099	375540,8	1402144	2505518	4604300	9740500	9435522	23202077
-Tahvil(Net)	5982	7942	2279	15408	30135	-70339	85657	274040	1484844	1311144	12233900	10141530	5215124
-Kullanım	8983	12523	11510	35657	64820	24858	222453	583276	2068523	2621204	16903400	19655749	24090531
•Ödeme	3001	4581	9231	20249	34685	95197	136796	309236	583679	1510060	4669500	9514219	18875407
-Bono (Net)	995	1932	12789	23978	22241	244217	197218	792189	1020674	3293156	-2493400	-1333878	17986953
-Kullanım	7634	8443	34277	75918	171 155	624169	114724İ	3266449	2981644	9173673	6840000	5627876	42304811
-Ödeme	6639	651!	21488	51940	148913	379952	950023	2474260	1960970	5880517	9333400	6961754	24317858
-Merkez Bankası (Net)	457	331	10719	17394	53010	51857	94723	228953					
-KOF geri dönüs												627869	
-Diğer	1086	2109	5718	-1379	-345	•6636	-2057,2	106962	161704	346477	-1002071	1142565	13560456

KAYNAK : DPT, MAUYE BAKANLIĞI

TABLO 2: KONSOLİDE BÜTÇE DENGESİ (1)

	MİLYONU MILUONTL								
YILLAR	GİDER EXPENDITURE		GEÜR REVENUE		AÇIK DEFICTT		GSHH'YA ORANLAR (21 PERCENTAGE SHARE İN GNP (2)		
YEARS	BAŞLANGIÇ ÖDENEĞİ APPROP.	YIL SONU HARCAMA EXPENO. ASOFEND OFYEAR	TAHMİN EST1MATE	TAh COLL	İSİLAT BAŞL, ECTEON INITTAL	GERÇEK.. REAUZATION	GİDER HARCAMA EKPEND. AS OF END OFYEAR	GELİR TAHSİLAT REVENUE (COLLECT.)	AÇIK GERÇEK. DERCTT (REAL.)
1950	1902	1956	1675	1841	-227	-115	20,18	18,99	-1,18
1951	2067	2060	1702	2 1 1 6	- 3 6 6	56	17,69	18,18	0,48
1952	2097	2641	1877	2704	-221	63	19,72	20,19	0,47
1953	2529	2572	2319	2543	-209	-29	16,48	16,30	-0,18
1954	2 381	2 727	2 375	2 609	- 6	- 119	17,13	16,39	-0,74
1955	3 063	3 453	2 892	3 399	- 171	- 53	18,06	17,78	-0,28
1956	3 445	3 711	3 446	3 573	2	- 139	16,83	16,21	-0,63
1957	4145	4377	4140	4338	-5	-40	14,93	14,80	-0,14
1958	4627	5251	4616	5268	-11	16	15,00	15,05	0,05
1959	6232	7047	6259	7155	27	108	16,14	16,38	0,25
1960	7 638	7 789	7 636	7 749	- 2	- 40	16,69	16,61	-0,09
1961	9036	11 866	9022	11 633	- 14	- 233	23,95	23,48	-0,47
1962	10477	9745	10506	9845	29	100	16,92	17,09	0,17
1963	12564	12442	12642	12609	78	167	18,63	18,88	0,25
1964	14021	14303	13950	13690	-71	-613	20,06	19,20	-0,86
1965	15195	15420	14880	14803	-315	-617	20,10	19,29	-0,80
1966	17660	18226	16981	18136	-679	-90	19,94	19,84	-0,10
1967	19786	21552	19351	21785	-435	233	21,24	21,47	0,23
1968	22580	23262	21758	22669	-822	-593	14,19	13,83	-0,36
1969	26 670	26 715	25 597	25 115	-1 073	-1 600	14,57	13,69	-0,87
1970	29893	34708	29318	34919	-575	211	16,70	16,80	0,10
1971	38 472	49 080	37 672	42 738	- 800	-6 342	18,80	16,37	-2,43
1972	51968	54373	51968	54011	0	-362	17,31	17,20	-0,12
1973	62 268	67 525	58 268	65 309	-4 000	-2 216	16,92	16,36	-0,56
1974	83092	82275	77092	78366	-6000	-3909	15,30	14,57	-0,73

(1): İç ve dış borç anapara ödemeleri harcamalar içinde, iç ve dı§ borçlanma rakamları da gelirler içinde yer almaktadır.

(1): Foreign and domesöc repayment are induded in the expenditures.f=oreign and domestfc borrowlng are induded in the revenues.

KAYNAK: DPT

(2): 1968'e kadar GSMH eski seri, 1968'den itibaren GSMH yeni seri kullantlmıstır.

(2): Old GNP series are used till 1968, new GNP series are used after 1968.

TABLO 3.1: KONSOLİDE BÜTÇE GELİR VE

HARCAMALARININ GSMH'YA ORANI f%)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982 (*)	1983	1984	1985	1986	1987	1988	
HARCAMALAR	16,33	17,72	21,19	20,35	20,75	20,33	18,89	15,09	18,75	17,07	15,03	15,95	16,92	16,26	EXPENDITURES
Cari	*8,44*	8,34	_9t36	9,25	9,15	9,33	7,95	6,79	7,67	6,72	5,93	5,96	6,47	6,09	Cuırent
-Personel	6,20	6,56	7,37	7,18	7,41	6,44	4,96	4,17	4,81	4,04	3,61	3,60	4,41	4,24	-Personnel
-Diğer Cari	2,24	1,78	1,99	2,07	1,74	2,89	2,99	2,62	2,86	2,68	2,32	2,37	2,06	1,85	•Other Current
Yatanm	3,24	3,91	4,84	4,15	3,41	3,50	3,82	3,14	3,39	3f12	2,91	3,17	2,64	2,10	investment
Transfer	4,65	5,47	6,99	6,96	8,19	7,50	7,12	5,17	7,69	7,23	6,19	6,82	7,82	8t07	Transfere
-Faiz Ödemeleri	0,49	0,45	0,48	0,46	0,62	0,59	0,94	0,82	1,52	1,99	1,91	2,60	3,02	3,85	-lnterestPav.ofwhİdı:
ic Faiz Ödemeleri	0,35	0,31	Oj32	0,30	0,45	0,42	0,51	0,32	_0»57	0,80	0,70	1,27	1,68	2,45	Domestic Borrowlng
Dıs Faiz Ödemeleri	0,14	0,14	0,15	0,15	0,17	0,17	0,43	0,50	0,94	1,19	1,21	1,33	1,34	1,41	Foreign Borrowlng
-KÎTlere Transfer	1,62	1,60	1,92	1,59	3,72	3,82	2,39	2,12	2,19	1,27	0,51	0,27	0,64	0,78	-Transfere ToSEEs
-Vergi iadeleri	0,25	0,36	0,28	0,21	0,11	0,10	0,40	0,00	1,34	1,72	2,05	2,18	2,20	1,63	-Tax Rebates
-Sosyal Güvenlik	0,13	0,44	0,64	0,98	0,71	0,84	0,70	0,64	0,82	0,56	0,59	0,56	0,56	0,58	-Soclal Seoırity
-Diğer Transferler	2,16	2,63	3,66	3,71	3,02	2,15	2,70	1,59	1,82	1,69	1,12	1,21	1,39	1,22	-Other Transfers
GELiRLER	15,55	16,53	16,90	18,82	17,60	17,20	17,35	13,61	16,51	12,66	12,77	13,20	13,45	13,17	REVENUES
Genel Bütce	15,25	16,21	16,56	18,51	17,39	17,00	17,20	13,44	16,29	12,37	12,48	12,95	13,19	12,95	General Budget Revenues
-Vergi Gelirleri	13,75	14,64	15,18	14,97	14,10	14,14	14,84	12,30	13,88	10,70	10,83	11,67	12,06	11,02	-Tax Revenues
Gelir Üzerinden A1.V.	6,30	6,83	7,91	8,47	8,10	8,75	9,30	7,58	7,97	6,05	5,01	5,96	5,90	5,36	Taxes On Income
Servet Üzerinden AI.V.	0,13	0,12	0,16	0,13	0,10	0,13	0,27	0,20	0,28	0,19	0,15	0,10	0,09	0,11	Taxes On VVealth
Mal ve Hiz.Üz.AI.V.	4,44	4,64	4,28	3,77	3,56	3,88	3,85	3,14	3,81	2,76	3,56	3,66	3,71	3,48	Taxes On Goods & Services
DIİ Ticaret Vergileri	2,88	3,05	2,82	2,59	2,34	1,38	1,42	1,37	1,83	1,70	2,11	1,94	2,37	2,07	Taxes On Foreign Trade
-Vergi Dısı Normal Gel.	1,49	1,33	*1,38*	3,54	3,21	2,66	1,78	1,14	2,27	1,33	1,29	1,12	1,09	0,95	-Nontax Revenues
-özel Gelir ve Fonlar	0,00	0,25	0,00	0,00	0,08	0,20	0,59	0,00	0,13	0,35	0,35	0,16	0,03	0,99	-Special Revenues & Funds
Katma Bütce	0,31	0,32	0,34	0,31	0,21	0,20	0,15	0,18	0,22	0,28	0,29	0,24	0,26	0,22	Annexed Budget Revenues
GELiR GiDER FARKI	-0,78	-1,19	-4,29	-1,53	-3,15	-3,13	-1,54	-1,48	-2,24	-4,42	-2,26	-2,76	-3,48	-3,09	BUDGET BALANCE
Emanet ve Avans.Net Değisme	-0,77	-0,51	0,97	-0,52	1,46	0,29	1,08	-0,08	0,94	-0,21	-0,33	-0,38	0,04	-0,06	Deferred 8ı Adv.Pavments Net
NAKTTAÇIĞI	-1,55	-1,70	-3,33	-2,05	-1,68	-2,84	-0,46	•1,56	-1,30	-4,63	-2,59	-3,14	-3,43	-3,15	CASH BALANCE
BORÇ iDARESi															FINANCING
Dıs Borclanma (Net)	-0,20	-0,17	-0,14	-0,08	0,31	0,33	0,31	-0,11	-0,64	1,50	-0,64	-0,01	-0,35	0,24	Foreign Borrowing (Net)
-Kullanım	0,01	0,02	0,07	0,13	0,58	0,47	0,59	0,39	0,43	2,57	0,55	1,48	1,24	2,06	-Receipts
-Ödeme	0,21	0,19	0,21	0,21	0,27	0,14	0,28	0,50	1,08	1,06	1,19	1,49	1,59	1,82	-Payments
ic Borclanma (Net)	1,74	1,87	3,46	2,13	1,37	2,51	0,15	1,68	1,95	3,12	3,23	3,15	3,79	2,91	Domestic Borrovving (Net)
-Tahvll(Net)	0,78	0,89	0,82	0,39	0,66	-0,24	-0,05	0,19	1,21	0,62	1,41	0,93	1,19	1,88	-Government 8onds (Net)
-Kullanım	1,08	If15	1,13	1,03	1,08	Oβ33	0,28	0,51	If42	0,88	1,89	2,48	2,73	2,95	-Receipts
•ödeme	0,30	0,26	0,31	0,74	0,42	0,57	0,34	0,32	0,22	0,26	0,49	1,55	1,53	1,07	-Payments
-Bono (Net)	-0,05	0,05	0,57	-0,19	0,14	0,75	0,49	0,61	-0,69	1,28	0,65	1,31	1,22	0,30	-Treasury Bllls (Net)
-*Kullmen*	0,56	*0,77*	1,77	1,00	0,59	1,13	2,07	2,43	0,56	2,23	3,4-1	3,49	5,27	3,96	-Recefpts
-Ödeme	0,61	0,73	1,20	1,19	0,46	0,39	1,58	1,82	1,25	0,95	2,79	2,18	4,05	3,66	-Payments
-Merkez Bankası (Net)	0,68	0,78	2,11	0,95	1,03	1,95	0,48	0,31	0,52	0,86	0,75	0,50	0,47	0,52	-Central Bank (Net)
-Diöer	0,34	0,16	-0,03	1,09	-0,45	0,05	-0,77	0,58	0,91	0,37	0,42	0,42	0,90	0,21	-Other

KAYNAK : **DPT,** MALÎYE **BAKANUGI(*) 1982** yılı 10 aylıktır

SOURCE : SPO, MINISTRY OF FINANCE

TABLO 3,2: KONSOLİDE BÜTÇE GELİR VE
HARCAMALARININ GSMH'YA ORANI (%)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	
HARCAMALAR	16,52	16,92	20,53	20,08	24,29	23,08	21,78	26,31	27,19	29,15	35,89	37,40	44,49	EXPENDITURES
Cari	7,73	8,93	10,38	11,28	11,09	9,49	8,20	8,56	9,46	9,67	11,70	10,82	11,27	Current
-Personel	5,95	7,19	8,63	9,45	9,32	7,60	6,40	6,50	7,05	7,23	8,83	7,95	8,47	-Persormel
-Diğer Cari	1,77	1,74	1,75	1,83	1,77	1,89	1,80	2,06	2,40	2,43	2,87	2,88	2,80	-Other Current
Yatırım (*)	1,68	1,72	1,85	1,72	1,83	1,30	1,17	1,59	2,01	1,87	2,00	2,20	2,17	Investment (*)
Transfer	7,11	6,27	8,31	7,09	11,38	12,30	12,41	16,15	15,72	17,61	22,18	24,37	31,05	Transfere
-Faiz ödemeleri	3,59	3,52	3,79	3,65	5,83	7,67	7,33	10,00	7,75	11,54	13,69	16,27	22,88	-Interestpay.ofwhlch:
İç Faiz ödemeleri	2,22	2,42	2,67	2,77	4,63	6,00	6,05	a 87	6,73	10,52	12,55	14,96	20,89	Domestıc Borrmving
Dıg Faiz ödemeleri	1,36	1,10	1,12	0,88	1,20	1,67	1,28	1,12	1,02	1,02	1,14	1,31	1,99	Foreign Borrowing
-KİTlere Transfer	0,53	0,32	1,92	0,74	1,29	0,54	0,58	0,34	0,42	0,30	0,53	0,71	0,67	-Transfere To SEEs
-Vergi İadeleri	1,25	0,90	1,02	0,98	1,06	0,80	0,81	0,70	0,85	1,01	1,48	1,30	1,63	-Tax Rebates
-Sosyal Güvenlik	0,61	0,31	0,25	0,36	0,69	1,01	1,38	2,24	2,59	2,62	3,51	2,57	2,67	-Social Securfty
-Diğer Transferler	1,14	1,23	1,32	1,36	2,50	2,27	2,31	2,88	4,12	2,15	2,96	3,53	3,21	-Other Transfere
GELİRLER	13,19	13,91	15,25	15,79	17,59	19,16	17,75	18,04	19,56	21,87	24,03	26,47	28,47	REVENUES
Genel Bütçe	13,00	13,74	15,10	15,66	17,43	19,03	17,59	17,87	19,38	21,65	23,78	26,23	28,26	General Budget Revenues
-Vergi Gelirleri	11,09	11,43	12,40	12,83	13,23	15,12	13,80	14,98	16,14	17,24	18,91	21,10	22,16	-Tax Revenues
Gelir Üzerinden Al.V.	5,85	5,85	6,37	6,35	6,30	7,15	5,75	5,77	6,45	7,90	8,35	8,36	8,72	Taxes On Income
Servet Üzerinden Al.V.	0,08	0,10	0,11	0,11	0,13	0,15	0,11	0,12	0,12	0,14	0,23	0,28	0,24	Taxes On VVealth
Mal ve Hlz.Oz.ALV.	3,32	3,45	3,89	4,29	4,49	5,51	5,46	6,50	6,76	6,74	7,80	9,05	10,10	Taxes On Goods & Services
Dıg Ticaret Vergileri	1,84	2,03	2,03	2,07	2,31	2,31	2,48	2,58	2,81	2,46	2,53	3,42	3,09	Taxes On Foreign Trade
-Vergi Dışı Normal Gel.	1,06	1,07	0,62	0,69	0,88	1,24	1,10	1,07	1,38	2,28	2,41	2,78	4,12	-Nontax Revenues
•Öze! Gelir ve Fonlar	0,85	1,24	2,09	2,14	3,31	2,67	2,69	1,82	1,86	2,13	2,46	2,03	1,98	-Special Revenues & Funds
Katma Bütçe	0,19	0,17	0,15	0,13	0,17	0,13	0,16	0,17	0,18	0,22	0,25	0,24	0,21	Annexed Budget Revenues
GELİR GİDER FARKI	-3,33	-3,01	-5,28	-4,30	-6,70	-3,91	-4,03	-8,27	-7,63	-7,28	-11,86	-10,93	-16,03	BUDGET BALANCE
Emanet ve Avans.Net Değişme	-0,28	-0,10	0,01	-1,09	0,39	0,01	0,28	-0,20	0,07	-0,21	-0,07	0,08	-1,98	Deferred & Adv.Payments Net
NAKİT AÇIĞI	-3,61	-3,11	-5,27	-5,39	-6,31	-3,91	-3,75	-8,46	-7,56	-7,49	-11,90	-10,85	-18,00	CASH BALANCE
BORÇ İDARESİ														RNANCIMG
Dış Borçlanma (Net)	-0,09	0,01	0,30	0,37	1,05	-1,73	-1,03	-0,90	-1,52	-1,76	0,76	2,43	-2,48	Foreign 8orrowing (Net)
-Kullanım	1,56	1,38	1,72	1,79	2,31	1,13	2,01	1,85	0,83	1,67	3,76	5,34	2,93	-Receipts
-ödeme	1,65	1,37	1,41	1,42	1,26	2,86	3,04	2,75	2,35	3,44	3,00	2,91	5,41	-Payments
İç Borçlanma (Net)	3,70	3,10	4,97	5,02	5,26	5,64	4,78	9,36	8,52	8,60	12,44	7,01	12,93	Domestİc Borrowing (Net)
-Tahvil(Net)	2,60	2,00	0,36	1,40	1,51	-1,81	1,09	1,83	5,05	2,45	15,63	8,07	2,91	-Government Bonds (Net)
-Kullanım	3,90	3,15	1,81	3,23	3,25	0,64	2,83	3,89	7,04	5,27	21,59	15,65	13,42	-Receipts
-ödeme	1,30	1,15	1,46	1,83	1,74	2,45	1,74	2,06	1,99	2,82	5,96	7,58	10,52	-Payments
-Bono (Net)	0,43	0,49	2,02	2,17	1,11	6,28	2,51	5,29	3,47	6,15	-8,48	-1,06	10,02	-Treasury BIlls (Net)
-Kullanım	3,31	2,13	5,40	6,88	8,57	16,05	14,61	21,81	10,14	17,14	8,74	4,48	23,57	-Receipts
-ödeme	2,88	1,64	3,39	4,71	7,46	9,77	12,09	16,52	6,67	10,99	11,92	5,54	13,55	-Payments
-Merkez Bankası (Net)	0,20	0,08	1,69	1,58	2,65	1,33	1,21	1,53	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-Central BanK (Net)
-Diğer	0,47	0,53	0,90	-0,12	-0,02	-0,17	-0,03	0,71	0,55	0,65	-1,28	0,91	7,56	-Other

KAYNAK . DPT, MAÜYE BAKMIUĞI , SODRCE : SPO, M1N1STKV OF RNfIHCE

(*) Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer almaktadır.

TABLO 4.1: KONSOLİDE BÜTÇE GELİR
VE HARCAMALARININ YÜZDE DAĞILIMI

JYOzde Pay)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982 (*)	1983	1984	1985	1986	1987	1988	
HARCAMALAR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	EXPENDITURES
Car!	51,7	47,0	44c2	45,4	44,1	45,9	42,1	45,0	40,9	39,4	39,4	37,4	38,2	37,5	Current
-Personel	38,0	37,0	34,8	35,3	35,7	31,7	26,2	27,6	25,7	23,7	24,0	22,5	26,1	26,1	-Personnel
-Dlâer Cari	13,7	10,0	9,4	10,2	8,4	14,2	15,8	17,4	15,2	15,7	15,4	14,8	12,1	11,4	-Other Current
Yatırım	19,8	22,1	22,9	20,4	16,4	17,2	20,2	20,8	18,1	18,3	19,4	19,9	15,6	12,9	Investment
Transfer	28,5	30,9	33,0	34,2	39,5	36,9	37,7	34,2	41,0	42,4	41,2	42,7	46,2	49,6	Transfere
-Faiz Ödemeleri	3,0	2,5	2,3	2,2	3,0	2,9	5,0	5,5	8,1	11,6	12,7	16,3	17,8	23,7	-Interest Pay .of wtılch:
İç Faiz ödemeleri	2,1	1,8	1,5	1,5	2,2	2,1	2,7	2,1	3,1	4,7	4,7	7,9	9,9	15,0	Domesüc Borrowing
Dış Faiz ödemeleri	0,9	0,8	0,7	0,7	0,8	0,9	2,2	3,3	5,0	7,0	8,0	8,4	7,9	8,7	Forelsn Borrowing
-KITlere Transfer	9,9	9,0	9,1	7,8	17,9	18,8	12,6	14,0	11,7	7,4	3,4	1,7	3,8	4,8	-Transfere To SEEs
-Vergi iadeleri	1,5	2fO	1,3	1,0	0,6	0,5	2,1	0,0	7,2	10,1	13,7	13,7	13,0	10,0	-Tax Rebates
-Sosyal Güvenlik	0,8	2,5	3,0	4,8	3,4	4,1	3,7	4,2	4,4	3,3	4,0	3,5	3,3	3,6	-Soclal Securlty
-Diğer Transferler	13,3	14,8	17,3	18,3	14,6	10,6	14,3	10,5	9,7	9,9	7,5	7,6	8,2	7,5	-Ottıer Transfere
GELİRLER	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	REVENUES
Genel Bütçe	98,0	98,1	98,0	98,4	98,8	98,9	99,1	98,7	98,7	97,8	97,7	98,2	98,1	98,3	General Budget Revenues
-Vergi Gelirleri	88,4	88,5	89,8	79,5	80,1	82,2	85,5	90,3	84,1	84,6	84,8	88,4	89,7	83,6	•Tax Revenues
Gelir Üzerinden Al.V.	40,5	41,3	45,8	45,0	46,0	50,8	53,6	55,7	48,3	47,8	39,2	45,2	43,9	40,7	Taxes On Income
Servet Üzerinden Al .V.	0,8	0,7	1,0	0,7	0,6	0,8	1,6	1,5	!f7	lj5	1,2	0,8	0,7	0,9	Taxes On VVealth
MalveHlz.Üz.Al.V.	26,6	28,1	25,3	20,0	20,2	22,6	22,2	23,0	23,1	21,8	27,9	27,7	27,6	26,4	Taxes On Goods & Services
Dış Ticaret Vergileri	18,5	18,4	16,7	13,8	13,3	8,0	8,2	10,1	11,1	13,5	16,5	14,7	17,6	15,7	Taxes On ForelgnTrade
-Vergi Dışı Normal Gel.	9,6	8,0	8,2	18,8	18,2	15,5	10,2	8,4	13,7	10,5	10,1	8,5	8,1	7,2	•Nontax Revenues
-özel Gelir ve Fonlar	0,0	1,5	0,0	0,0	0,5	1,2	3,4	0,0	0,8	2,7	2,7	1,2	0,2	7,5	Special Revenues&Funds
Katma Bütçe	2,0	1,9	2,0	1,6	1,2	M	0,9	1,3	1.3	2,2	2.3	1,8	1,9	W	Annexed Budget Revenues

KAYNAK : DPT, MALİYE BAKANLIĞI
(*) 1982 Yılı 10 aylıktır.

SOURCE : SPO, MINISTRY OF FINANCE
(*) The year of 1982 covers 10 months.

TABLO 4.2 : KONSOLİDE BÜTÇE GEÜR

VE HARCAMALARININ **YÜZDE** DAĞILIMI

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
HARCAMALAR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	lOOjp	100,0	27,19	29,15	35,89	37,40	44,49
Cari	16,8	52,8	50,5	56,1	45,6	41,1	37,7	32,6	9,46	9,67	11,70	10,82	11,27
-Personel	36,1	42,5	42,0	47,1	38,4	32,9	29,4	H?	7,05	v 2a	8,83	7,95	8,47
-Diğer Cari	10,7	10,3	8,5	9,1	7,3	8,2	8,3	7,8	2,40	2,43	2,87	2,88	2,80
Yatırım (*)	10,2	10,1	9,0	8,6	7,5	5,6	5,4	6,0	2,01	1,87	2,00	2,20	2,17
Transfer	43,0	37,1	40,5	35,3	46,8	53,3	57,0	61,4	15,72	17,61	22,18	24,37	31,05
-Faiz Ödemeleri	21,7	20,8	18,5	18,2	24,0	33,2	33,7	38,0	7,75	11,54	13,69	16,27	22,88
iç Faiz Ödemeleri	13,4	"14,3	13,0	13,8	19,1	26,0	27,8	33,7	6,73	10,52	12,55	14,96	20,89
Dıs Faiz Ödemeleri	8,3	6,5	5,5	4,4	4f9	7,3	5,9	4,3	1,02	1,02	1,14	1,31	1,99
-Kirlere Transfer	3,2	1,9	9,4	3,7	5,3	2,3	2,7	1,3	0,42	0,30	0,53	0,71	0,67
-Vergi İadeleri	7,5	5,3	5,0	4,9	4,4	3,5	3,7	2,7	0,85	1,01	1,48	1,30	1,63
-Sosyal Güvenlik	3,7	1,8	1,2	1,8	2,8	4,4	6,3	8,5	2,59	2,62	3,51	2,57	2,67
-Diğer Transferler	6,9	7,3	6,4	6,8	10,3	9,8	10,6	10,9	4,12	2,15	2,96	3,53	3,21
GELİRLER	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0					
Genel Bütce	98,6	98,8	99,0	99,2	99,0	99,3	99,1	99,0	19,56	21,87	24,03	26,47	28,47
-Vergi Gelirleri	84,1	82,2	81,3	81,3	75,2	78,9	77,8	83,1	19,38	21,65	23,78	26,23	28,26
Gelir Üzerinden AI.V.	44,3	42,1	41,8	40,3	35,8	37,3	32,4	32,0	16,14	17,24	18,91	21,10	22,16
Servet Üzerinden AI.V	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,6	0,7	6,45	7,90	8,35	8,36	8,72
Mal ve Hiz.Uz.AI.V.	25,2	24,8	25,5	27,2	25,5	20,S	30,8	36,0	0,12	0,14	0,23	0,28	0,24
Dıs Ticaret Vergilen	14,0	H6	13,3	13,1	13,2	12,0	14,0	14,3	6,76	6,74	7,80	9,05	10,10
-Vergi Dısı Normal Gel.	8,0	7,7	4,1	4,4	5,0	6,5	6,2	5,9	2,81	2,46	2,b3	3,42	3,09
-Özel Gelir ve Fonlar	6,4	8,9	13,7	13,5	18,8	13,9	15,1	10,1	1,38	2,28	2,41	2,78	4,12
Katma Bütce	1,4	1,2	1,0	0,8	1,0	0,7	0.9	1,0	1,86	2,13	2,46	2,03	1,98
									0,18	0,22	0,25	0,24	0,21
												0,00	0,00
									-7,63	-7,28	-11,86	-10,93	-16,03
									0,07	-0,21	-0,07	0,08	-1,98
									-7,56	-7,49	-11,90	-10,85	-18,00
									-1,52	-1,76	0,76	2,43	-2,48
									0,83	1,67	3,76	5,34	2,93
									2,35	3,44	3,00	2,91	5,41
									8,52	8,60	12,44	7,01	12,93
									5,05	2,45	15,63	8,07	2,91
									7,04	5,27	21,59	15,65	13,42
									1,99	2,82	5,96	7,58	10,52
									3,47	6,15	-8,48	-1,06	10,02
									10,14	17,14	8,74	4,48	23,57
									6,67	10,99	11,92	5,54	13,55
									0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
									0,55	0,65	-1,28	0,91	7,56

KAYNAK ; DPT, MAUYE BAKANLIĞI (*) Yatırım işçiliği personel harcamaları içinde yer ^lmaktadır.

TABLO 5: 2002 MONTHLY REALIZATIONS OF CONSOLIDATED BUDGET
SUMMARY 2

(TL Bllltons)	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Total	2002 Budget Target
Exoendltures	10.439.761	10.114.488	7.109.013	7.714.674	10.188.671	8.129.101	8.618.530	7.877.586					70.391.724	98.131.000
Excludlnq İnterest	3.656.70t	3.639.975	3.826.524	4.662.676	5.149.746	4.295.356	5.326.987	5.274.985					35.832.950	55.336.000
1. Personnel	1.871.423	1.653.912	1.695.282	1.766.826	1.994.893	1.810.629	1.910.299	1.771.010					14,474.274	21.891.000
II. Ömer Current	37.644	123.101	309.056	562.732	667.811	395.321	749.862	603.062					3.348.489	7.783.230
III. Capital Expenditure	33.203	127.249	120.446	383.998	440.494	447.166	724.243	693.497					2.870.296	5.735.940
IV. Transfer	8.497.691	8.210.226	4.984.229	S.OÛ1.118	7.186.373	5.476.98S	5.434.126	4.910.017					49.698.665	62.720.830
1. İnterest Payments	6.783.060	6.474.513	3.282.489	3.051.998	5.038.825	3.833.745	3.491.543	2.602.601					34.558.774	42.795.000
2. Others	1.714.531	1.735.713	1.701.740	1.949.120	2.146.548	1.642.240	1.942.583	2.307.416					15.139.891	19,925.830
Revenues	5.086.087	4.834.091	5.107.439	6.138.236	9.701.513	6.953.558	6.074.518	6.853.613					48.748.966	71.218.000
1. Tax Revenues	3.888.819	3.810.141	3.997.000	3.610.126	5.730.990	4.448.105	4.977.108	6.018.346					36.480.635	57.911.000
II. Nontax Ravenues	544.201	454.712	535.048	908.312	3.423.377	1.119.693	676.994	S32.657					8.194.994	7.007.000
III. Speclal Rev.& Funds	515.145	518.701	464.410	520.886	483.630	281.934	326.645	226.198					3.339.448	6.000.000
IV. Annexed Budget Rev.	137.922	50.537	110.981	98.913	63.616	103.826	91.771	76.312					733.878	300.000
Budaet Balance	-5.353.674	-5.280.397	-2.001.574	-2.676.438	•487.058	-2.176.543	-2.744.012	-1.024.073					-21.642.769	-26.913.000
Primary Balance	1.429.386	1.194,116	1.280.915	475.560	4.551.767	1.658.202	747.531	1.578,528					12.916.005	15.882.000

TABLO S.1 :TÜRLERİ İTİBARİYLE GENEL BÜTÇE GELİRLERİNİN KÜM Ü LATİF TAHAKKUK VE TAHSİLATI, TAHSİLATIN TAHAKKUKA ORANI, TAHMİNE ORANI. TAHSİLATIN GEÇEN YIL TAHSİLATINA DEĞİŞİM ORANI

	2001 Ağustos CAuousti			2002 Aâostos (Ausust)			[5]		
	tı ı	t21	[2/1 J	[31	T41	[4/3J	2002	[4/3]	{412}
	TAHAKKUK	TAHSİLAT	%	TAHAKKUK	TAHSİLAT	%	BOT. HEDEFi	%	%
Gelirler {KIWN>	*39450.927*	31.951.325	80.7	59.002.001	48.015.077	81,4	70.91 S.OOO	67,7	50,7
I-Vergi GeHleri (A..E)	29.632.782	24J8M.542	81,7	43.791.827	36.430.635	53.:	57511.001	63.C	50,7
A-Oelîrden Alınan Vergiler (a...e)	12.635.667	10.019.209	79.3	15^0^599	12.045.902	*75,7*	19,027.000	63.3	20.2
a-Gdir Vergisi	S-253.172	7.412.777	80,1	11.048.02t	&501.019	*76.S*	15.401.000	S5.2	14.7
Bevana Dayanan Gelir Vergisi	746.385	335.97:	45.<	1^67.08C	607.011	47.9			60.7
Basit Usulde Gelir Vergisi	43.83'	22.726	51.8	65.718	34.801	53.0			53,1
Gelir Verqisi Tevkifatı	8.21S.7K	6909.93:	84.1	9.362,382	7.633.28E	81.5			10.5
G.V.K.Göre Alınan Geçici Veraı	243.775	14392Î	59.0	351.681	224.817	63.9			56.2
D Tafıv Haz. Bono. Faiz.Gelir Ver.Tevk.	41C	222	54,1	1 167	1 102	94.<ı			396.^
b-Kurumtar Vergisi	3.013.1SÎ	2.264.27'	75.1	4.791.72E	3.497.968	73,C	3.595.00C	97,2	64,5
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	89S.83C	442.947	49,3	1.373.168	711230	51,8			60,6
Kurumlar Veraisi Tevkıfatı	*47.854*	18.691	39.1	64.59S	33.918	52.5			81.5
K.V.K.Göre Alınan Geçici Vergi	2066.46Î	1.802.636	87.2	3.353.95E	2752.810	82.1			52.7
C -Ek Gelir Vergisi	22.230	4.41C	19.Î	18.053	4.474	24,8			1.5
<i-Faiz Veraisi	334.783	334.761	100.C	40.913	40.874	99,9	31.000	131,9	-87.8
«-Ek Kurumlar Vergisi	12.33G	2.987	24,2	9.87S	1.677	16.G			•47,2
B-Servetten Alınan Verailer (a... d)	632.397	376.03S	59,5	998.24E	649.482	65,1	695.00C	93,6	72.7
a-Motorlu Tanıtlar Verdisi	656.717	355.09!	63,(	924.495	626.692	67.Î	669.00C	93.7	76.5
b-Veraset ve intikal Vergisi	49.680	12.677	26,3	64.693	16.647	30,3	26.000	63,6	31.6
c-Ek Motortu Taşıtlar Vergisi	16.024	4.072	26,4	10.777	2.394	22,2			41,2
d-Bt Emlak Vergisi	9.976	4.297	43,1	8.383	3.949	47.1			•8.1
C-Mal ve HIZ. Alınan Verailer (a...I)	13.112.346	10.658.2&	80.5	21.187.399	18-097.893	85,4	28.625.000	63,2	71,4
a-Dahilde Alınan KOV	6.176.517	4.0S6.1K	66.2	9.634.848	6.345.296	72,1	10.608.000	65,6	70,0
Savana Dayanan KDV	6.166.07S	4.082.996	66.2	9.624070	6.941 .840	72.1			70.0
Basrt Usulde KDV	9.43S	3.12(	33,1	10.77S	3.455	32.1			10.7
b-EkVerai	709.692	476.20S	67,1	1.148.344	1.140.140	99,3	1.376.00C	82,9	139,4
Tut.Mam. vt Alkollü Içki.Al.	699.101	472.012	67.5	1.085.410	1083315	99.8			129.5
S.Sar.Bra ne Alkolsüz içki.	6.234	1.362	21 .&	5798C	52504	90,6			
py_.K veRönt.F.AJ.EkV	2.51-1	186:	74,1	31CK	2.479	79.7			33.1
Isdîrtolar ve Füze! Yağ.	1.83C	971	53.1	1.845	1,842	99.8			89.7
Eöit.Genç.Sp. veS.Hz.v	12	0	0.0	C	0				
c-Taşrt Alım Vergisi	162.971	162.63S	99,7	142.869	142.705	99,9	490.000	29.1	-12.2
«•Ek Taşıt Altm Veraisi	1.493	296	19,S	410	308	75,1			4,1
e-Öze! Tüketim Vergisi	0	C		S26.614	446.639	84.8	0		
Petrol Ve Dogalsaz Ünln.İlisktn ÖTV				483.168	403296	83.5			
Motorlu Tasrt Araçlanna ilişkin. ÖTV				37884	37862	99,9			
Kolah Gazoz,Al.Iç. Ve Tüt. Mam.il ÖTV				297	216	72,7			
Dayanıklı Tüketim veDiöer Mal. ilişkin. OTV				5.265	5.265	100.0			
f-Akarvakrt Tuk. Veraisi	3.116.687	3.100.490	99,6	6.360.142	6.337.087	99,8	10.509.000	60,3	104,4
a-Banka ve Sig.Mua. Veraisi	1.216.224	1.188.230	97,7	692.93E	656.084	_	1. 588.000	41,3	-44,8
h-Damaa Veraisi	625.875	514-491	82,2	938.912	804,890	85,7	1.345.000	69,8	66,4
t -Harçlar	516.338	477.684	92.7	766.12S	702.593	91,7	1.269.000	56,4	47,1
Taca» Harçları	154.116	146.284	94.9	214.254	202.590	94.6	497.000	40.8	38.5
Yaraı Hardan	105.449	82.516	78.3	144177	102870	71,3	169.000	60.9	24.7
Noter Hardan	32.886	31970	97,2	48.745	47.242	96,9	97.000	48.7	47,8
Pasaport ve Konsolosluk Hare.	68027	67935	99.9	106.723	106.636	99.9	162.000	65.8	57,0
Trafik Hardan	60960	60.861	99.8	88.453	88069	99,6	139.000	63.4	44,7
Diğ e* Harçlar	77998	72897	93.5	107427	99.305	92,4	205.000	48,4	36,2
DiDloma Harçları	1	1	100,0	774	768	99,2			76700.0
Ticaret Sicili Harcı	9.625	*9202*	95.6	13.316	13310	100,0			44.6
Esnaf ve San.Sîcüi Hara	760	769	9S.6	921	912	99,0			18,6
Uluslararası Gemi Sicil Harcı (4490 S.K.)	1747	1500	85.9	1553	1.506	77.1			0.4
Yurtdışına Çıkış Harcı	3749	3.749	100.0	39.386	39.385	100,0			950,5
i- özel iletişim Vergisi	366.358	344.356	96,6	561.112	544,212	98,7	975.000	56.8	S8.0
k- özel işlem Veraisi	230.698	205.086	88,9	390.633	335.583	86,9	466.000	72,2	63,6
1-4705 S.K. Ger.Tahsil Edilen Özel işlem V.	3.093	2.742	88,7	44.468	42.367	96,3			1444.7
D-Dts Ticaretten Alınan V. (a+b+c)	3.247.497	3.247.492	100,0	6.685.903	5.686.903	100,0	9.660.000	59,5	75,1
a-Gümrük Vergisi	225.437	226.432	100,0	376.376	376.376	100,0	643.000	58,5	67,0
Afcar-Dısı Mad.Al.GÛmrOk Ver.	224.068	224.063	100,0	373.526	373.526	100.0	640.000	58,4	66.7
Akaryakıttan Af.GümrükVer	1258	1.25S	100.0	2.650	2.650	100,0	2.800	94.6	110.7
Tek ve Maktu Vergi	111	111	100.0	200	200	100,0	200	100.0	80,2
bJthalde Alman KDV	3.009 .367	3.009.367	100,0	5.288.637	5.288.637	100.0	8.892.000	59,5	76,7
c-Ciâer Dış Tıo.Oefirteri	12.693	12.693	100,0	20.990	20.990	100.0	25.000	84,0	66,4
E-Katdınlan Vergilerin Artıkları	4,275	664	13,2	11.678	1464	12,S	4.000	36,4	157,8

TABLO 5.2:TÜRLERİ İTİBARİYLE GENEL BÜTÇE GELİRLERİNİN KÜMÜLATİF TAHAKKUK VE TAHSİLATI, TAHSİLATIN TAHAKKUKA ORANI. TAHMİNE ORANI. TAHSİLATIN GEÇEN YIL TAHSİLATINA DEĞİŞİM ORANI

	2001 Ağustos (August)			2002 Ağustos (August)			[5]		
	[1]	[21	E2/1]	£31	[4]	[4/3]	2002	f4/5]	[4/2]
	TAHAKKUK	TAHSİLAT	14	TAHAKKUK	TAHSİLAT	K	BUT. HEDEFİ	%	%
U-Vergi Dışı Normal G. (A.-.F)	6.553.816	5.265.870	80.3	10.601.268	8.194.994	77,3	7.007.000	117.0	55.6
A-Devfelçe YBneÖlen Kurum H-(a-.e)	515.225	515.017	100.0	3.170.260	3.169.098	100,0	860.000	368,5	515,3
a-DevletYön.Kurum Has.	26	26	100.0	46	46	100,0	51	90,2	76.9
Res.Bas.Okul ve Kur Has	26	26	100,0	46	46	100.0	50	92,0	76.9
Kat But idare Gefır Faz.				0	0		1	0.0	
b-Devtet Paylan	42.837	42.629	99,5	16&241	167.079	98,3	109.947	152.0	291,9
Mükerrer Sg.Sirk.Al				0	0		200	0.0	
Petrolden Devlet Hakkı	B	8	100.0	9	9	100.0	11	81.8	12,5
Petrolden Devlet Hissesi	35875	35875	100,0	43.160	43.160	100.0	83700	51.6	20.3
Madenlerden Devlet Hakta	6919	6727	97,2	25277	24.783	98,0	26.000	95,3	268,4
Oyun Kağıdı Gel,	35	19	54,3	18	8	44.4	36	22.2	-57,9
Yurt Oşı Hizmet Kar Sağ! Ge	0	0		0	0				
Akaryakıt Fiyat istikrar Payı	0	0		99.777	99119	99.3			
c-Beltl Giderler Kar.Gelirter	0	0		0	0		2	0.0	
Kam. Murakabesi Muk.Merkez Ban.Al	0	0		0	0		1	0.0	
Tef Muk. Şirketlerden Alınan	0	0		0	0		1	0.0	
d-T.CJter.BnlLSafi Hasılatı	472.362	472J62	100,0	3.001.973	3.001.973	100.0	750.000	400,3	535.5
e-RTÜK-dtm Sağlanacak Gottrier	0	0		0	0				
B-Devtat Patrimuvam Gelirleri (a_fl	3J51.625	3,328.058	99,3	2^94.274	235&311	9M	£845.000	79,4	-32,1
a-Tasınmaz Maltar Satış Gel.	56597	56592	100,0	98^28	98.190	100,0	250.002	39.3	73,5
Sosyal Tesis Satış Geliri.	0	0		0	0		1	0.0	
Hazine Arsa ve ArzJle D T M S.G.	56597	56592	100.0	9a 228	98.190	100.0	250.000	39,3	73,5
Eneni Dağıtımı Ve Santralten Devri Gelir	0	0		0	0		1	0.0	
b-Taştnmaz Mallar idare Gel.	91.631	69.282	75,6	155.620	121.218	77,9	155.000	78.2	75,0
Lojman Kira Gel	31650	31.650	100,0	60.765	60.764	100.0	75000	81,0	92,0
Ecnmtal Gelirler	29958	10944	36,5	40.728	15.220	37.4	25.000	60,9	39.1
Dığer Taş-Mal. Id.Gelirlen	30023	26.688	88,9	54.127	45.234	83.6	55.000	82.2	69,5
c-Tasıntr Mallar Gelirleri	77.875	77.312	99,3	125.891	124J6S	9S£	184.800	67.3	60,9
Taşınır Mallar Satış Gel.	801	800	99,9	1.305	1301	99.7	2.000	65,1	62.6
Taşınır Mal Kıra GeL	200	200	100.0	76	75	98.7	500	15,0	-62,5
Değerli Kağıt Satş Gel.	55789	55.227	99,0	102.786	101.269	98,5	130.000	77,9	83.4
Banka Çekten Değerli Kağıt Bedeli	20884	20.884	100.0	21.026	21.025	100,0	52000	40,4	0.7
Taşıt Sabş Gelırlen	201	201	100,0	696	698	100,0	300	232.7	247.3
d-HazJ>ort»yu ve iştirak Gel.	2.632506	2.632506	100,0	1.089.860	1.089.860	100,0	942.198	115.7	-58,6
Kamu İktDevtet Teşek.Gel	382.235	382.235	100,0	1 073.435	1073435	100.0	942000	114,0	180.8
iştirak Gefırten	81	81	100,0	139	139	100.0	195	71.3	71.6
Tetekom Hisse Sat Gel				0	0		1	0.0	
Tetekorn üsans Sat Gel.	1.374981	1 374.981	100,0	0	0		1	0.0	
Yeniden Değerlendirme Farta	875209	875.209	100,0	15.655	15655	100,0	1		-98.2
2. Tip Teletom Ruhsat ve Gen. iz. GeL				631	631	100,0			
e-OOner Sermayeden Bde Ed.Gelîr.	127.874	127.224	99,5	232407	232407	100.0	353 JK»	65.8	82,7
DOn.Ser.AylikG.Sali Has.Aktanlan	124733	124.083	99.5	226.766	L	100.0	341.000	66,5	82.8
Dön.Ser Yıl Sonu Kari Aktanlan	3.141	3.141	100,0	5.641	5.641	100.0	12.000	47.0	79,6
f-KIT terden SağLGel42M1 BJCMd.42)	365.142	365.142	100,0	592^63	592^68	100,0	960.000	61,7	62£
Türk Teiekom.A.Ş 'den	340.285	340.285	100.0	556.447	556447	100,0	900000	61,8	63.5
T.E.DAŞ den	0	0		0	0		0		
DH.MİGen.Mdden	19.738	19.793	100,0	31431	31431	100,0	50000	62.9	58.8
Tüt, T MamuLTue ve Alkol işlet	0	0		0	0		0		
DMOGen.Md/den	5.059	5.059	100,0	4390	4.390	100.0	10.000	43.9	-13.2
BOTAStan Sağlanacak Gelir	0	0		0	0				
C-Faiz. Taviz ve Ikraz.Geri A^a...c)	851.300	256.053	30,1	2.181.229	1.097.829	50.3	650.000	168.9	328,8
a-Faizter	850.083	255.901	30,1	1.677592	596.916	35,6	649501	91,9	133,3
Vergı.Resım ve Harç Gec.F,	635.477	60.168	9,5	1 219 731	163.547	13.4	210000	77.9	171.8
iadeli Borç Faizleri	66.029	66.029	100.0	126.625	126625	100,0	182000	69,6	91.8
Devlet Tan Geçmiş Faiz.	0	0		0	0		1	0.0	
Diğer Faizler	144.708	125.835	87.0	266380	241.888	90,8	251500	96,2	92,2
Devlet Tan. Primli Satış Gelin	3.869	3.869	100,0	64.856	64.866	100.0	6.000	1080,9	1576,3
b-Ikraztardan Geri Al.	33	33	100,0	500577	500577	100.0	49		
c-Tavfcderden Geri AL	1.184	119	10,1	3.060	336	11,0	450	74,7	182,4

Not- Getir Vergisi Dahili Tevkifti,Kurumlar Vergisi Dahili Tevkıfatr,Talih Oy.Al.Gel.ve Kur.V,Kıymetli Maden ve Ziynet Eşyalarından Alınan Vergiler.Ekonomi Ek Motorlu Taşıt Vergisi Kaldırılan Vergi Artıklanna Dahil Edilmiştir

TABLO 5.3:TÜRLERİ İTİBARİYLE GENEL BÜTÇE GELİRLERİNİN KÜMÖLATİF TAHAKKUK VE TAHSİLATI, TAHSİLATIN TAHAKKUKA ORANI. TAHMİNE ORANI, TAHSİLATIN GECEN YIL TAHSİLATINA DEĞİŞİM ORAh

	2001 Ağustos (August)			2002 Ağustos (August)			[5]		
	[1]	m	Pfll	Î3]	W)	(4/31	2002	[4£]	14/2]
	TAHAKKUK	TAHSİLAT	%	TAHAKKUK	TAHSİLAT	•A	BUT. HEDEFi	%	%
OCezalar(a+b+c)	1206.942	544.130	45,1	2.214.43B	936.529	423	1200.000	78,0	72,1
a-Para Cezalan	32873	39.704	47,9	145.724	61.968	42,5	99.970	62.0	56,1
Mahkeme Para Cezalan	45063	25865	57,4	85737	41258	48,1	59400	69.5	59,4
Idan Para Cezalan	37810	13819	36,5	58473	19782	33,8	4057O	48.8	43,2
Cezai Faız(Kaynak Ku! Deş. Fonu)				1,514	928	61.3			
b-Vergi Cezalan ve Gecikmez	1.088.285	504.411	46,3	1.948,943	815 310	41,8	1.100000	74,1	61,6
Vergi Cezalan	639961	110.274	17,2	1 125487	99123	8.8	285000	34.8	-10,1
Veıgı vsAmme Al Gecikme Z	448324	384137	87,9	823456	716 187	87,0	815000	87,9	81,7
e-Trafih Para Cezalan	35.784	15	0,0	119.TT1	S9.251	49.5	30		
E-Çeşiîli Gelirler	397.724	391.612	98,5	374,067	36G.227	97,9	902.000	40,6	-6,5
F-fiek-Kur .RTUK.İMKB ve SPK'öatı Sağ.Gel	231 000	231.000	100,0	367.000	367.000	100,0	550.000	66.7	58,9
Ill-Özel Gel. ve Fon.(A...E)	3.264 329	2.383.913	73,0	4.608.906	3.339.448	72.S	6000.000	5S.7	40,1
A-Özal Gelirler (a)	0	0		90.25G	90,256	100,0	300.000	30,1	
a-Hibe ve Yardımlar	0	0		90256	90.256	100,0	300.000	30,1	
B-Fonlar (a. .p)	2.464,6-16	1.584.200	64,3	İ372.870	1103413	46,5	5.000.000	22,1	-30,3
a-Ak.tet Fon.Haz. Yatırılan Mık.	34	34	100,0	138	115	83.3	0		238,2
b-M *B* 34 No-Natö Hs Haz. Devir	0	0		28921	28921	100,0	800	3615,1	
c-Tasfiye Edilen Fon Gelirleri	0	0		388 858	388845	100,0	4.687200	8,3	
d-Kaynak Kullanımı Destekleme Fon Gel	0	0		221531	213008	96.2			
e-İthalatta Kaynak Kullanımı	0	0		116796	110026	94,2			
f-Bütçeleştınlen Fon Gdırlen	1402229	1402239	100.O	0	0				-100,0
g-Savunma Sanayi Destekleme F	90171	24	0,0	105462	8	0,0			-66.7
h-3238 *S* K.13/4 Uad G Al T.	125	0	0.0	3.522	7	0,2			
ı-Fonlafdan Aktarmalar	160032	160032	100.0	221.080	221.080	100,0	312000	70,9	38,1
İ-Sosyal Y. ve Day Teşvik F.	11	1	9,1	514	1	0,2			
k-Cıraklık, Mes «e E G Y.F	11	1	9.1	10	0	0,0			
LGel.veKurVer.OzAl.F	263012	21 656	8,2	53S080	141207	26.2			551,7
m-Ağaçtartdırma Fonu	0	0		0	0				
n-Eğitme Katkı Payı (*)	548962	213	0,0	747,937	197	0,0			-7,5
o-Temızlemo ve Ay Hara	1	0	0.0	1	0	0,0			
pKaldınlan Ver Top.	28	0	0,0	20	0	0,0			
C-EğitJm Özel Gelirleri (4306 S.K.)	479.002	479.002	100,0	241,723	241.723	100,0	700.000	34.5	•49,5
r>BedelH Askerlik özel Geliri	37.717	37.717	100,0	40,582	40.582	100,0			7,6
E-tHğer Öz«l Gelirleri f) (a...dd)	282.934	282994	100,0	1.863475	1.863.474	100,0			558,5
a-Bağı$lar	2030	2.030	100,0	1.006	1006	100,0			-50,4
b-Cezaevlen ve Mahkeme Binaları	1084	1.084	100,0	917	917	100,0			-15.4
c-Afetterde KuLUzem Sde Edilen Gel	0	0		298,777	298.777	100,0			
d-Madenı Para Baskı Avansı	31 508	31.508	100,0	52,853	52.853	100,0			67,7
e-Kamu Bank. Nak. Pers. Yapılacak Ödeme	0	0		9565	9.565	100,0			
f-Katma ve Genel Bütçeli id Gel Fazlası	1 420	1420	100,0	1,868	1.888	100,0			33,0
g^aray Köşk Kasırl.Ekle Edilen Gelir	1.732	1732	100,0	1673	1.672	99,9			-3,5
h-Bandrol Gelirlen	0	0		2346	2346	100,0			
ı-Gaynmenkul Satış Bedeli	3.006	3006	100,0	3,190	3.190	100,0			6,1
^Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetten	0	0		4403	4403	100,0			
l-Ağaçiandırma ve Erozyon Kontrolü Hızm	0	0		14,769	14.769	100,0			
k-Mıllı Parkları Kotuma ve Geliştirme HİZ	0	□		1.871	1.971	100,0			
l-Sılah SaBş Geliri	2.018	Z018	100.0	6.695	6.695	100,0			231.8
m-Basıl" Kağt ve Plaka Sabş Gelirleri	0	0		131	131	100,0			
ıvMeraGelırten	0	Q		60690	60690	100,0			
o-TrafiK Sigorta Payı Gelırfen	0	0		13531	13.531	100,0			
ö-Denetieme Aidatı *Getirten*	0	0		3.196	3193	100,0			
p-Melorolojık Orun Sabş Gelirleri				13	13	100,0			
r-Yataımian Teşvik Fonu				241500	241500	100,0			
s-Gelır Ida Geliş Fonu Fon Bak.				63 610	56610	100.0			
sj<apa0lan Fon Gelirleri (Federasyon Fonu)				61715	61715	100,0			
t-Sivil Savunma Gelirleri	0	0		78533	78.583	100,0			
u-Çıraklık ve Mesleki Eğt Gel ve Yaygın Gel	0	0		1416S	14165	100,0			
ü-lh.Faz.Mal ve Hız.SalGel (3212 S.K)	11 170	11170	100,0	24369	24369	100,0			118,2
v- Etektnk Enerjisi Gelirleri				90883	90888	100,0			
y-Kurum ve Müess. Tahsil Edilen	221 182	221182	100,0	793615	753615	100,0			258,8
z-Serbes* Bölge Gelmen	0	0		5740	574C	103,0			
aa-Dönor Sermaye Gelirleri	33	38	100,0	0	0				
bb-Tükefect ve RekabetKomm HkK.E E G	3.116	3116	100,0	5138	5133	100,0			64,9
ce-Gıda Mad-Oretlşyen çal.b'n Gel.	2.206	2208	100,0	4290	4,290	100,0			94,3
bb-TeleKomümkasyon Hız.Gel	2476	2.476	100,0	2.349	2349	100,0			-5,1
cc-Kredı Gen Dönüş getirten	0	0		4897	4897	100,0			
dd-Akaryakıt Tüketim Fonu	6	6	100,0	0	0				

DEğıtime Katkı Payı adı altında Bütçe Gelin olarak tahsil edilip, daha sonta fazla veya yersiz tahsil edildiği anlaşılınca Bütçeye gider yazılmak su

(")BugeltftürtenBotçe Dışı kaynaklardan elde edilen gelıtler öup, ilgili kuruluş butçelenne özel ödenek kaydedilen tutarlardır.

Tablo 6.1 AYRINTI KODLAR] İTiBARiYLE GENEL **BÜTÇE GiDERLERi**
MiLYAR TL. (galon TLs)

		Cart		Yıtınm		Ttansftr		TooUm			
		CuRBllt		*invaunvt*		Transtef		Tool			
		2001	2002	2001	200Î	2001	*2902*	2001	KKR	namı	
		AttutAug)	AflufAutfl	MhKAug)	AfcKAoa)	AfeıCAua)	AiutAug)	AtaıCAua)	*Mutfaf*	%	
	Tonum	9.192.971	14.389.521	S07JOT	1.03943«	37J92.79C	54.709.697	47.M3£64	70.SM.054	50.0	Total
000	feM ödenek	7.23;	4200*	47^21	40T.T83	1.73S	89423	9S.1U	S39.103	859.6	Sc*daIABow.
090	Ozd Ödenek	723!	42.00E	47^21	407 762	1.735	89423	56.188	539193	ssfte	ŞpBC&AlkM
100	pMsonH	7.353.S9Î	11.3S0.63E	(I	C	200.CCS	326.397	7.554,337	12.177^33	«u	PanonnM
110	Avhuar	Z79B.622	44S8.07Î	C	a	59673	89536	£858.295	4 577 616	602	Salartes
120	*Sox.Pea.Ua*	149 63Î	22S5K	c	0	71.094	1 12.771	220.733	341284	54.6	Contracted PKSon.Sal
130	I*d ücretleri	501 21Î	725 SOS	c	0	27748	46.906	528.967	771411	45.8	UVort«s'WBg«
140	Sas.YanJ,	106,8*1	164.6K	c	c	125C	295C	108.091	167 56S	55.C	SooalW8Kato
ISO	EkCmKare-	465 33<	802.30;	c	c	1222	54S	46T.556	802.851	71.7	OvotUme Paymems
160	TazmvaOdanet	2.821 23t	4594855	c	c	13,603	34,42	aS3383î	4S1930E	63.C	Comosnsatıon» *&* Rawards
170	Ödenekler	5354;	79491	t	c	24.977	4517Î	78521	12466:	58^	AUnıancu
130	T«LYd.wCm.G	359495	61160!	c	c	2113	5031	361 6M	616 64C	70j	M«Seal Tn & Funaeal Eıp.
1BO	PeraoıHiGU.	96771	1556*	[	c	1C	61	96.781	155695	60.S	Othar PanonnM EXD
200	YoMdar	11 Sili	17S.661	3.331	3.SÎ1	(	C	115.541	182-283	ST.J:	AJoıonca*
210	Y.kf.G«e.GW.Y.	24107	4102!	1073	1.854	ti	a	25.180	42379	70.3	Domasac Trave) Exp.
220	Y.lcSOT.GOfY	49566	89012	108	129	G	a	49695	39141	79.4	Foram TıavM Em
230	VolKsrV«r.Taz.	2.32J	4965	1.057	1465	G	a	3.38S	6434	90.1	Comeensatıons for Anomancaı
240	*V33.GiK.SOr.tal.*	33351	37.741	92	173	G	G	33.443	37914	13.4	Domestic AccoMmena
250	Y.DSar.GOr.Yol	3717	5.90E	t	0	G	a	3.717	5908	58.9	F^ûralon APDOlntmanlA
260	raMMGftL	121	6	*C*	0	G	a	121	e		Evacuatnn Eıpensas
300	MzmetAtan.	303.173	545.127	92.056	79.117	0	G	3BCL228	H4JS4	7S.7	Sarvtea Preeımmant
310	UuiPlf.wXi.Oo.	29886	5836C	4441	8,676	G	a	34327	87042	95J	ConsuUncias
320	LJtejtamaGid.	38.867	66.345	753	1,298	C	0	37,830	39643	85.1	Cocnmurtication Exp.
330	Taun» GM	12.772	IS6K	43.444	65,368	n	c	58.217	81261	44.İ	TranaoartBttûn Enp.
340	Tartf.Baa* Od.	977E	18774	1.370	396	c	c	11.148	19170	72,0	Ads, ınsurance. Comm. LjtqPms
350	•OrsUr	897C	1978e	37	481	G	0	9007	20263	125.0	ReıKs
360	Ua.TB.D.Ta.B.On G	1Z665	21805	1.058	1652	G	0	13.723	23557	71.7	UanUnance and Reoaırecf U
370	Sina KflçOt Onar.	42.621	61.275	S24	ele	C	c	43.147	61 891	43.4	Snud Rtpairs of BıdUngı
380	10SaSJL4B.Ud.Gid	3,61!	16.135	(	c	C	c	8.6.1!	1613E	872	*MOe* 48 ot Law *Nura* 1 050
390	DMer Hizmet Al	14099:	284345	42E	44C	c	c	141 42t	2G528!	87.1	Olhar Samcas Proc.
400	TOILM*LI*MaLA.	1.201.**!	1.971.201	24.13	sun	(	(	1.225.5*1	24M.78	69J	Conatım. Goodı f> Mabar.
410	Kıl Yav.ve *BtnG*	197»	35.23]	1581	2ioe	c	c	2135Î	37343	74.S	Eaton punt *&* Pucft of Puft
420	Yakacık AlınHan	57.68C	133851	457	906	G	a	58137	134757	131.8	FudExoensas
430	Akar.wYa0GM	123222	155917	2.688	3632	C	a	125910	1SS.549	26,7	*r^ta^nm A* LuWcants
440	DeSuveHG.Gdt	BOB8S	162.685	1.114	Z200	C	a	62003	164,689	101.1	SacMdty.vvaln-.Gn
450	Y.veY«mAL	255.624	419.72C	203	32C	0	c	255827	420.040	642	FOod&Gnln
460	OzJMLAL	291.44C	418735	56S	1^57	C	0	292.005	419992	43.8	Specttl Oathng S Matenau
470	Sav.AT.GKt.	352.734	609187	17.258	44305	G	a	369992	653.492	76.6	Sefana» Enpanseı
480	ramJM.veToFG	S.19C	4935	24	217	G	a	3214	5152	60.3	Sourtesy. Coretnony. Faır *Em*
490	aTOLMilAlGıd	16.887	3093C	255	585	C	c	17.142	31515		3ttwr Goodı S Matoiab
900	DemüttaAlun.	3.033	S.47Î	33	M	0	0	*3M**	&5SS		Fbouras S EqutooMnt
sıa	•îurouatejy	913	2.06e	15	53	0	0	928	Z121		OffleeMatenate
sso	SuroMıfcAl.	25S	661	a	15	c	G	267	676		Office Eouıeman)
530	YanaKOT.Malz.Al	416	1.157	a	2	G	C	424	1159		Fi» Prateebon Eaumment
590	3ÜMrC»mlıtiBAL	1445	1.S86	*2*	14	0	0	1^47	1*00		DOıerEouiciTieiK
(00	Wak.Tec.Va TatA.	99.153	io9.ua	17.320	71,772	1	I	112474	181.598		Mxdı^qulp S Mot VBHC.
610	raj»A*mtan	0	c	653	3,567	G	G	653	3567		UotorVeNcUı
620	Kak.TvOtBak.Oo	5.971	*&2St*	12^«	606«	1	S	1822C	6S90S		Purcrt.af Maöıi &JJS S LRe
630	Dtı.Kr&Oe.A.KH.	89.175ı	104.561	4.41E	7.55S	c	C	93.EK	112.12C		Pnj.forForCrt.CanyovBfs
700	Y».TB-VaBy.O<ı.a	7I.SM	1MU7I	332.014	*XH2M*	(	«4	4OL923	*444.73i*		*Caettaıe.. to*t t Luatr*
710	Yi.TaBak.On.Gkt.	37577	40265	332.012	334164	0	114	369589	374543		DonaOuc., InstaOa. 8 Laraa Re
720	la. EJrt.wT.LG.	T.831	10.176	*2*	0	0	C	7.633	10175		WTO Irümtauctura Eıpemes
730	TaJ3av.Art.Kar	26700	59.93S	*0*	77	c	0	28.700	sooıe		
MÖ	Xtor Ödemeler	444C2	*T&223*	zsx	U99	e osı	10.061	92.873	•8.M2	68.3	Olhar Emanaaa
810	/eraJWf.va Hare.	204	462	52	99	1	a	2S7	561	118,3	Tazet. OutMı *&* Fen
820	3l.Od.IK.wBe.Od.	40	52	D	a	a	0	4C	52		DtlWfFie*anSs
830	âteSHtt.Gki	39 605	69 428	2.478	*2X0*	6080	10061	48.163	81.750	69.7	^bcıvlionarv Fund
B40	Juılararası MübadeM Q.	1	G	0	0	a	C	1	G		Sıerıanga of Faadtv Men*an.
850	(aAtvaEmNBG.	81	ise	0	0	G	G	81	188	13Z1	OuOcanBna aofl SurveManea Ex
860	MoGMertol	3934	S771	a	0	*0*	0	3.934	5.771	46.7	VATOEnmmes
870	FatoVEsH EıJU-Be Ariı	197	320	D	0	*D*	0	197	320		=uresl PİCL. Sc-OkL Wo.i A*
100	Tranattr	37	0	30289	S5J4Î	37.174£9Q	54£»3493	37.204£M	S4J*MWS	4S.1	TIVUftf
910	CanıvBBM.SaLAl	0	a	0	91	12263	10.211	12283	10^02	-16.0	EımnonaHoo & Putot Buüfinos
920	Cur.Ka.PveSeTe.	0	c	0	12,144	1.051 788	924.S17	1051.789	S3&661	•10.9	Tfans.10 Pıilte Ertefp.4 Partıe.
930	M.Tnn.veY«r4	0	c	D	27^31	943279	1702142	94327S	1.729373	83.3	EcoTOrtc TıansJms S AMs
940	«anTransfartar	4	a	2991S	43.024	3456652	5779937	3.48R575	5^22501	67.0	^nandal TrarofB»
9SO	SomiTraıtt.	33	a	350	1399	4.416.150	7770336	4416.533	7.771.735	76.0	Sodal Transferv
SSO	*lareüatmtlaı*	*C*	e	0	MSS	26.726.130	30,026.470	26,726,130	38.0Î7.923	42.3	MeraM Pavmena
970	=on Ödemeleri	0	0	0	0	SE8.02S	70080	568.025	70080	-87.7	=avmanu to Fuma
990	SzrtOaeJlJ Hz-Yurt	0	D	*a*	0	3	G	3	0		Spedal.AMv

Tablo 62: AYRINTI KODLARI iTiBARiYLE **KATMA BÜTÇE** GiDERLERi

Milyar Ti. (Silon TL)

		Cari		Yatının		Transfer		Tonlum			
		Currant		Imsstmert		Transfer		TûBt			
		2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	WB«1	
		Ağu<flue)	A6u!Aug>	AğuJAug)	Ağu(Aug)	*S" («"91	Ağu(Ajg)	Ağu{Aug)	AğufAug)	%	
	Toplam	1.847.825	2,933-2*2	1.235.496	1.830.480	266.613	46424<	3.348.934	5227.942	56,'	Total
000	özel ödenek	4S.186	77.143	9881	88.28!	S8.92S	118.610	112.072	263.015	134,7	SpadaJAlhm;
090	Özel Ödenek	45.166	77143	9.961	66.262	56.925	119.61 (	112.072	263,015	134.7	SpeoalAlow.
100	Personel	1.681.9»	2.623.638		0	21.550	34.051	1.683.482	2.6ST.6S8	57.1	Personnel
111	AytHar	38136	61059		0	12.165	1832!	393.526	628611	59.7	SateıöS
120	SötParsOcr	17380	29.111		û	97	119;	17977	30.30'	68.6	ConMcted PereonSaL
130	IştfOcnjflerl	813426	1.216675		0	2800	4.300	816226	1 221 175	49S	WorVBrs'Wages
140	SosYard,	11931	17.87:		I	1.042	1.547	12573	19420	49.7	SoddVVeîare
150	EfcÇalKarç.	29-652	52519		0	0	0	29.652	52519	78,5	OvertmePayroants
160	Tann-vıödOler	172.330	302.728	1	I	4.702	7690	177032	310.418	75.3	CompensaUons S Renards
17(	Ödenekler	17S.41I	288141	0	0	0	0	175.418	288.M1	643	Afcmances
ist	TedYd.veCen.G-	53.06!	9663.	£	(	680	911	53.749	97552	81.5	UeıScat Tre-& Funereal Exp
190	=ersonelGld.	6.865	9.066	0	0	64	82	6.929	9148	32.C	OfterPersomeiBa)
£00	Yolluklar	«-332	9JW	3.570	7.103	0	0	9.S02	17.057	723	Altoıcances
21	YJcGaç.GcTY	237'	3452	1543	Z74'	0	C	3914	6.193	582	SgrneSlcTravel&D.
220	YlçSûr-Gor.Y	1.907	2860	943	Z25I	0	0	1019	511f	402.3	ForeMg TravelElD.
230	YolKar.Ver.Taz,	1173	2271	997	1.823	0	0	£170	4094		Ccflsensalıcns *tor* Atowances
240	YDGec.GCf.Yot.	88'	137'	82	28'	0	î	963	1.652		Daneste: flppoWments
25	Y.DSür.Gor.Yol.	(	0	0	0	0	c	0	0		POfeifln Aopomtments
26	TaMyeGitf.	1	0	0	0	0	0	0	0		EvaeuaHon Expenses
300	•Hzmet Alanları	2*449	43-546	20.714	38.3S3	0	0	44.183	81.839	85,5	*SfnUM* Pıocunmcnt
310	Mus.Rf.VyW.Od	S 763	10.941	8.932	21.092	0	0	14,695	32033		Consöancte
320	Kastıma Qd	3980	7.2S2	1881	2.617	0	0	5861	9399	68.9	ComtuKataıEıp
330	Taşıma Gd	54	117	«	7J	0	0	103	195		TraraportaBocıEıp.
340	TnnfBaglÖa.	568	1*85	1376	Z426	0	t	1944	3.911	1012	Ads. tisurance. Comm. Leg-Pros
350	Kfraiar	5097	8.792	7005	10038	0	c	12104	18830	55.6	Rents
360	Ma.Te.DTaS On G.	ıeec	3.354	1076	1.373	0	0	2-936	4727		*ün»n. and Repalrs « Motor
370	Bina Küçük Onar.	1132	2.452	215	453	0	0	1347	2.905		SmalRspatoofeuvSrıgs
380	1050SK,4SJıMGId	4.596	8474	(	5	0	c	4596	8.47S	84.5	Amöe48o(LawNum1050
390	>9errtzroetAl	399	649	178	311	0	0	677	960	66.1	OtnerSemfcesProe
400	TUtUfalnlbUA.	62.285	129.515	67.41!	9227S	0	0	118.707	221.784	883	Concun^tion Goods & M.
410	Kırt.YayveBasG	7S61	IS 469	659	1.16'	0	c	8520	20630	142.1	Stafcnery.Prinllna *&* Purc.ot Pub
42	Yakacak MMan	17250	40558	4.556	10667	0	0	21,808	51.215	134.1	^uelBıpenses
430	Akar.veYaa.Sid	11.735	21676	48376	73.320	{	(	60111	34596	5S.C	Peffotetfn S Lıtdcards
440	3oKSuveH.G.Gld	16718	34.612	3.521	6351	0	0	20239	40963	102,4	3ecS1dV,Watef,Gas
450	Y.veYemtt	5006	7585	13	35	(	0	5019	762C	51.8	Food«Gıatn
460	OzMaUU	2330	3.231	146	502	0	0	2.476	3733		Spedtü Oolnlng g Matertab
470	Savjy.GU.	0	1	0	0	0	0	0	" 1		Jefense Expenses
430	TemAg.veTo.FG	17<	21C	2	*K*	0	c	176	233		Coıtesy.CeremonY.Fafr EXD.
490	Di TOk.Mal AGM	1221	2.173	137	230	t	0	1358	2.403	77.0	OtherGoods S Materials
500	Jonlrbaf Alım.	41(	*m*	137	21!	0	0	$47	1100		˙lxtures & Equlpn»nt
510	BuroMatAl	165	450	72	48	0	0	237	498		OfflceMatertals
520	JuroMakAl	12	65	17	1K	0	0	29	178		OİSce EtıJpmert
630	Yang.KofMafejy,	78	117	14	21	c	0	92	138		Rre FroteeMn Eqotpment
690	DtğefDemtrtesAJ-	155	266	34	20	0	0	189	236		Olher&Mpment
«00	*ak.rec.VaTa*A.	1.021	1.753	38.754	83.662	*t*	c	37.782	SS-41S	73,1	Hach-Enuip. & Höt Vehlc.
610	Tasa Akılan	0	0	2501	378	*D*	0	2501	378		Motor VehkSes
620	ilaK.Tecjg.Bak.On.	102E	1.75S	31.278	58096	0	0	32306	59349	853	\r*Oial* MacfLİ Eouip. & L.Re.
630	Mî-KrdOAKar	0	0	2975	5183	0	0	2975	5188		P^.fcr Fd-Cre Catıy-ovefs
700	Y*.T«.V*fly,On.G.	45.748	45.745	1.108.841	1-SSİÎ7Î	0	0	1.152.S89	1 SOS 018		^>nstlnstan.& Lan» Re.
710	Ya.TeBatOn.Gkl	45.748	45745	1.106.653	1562.076	0	0	1.152.401	1607821		Constnxttotxlnst[da. & LargeRe
720	Na.Efti.weTJ a	0	0	0	0	0	0	0	0		NATO Wraslnjctjre Eçenses
730	TaDevAtKar	0	0	188	197	0	0	188	197		Ffro.Jor Can>cMers ol Undertaiong.
N»	HğerOdeımtor	1,465	1.060	87	145	0	0	1.552	1.205	-2Z4	3ther£ıp*n»s
310	VBrg.Res.ve Han;	45	78	87	143	0	ö	132	221	67,4	Taxes,Ouies&Fe«$
320	K.Od.«uneBeÖd	1,366	927	0	0	0	0	1.366	927		Otherf!ewards
830	GtzlHIzGM	0	0	0	0	0	0	0	0		ESscretiOfSîvFuM
840	Uusfct araş Mübadele G.	29	47	0	2	0	0	29	49	69,0	Enchange «) Faculty Mejnbers.
IS	Csr«veEm.N.aG	C	0	C	C	c	c	0	0		ÎKperts, CMI Senmnts. Sdjöems
860	NatoGttrferi	0	0	0	0	0	0	0	0		NATO Eitpenses
İTO	ab.HeyEB£ser«	25	8	0	0	0	0	25	8		*>ac.m* Ptc, Se OM W00ts are Ex
MM	'nrefafer	0	0	0	191	188.138	310.580	188.136	310.711	66,1	rnncfers
910	Cam.veBln.SatA	0	0	0	0	11649	89.409	11649	89^09		bîirogriafloo & PurcJvof BuiUngs
920	IftrKa.P.veSeTe.	0	0	0	0	C	0	0	0		Trans» PuHc Erteıp.* Paıtıc.
930	ATranveYafd	0	0	0	0	C	11	0	11		îcooon*: Transfere S Alds
MÖ	Ial Transtetter	a	0	0	0	9260	15213	9260	15213		=lnanet«l Tısnsfcre
950	ScsyslTrans.	0	0	0	131	30003	52137	30003	52268	742	ScсttBTnmsfers
960	lorç Ödemeleri	0	0	0	0	111.858	153.810	111868	153510	37,5	r&restPnıments
>70	'•*en* Ödemeleri	0	0	a	0	26368	0	25368	0		»avmentstoFunds
993	Özel Ödenekler	0	0	o	0	0	0	0	0		

Tobfoe&AVRjMT) KODLA» IflSAfthtE *KONSOLİDE* BÜTÇE ÖDEKLSÜ

H*yg-TI.<aicnTU

		Cari		Yatarın		Transfar		Tocten			
		Current		bnesment		Trander		ToW			
		2001	2002	2001	2002	a00l	2002	2001	2002	faml	
		ASu(*S)	AâafAue)	Aâu<Auq)	AÖU<*UH)	Ağu(AUB)	Ağu(Aug)	ASutAttt)	«««(*«)	%	
	Toplam	11.0*0.7*	17.82X763	U4&3M	2*70296	3437&OM	404M469	47.t«22H	7O381.724	483	Total
000	OzalOttanok	523»	118.151	*5T3K*	474.024	5K6M	209.093	le&sec	802201	3TM	S|McMAllow.
090	Özel Ödene*	52.33i	119.151	57202	474JJ24	5856G	209.0»	1G826C	60220G	3763	Spaöat«ow.
100	Personel	S.015.63C	14X74374	C	a	222239	3*0.447	»237.86S	14334.721	«0,<	*ffOuaaM*
110	*ttftUr*	31793K	3.098369	C	C	71338	10755fl	32S1B21	5206227	60.1	Satartes
120	Saz.Pers.Gcr	167519	257.624	C	a	71191	113.964	238.710	371.588	55.7	Cor*TK*KtP««on.S*l
130	IştiGcrettort	1314.645	1.942380	c	a	30.548	50206	1345193	1592.586	48.1	VwrfNnrwaaes
140	SofcYart.	118.772	182.491	c	0	2.292	4497	121064	186538	545	Sodatvvetere
150	gtÇaLKarş.	495,986	395222	c	E	1222	548	497208	855.770	72.1	*OvertntePvfMtts*
160	TazmveOdOMT	2593.560	4.897.613	(	0	17304	3Z11C	3.010.864	4529.723	63.7	ConperaalaBS a Renunls
170	Ödenekler	228965	367632	0	C	24377	45.172	2S3.942	412304	62.6	Afcmunm
MÖ	*TeH.YHveCen.G-*	*41ZS64*	788.2»	0	c	Z793	*5343ı*	4tS357	714192	*TIS*	MMtc«n«v« finenMf&p.
190	PefScndGid	103.63C	164.700	0	a	74	143	103.710	164343	6M	OherperscmelBv
200	Yontudur	11*543	1BS.61Î	*SMH*	10J24	0	0	119^443	18933S	SM	*tUcmmacfm*
210	Yie.Gec.Gor.Y	26.47e	44.477	2.8M	4599	0	0	£9.094	49072	68.7	DemssScTravBlEjp
220	YJç30rGOrY	51.49;	91.872	1057	2537	0	0	S25SO	94259	79.4	FCninaTr«v«ıe(p,
230	YoLKsrVer.Taî.	3501	724(	*2O5Î*	328G	0	c	5.555	1052B	895	CcnMmdons JOc Aftnrencas
240	mGec.G3r.Yol	34232	•	17<	454	a	0	34.406	39.5«	15.C	Dnmujic J4ipuin>Meri(s
260	rDSQr.GOr.Yci	3,717	5508	0	C	c	a	3.717	5-908	585	Foraign ^tpofntnerts
260	TMrjeGH.	121	6	0	0	0	0	121	e		Euacutlon Bq>era«s
300	HtenMAlmtuı	326.023	5B&C73	72.7M	117.920	a	a	3K381	7M.183	7W	*Sfrrtcf* Pracunamt
310	MusJ*.vy.W.ûa	35.649	69.307	13J73	29.768	0	0	49,022	99075	102.1	ComuMcfes
320	UesttrmBOd.	4O847	75.627	Z634	3.91S	a	c	43.481	78542	823	CGflitu4ca8orr£xp.
330	Tasıma G4tt	12327	15310	43.493	69546	0	c	S632C	81.456	44.6	TnnwManBq>
340	TnrtfJ»^Od	10346	20299	*Z74G*	2322	0	0	11092	23381	765	Ms, hsuarce. Canrn LegAcs.
390	«Srtta-	14J167	28,580	*7Mt*	10.51;	G	(	21.111	39.095	8W	RMS
360	M«.TftD.T»j.B.OnG	14.525	25259	2.134	3.02E	a	0	16.6»	28204	69.E	Mrintonrce and Reptts ot Mgta-
370	BM Kaçak Öner.	43.75!	63.727	73S	109S	c	(	44.494	64.79C	45.f	SrmlRdMlrsoteıâUngB
3SO	1050SJC4aM4GW	13215	24.610	0	S	0	0	1321S	24.61S	*SB3*	fttttto 4So(Law Nun 1090
390	Pöer Horon* «.	141391	268.494	60£	751	G	c	141597	266245	*«rs*	OVıerSerrfcasPmc. . ,
400	TOUUVelU!.	1.283.78	2.100.7K	S1J37	147.807	0	1	134&2M	224B523	«7.1	ContuBiDdon Soodit M.
410	Kct.Yer-veB8S.G	27.6K	54.706	2220	3267	0	0	2987S	57373	94.1	SWkne.,RWing S Puc. *dt* Pux
420	YaMakAMan	74330	174.409	S.01Î	11563	0	0	7934!	18537Î	132.6	Fuot&panses
430	«M-MYaacitt	134557	177.99;	51.091	76392	c	0	136.021	25454!	36J	PetrctunftUCricarıB
440	BefcSuveH.G.GU	97.607	197301	4.635	8591	c	(	102242,	20935!	101J	BecMcay.1rAter.GBs
450	Y.veYemAl	260.630	427.305	216	355	f	(	• 260346	427.66C	64.C	Food 4 Grain
460	CfeMaLAl	293,770,	421 .966	711	175£	c	0	294.4B1	423.725	43,6	SpMMCUAv&tMHlals
470	Sav-ALGU	352.734	609.186	17258	44305	c	c	369592	653.433	76.6	Mence B«enaes
480	TemAflMToFG	3364	5.145	26	240	a	c	3.390	5385	583	Courlew.Cerenmy.Fv
490	^gerTOHJUAGML	18.109	33.103	392	815	0	a	18500	33518	83J	onrGooA& Materials
900	OnfrbetAtan.	3-443	ueo	170	291	0	0	3,613	6496	842	Fbdun* & EoulKmnt
510	JuroMobAl	1.078	2518	87	101	a	0	1.165	2.619	1243	Ofllcv Ualariab
520	BUDUMUU. •	271	716	25	138	0	0	296	854	1S8.S	OneeBrtJment .
530	YengJttr.MateJH	494	1274	22	23	c	c	S«	1297	151^	Fire Protodon Eqı4ment
590	aOerOenfttasAl	1600	1â52	36	34	a	c	1636	1836	ısa	OtBTBMiment
eoo	ltfcTec.V«T**A	9*181	111J68	54.074	13&434	1	1	150298	2*7.011	«M	HedMn.Equlp. <>Mot. V«h)c
610	TnflAkmhn	0	0	3.154	3345	0	0	3.194	3545	25,1	PunKoe of Hctcr VCMdes
00	Mc.T«cJUBak.On.	7.006	7.007	«.527	118.742	1	9	50534	125.798	148.8	Purctuif UKTLS E«*>. & L.Re.
630	a*,Krt.OeAK«r.	89.175	104561	7393	12.747	0	0	96568	117308	215	Pro.lOfFor.Cre.C«TyH5v<rs
700	Y»T*.V»Br.On.G.	iiT.es*	196.124	1J3MM	IBML514	0	114	1-SS&911	2.062.7BÎ	S1J	Coott knUlL&Uoe Re.
710	Y«.T«£*On.Gid	83325	86.01C	1.438.665	1896240	0	114	1S21-99C	1982.364	302	CcratucOaa hAta. & laıse Rft.
720	Nı.£lu»T.I.G.	7.631	10.175	2	0	0	0	7.633	10.173	33.3	NATO MadockM Eçenses
730	TıC*v.ArLKar.	26-700	59â3£	188	274	0	C	26.888	60213	123S	RroforCany«nrs ol Under.
«00	NJtv<9dW»l«-	4*527	*773K*	2.el?	*zaat*	&0fff	«ueı	5UZ9	*WMJ*	<*«	OtfMfEnmm**
510	VBrgJtes.» Harç.	249	94C	139	242	1	c	389	782	101.0	T»»*. Dutesi Fees
320	lOdfcveBe.Od	1.406	973	0	0	0	a	1406	979	-30.4	*Of*tRe*artt*
830	GBIMZ.GU.	39.606	69.429	Z478	2260	6.030	10061	48.163	81.790	697	DttaeMnaryFtn)
640	UUstams Mübadele G.	30	47	0	2	G	c	30	4fl	633	Occtangeof ^cUty Menbers.
850	KBJMİV0ENAJ.G.	81	188	0	C	0	0	81	186	13Z1	OuOcanlnB andSurvelance Ex
860	NttoGdarM	*333**	5.771	a	0	C	c	3934	5.771	46.7	KATOe^peraes
870	rab.Hey.Es.Eser Al	*222*	328	0	a	0	c	222	328	47.7	P.«PfcSe.Cll VVOriO İ sırç.E*p
eoo	rraıraf*ri*<	37	q	30201	8S47l	3MM.113	48.119.001	34.121411	48204474	44J	Tramftn
910	Kani.wBn.SoWi.	0	0	0	91	23.912	39620	23.912	99.711	317J3	EtpriKrtUonA RKTLO! Bdd
920	irJCaP.veSe.Te,	0	0	G	12.144	1.051.7S8	324517	1051.788	936.661	-103	TraraJo PUHcErteıp-İ Partc.
930	KTraRveYard.	0	a	0	27231	943279	1,702.153	S4327S	1.729384	83.3	Dconuı^c Tron&fera & Mds
940	MTrvnMer-	4	0	29.919	43O24	194597	31937E	İ2452D	362502	61.6	FtancUTnnfırı
950	SosyalTrans.	33	0	390	1530	4.446,153	7822473	4.446536	7324.003	76J]	SocUTnratan
960	BorçOdemetoı	0	0	0	1.463	26.837333	3S.18028C	26.S37.9SE	38.181.733	42^	MarasPayments
970	=on Ödemem	0	0	Q	0	593,393	7008C	S93.393	70X180	•88^	P*yiT«r*ttaFiJ)ds
990	OzelOdls.Hfc.'nıt	Q	a	0	0	3	O	3	C		SpecUAUır.
^lOrtı»BttI^H«terarc>r»DQşatnBş»/TıTOSJYJ^											

TABLO 7.1: GAYRİ SAFİ MİLLİ HASIU (1)

	MiLYAR TU		MiLYON DOLAR	YÜZDE DEĞİŞME		GSMH
	BtLUON TL.	1987	MILUON DDLLAR	PERCENTAGE CHANGE	1987	DEFLATÖRÜ, <ft
	CARi FİYATLARLA	FİYATLARIYLA	CARÎ FiYATLARLA	CARİ FiYATLARLA	FİYATLARIYLA	GNP DEFLATOR, %
	AT CURREHT PRICES	AT 1987 PRICES	AT CURRENT PRICES	AT CURREHT PRICES	AT 1987 PRICES	
1950	14	10.827	5,047			
1951	17	12.205	6,036	20,1	12,7	6,5
1952	20	13.667	6,972	15,0	12,0	2,8
1953	23	15.214	8,117	16,6	11,3	4,9
1954	23	14.764	8,273	2,0	-3,0	5,2
1955	28	15.917	9,938	20,1	7,8	11,3
1956	32	16.423	11,447	15,3	3,2	11,7
1957	43	17.717	15,246	32,9	7,9	23,3
1958	51	18.504	18,211	19,4	4,4	14,3
1959	64	19.269	22,723	24,8	4,1	19,8
1960	68	19.930	7,554	6,9	3,4	3,3
1961	72	20.328	8,019	6,2	2,0	4,1
1962	84	21.585	9,323	16,3	6,2	9,5
1963	97	23.675	10,814	16,0	9,7	5,7
1964	104	24.640	11,544	6,8	4,1	2,6
1965	112	25.413	12,420	7,6	3,1	4,3
1966	133	28.460	14,799	19,1	12,0	6,4
1967	148	29.657	16,428	11,0	4,2	6,5
1968	164	31.635	18,210	10,9	6,7	3,9
1969	183	33.003	20,373	11,9	4,3	7,2
1970	208	34.469	18,326	13,3	4,4	8,5
1971	261	36.897	17,428	25,6	7,0	17,4
1972	314	40.279	22,439	20,3	9,2	10,2
1973	399	42.255	28,506	27,0	4,9	21,1
1974	□□8	43.633	39,132	34,7	3,3	30,5

TABLO 7.2; GAYRİ SAFİ MİLLÎ HASILA (1)

	MiLYAR TL.		MiLYON *DOLAR*	*YÜZDE DEĞİŞME*		GSMH
	BILUON TL.	1987	MILUON DOLLAR	PERCEHTAGE CHANGE	1987	DEFLATÖRÜ, <ft
	CARİ FiYATLARLA	FİYATLARIYLA	CARI FİYATLARLA	CARi FiYATLARLA	FİYATLARIYLA	GNP DEFUTOR, <W>
	ATCURRENTPRICES	AT 1987 PRICES	AT CURRENT PRICES	AT CURRENT PRICES	AT 1987 PRICES	
1975	691	46.275	48,281	28,5	6,1	21,2
1976	668	50.438	54,733	25,6	9,0	15,3
1977	1.106	51.944	62,158	27,7	3,0	24,0
197S	1.046	52.582	68,383	48,5	*1,2*	46,7
197»	2,877	52.324	76,605	74,8	-0,5	75,6
1980	5.303	50.870	69,749	84,4	-2,8	89,6
1981	8.023	53.317	72,775	51,3	4,8	44,3
1982	10.612	54.963	65,937	32,3	3,1	28,3
1983	13.933	57.279	62,193	31,3	4,2	26,0
1984	22.168	61.350	60,759	59,1	7,1	48,5
1985	35.350	*69.989*	68,199	59,5	4,3	52,9
1986	51.185	68.315	76,464	44,8	6,8	35,6
1987	75.019	75.019	87,734	46,6	9,8	33,5
1986	129.175	76.108	90,975	72,2	1,5	69,7
1989	230.370	77.347	108,679	78,3	1,6	75,5
1990	397.178	84.592	152,393	72,4	9,4	57,6
1991	634.393	84.887	152,352	59,7	0,3	59,2
1992	1.103.605	00.323	160,748	74,0	6,4	63,5
1993	1.997.323	97.677	181,994	81,0	8,1	67,4
1994	3.887.903	91.733	131,137	94,7	-6,1	107,3
1995	7.854.687	99.028	171,979	102,0	8,0	87,2
1996	14.978.067	106.080	184,724	90,7	7,1	78,0
1997	29.393.262	114.874	194,360	96,2	8,3	81,2
1998	53.518.332'	119.303	205,976	82,1	3,9	75,3
1999	*78.2Q2.967*	112.044	187,664	46,3	-6,1	55,8
2000	125.S96.129	119.144	201,484	60,4	6,3	50,9
2001	179.480.078	107.911	147,062	42,9	-9,4	57,8

(1) 1950-1967 YILARI İÇiN GSMH RAKAMLARI, 1968=100 BAZU MiLLİ GELİR ARTİŞ HIZLARI KULLANILARAK ELDE EDİLMİŞTİR. (1) GNP FIGURES FOR 1950-1967 PERIOD ARE BASED ON THE GROWTH RATES OF 1968=100 GNP SERIES. SOURCE: SIS, SPO KAYNAK: DİE, DPT

TABLO 8.1: - BÜYÜME HIZLARI VE DEFLATÖR

	BÜYÜME HIZLARI- GROW1H RATES				GSMH DEFLATORÜ-GNP DEF.	
	TARIM AGRICULTURE	SANAYİ IHDUSTRY	HİZMETLER SERVICES	GSMH GNP	Vo DEĞİŞME <Vo CHANGE	1987=100 1987=100
1924	27,2	-7,1	3,5	14,9	10,0	0,04
1925	5,6	17,9	19,2	12,8	12,4	0,05
1926	31,8	14,8	8,2	18,2	-8,5	0,04
1927	-30,9	19,4	*,3	-12,8	2,2	[illegible]04
1928	19,2	-0,6	4,7	11,0	•0,1	0,04
1929	42,6	3,8	5,7	21,6	4,4	0,05
1930	-3,9	12,7	8,9	2,2	-25/1	0,03
1931	14,3	",2	5,5	8,7	-19,0	0,03
1932	-28,8	17,8	8,6	-10,7	-5,7	0,03
1933	22,1	19,0	13,1	15,8	-15,9	0,02
1934	2,7	13,8	9,4	6,0	0,5	0,02
1935	-6,1	-O,1	-0,8	-3,0	11,1	0,03
193G	54,1	-3,4	2,1	23,2	5,0	0,03
1937	-3,5	10,3	7,1	1,5	5,0	0,03
1938	5,4	15,7	13,5	9,5	-4,1	0,03
1939	3,8	16,7	10,9	6,9	t»	0,03
1940	-1,2	-10,9	-8,3	-4,9	22,5	0,03
1941	•16,5	-2^	•4,7	-10,3	38,9	0,05
1942	19,4	-2,5	•3,9	5,6	96,0	0,09
1943	-12,5	-1,4	-6,1	-9,8	65,2	0,15
1944	-10,7	-6,1	-1,6	-5,1	-23,7	0,11
1945	-23,4	-16,6	-10,8	-15,3	-3,4	0,11
1946	54,2	26,1	19,5	31,9	-5,0	0,10
1947	-11,7	5,8	14,9	4,2	5,6	0,11
1948	35,9	5,4	3,6	4,2	20,8	0,13
1949	-13,5	-2,7	3,1	-5,0	0,4	0,13
1950	10,9	9,3	[illegible]	9,4	-2,1	0,13
1951	19,8	2,6	9,6	12,8	6,5	0,14
1952	9,5	10,9	14,5	11,9	2,7	0,14
1953	8,7	19,2	İM	11,2	4,8	0,15
1954	-13,9	9,2	3,6	-3,0	5,1	0,16
1955	9,8	11,3	5,5	7,9	11,3	0,17
1956	5,0	9,6	-0,3	3,2	İM	0,20
1957	6,5	10,7	7,9	7,8	23,3	0,24
1958	9,2	5,6	0,4	4,5	14,2	0,28
1959	0,3	3,6	7,6	4,1	19,9	0,33
1960	2,3	0,4	5,4	3,4	3,3	0,34

TABLO 8.2i - BÜYÜME **HIZLARI VE** DEFtATÖR

	BÜYÜME HIZLARI			OSMH OEFLATORÜ		
	TARIM AORICUUTURE	SANAYİ INDUSTRY	HiZMETLER SERVICES	OSMH «b DEâtSME GNP % CHANGE		1987-100 1987-100
1961	•4,9	11,7	4,2	2,0	4,1	0,36
1962	5,0	3,S	8,0	6,2	9,5	0,39
1M3	9,6	12,0	«,9	9,7	5,7	0,41
1964	-4,0	11,2	4,8	4,1	2,6	0,42
1965	•3,9	9,5	3,6	3,1	4,3	0,44
1»H	10,7	15,2	11,5	12,0	M	0,47
1967	0,1	fc2	S/2	4,2	«,5	0,50
1M8	1,8	1W	7,9	6,7	3,9	0,52
(*) İM»	•1,2	12,1	4,6	4,3	7,2	0,50
1970	2,8	1,3	4,3	4,4	8,5	0,60
1971	5,2	W	4,5	7,0	17,4	0,71
U72	1,1	10,4	10,3	9,2	10,2	0,78
1973	•7,8	11,9	«,4	4,9	21,1	0,94
1*74	6,3	7*	4,5	3,3	30,5	1,23
1975	3,1	fc-1	8,B	6,1	212	1,49
1976	7,0	W	12,9	9,0	15,3	1,72
1977	-1,9	6,9	4,4	3,0	24,0	2,13
197B	2,8	3,4	0,1	1,2	4fi,7	3,13
1979	0,0	-4,4	0,8	•0,5	75,6	5,50
19»	1,1	-3,3	-3,7	-W	89,6	10,42
19B1	-1,9	9,2	6,2	4,8	44,3	15,05
1982	3,1	4,9	3,2	3,1	28,3	19,31
1983	-0,9	6,3	7,0	4,2	26,0	24,32
1984	0,5	9,9	7,9	7,1	48,5	36,13
1985	•0,5	6,2	8,1	4,3	52,9	55,24
uae	4,6	11,1	6,0	6,8	35,6	74,92
1987	0,4	9,1	12,9	9,8	33,5	100,00
1988	7,8	1,8	0,5	1,5	69,7	169,73
1989	-7,6	4,«	0,9	W	78,5	297,84
1990	6,8	M	10,3	9,4	57,6	469,52
1991	-0,9	3,7	0,6	0,3	59,2	747,34
1992	4,3	9,9	0,5	6,4	63,5	1221,85
1993	-1,3	«,2	10,7	8,1	67,4	2044,83
1994	-0,7	•S,7	-6,6	•6,1	107,3	4238,28
1995	2,0	12,1	6,3	6,0	87,2	7931,97
1996	4,4	7,1	7,6	7,1	78,0	
1997	-2,3	10,4	8,6	8,3	81,2	25587,35
1998	8,4	2,0	2,4	3,9	75,3	44859,12
1999	-9,0	-5,0	-4,5	-«,1	59,8	69868,16
2000	3,9	6,0	*,9	6,3	50,9	105414,99
2001	•6,1	•7,5	-7,6	-W	57,8	166322,05

(*) 10» YILINDAN iTiBAREN DiE VENt MiLLi O EUR SERtst KULLANILMIŞTIR.

BASED **ON NEW GNP SERIES AFTER 1969.** KAYNAK ı DiE, DPT **SOURCEI SIS, SPO**

TABLO 8; BÜYÜME HIZLARI

(Yıllık Ortalamalar)

	I. PLAN		H. PLAN		IH. PLAN		1978 PROGRAMI		W, PLAN	
	1903-1967		1968-1972		1973-1977	'	1978 PROGRAM		1979-1983	
	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION
TARiH AGRICULTURE	4,2	3,0	4,1	1,8	3,7	1,2	4,1	2,8	5,3	0,3
SANAYi INDUSTRY	1W	10,9	*1V3*	9,1	11,2	8,8	*0,6*	3,4	9,9	2,4
HIÎREILER SERVICES	6,«	7,2	6,3	6,6	7,7	7,3	-	0,1	8,3	î,6
GSYIH (F.F.) GDP(AifartorC05t)	6,9	6,4	6,8		7,5	7,1	5,9	4,3		2,2
GSYIH (P.P.) GDP(Atmırketprices)		6,4	-	5,4	8,0	5,9	-	1,5	8,2	î,0
GSMH(PF) GNP (At market prtas)	7,0	6,6	7,0	6,3	7,9	5,2	6,1	1,2	8,0	1,7

	1984 PROGRAMI		V. PLAN		VI. PLAN		1995 PROGRAMI	1995 PROGRAMI		VII. PLAN	
	1984 PROGRAM		1985-1989		1990-19B4		1995 PROGRAMI	1995 PROGRAM		1996-2000	
	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION	HEDEF TARGET	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REALKATION	HEDEF TARGET	GERÇEKLEŞME REAUZATION
FARIM AGRICULTURE	3,5	0,5	3,6	0,8	4,1	1,6	2,5	2,5	2,0	2.9-3.7	1,7
SANAYi INDUSTRY	6,6	9,9	7,5	6,5	8,1	3,8	4,9	4,9	12,1	6.0-7.7	' 4,0
HIÎMETLER SERVICES	4,5	7,9	6,5	5,0	6,7	4,1	4,3	4,3	6,3	5.1-6.8	4,5
GSYIH (F.F.) GDP(Atfaetoreost)	4,9	6,0		4,6					-		
6SYİH (P.P.) GDP (At mırkst prictı)	5,0	6,7	6,3	4,6	6,8	3,6	4,2	4,2	7,2	5.0-6.6	3,9
GSMH (PF) GNP(Atn»rketpricfl>)	6,1	7,1	6,3	4,7	7,0	3,5	4,4	4,4	8,0	5.5-7.1	3,8

KAYMAICOPT

SOURCEiSPO

TABLO 9i FERT BAŞIMA GSMH VE GSYİH

YILLAR VEARS	YIL ORTAM NŪFUS(OOOKISI) POPUUmON-MIDDLE OPTHEVIAR	CARi FiYATLARLA ATCURRENTPRICES TL TL	ENDEKS INDEK	DOLAR üst	ENDEKS INDEX	1987 FİYATLARIYLA AT 1987 PRICES TL TL	ENDEKS INOEX	DOLAR US)	ENDEKS INDEK	SAGP'm GÖRE GSYtHU) GDPPERCAPtTA <PPP)
1908		4.680	100	542	100	911.944	100	1101	100	
1069		5.324	5.324	592	592	958.207	87.016	İ.12D	102	
»70		5.684	5.884	519	519	975.868	88.651	1.140	104	938
ıvn		7.209	7.209	481	ISI	1.018.842	92.555	1.191	108	1.019
»71	37.132	8.460	8.460	604	604	1.084.758	98.543	1.268	115	1.121
1973	38.072	10,482	10.482	749	749	1.109.871	100.624	1.297	118	1.201
»74	39.036	13.774	13.774	1.002	1.002	1.117.767	101.541	1.306	119	1.348
»75	40.078	(7.239	17.239	1.205	1.205	1.151.634	104.890	1.349	123	1.548
»70	«.«15	21.216	21.216	1.338	1.338	J.232.7SO	111.987	1.441	131	1,790
»77	41.768	26.534	26,534	1.488	1.488	1.243.610	112.976	1.453	132	1.945
»78	42.640	38.601	38.602	1.604	1.601	1.133,165	112.024	1.441	131	2.081
»7»	43.530	66.081	66.081	1.760	1.760	t 202.026	109.196	1.405	*m*	2.198
10SO	41.438	*119.335*	*113.335*	İ.57Û	1.S70	I.H4.7J9	103.492	1.333	*m*	2.299
1981	45.540	176.169	176.169	1.598	1.598	1.170.770	106.356	1.368	114	2.S82
1992	46.688	227.293	227.193	1.412	1.412	1.177.245	106.944	1.376	125	2,768
1983	47.864	291.096	291,096	1.299	1.199	1.196.703	103.712	t.399	137	1.935
1994	49.070	451,757	451.757	1.238	1.738	1.250251	113.577	1.461	133	3,179
1985	50.306	702.706	702.706	1.356	1.356	1.271.997	115.552	1.487	135	3.354.
1986	51.433	995.17*	995.174	1.487	İ.187	1.328.230	120.660	1.551	141	3.598
1987	51.561	1,437,282	1,427,282	1.668	1.668	1.4*7.283	129.659	*1.668*	15!	3.971
198»	53.715	2.404.824	2,404,624	1,693	1.693	1.416.888	118.714	1.656	150	4.119
1989	54.B93	4.196.709	4.196,709	1.979	1.979	1.409.056	128.003	1.647	150	4.117
10»	56.203	7.066,839	7,066,839	2.711	2.711	1.505.110	136,729	1.759	160	1.699
19»!	57.Î47	11.081.678	11.081.678	2.661	2.661	1.482,621	134.704	1.733	157	4.806
1991	58.304	18.928.460	18.928.160	2.757	2.7S7	1.549,165	140.731	1.810	164	5.143
1993	59.374	33.639.681	33.639.684	3.065	3.065	1.645.107	119.416	1.923	175	5.629
1994	60.458	64.307,501	64.307.501	2,169	2.169	1,517.301	137,836	1,773	161	5.362
1995	61.556	127.605.549	127.605.549	2.791	2.Î94	1.608,750	146.144	1.880	171	S.745
19M	62.674	238.983.746	238.983.746	2.947	2.947	1,691,561	153.758	1.973	180	6.123
1997	63.809	460.644.457	460,644.457	3.046	3,046	1.800.282	163.S43	2.104	191	6.462
1998	64.955	823 929.360	823.929.360	3.171	3.171	1,836.701	166.851	2.146	195	6.256
19»	66.106	1.184,203.655	1.184 20Î.655	2.839	2.839	1.694.912	153.971	1.981	160	5WO
1000	67461	1.861.759.072	İ.861.759.072	2.987	2.967	1.766.124	160,140	2.064	187	6.359
1001	68.610	2.615.946.330	2.615916.330	2.143	2.143	1,572.820	142.880	1.838	167	6.082

KAYHAK'.DIT, SOURCE:SPO.(l) Based *an* OECD Purchaslrç Poww Parfty tor Tuıfeey

(1) OECD tayfından GSYIK Ijin hesaplanan Sıflnalms Gücü Partteti kullanılarak tide ralılmtşHr.

TABLO 10.11 GAYRi SAFİ MIiU KASILA

(1987 FIYATIARIYtA, MiLYAR TL)

SEKTÖRLER	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	SECTORS
TARİH	10.600	10.471	10.768	11.325	11.454	10,566	11,231	11.583	12.392	12.16Z	12.500	12.495	Agrtcufture
SANAVt	5.611	6,301	6.382	6.956	7.681	8592	9.220	10.061	10.963	11.716	12.113	11,583	Industry
Mıd«n	523	«0»	S90	646	665	695	769	812	851	923	968	1.012	Mining a (Juarrylng
tmıtat	4,784	5321	5.406	5.877	9517	7.358	7.895	8.582	9.354	9.972	10.291	9.663	Manufacturing
Eneıji	334	371	386	434	499	539	555	667	756	822	854	908	Energy
İNŞAAT	2,148	2.191	2.424	2J9İ	Î.645	2A8S	2.924	2.9M	3.341	3.355	1,834	1350	Ccnstructkın
TiCARET	3,945	4.297	4550	5.030	5.707	6.132	6.589	7.251	8.146	6.576	8.612	8.468	Trade
ULAŞTIRMA	3.443	1.604	2.669	2.897	3.233	3525	3.921	4.S35	S.278	5.858	6.007	5.967	Transpoıt & Comm un icabım
HAİl MÜESSESELER	805	890	971	1.054	1.147	1.251	1365	1.467	1,587	1.727	1.817	1.865	Finoncial Instıtuttons
KOKUT	3.143	3.177	3.216	3.256	3305	3358	3.403	3.456	3.513	3380	3.647	3.720	Ovmerslılp Of Dwelllngs
SERBEST.MESLEK VE HİZ.	737	768	7S5	844	901	929	988	1.056	1,154	1.196	1.211	1.197	Business & Personel Services
(•) İZAFİ BANKA HiZMETLERi	7SS	848	83»	930	996	1.087	1.186	1,273	1.379	1303	1.583	1.618	(-) Imputed Bank Serv. Charges
SEKTÖRLER TOPLAMI	28.687	29.860	30.935	31.BZ3	35.078	36.152	38.457	41.103	44.996	46.670	47.159	46.519	Sectoral Total
DEVLET HİZ.	1.396	1.488	1.606	1.706	1.794	1.915	1.968	2.088	2.368	2,560	2.882	3.143	Gouemment Services
KAR AMACI OLM,CZELHİZ.KUR.	86	93	97	106	119	129	141	157	178	»2	195	193	Pnvate Non-ProfU Instrtutlons
İTHALAT VERGİSİ	1.256	1.268	1.126	1,009	1.300	1346	1.186	1.400	1.887	1.692	1.645	1.704	Import Dutles
GSYtH(AUCIFIY.)	31.425	31.708	33.765	35.645	38.192	39.541	41.753	44.748	49.430	51.113	51.882	51.558	G.O.P. (in Purchasers' Value)
NETDISAL.FAK.QEL.	210	195	703	1.153	1.988	2.714	1.880	1327	1.008	831	701	766	N.F.1 From Abroad
GSMHCAUaFIV.)	31.635	33.003	34.469	36.897	40,279	4Î.2SS	43.633	46.275	50.438	51.944	52.582	51314	G.N.P. (in Purchasers[1] Valua)
SEKTÖRLER	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	SECTORS
TARİH	12,836	12.398	12.786	12.667	12.727	12.669	13.255	13.314	14356	13.272	14.177	14.049	ftgricufture
SANAVt	11,197	12.224	12.821	13.628	14.975	15.909	17.667	19.276	19.619	20.529	2X301	11,909	Indushy
Miden	1.031	1.108	1.112	1.089	1.127	1.258	1.439	1.475	1.407	1.590	1.550	1.610	Mining &quanying
tmıltt	9.284	10.191	10.813	11.620	12.695	13.418	14,827	16319	16375	17.076	18.729	19.175	Manufarturing
EMIJt	882	955	896	920	1.154	1.232	1.401	1.482	1.636	1.863	2.013	1.114	Energy
İNŞAAT	3.097	3.161	1.866	3.365	3.761	4.273	4.745	5.452	5.159	5,472	5.411	5.473	Constructıon
rtCARET	8.279	9.000	9417	10.330	11.278	11.904	12.476	14.850	15.376	15.017	16468	16.748	Trade
ULAŞTIRMA	5.792	6370	6.817	7.133	7.75B	7.652	7.856	8.660	8.761	9.045	10.113	10.085	Transport B. CttnmunlcaHan
KALt MÜESSESELER	1.91O	1.935	2.008	2.O47	2.070	2.1»	2.207	2.288	3389	2.447	2.49B	1,515	Rnancttl InstitutkınE
KONUT	3.798	3.667	3.932	3.995	4.065	4.134	4.231	4.384	4387	4.504	4.616	4,725	O^nershlp Of Dıvelllnga
SERBEST.HESLEKVE HtZ.	1.191	1.248	1.295	1354	1.441	1.493	1.590	1,736	1.776	1.781	1.926	1.944	Business» Personel Servfces
(•) İZAFİ BANKA HiZMETLERi	1.669	1.689	1.753	1.766	1.807	1.848	1.924	1.997	1.079	2.122	2.161	1.166	(-) Imputed Bank Serv. Charges
SEKTÖRLER TOPLAMI	46.231	«515	50389	52.731	56.270	58.306	62.102	67.962	69.743	69.945	75.759	76.182	Sectoral Total
DEVLET HtZ.	3.26S	3.337	3.336	3.384	3.600	3.700	3.795	3.789	3.659	3.906	4.019	4.117	Government Services
KAR AMACI OLM.ÖZEL HtZ.KUR.	191	208	1Z3	238	260	270	283	319	325	331	365	377	Pnvate rVon-Proflt Insttutfons
İTHALAT VERGİSİ	609	678	669	980	1.051	1301	2.068	3.652	2.379	2317	3.436	3.576	Import DuÕes
GS¥tK(Alia FIY.)	*50.296*	52,739	54.618	57.333	61.181	63.776	68.248	74.722	76.306	70.498	83.578	84.353	6.D.P. (in Purchaseıs' Value)
METDISAL.FAK.SIL.	S74	578	345	-54	169	213	67	297	-198	849	1.013	534	N.F.I From Abroad
GSMH<AUCI PIY.)	S0.870	53.317	54.963	57.279	61.350	63.989	68315	75.019	76.108	77347	84,591	84387	G.N.P (in Purchasos[1] Value)

TABLO 10.2: GAYRİ SAFt MiLLİ HASILA

(1987 FİYATLARIYLA, MİLYAR Tl.)

SEKTÖRLER	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	SECTORS
TARIM	14.651	14.463	14.358	14.640	15.284	14,927	16.176	15.369	15.962	14.994	Agricurture
SANAYi	24.268	26.260	24.775	27.766	29.743	32.835	33.494	31.814	33,738	31.194	Industry
Miden	1.624	1.521	1.642	1.529	1.565	1.639	1.792	1.662	1.643	1.485	Mining & Quary!ng
tmılftt	20.281	22.166	20.473	23.321	24.980	27.839	28.166	26.569	28.278	25.974	Manufactunng
Encıjf	2.363	2.573	2.660	2.916	3.199	3.358	3.536	3.583	3.817	3.735	Energy
İNŞAAT	5.814	6.272	6.144	5.857	6.200	6.511	6.560	5,739	5.991	5.637	ConstrucBon
TiCARET	17.902	19.975	18,445	20.567	22.413	25.024	25.365	23.756	26.608	24.120	Trade
ULAŞTIRMA	10.899	12.081	11.835	12.511	13.458	14.485	15.198	14.834	15.655	14.894	Transport&Comrnunlcatlon
M AÜ MÜESSESELER	2.463	2,453	2.417	2.424	2.476	2.573	2.751	2.931	2.958	2,666	Rnancıal [nstltutions
KONUT	4.841	4.976	5.117	5.224	5.352	5.475	5.590	5.651	5.449	5.769	Ovımership Of OvveHings
SERBEST.MESLEK VE HtZ.	2.051	2,192	2.098	2.252	2.399	2.564	2,653	2.533	2.688	2.488	Business & Personel Services
(-) İZAFİ BANKA HiZMETLERi	2.116	2.103	2.066	2.059	2.073	2,113	2,240	2.376	2.393	2,114	(-) Imputed Bank Serv. Charges
SEKTÖRLER TOPLAMI	80.774	86.568	83.134	89.202	95.253	102.282	105.549	100.251	106.855	99.647	SectoralTotal
DEVLET HlZ.	4.259	4.336	4,371	4.481	4.469	4.473	4.739	4.868	4.965	5.040	Government Services
KAR AMACI OLM.ÖZEL HİZ.KUR.	386	397	388	383	386	390	397	407	411	412	Private Non-Profit Institutlons
İTHALAT VERGiSi	3.982	5,289	3.429	3.822	4.637	5.486	5.430	5.120	6.558	4.914	Import Dutles
GSYİHfAUCI FIY.)	B9.401	96.590	91.321	97.888	104.745	112.631	116.114	U0.646	118.789	110.013	G.D.P. (in Purchasere[1] Value)
NETDIŞAL.FAK.GEL	922	1.086	412	1.140	1.335	2.243	3.190	1.398	355	-2.102	N.F.I From Abroad
GSMH(AUCI FIY.)	90.323	97.677	91.733	99,028	106.080	114,874	119.303	»12.044	119.144	107.911	G.N.P. (in Purchasers' Value)

KAYNAK) DİE.YENİ GSMH SERİSİ

SOURCE:SIS.NEW GNP SERi ES

TABLO II.I:GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA

(1987 FİYATLARIYLA, Vo DEĞİŞME)

SEKTÖRLER	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	SECTORS
TARIM	-1,2	2,8	5,2	1,1	-7,8	6,3	3,1	7,0	-1,9	2,8	0,0	Agriculture
SANAYİ	12,1	1,3	9,0	10,4	11,9	7,3	9,1	9,0	6,9	3,4	-4,4	Industry
Madan	16,4	-3,1	9,4	3,0	4,5	10,7	5,5	5,0	8,3	4,9	4,5	Mining &Quarrylng
imalat	11,7	1,6	8,7	10,9	12,9	7,3	8,7	9,0	6,6	3,2	-6,1	Manufacturing
Enerji	11,2	4,0	12,4	15,0	8,0	3,0	20,2	13,4	8,6	3,9	6,4	Energy
İNŞAAT	2,0	10,7	-1,3	10,6	9,1	1,4	1,4	12,7	0,4	-15,5	0,6	ConstnıcUon
TİCARET	8,9	5,9	10,5	13,5	7,5	7,5	10,0	12,3	5,3	0,4	-1,7	Trade
ULAŞTIRMA	6,6	2,5	8,6	11,6	9,0	11,2	15,7	16,4	11,0	2,6	-0,7	Transport & Communlcation
MAÜ MÜESSESELER	11,7	8,1	8,5	8,8	9,1	9,1	7,5	8,2	8,8	5,2	2,7	Financial institutlons
KONUT	1,1	1,2	1,3	1,5	1,6	1,4	1,6	1,6	1,9	1,9	2,0	Ovmerohlp Of Dwelllngs
SERBEST.MESLEK VE HİZ.	4,2	3,4	6,2	6,8	3,1	6,4	6,8	9,3	3,8	1,2	-1,2	Business & Personel Services
(-) İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	12,3	-14	10,9	7,1	9,1	9,1	7,4	8,3	9,0	5,3	2,8	(-) Imputed Bank Serv. Charges
SEKTÖRLER TOPLAMI	4,1	3,6	6,1	6,9	3,1	6,4	6,9	9,5	3,7	1,0	-1,4	Sectoral Tottl
DEVLET HİZ.	6,6	7,9	6,2	5,2	6,7	2,8	6,1	13,4	8,1	12,6	9,1	Government Services
KAR AMACI OLM.ÖZEL H t Z. KUR.	8,0	5,1	9,4	*12,0*	7,9	9,7	11,6	13,3	7,6	1,8	-1,4	Private Non-Profit Institutions
İTHALAT VERGİSİ	0,9	-11,1	-10,4	28,8	3,5	-11,8	18,0	34,8	-10,3	*-2fi*	3,6	Import Duties
QSYİH(AUCI FIY.)	4,1	3,2	5,6	7,4	3,3	5,6	7,2	10,5	3,4	1,5	-0,6	G.D.P. (in Purdıasero' Value}
NET DIŞ AL.FAK.GEL	40,4	138,4	78,1	58,7	36,6	-30,7	-18,8	-34,0	-17,6	-15,7	9,4	N.F.I From Abrond
GSMH(ALJCI FIY.}	4,3	4,4	7,0	9,2	4,9	3,3	6,1	9,0	3,0	1,2	-0,5	G.N.P. (in Purchasors' Value)
SEKTÖRLER	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	SECTORS
TARIM	1,1	-1,9	3,1	•0,9	0,5	-0,5	4,6	0,4	7,8	-7,6	6,8	Agriculture
SANAYİ	-3,3	9,2	4,9	6,3	9,9	6,2	11,1	9,1	1,8	4,6	8,6	Industry
Maden	1,8	7,5	0,3	-2,1	3,5	11,6	14/4	2,5	-4,6	13,0	-2,5	Mining &Quarrylng
İmalat	-3,9	9,4	6,4	7,5	9,2	5,7	10,5	10,1	1,6	3,0	9,7	Manufacturing
Eneıji	-2,9	8,3	-6,2	2,7	25,4	6,8	13,7	5,8	10,4	13,9	8,6	Energy
İNŞAAT	8,7	2,1	-9,3	«,4	11,8	13,6	11,0	14,9	-5,4	6,1	-1,1	Constructlon
TİCARET	-2,2	8,7	6,8	7,4	9,2	5,6	4,8	19,0	3,5	-2,3	12,3	Trade
ULAŞTIRMA	-2,9	10,0	7,0	4,6	8,8	-1,4	2,7	10,2	1,2	3,2	11,9	Transport & Communicatlon
MALİ MÜESSESELER	2,4	1,3	3,8	1,9	1,1	2,4	4,1	3,7	4,4	2,4	2,0	Financial Institutions
KONUT	2,1	1,8	1,7	1,6	1,8	1,7	2,3	3,6	0,1	2,7	2,5	OumershipOf Dvvellings
SERBEST.MESLEK VE HİZ.	-0,5	4,7	3,8	4,5	6,5	3,6	6,5	9,1	2,3	0,3	8,1	Business & Personel Services
(0 İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	2,5	1,2	3,8	1,9	1,1	2,3	4,1	3,8	4,1	2,1	1,9	(-} Imputed Bank Serv. Charges
SEKTÖRLER TOPLAMI	-0,6	4,9	3,9	4,6	6,7	3,6	6,5	9,4	2,6	0,3	8,3	Sectoral Total
DEVLET HİZ.	3,9	2,2	0,0	1,4	6,4	2,8	2,6	-0,2	1,9	1,2	2,9	Government Services
KAR AMACI OLM.ÖZEL HİZ.KUR.	-0,8	9,0	7,3	6,4	9,2	3,9	5,0	12,6	1,9	M»	10,3	Private Non-Proflt Institutions
İTHALAT VERGİSİ	-64,3	11,4	-1,4	46,6	7,2	42,8	37,8	28,2	-10,3	-2,6	48,3	Import Duties
GSYİH(AUCI FIY.}	-2,4	4,9	3,6	5,0	6,7	4,2	7,0	9,5	2,1	0,3	9,3	G.D.P.(In Purchasers' Vatue)
NETDIŞALFAK.6EL	-25,1	0,7	-40,3	-115,6	-412,4	26,3	-68,6	345,5	-166,6	'528,5	19,3	N.F.I From Abroad
€SMH(AUCI FIY.)	-2,8	4,8	3,1	4,2	7,1	4,3	6,8	9,8	1,5	1,6	9,4	G.N.P. (in Purchasers' Value)

TABLO 11.2:GAYRI SAFt MİLÜ HASILA

(1987 FİYATLARIYLA. <Vo DEĞİŞME)

SEKTÖRLER	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	SECTORS
TARIM	-0,9	4,3	-1,3	-0,7	2,0	4,4	-2,3	8,4	-5,0	3,9	-6,1	Agrlcgllure
SANAYİ	2,7	5,9	8,2	-5,7	12,1	7,1	10,4	2,0	-5,0	6,0	-7,5	Industry
Maden	4,5	0,3	-6,4	8,0	-6,9	2,3	4,7	9,3	-7,3	-1,1	-9,6	Mining & Quarrylng
İmalat	2.4	5,8	9,3	-7,6	13,9	7,1	11,4	1,2	-5,7	6,4	-8,1	Manufacturing
Enerji İNŞAAT	4.5	11,8	8,9	3,4	9,6	9,7	5,0	5,3	1,3	6,5	-2,1	Energy
TİCARET ULAŞTIRMA	1,1	6,2	7,9	-2,0	-4,7	5,8	5,0	0,7	-12,5	4,4	-5,9	ConstrucÖon
MALİ MÜESSESELER	•0,7	6,9	11,6	-7,6	11,5	8,9	11,7	1,4	-6,3	12,0	-9,4	Trade
KONUT	-0,4	8,1	10,8	-2,0	5,7	7,6	7,6	4,9	-2,4	5,5	-4,9	Transport 8t Communication
SERBEST.MESLEKVE HİZ. (-)	0,8	-2,1	-0,4	-1,5	0,3	2,2	3,9	6,9	6,5	0,9	-9,9	Financial Institutions
İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	2,4	2,5	2,8	2,8	2,1	2,4	2,3	2,1	1,1	0,0	2,1	Ovmenhlp Of Dwalllngs
SEKTÖRLER TOPLAMI DEVLET	0,9	5,5	6,9	-4,3	7,3	6,5	6,9	3,4	-4,5	6,1	-7,4	Buslneu & Peraonel Services
HİZ.	0,2	-2,3	-0,6	-1,8	-0,3	0,6	1,9	6,0	6,1	0,7	-11,7	(-) Imputed Bank Serv. Charges
KAR AMACI OLM.ÖZEL HİZ.KUR.	0,7	5,9	7,2	-4,0	7,3	6,8	7,4	3,2	-5,0	6,6	-6,7	Sectoral Total
İTHALAT VERGİSİ	2.4	3,4	1,8	0,8	2,5	-0,3	0,1	5,9	2,7	2,0	1,5	Government Services
GSYİH(AUCI FIY.)	3.4	2,23,0	-2,5	-1,3	0,9	1,0	1,7	2,5	1,10,2			Private Non-Profit lıuHtutloi»
NET DIŞ ALFAK.GEL	4,1	11,3	32,8	-35,2	11,5	21,3	18,3	-1,0	-5,7	28,1	-25,1	Import Duties
GSMHÇALICI P1Y.) _____________	0,9	6,0	8,0	-5,5	7,2	7,0	7,5	3,1	-4,7	7,4	-7,4	G.D.P. (in Purchasera' Value)
	-47,3	72,5	17,8	-62,0	176,6	17,0	68,1	42,2	-56,2	-74,6	-691,6	N.F.I From Abroad
	0,3	6,4	8,1	-6.1	8,0	7,1	8,3	3,9	-6,1	6,3	-9,4	G.N.P. (in Purchasers' Value]

KAYNAK: DİE. YENİ GSMH SERİSİ

SOURCEI5IS,NEW GNP SERIES

TABLO»! DIŞ TtCARET HACMi ÎLE DIŞ TİCARET VE

CARİ İŞLEMLER DEHGEURItttH GSHH'ya ORANLARI

	DIŞ TİCARET HACMi (MiLYON $) FORHGN TRADE VOLUME (MILUONS OF US S)	DIŞ TİCARET AÇIĞI/ GSMH% FOREIGN TRADE DEFICIT / SHPVo	CARI İŞLEMLER DENGESi / GSMH% CURRENT ACC. BALANCE / GNP%
	549 788		
	1.536		
	10,820		
	14.963		
	17.891		
	19.301		1,3 1,5
	18.562		1,3 4,9
1950 1960	24.348	0,6 1,0	3,1 2,4
1970 1980	25.997	V 6,6	1,5 1,9
1983 1984	27.417	4,8 4,8	0,9 -
1985 1986	35.261	4,4 4,0	1,8 -
1987 1988	34.641	*3,7* 2,0	0,9 -
1989 1990	37.586	3,9 6,3	1,7 0,2
1991 1992	44.774	4,8 5,1	-0,6 -
1993 1994	41.376	7,8 3,2	3,5 2,0
1995	57.345		-1,4
1997(1)	80.669	7,7	-1,4
1998(1)	76.584	7,9	1,0 -
1999(1)	69.529	6,9 5,6	0,7
2000(1)	65.224	11,1	-4,9
2001(1)	74.789	3,1	2,4

GSMH	DışTIc. Açığı	Cart Işl.		
152,393	9.555	-2.625		
152,352	7.340	250		
160.748	8.190	-974		
181.984	14.160	-6433		
131,137	4.216	2631		
171.979	13.212	-2339		
194.360	15.358	-2638		
205.978	14.220	İ984		
187,664	10.443	-1360		
201.484	22.375	-9819		
147.062	4,490	3,573	2,429590315	3,053137563

SOURCE: SPO, SIS (I)IndudIngShuttleTrade

(1) Bavul Ticaret) Dahil

TABLO 13: TOPLAM İHRACAT

TABLE 13: TOTAL EXPORTS

			İHR/GSMH	KİŞt BAŞINA
	MİLYON $	ENDEKS	(%)	İHRACAT (US $)
	XNDEX	EXP / GNP	PERCAMTA MH1IONS OF ÜS*	
	NUMBER	(%)	EXPORT(US$)	
1950	263	100	7,1	13
1960	321	122	3,5	12
1970	589	223	4,3	17
1980	2.910	1.105	4,2	65
1983	5.728	2.175	9,2	120
1984	7.134	2.708	11,7	145
1985	7.958	3.021	11,7	158
1986	7.457	2.831	9,8	145
1987	10.190	3.869	11,6	194
1988	11.662	4.427	12,8	217
1989	11.625	4.413	10,7	212
1990	12.959	4.920	8,5	231
1991	13.594	5.161	8,9	237
1992	14.715	5.586	9,2	252
1993	15.345	5.826	8,4	258
1994	18.109	6.875	13,8	300
1995	21.636	8.214	12,6	351
1996	23.225	8.817	12,6	371
1997	26.261	9.970	13,5	412
1998	26.973	10.240	13,1	415
1999	26.588	10.094	14,2	402
2000	27.775	10.545	13,8	412
2001	31.340	11.898	21,3	457

KAYNAK: DPT, DİE

SOURCE: SPO, SIS nöftö

TABLO 14: ANA SEKTÖRLERE GÖRE İHRACAT (*)

(MİLYON $]

	TARIM AGRICULTURE	TOPLAM İÇİNDEKİ <W> PAYI VoSHARE İN TOTAL	MADENCİLİK MINING	TOPLAM İÇİNDEKİ Vo PAYI %SHARE İN TOTAL	SANAYİ INDUSTRY	TOPLAM İÇİNDEKİ *Vo* PAYI "ASHARE İN TOTAL	TOPLAM TOTAL
1950	245	92,9	15	5,6	4	1,4	263
1960	244	76,0	20	6,1	58	17,9	321
1970	441	74,9	39	6,6	109	18,4	589
1980	1.672	57,4	191	6,6	1.047	36,0	2.910
1983	*1.881*	32,8	189	3,3	3.658	63,9	5.728
1984	1.749	24,5	240	3,4	5.145	72,1	7.134
1985	1.719	21,6	244	3,1	5.995	75,3	7.958
1986	1.886	25,3	247	3,3	5.324	71,4	7.457
1987	1.853	18,2	272	2,7	8.065	79,1	10.190
1988	2.341	20,1	377	3,2	8.943	76,7	11.662
1989	2.012	17,3	411	3,5	9.170	78,9	11.625
1990	2,249	17,4	326	2,5	10.349	79,9	12.959
1991	2,585	19,0	285	2,1	10,686	78,6	13.593
1992	2,134	14,5	267	1,8	12.286	83,5	14.715
1993	2.292	14,9	233	1,5	12.794	83,4	15.345
1994	2.301	12,7	263	1,5	15.518	85,7	18.106
1995	2.133	9,9	391	1,8	19.089	88,2	21.636
1996	2.455	10,6	228	1,0	20.237	87,1	23.225
1997	2.679	10,2	404	1,5	23.132	88,1	26.261
1998	2.700	10,0	364	1,3	23.874	88,5	26.974
1999	2.394	9,0	385	1,4	23.755	89,3	26.587
2000	1.973	7,1	400	1,4	25.340	91,2	27.775
2001	2.234	7,1	349	U	28.703	91,6	31.340

KAYNAK' DPT, OtE

(") 1989 YİLİNDAN tTIBAREN 1SIC-REV3 SINIFLAMASINA GÖREDİR

SOURCE; SPO, SIS

(*) BASED ON IS1C-REV3 CLASSIRCATION FROM İ989 ONWAftD

TABLO 15; TOPUM İTHALAT (Altın Hariç)

	MiLYON $ MILLIONS OF US$	ENDEKS INDEX NUMBER	tTH/GSMH («0 IMP / GNP (*>)	KiŞi BAŞINA İTHALAT (US $) PERCAPITA IMPORT(US$1	NÜFUS (YIL ORTASI) £000)		GSMH
1950	266	100	7,7	14	20809		
19«	458	164	4,5	17	27509		
1070	948	332	7,0	27	35321		
1980	7.909	2.768	11,3	178	44438		
1983	9.235	3.232	14,8	193	47864		
1984	10.757	3.765	17,7	219	49070		
1985	11.343	3.970	16,6	225	50306		
1986	11.105	3.887	14,5	216	51433		
1987	14.158	4.955	16,1	269	52561		
1988	14.335	5.018	15,8	267	53715		
1989	15.792	S.528	14,5	288	54893		
1990	22.302	7.806	14,6	397	56203		152.393
1991	21.047	7.367	13,8	368	57247		152.352
1992	22.871	8.005	14,2	392	58304		160.748
1993	29.428	10.300	16,2	496	59374		181.994
1994	23.270	8.145	17,7	385	60458		131.137
1995	35.709	12,499	20,8	580	61556		171.979
1996	43.627	15.270	23,6	696	62674	1996	184.724
1997	40.559	16.996	25,0	761	63809	1997	194.360
1998	45.921	16.073	22,3	707	64955	1998	205.978
1999	40.671	14.236	21,7	615	66106	1999	187.664
2000	54,503	19.077	27,1	808	67461	2000	201.484
2001	40.410	14.144	27,5	589	68610	2001	147.062

KAYNAK: DFT, DiE

SOURCE: SPO, SIS

TABLO 16: İTHALATIN MAL **GRUPLARINA GÖRE** DAĞILIMI (*}

(MiLYON $)

	YATIRIM MAU INVESTMENT GOODS	TOPLAM İÇİNDEKİ «W. PAVI «ybSHARE INTOTAL	HAMMADDE INTERMEDIATE GOODS	TOPLAM İÇİNDEKİ <W> PAYI o/oSHARE INTOTAL	TÜKETİM CONSUMPTION GOODS	TOPLAM İÇİNDEKİ % PAYI % SHARE İN TOTAL	TOPLAM TOTAL
1950	131	46,0	96	33,4	59	20,6	286
1960	*244*	52,2	179	38,3	44	9,5	468
1970	446	47,1	454	47,9	48	5,0	948
1980	1.581	20,0	6.158	77,9	170	2,2	7.909
1983	1.327	14,4	7.795	84,4	114	1,2	9.235
1984	1.495	13,9	9.039	84,0	223	2,1	10.757
1985	1.830	16,1	9.052	79,8	461	4,1	11.344
1986	2.382	21,4	8.232	74,1	482	4,3	11.105
1987	2.423	17,1	11.044	78,0	690	4,9	14.158
1988	2.662	18,6	11.059	77,1	612	4,3	14.335
1989	2.548	16,1	12.500	79,2	738	4,7	15.792
1990	4.041	18,1	16,154	72,4	2.076	9,3	22.302
1991	4.296	20,4	15.053	71,5	1.575	7,5	21.047
1992	4.626	21,1	16.185	70,S	1.772	V	22.S71
1993	7.358	25,0	19.403	65,9	2.S26	8,6	29.428
1994	5.220	22,4	16.565	71,2	1.381	5,9	23.270
1995	8.119	22,7	25.078	70,2	2.416	6,8	35.709
1996	10.208	23,4	28.737	65,9	4.266	9,8	43.627
1997	11.052	22,8	31.872	65,6	5.335	11,0	48.559
1998	10.624	23,1	29.562	64,4	5.364	11,7	45.921
1999	8.729	21,5	26.553	65,3	5.062	12,4	40.671
2.000	11.341	20,8	35.710	65,5	7.265	13,3	54.503
2001	6.964	17,2	29.079	72,0	4.084	10,1	40.410

SOURCE. SPO, SIS

(*) BASED ON UN-BROAO ECONOMIC CATEGORIES

(BEC) CLASSIFICATION FROM 1983 ONVVARD

KAYNAK: DPT, DiE

(') 1983 YIUNDAN tTIBAREN BiRLEŞMiŞ MİLLETLER GENİŞ EKONOMiK

KATEGORİLER (BEC) SINIFLAMASINA GÖREOIR

TABLO 17: DIŞ TİCARET	TOPLAM İHRACAT (MİLYON $) TOTAL OF EXPORTS (MIUIONS OF US$)	TOPUM İTHALAT (MİLYON $) TOTAL IMPORTS (MILUONS OF US$)	İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI (%) IMPORTCOVERAGE EKPORTS (<ft)
1950	263	286	92,2
1960	321	468	68,6
1970	589	948	62,1
1980	2.910	7.909	36,8
1983	5.728	9.235	62,0
1984	7.134	10.757	66,3
198S	7.958	11.343	70,2
1986	7.457	11.105	67,1
1987	10.190	14.158	72,0
19S8	11.662	14.335	81,4
1989	11.625	15.792	73,6
1990	12.959	22.302	58,1
1991	13,594	21.047	64,6
1992	14.715	22.871	64,3
1993	15.345	29.428	52,1
1994	18,106	23.270	77,8
1995	21.637	35.709	60,6
1996	23.225	43.627	53,2
1997	26,261	48.559	54,1
1998	26,974	45.921	58,7
1999	26,587	40.671	65,4
2000	27.775	54.503	51,0
2001	31.340	40.410	77,6

KAYNAK: DPT, DiE

SOURCE: SPO, SİS

TABLO 18: TOPLAM ULUSLARARASI REZERVLER (NET)

	MİLYON $ MILUONS OF US$	REZERV / İTHALAT (%) RESERVES / IMPORTS (»A)
1950	123	42,9
1960	220	47,1
1970	451	47,6
1980	1.209	15,3
1983	2,089	22,6
1984	3,482	32,4
1985	3.279	28,9
1986	4.347	39,1
1987	5.212	36,8
1988	6.428	44,8
1969	9.283	58,8
1990	11.38?	51,1
1991	12ZSO	58,2
1992	15.252	66,7
1993	17.761	60,4
1994	16.514	71,0
1995	23.317	65,3
1996	24.966	57,2
1997	27.138	55,9
1998	29.499	64,2
1999	33.751	83,0
2000	34.159	62,7
2001	30.050	74,4

KAYNAK: DPT, MB

İLLER İTİBARÎYLE

NEMLİ

EKONOMİK
VE
SOSYAL
GSTERGELER

Kaynak: DPT

TABL019,1: OKULLAŞMA ORANLARI (2001/2002)

(Ulur tobartyle) jAecordlng
w ProvInCM)

	OKULÖNCESİ			İLKÖĞRETİM			ORTAÖĞRETİM			MESLEKİ VE TEKNİK ÜS E		
İLLER PROVINCES	KIZ FEMALE	ERKEK MALE	TOPLAM TOTAL	KIZ FEMALE	ERKEK MALE	TOPLAM TOTAL	KIZ FEMALE	ERKEK MALE	TOPLAM TOTAL	KIZ FEMALE	ERKEK MALE	TOPLAM TOTAL
ADANA	5,4	5,8	6.6	103,0	114,8	108,9	43.5	48,6	46,0	12,5	25,2	16.9
ADIYAMAN	6,3	6,5	6,4	91,4	100,4	96,0	25.2	46,3	35,8	7,4	9,9	8,7
AFYON	5,0	5,2	5,1	79,6	'80,6	80.1	19.6	22,9	21,4	10,6	25.4	18,3
AORI	0,7	0,9	0,8	64,8	95,5	80.8	5.6	22,7	13.4	2,4	8,6	5,4
AMASYA	8,5	9,6	9,1	96.3	103.0	99,6	35.9	46,7	41,1	14.1	31,2	22,5
ANKARA	8,0	9,6	9,3	104.8	111.6	108.2	60,9	58,9	69,9	23,9	32,9	28,5
ANTALYA	7,1	7,5	7.3	97.7	100.9	99.3	40,8	39,5	40.1	16.3	18.8	17.6
ARTVİN	8.5	9,4	6,9	97,5	102,3	99.9	28,5	31.5	30,0	36,2	66.9	46,8 .
AYDIN	9.1	9(4	9.2	93.6	99,8	96,7	40,4	36,2	38,2	18.1	27.6	23,0
BALIKESİR -	10.6	9,6	10,2	102,5	110,6	106,7	49,4	45,5	47,4	17,0	29,9	23,7 '
BİLECİK	10,2	9,8	10.0	97,6	98,1	97.9	35,4	31,4	33,3	31,5	54,1	' 43,3'
BİNGÖL	4.4	4,1	4,2	73,0	97,8	85,8	16.1	36,5	26,3	5,6	7,7	6,6
BİTLİS	f. 5	f,9	1.7	56,4	88,2	73,5	5,6	19,3	13,3	3,4	6,5	5.1 '
BOLU	10.0	11,1	10.8	86,1	91,3	88,7	31,8	33,1	32,4	23,8	54,6	38.9 ;
BURDUR	18.B	19.3	19.0	91,9	94,4	93,1	51.5	50,9	51,2	11.3	24,4	^17,8"
BURSA	7,1	8.1	7.6	103,6	111,1	107,4	37.6	37,6	37,6	25,3	43,4"	34,6
ÇANAKKALE	13.8	14,7	14.3	99,6	107,2	103,4	42,4	41,1	41,7	24,8	29,4	27,2 ,-,
ÇANKIRI	6,5	6,7	6.6	63,7	64,5	64,1	19.3	20,1	19.7	12,4	32,7 .	23,0
ÇORUM	4,4	4,9	4.7	96,9	103,5	'f 00,2	29.1	44,7	36,6	9,9	26,2	17,7
DENİZLİ	12,9	14,2	13.5	98,7	102,9	100,9	37.8	34,8	36.2	19.6	25·1	22,5
DİYARBAKIR	1,7	1.9	1.8	60,0	100,9	90,9	21,9	40,9	31.6	2,4	-4,2	3 a
EDİRNE	14,3	14.0	14,1	98,0	105,8	101,9	50.3	38,8	44,3	27,2	38,9	33,2
ELAZIĞ	6,7	7,7	7,2	90,3	98,4	94.5	37.8	62,1	50.0	6.3	13.0	9,7
ERZİNCAN •	6,0	6,6	6,3	68,0	70,6	69.4	26,2	35,5	32.1	13.6	22,2	18,2
ERZURUM	2,4	2.5	2,5	60,4	89,8	85.3	18,7	32,4	25,9	5,7	16,5	. 11,4
ESKİŞEHİR	11,0	12,0	11,5	99,0	106,6	102.6	56,6.	47.8.	52,1	22,0	49,1	35.9
GAZİANTEP	3,7	4,2	3,0	99.0	109.9	104.6	26,0	44,6	35,5	8.7	13,6	11,2
GiRESUN	5,1	5,1	5,1	70.8	72,5	. 71,6	22,9	24.3	23,7	15,5	•28,6	22,4
GÜMÜŞHANE	3,0	3.4	3,2	55.3	52.5	53,8	11,9'	18,6	15,8	14,0	17,0	15,6
HAKKARİ	1.0	1,4	1,2	94.9	121.6	109,1	ti, 6	38,0	24,6	4,1	10,0	7,0
HATAY	6,7	7,0	6,8	104.2	112,8	108,5	42,9	63,7	48,3	9,3	15,8	12,5
İSPARTA	7,7	7,3	7,5	70.9	70.6	70,7	34,9	32,4	33,6	15,2	27,6	21,6
İÇEL	7,4	7,8	7,6	85.0	92,5	88,8	41.1	39,4	40,2	11,2	21.8	16,7
İSTANBUL	6,7	7,3	7,0	117.7	126.1	122,0	.42.1	41,9	42,0	25.9	28.6	27,3
İZMİR	9.6	10,2	9,9	106.3	114.2	110,3	51,8	43,9	47,7	24,6	34.0	29,4
KARS	3,9	4,6	4,4	96.3	111,9	104,3	22.0	38,7	29.8	5,9	16,2	10,7
KASTAMONU	6,3	6,8	6,6	69,9	103,0	96,2	22.9	27.6	25,1	15,4	41,4	27,7
KAYSERİ	*8,2*	*7,1*	6.7	10f,8	108,3	105,1	43.4	47.6	45,5	14,9	29,7	22,5
KIRKLARELİ	16,2	17,3	16.7	100,7	105,6	103,2	51.6	43.7	47,6	25,0	40,5	32,8
KIRŞEHİR	8,8	10,9	9,9	83,6	87,4	85,5	42,2	40,0	41,0	15,0	24,1	19,8
KOCAELİ	5.4	6,1	5.8	105,6	112,8	109,4	37,2	41,0	39,1	24,6	42,8	33,8
KONYA	3.5	4,0	3,7	78,6	82,1	80.3	25,8	33,5	29,8	8,0	18,3	13,3
KÜTAHYA	5,7	8,2	5,9	79,3	83,5	61.4	27,1	36,5	31,9	13.9	37,5	26,0
MALATYA	4.3	4,5	4,4	82,5	85,4	84,0	39,2	50,1	44,8	7,4	14.1	10,6

tABLO 19.2: OKULLAŞMA ORANLARI (2001/2002)
(iller itibariyle}
(Acoordlng to Provlncas)

İLLER PROVINCES	OKULÖNCESİ KIZ FEMALE	OKULÖNCESİ ERKEK MALE	OKULÖNCESİ TOPLAM TOTAL	İLKÖĞRETİM KIZ FEMALE	İLKÖĞRETİM ERKEK MALE	İLKÖĞRETİM TOPLAM TOTAL	ORTAÖĞRETİM KIZ FEMALE	ORTAÖĞRETİM ERKEK MALE	ORTAÖĞRETİM TOPLAM TOTAL	MESLEKİ VE TEKNİK LİSE KIZ FEMALE	MESLEKİ VE TEKNİK LİSE ERKEK MALE	MESLEKİ VE TEKNİK LİSE TOPLAM TOTAL
MANİSA	8,7	8,9	8,8	96,1	104,5	100,3	36,2	38,9	37,5	17,5	31,3	24,3
K.MARAŞ	5,3	5,3	5,3	91,2	93,2	92,3	27,6	40,4	34,2	8,9	20,4	14,8
MARDİN	2,3	2,3	2.3	87,7	105,8	97,2	10,7	34,2	22,9	4,3	9,6	7,1
MUĞLA	10,3	10,9	10,6	97,8	103,9	100,9	52,6	42,4	47,0	18.2	25,5	22,2
MUŞ	2,1	2,1	2,1	62,7	85,2	74,8	7,1	19,0	13,3	1,5	5,7	3,7
NEVŞEHİR	7,5	7,9	7,7	87,9	93,6	90,8	31,2	34,5	32,8	13,5	22,3	17,8
NİĞDE	5,8	5,4	5,6	93,3	103,0	98,1	25,3	31,0	28,1	12,3	25,4	18,6
ORDU	3,5	3,9	3,7	77,7	80,4	79,1	21,3	28,1	24,8	12,1	24,2	18,3
RİZE	6,3	7,1	6,7	83,4	85,4	84,4	32,5	36,2	34,5	18,9	33,0	26,3
SAKARYA	4,6	5,7	5,2	104,5	112,3	108,4	28,1	33,1	30,7	18,8	39,0	29.2
SAMSUN	5,6	5,7	5,6	101,9	112,7	107,3	35,1	44,1	39,4	14,6	29,8	21,8
SİİRT	14,2	14,2	14,2	90,9	118,7	105,7	9,6	33,9	22,4	3,7	12,0	8,1
SİNOP	10,9	11,6	11.2	83,4	96,1	89,6	28,2	31,2	29,5	17,0	36,8	25,9
SIVAŞ	3,9	4,0	4,0	81,4	85,6	83.6	24,8	35,2	30,0	14,1	27,1	20,6
TEKİRDAĞ	11,1	11,3	11,2	101,1	108,2	104,7	43,9	33,9	38,6	29,0	46,5	39,3
TOKAT	2,6	2,7	2,7	71,1	78,1	74,7	22,0	30,0	26,0	9,3	24,9	17,1
TRABZON	5.0	4.9	5,0	66,6	67,9	67,3	32,1	32,0	32,1	13,7	20.9	17,4
TUNCELİ	25,0	20,7	22,7	109,9	110,3	110,1	50,9	38,2	44,3	26,3	40.4	33,6
ŞANLIURFA	1.1	1.2	1,2	69,8	93,6	82,3	8,7	26,1	17,8	3,1	4,9	4,0
UŞAK	10,1	11,9	11,0	97,8	105,1	101,4	42,5	35,5	38,9	22,4	37,2	30,0
VAN	1,9	2.6	2,3	68,2	106,0	87,9	9,0	15,0	11,8	3,5	15,6	9,1
YOZGAT	2,3	2,3	2,3	70,8	73,0	71,9	16,3	27,1	21,8	10,5	23,3	17,0
ZONGULDAK	9,5	10,8	10,2	95.0	103,0	98,9	41.3	42.8	42,0	16,1	47,3	31,0
AKSARAY	6,9	7,5	7,2	85,7	93,2	89,5	22,1	30.8	26,2	6,8	19,2	12,7
BAYBURT	5,4	5,1	5,3	75,5	83,5	79,6	14,2	41,3	28,2	8,0	22,7	15,6
KARAMAN	6,3	7,2	6,8	86,6	92,1	89,4	25,6	41,9	33,5	12,5	22,3	17,2
KIRIKKALE	7,7	8,2	8,0	78,1	79,6	78,8	36,7	42,2	39,6	11,1	27,1	19,5
BATMAN	2,2	2,4	2,3	91.5	116,0	104,1	15,8	39,4	27,6	2,3	4,4	3,4
ŞIRNAK	0,9	0,9	0,9	72,9	98,7	86,8	4,7	18,2	11,7	2,9	12,1	7,7
BARTIN	7,8	8,9	8,3	102,3	111,8	106,9	22,2	29,3	25,3	14.7	52,3	31,1
ARDAHAN	4,2	4,1	4,1	99,2	103,7	101,5	20,3	30,0	25,0	6,9	14,4	10,5
İĞDIR	3,9	3,9	3,9	100,7	121,0	111,0	32,6	43,6	38,1	9,6	12,4	11,0
YALOVA	13,1	13,4	13,2	107,3	116,9	112,2	54,6	55,2	54,9	22,7	40,8	31,6
KARABÜK	9,6	11,8	10,7	107.9	107,2	107,5	46,4	42,5	44.4	23,3	43,5	33,8
KILIŞ	5,9	7,6	6,8	105,0	119,2	112,1	32,3	43,4	37,3	13,0	28,6	20,0
OSMANİYE	4,8	5,1	5,0	88,2	93,5	90,9	41,9	50,0	46,1	8,8	16,8	13,0
DÜZCE	9,3	9,3	9,3	101,9	109,5	105,7	22,3	30,3	26,3	26,4	45,6	35,8
							34,4	39,3	36,9	15,4	26,4	20,6

KAYNAK' DİE, MEB
SOURCEıSIS and MINISTRY OF EDUCATION
Not: Diğer kurumlara **bağlı** okulöncesi eğitim kurumlarında eğitim gören **32.674** öğrenci dahil değildir.
Note: 32.674 sludents, who **are** attending the preschool education instrtutions related **to the other** Institutlons, are not inciuded

TÜRKİYE	6,0	6,4	6,2	93,2	102,6	98,0

TABLO »I: İL BAZINDA BAZI İSTATiSTiKLER

İLLER PROVirJCES	TOPLAM,2000 EMEKLi AYLİĞİ ALANLARIN SAYISI RETIREMENTSALARIEO POPULATION	SİGORTALI SAYISI INSURED POPULATIOH	|ÇMESUYU,2000 NÜFUS ORAN («) HATIO W	TOPLAM ASFALT YOL ORANI (KHKm) TOTAL ASPHALT ROAD RATIOIKHKM)	MOTORLU KARA TAŞITI SAYISI NUMBEROF MOTOR VEHICLES	10,000 KiŞiYE DÜŞEN MOTORLU KARA TAŞITI SAYISI NUMBEROF MOTOR VEHICLES PER 10,000 POPULATION	ELEKTRiK TOPLAM TOTAL MWh	KiŞi BAŞINA TÜKETİM CONSUMPTION PER CAPITA KWh
ADANA	ıea.143	322773	91	55,56	253601	1 368	3.029431	1.634
ADIYAMAN	15.820	43200	82	37.47	23,243	373	618.534	831
AFYON	53213	103389	95	76,38	61.810	761	602,356	015
AĞRI	8099	27954	63	16,76	7.808	148	212,356	402
AMASYA	34,816	71358	98	67,03	33777	925	320,428	B77
ANKARA	497,003	1068817	99	65.43	814.991	2033	5005813	1249
ANTALYA	110667	350.622	86	54,38	299287	1.734	2416,143	1.401
ARTViN	24.748	34022	69	11,W	15.107	787	191.435	697
AYDIN	100.066	187072	93	58,59	138883	1457	912.600	658
BALIKESİR	132 555	209.873	90	57,37	171.118	1,590	1458043	1.353
BiLECiK	23121	48173	97	70,41	19.351	996	1.380.185	7102
BiNGÖL	7032	20,244	74	23,21	5252	206	74.387	291
BiTLiS	6.665	29,228	77	27,86	7825	196	103 196	266
BOLU	38518	71,449	97	39,74	54.010	1.996	517.760	1.913
BURDUR	28,877	55,786	97	85,76	42124	1640	228040	688
BURSA	237,788	499.743	94	76,60	278344	1321	5,640 172	2677
ÇANAKKALE	„• 48,983	110.188	95	66,80	58673	1 262	649,682	1827
ÇANKIRI	23045	39.174	82	62,87	11.138	413	126.637	' 469
ÇORUM	48566	00696	93	45,70	47.583	797	442720	741
DENİZLİ	84686	218764	60	81,28	130515	154B	1,457827	1,729
DİYARBAKIR	46901	92839	51	21,42	33017	242	700043	513
EDiRNE	38.531	92936	90	78,86	43598	1.083	583.755	1450
ELAZIĞ	44874	07,845	83	41,69	36062	629	669861	1,618
ERZiNCAN	19,658	40976	93	32,79	20105	637	154557	489
ERZURUM	47,972	99840	94	26,65	28,488	302	473036	502
ESKiŞEHiR	107,525	170.736	65	61,88	104717	1483	890663	1.403
OAZIANTEP	70408	154983	77	90,70	133149	1029	1.988657	1537
GİRESUN	46 391	72055	81	11,14	27.905	533	379.B61	725
GÜMÜŞHANE	11.761	22935	93	17,13	7710	412	55,533	297
HAKKARİ	4693	11,655	87	21,80	2669	113	87.591	371
HATAY	77,643	169418	92	77,15	154889	1256	2.650.775	2,150
İSPARTA	41,440	60828	9S	82,93	54883	1067	585.648	1,100
İÇEL	114,267	' 276,985	77	68,78	185566	1 113	2074063	1243
İSTANBUL	1160 «3	2398729	60	97,78	1 284,018	1.280	17.703,495	1,764
iZMiR	476,525	821736	95	64,28	514.782	1519	9076114	2,679
KARS	13599	33463	82	25,30	10930	334	162 779	498
KASTAMONU	48068	06982	79	25,39	34,457	915	361568	960
KAYSERi	102376	189749	100	88,42	110287	1136	1 424 655	1357

TABLOM*. İL BAZINDA BAZI İSTATİSTİKLER

İLLER PROVINCES	TOPLAM,2000 EMEKLİ AYLIĞI ALANLARIN SAYISI REimEMEm SALAR1ED POPULATION	SİGORTALI SAYISI INSURED POPULATION	ÇHESUYU.ÎM NÜFUS ORAN m RAtIO (%)	TOPLAM ASFALT YOL ORANI ISKKm) TOTAL ASPHA1TROA RATIOWK«M)	MOTORLU KARA TAŞITI SAYISI NUMBER OF MOTOR VEHICLES	10,000 KiŞi YE JELEKTRİK EtJ MOTORLU KARA TAŞITI SAYISI NUMBER OF ıtÖKJRVEHICL 10.000	TOPLAM TOTAt MWh	KI$! BAŞINA TÜKETiM CONSUMPTION *FEK* CAP1TA *KIYh*
KIRKLARELİ	37494	76319	100	85.60	34,711	1057	931 827	2637
KIRŞEHİR	22.680	41963	99	60.07	19383	765	191677	757
KOCAELİ	130.024	267591	99	79,35	118710	870	5602269	4656
KONYA	139.796	292 488	92	70.34	225019	1 015	2,884 405	1291
KÜTAHYA	72.074	114394	98	59.66	70767	1078	604343	920
MAIATYA	51270	104776	85	22,49	44529	522	715 434	833
MANiSA	101536	223866	87	75,36	178032	1 421	1383391	1 098
K MARAŞ	37 ÖSS	95 817	83	47.95	69738	603	1 4)5 228	1404
MARDiN	17913	42632	84	42.16	24850	352	579565	822
dUĞLA	65108	183493	83	65,01	138606	1 904	1251050	1744
rtUŞ	7118	26306	82	34,98	6363	140	149661	330
NEVŞEHiR	25787	55906	100	87.05	32451	1047	449 148	1449
NiĞDE	24118	60691	100	91.96	27624	794	416802	1203
ORDU	51369	112197	78	19.06	42,937	484	524023	590
RiZE	42494	73370	76	13,64	27926	763	341264	933
SM<ftRYA	75&Î6	171 KC	97	79,3.7	Ta.635	1054	eMoet	1165
SAMSUN	121658	208.915	78	28,76	108.74S	903	1078309	894
SiiRT	9711	17766	81	26,93	6168	233	224611	348
SiNOP	29.842	47712	90	51,84	16628	737	142397	631
SIVAŞ	62979	127 372	96	31,39	35613	473	496.384	659
TEKİRDAĞ	50.494	166831	97	97,46	44607	712	2 346.959	3.749
TOKAT	45115	91600	100	35,96	46151	557	40292S	487
TRABZON	816Î5	129490	*92*	7,93	55592	568	536479	548
rUNCELI	5195	13004	77	5,60	2449	262	52507	561
URFA	31011	61646	66	29.12	69579	484	1043942	726
UŞAK	34565	78237	69	72.85	39507	1224	498005	1543
I/AM	21660	43293	71	24,18	26.441	301	338278	385
YOZGAT	31243	92603	96	55,52	22,090	323	3B4010	562
ZONGULDAK	122905	145 3X	56	56,40	81276	1320	2 154 744	3500
AKSARAY	16,991	43741	94	77,12	28.930	723	221476	553
3AYBURT	5729	11753	96	28,16	4397	452	40712	418
KARAMAN	16759	40439	92	77.10	34232	1406	212882	875
KİRİKKALE	31869	51389	74	70,75	19,548	510	3E659S	930
BATMAN	13.304	29700	58	23,21	10516	235	305535	684
ŞIRNAK	4871	11.927	77	31,82	27354	773	222063	027
BARTIN	34057	23494	78	38.95	14119	767	154053	836
ARDAHAN	4696	6315	65	28.82	2703	202	38.049	284
İĞDIR	3.367	12643	62	35.35	9.310	552	85443	388
VALOVA	1B476	37520	79	94,30	12529	743	710 174	4212
KARABÜK	37254	33827	79	31.43	11061	492	364603	)620
KiLiS	8213	13413	77	76.80	5,676	495	5877)	512
OSMAN İYE	18997	34654	84	52.71	19524	422	227362	491
DÜZCE	18530	42666	97	50.76	7904	252	326.275	1038
TORKIYE	9964,565	12041323	es	45.»	T 161 379	1.056	97.1 59,808	148!

Kaynak DPT

TABLO 21.1: NÜFUS (iller itibariyle) (Accordlng to Provinces)

İLLER PROVİNCES	1890 (1)			2000			Yıllık Nüfus Artış Hızı %t Annual Orovvth Rate of Population		
	Toplam Total	Şehir City	Köy Village	Toplam Total	Şehir City	Köy Village	Toplam Total	Şehir City	Köy Village
ADANA(3)	1.533*233	1.125.149	424.034	1.654.270	1.400.523	453.747	^, 9 7	21,89	6,76
ADIYAMAN(2)	510.827	222.102	288.725	623.811	338.939	284.872	19,96	42,26	-1,31
AFYON(2)	736.979	306.209	432.770	812.416	371,868	440.548	9,47	19,42	1,78
AGRI<2)	437.093	158.758	278.335	528.744	252,309	276.435	19,03	46,31	-0,68
AMASYAJ2)	359.265	162.343	196.922	365.231	196.621	166.610	1,65	19,15	-15,52
ANKARA(2)	3.236.378	2.636.802	399.576	4.007.860	3.540.522	467.338	21,37	22,15	l5,ee
ANTALYAO)	1.132,211	602.194	530.0İ7	1.726205	933.847	792,358	42,16	43,86	40,2C
ARTVIN(2)	212.833	66.097	146.736	191.934	64.198	107,736	-10,33	24,20	-30.BS
AYDINJ3)	824.816	384.711	440.105	953.006	494.212	458.794	14,44	25,04	4,16
BALIKESIR{2)	974,274	468.758	505.518	1.076.347	577.595	498.752	9,96	20,87	-1,35
BİLECİK»)	175.797	90.471	85.326	194.326	124.380	69.946	10,02	31,82	-19,87
BINSOLİ3)	249.074	66.648	162,426	255.395	124.311	131.064	2,51	36,08	-21,43
BITÜS(2)	330,115	144.029	186.086	388.678	220,402	168.276	. 16.33	42,53	-10,06
BOLU(2)	262,919	107.551	155.368	270.654	142.665	127.969	2,90	28,26	-19,40
BURPUR{2)	254,899	129.112	125.787	256.803	139897	116.906	0,74	8,02	-7,32
BURSA(3)	1.596.161	1.153007	443.154	2.106.687	1.616.649	490.038	27,74	33,79	10,05
ÇANAKKALE(2)	432,263	168.629	263.634	464.975	215.571	249.404	7,29	24,55	-5,55
ÇANKIRK3)	249,344	104132	145.212	269.579	139,761	129.818	7,80	29.42	-11,20
CORUM(2)	608,860	254272	354.388	597.065	311897	285.168	-1,92	20,42	-21,73
DENIZUO)	750,862	337.416	413.466	843.122	410.776	432,346	11,58	19,67	4,46
DIYARBAKIR(3)	1.096,447	595.440	501.007	1.364.209	818.396	545,813	21,84	31,80	8,56
EDIRNE(2)	404,599	210.421	194.178	402.606	230.908	171.698	-0,49	9,29	-12,30
ELAZIĞ»)	498,225	274.045	224.1 SC	572,933	366.839	206.094	13,97	29,16	-8,41
ERZINCANO)	299,251	1441*5	155.107	315.806	171.621	144.185	5,38	17,44	-7,3C
ERZURUM(3)	848,201	400983	447.218	942.340	565.516	378.824	10,52	34,37	-17,12
ESKISEHIR(2)	641,301	477.436	163.865	706.009	557.028	148.981	a el	15,41	-9,52
GAZIANTEP(3)	1.010,396	738.245	272,151	1.293.849	1.018.700	275.149	24,72	32,19	1,10
GIRESUN(3)	499,617	223.678	275.939	524.010	282.738	241.272	4,77	23,42	-13,42
GUMUŞHANE(2)	168,845	59.551	109.294	186.953	77.570	109.383	10,18	26,43	0,08
HAKKARİ0)	172,479	71.522	100.957	235.841	140398	95.443	31,28	67,43	-5,62
HATAYO)	1.109.754	531.707	578.047	1.232.910	582.631	650.278	10,52	9,14	11,77
ISPARTA(3)	434.771	229.796	204,975	514.379	302.756	211.623	16,61	27,57	3,19
ICEU3)	1.267.253	788.576	478.677	1.668.007	1.021.086	646.921	27,47	25,83	30,11
ISTANBUL(3)	7.195,773	6.779.594	416,178	10,033.478	9.119.315	914163	33,23	29,64	78,67
IZMIR(3)	2.694.770	2.137,721	557,049	3.367.908	2.750.273	637.635	22,88	25,19	13,61
KARS(3)	355,823	130.391	225.432	327.056	144.321	182,735	-8,43	10,15	*-20,93*
KASTAMONU(3)	423,206	148.861	274.345	376725	176.810	199,915	-11,63	17,20	-31,64
KAYSERI(3)	944.091	606.001	336090	1.049.659	721.211	328,448	10,60	17,40	-2,89
KIRKLARELI(2)	309.512	149.532	159.980	328.461	189,202	139.259	5,94	23,52	-13,87
KİR5£HIR(2)	256.684	126.745	129.939	253.239	147412	105.827	-1,35	15,10	-20,52
KOCAELIP)	920.255	579.681	340.574	1203.335	723.883	479.452	26.81	22,21	34,19
KONYA(3)	1.752.658	963.128	789.530	2,217.969	1.314,146	903.823	23,54	31,07	13,52
KÜTAHYA»)	577.905	243.151	334.764	656.716	318.588	333.128	12,76	27,01	1,00

TABLO 21.2: NÜFUS (iller itibariyle) (Accordlngto Provinces}

İLLER PROVİNCES	1990 (1) Toplam Total	Şehir City	Kby Village	2000 Toplam Total	Şehir City	Köy VIllage	Yıllık Nüfus Artış Hızı %» Annual Orowth Rate of Populalion Toplam Total	Şehir City	Köy. Vitlage
MALATYA(2)	704359	369.243	335.116	853.858	499.713	353.945	19,22	30.25	5,46
MANISA(2)	1.154.418	590.374	564.044	1.260.169	714.760	545.409	6,76	19,11	-3,36
KAHRAMANMARAŞ^)	694264	407.215	487.049	1.008.069	543.948	464.121	11.98	28.94	. -4,82
MARDIN{2)	558.275	249032	309.243	705.098	391.249	313.849	23.34	45,16	1,48
MUGLA(3)	562.809	198.080	364.729	717.384	274.963	442.421	24,26	32,79	19,31
MUŞ{2)	376.543	103.089	273.454	453.654	159.503	, 294.151	18.63	43,64	7,29
NEVSEHIR(2)	289.509	112.955	176.554	309.914	136.523	173.391	6,81	18,95	-1,81
NIGDE(2)	301.691	97.286	204.405	348.081	126.812	221.269	14,30	26,50	7,93
ORDU(2)	826.886	348028	478858	887.765	416.631	471.134	7,10	17,99	-1,63
RIZE(2>	348.776	134.062	214694	365.938	205.245	160693	4,80	42,56	-28,96
SAKARYA{3)	683.261	404742	278539	746.060	450.146	295.914	8,79	10,63	6,05
SAMSUN{3)	1.161.207	527.362	633845	1.203681	633.118	570.563	3,59	18,27	-10,52
SIIRT{3)	243.435	110,221	133214	264.778	154.730	'110.048	8,40	33,91	-19.1C
SINOP(2)	265153	66.441	178.712	225.574	101.285	124.289	-16,16	15,84	-38,31
SIVAS(3)	766821	384.832	381 .983	752.828	419.897	332.931	-1,84	8,72	-13,74
TEKIRDAG(3)	468.842	258,440	210.402	626.549	393.160	233.389	28,99	41,94	10,37
TOKAT(2)	718.738	308.999	409739	828.027	401.762	426.265	14,15	26,24	3,95
TRABZON(3)	795849	331,321	464.526	979.295	485.081	494.214	20,74	38,11	6,1S
TUNCELI(2)	133554	50,789	82.785	93.584	54.476	39.108	-35,58	6,99	-74,97
ŞANLIURFA(3)	1.001455	551,614	449.841	1.436.956	839.817	597.139	36,10	42,02	28,32
UŞAK(3)	290.398	146,809	143.58E	322654	182284	140.370	10,53	21,64	-2,27
VAN{2)	637.433	262,562	374871	877.524	446.976	430.548	31,96	53,19	13,84
YOZGAT(2)	578.719	209,947	368.772	682919	315156	367.763	16,55	' 40,61	-0,27
ZONGULDAK(2)	653.739	235,546	418193	615599	250.282	365.317	-6,01	6,07	-13,51
AKSARAY(3)	330.569	144,217	186.352	400145	202435	197.710	19,10	33,90	5,91
BAYBURT(2)	107.330	41.295	66.035	97.358	41.356	56.002	-9,75	0,15	-16,48
KARAMAN(3)	215.181	106,051	109.130	243.399	140526	102.673	12,32	28,14	-5,90
KIRIKKALEI2)	350.380	243378	106982	383.508	285.294	98.214	9,04	15,89	-8,55
BATMAN(3)	344,121	194,664	149.457	446.719	305.475	141.244	26,09	45,05	-5,65
ŞIRNAK(3)	262.006	125,264	136742	354.061	212267	141.794	30,10	52,73	3,63
BARTIN(2)	205834	43.662	162.172	184.178	48.002	136.176	-11,11	9,47	-17,47
ARDAHAN(2)	163731	34.038	129.69;	133.756	39.725	94.031	-20,22	15,45	-32,15
IĞDIR(2)	142601	55547	87.05*	168.634	81.582	87.052	16,76	38,43	0,00
YALOVA(2)	135121	87.032	48.089	168.593	98.661	69.932	22,13	12,54	37,44
KARABUK(2)	244177	152.469	91.70E	225.102	157.756	67.346	-8,13	3,41	-30,87
KILIS(2)	130 19E	87.219	42.979	114.72.1	74.985	39.739	-12,65	-15,11	-7,04
OSMANIYE{3)	364 10i	237.847	146.257	463.196	314.812	148384	18,72	28,03	1,44
DUZCE(2)	273.67Î	105.8&	167.845	314.266	130.632	183.634	13,82	21,05	8.99
TURKtVE	Sfl.473.03l!	33.SSİ.İ76	22.B16.76b	67.644.003	44.108.3»	aa.736.eo7	10,34	27,04	S,9S

KAYNAK Dsvlel tatallstık Enstrtüsü.DPT

SOURCE State Inslltot» of StaMstics (SIS), SPO

(2) 2000 Yılı Gensl Nüfus Sayımı kesin sonuçlan

(3) 2000 Yılı Genal Nüfus Sayımı geçici sonuçlan

(2) 2000 Populabön Census Final fesıılts

(3) 2000 Populaton Census pıovıslonal results

TABLO 22.1: NÜFUS

(2000 Yılı Nüfus Değerlerine Göre Sıralama)

(Arranged in Order of 2000 Populatlon Values)

	İLLER PROVINCES	2000			Yilllk NUfus AttlŞ Hlzl %> (1990-2000) Annual GrovvthRate of Populatlon		
		Toplam Total	şohlr CHv	Köy Villaae	Toplam Total	şehir Cltv	Köy Villaae
	TÜRKiYE	67.844,903	44.109.338	23.735.567	1J8,34	27,04	3,95
1	ISTANBUU3)	10033.476	9.118.315	914.163	33,23	29,64	78.67
2	ANKARA(2)	4.007.860	3.540.522	467,338	21,37	22,15	15,66
3	IZMIR{3)	3.387.908	2.750.273	637,635	22,86	25,19	13,51
4	KONYAO)	2.217.969	1.314.148	903.823	23,54	31.07	13.52
b	BURSA(3)	2.108,687	1.616.649	490.038	27,74	33.79	10,05
ti	AOANA(3)	1.854270	1.400.523	453.747	17,97	21,89	8,78
1	ANTALYAO)	1.726.205	933.847	792356	42,16	43.88	40,20
ü	IÇEL{3)	1.668.007	1.021.086	648921	27,47	25,83	30,11
v	ŞANLIURFA(3)	1.436.956	839.817	597.139	36,10	42,02	28,32
1	DIYARBAKIR(3)	1.364.209	818.396	545.613	21.84	31,80	8,56
11	GAZIANTEP<3)	1.293.849	1,018.700	275.149	24.72	32,19	1,10
1ü	MANISA{2)	1,260,169	714,760	545.409	8,76	19,11	-3,36
13	HATAY(3)	1,232.910	582.631	650.279	10,52	9,14	11,77
14	SAMSUN(S)	1.203.661	633.118	570,563	3,59	18,27	-10,52
1b	KOCAELK3)	1.203.335	723.883	479452	26,81	22,21	34,19
iti	BALIKESIR{2)	1.076.347	577.695	498.752	9.96	20,87	-1,35
1^	KAYSERI(S)	1.049.659	721,211	328.448	10.60	17.40	-2,89
;	KAHRAMANMARAŞ(3)	1.008.069	543.046	464.121	11,98	28.94	-4,82
.	TRA6ZON(3)	979.295	485.081	494.214	20,74	38,11	6,19
2	AYDIN(3)	953.006	494.212	458.794	14,44	25,04	4,16
2	ER2URUM(3)	942.340	565,516	376.824	10.52	34.37	-17,12
2ü	ORDU(2)	887.765	416.631	471.134	7,10	17.99	-1,63
2	VAN(2)	877.524	•146.976	430.548	31,96	53,19	13,84
24	MALATYA(2)	653.658	499.713	353,945	19,22	30,25	5,46
2b	DENIZLI(3)	843.122	410.776	432346	11.58	19,67	4,46
2	TOKAT(2)	828,027	401.762	426.265	14,15	26,24	3,95
2	AFYON(2)	812.416	371868	440,548	9,47	19,42	1,78
2	SIVAS(3)	752.828	419.897	332.931	•1,84	8,72	-13,74
v	SAKARYA(3)	746.080	450.146	2B5.91 4	8,79	10,63	6,05
v	MUGLA(3)	717384	274,963	442,421	24,26	32,79	19,31
31	ESKIŞEHIR(2)	706.009	557.028	148.981	9,61	15,41	-9,52
3<	MARDIN(2)	705.09E	391.249	313.848	23,34	45,16	1.48
33	YOZGATO)	682,919	315.156	367J63	16,55	40,61	•0.27
...	KUTAMYA(3)	656.716	318.588	336.128	12,78	27,01	1,00
3b	TEKIRDAGfS)	628.549	393.160	233.369	28,99	41,94	10,37
Ut	ADIYAMAN(2)	623.811	338.939	284.872	19,96	42,26	-1,34
2	ZONGULDAK{2)	615.599	250,282	365.317	-6,01	6,07	-13,51
3	ÇORUM(2)	597.065	311.897	285.168	-1,92	20,42	-21,73
2	ELAZIOO)	572,933	366.839	208.094	13,97	29,18	-8,41
4	AGRI(2)	528744	252.309	276.435	19,03	46,31	•0,68
41	GIRESUNO)	524.010	282.736	241.272	4,77	23,42	-13,42
4ü	ISPARTA(3)	514.379	302.756	211.623	16,81	27,57	3,19
43	ÇANAKKALE(2)	464.975	215.571	249.404	7,28	24,55	-5,55

TABLO 22.2: NÜFUS

(2000 Yılı Nüfus Değerlerine Göre Sıralama)

JArranged İn Order of 2000 Poputation Vaiues)

	LLER PROV1NCES	2000 Toplam Total	Şehir City	Koy Village	Ylltlk Nüfus Artış Hızı %. (1990-2000) Annual Grovrih Rate o» Population Toplam Total	Şehir City	Köy Village
44	OSMANIYE{3)	463196	314.812	148.384	18,72	28,03	1,44
46	MUŞ(2)	453.654	159.503	294.151	18,63	43,64	7,29
4b	BATMAN(3)	446719	305475	141.244	26,09	45,05	-5,65
4i	EDIRNE{2)	402.606	230,908	171.698	-0,49	9,29	-12,30
4	AKSARAYO)	400.145	202,435	197.710	19,10	33,90	5,91
49	BITLIS{2)	388678	220.402	168276	16,33	42,53	-10,06
6U	KIRIKKALE(2)	383508	285294	98214	9,04	15,89	-8,55
61	<ASTAMONU(3)	376725	176.810	199.915	-11,63	17,20	-31.61
bu	RIZE(2)	365938	205.245	160.693	4,80	42,56	-28,96
63	AMASYA{2)	365231	196.621	163.610	1,65	19.15	-15,52
64	ŞIRNAKO)	354.061	212.267	141 794	30,10	52,73	3,63
66	NIGDE(2>	348.081	126.612	221.269	14,30	26.50	7,93
6b	KJRKLAREIK2)	328.461	189.202	139.259	5,94	23,52	-13,87
6/	KARS{3)	327.056	144.321	182.735	-8,43	10.15	-20,99
60	UŞAK{3)	322654	182.284	140.370	10,53	21,64	-2,27
6	ERZİNCANLI	315.805	171 .621	144.185	5,38	17,44	-7,30
6	DÜZCE(2)	314266	130.632	183.634	13,82	21,05	8,99
01	NEVŞEHIR(2)	309.914	136.523	173.391	6,81	18,95	-1,81
62	BOLU(2)	270654	142685	127.969	2,90	28,26	-19,40
63	ÇANKIRIfS)	269579	139761	129818	7.80	29,42	-11,20
64	SHRT(3)	264778	154.730	110.048	8,40	33,91	-19,10
b6	BURDUR(2)	256.803	139.897	116.906	0,74	8,02	-7.32
66	BINGOL(3J	255395	124.311	131.084	2,51	36,08	-21.43
b/	KIRŞEHIR(2)	253239	147412	105.827	-1,35	15,10	-20,52
60	KARAMAN{3)	243.399	140.526	102.873	12,32	28,14	-5,90
69	HAKKARI{3)	235841	140398	85443	31,28	67,43	-5,62
/U	S1NOP{2)	225.574	101285	124.289	-16,16	15,84	•36,31
/1	KARA8ÜK(2)	225102	157.756	67346	-8,13	3,41	-30,87
/ü	BILECIK(2)	194.326	124.380	69.946	10,02	31.82	-19,87
/li	ARTVIN(2)	191.934	84.198	107.736	-10,33	24,20	-30,89
/4	GUMUŞHANE(2)	186.953	77.570	109.383	10,18	26,43	0,08
/5	BARTIN(2)	184.178	48002	136.176	-11,11	9,47	-17,47
/Ö	IGDIR(2)	168.634	81.582	87.052	16,76	38,43	0,00
//	/ALOVA(2)	168.593	96.661	69.932	22,13	12,54	37,44
v	ARDAHAN{2)	133.756	39.725	94,031	-20,22	15,45	-32,15
/9	WLIS(2)	114.724	74985	39.739	-12,65	-15,11	-7,84
80	BAY8URT(2)	97.358	41.356	56.002	-9,75	0,15	-16,48
Ö'[	IUNCELIp)	03 504	54470	39.108	-35.5S	6,aa	-V4.9V

KAYNAK Devtet istatistik Enstitüsü, DPT

SOURCE State Instıtute o(Statıstcs (SIS|

(1) 1990 Genel Nüfus Sayıntfftın kesin sonuçlan, 2000 Genel Nüfus Sayın ndekı idari bölünüşe gflreyanıden düzenlenmişi

(Z) 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı kesin sonuçlan

(3) 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı geçici sonuçlan

TABLO: 22
X TABLO GÖSTERGELERİ

XI = 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçlan
2000 Poputeüon Census Resutts. X2
= Yıllık Nüfus Artış Hızı %. (1990-2000)
Anrtual Qrowth Rate of Popufetion (1990-2000)
X3 = *Gayri* Safi Yurtiçi Hasıla, Milyar TL.{2000)
Grass Domestıc Prodact, Bıllıons of TL(20000) X4 ==
Kişi Başına Gayri Safi YurBçi Hasıfa, Milyon TL(2000)
Gross Domesttc Product Per Capita, Mfllions of TL.(2000)
X5 s KamuYatınmHaroamalan.MİlyarTL(2000)
Public Investment Expencfıtures,BıllÎons of TL.(2000) X6
B Kişi Başına Kamu Yatınm Harcamalan.Milyon TL.(2000)
Public Investment Expendftures Per Capıta.Mıllions of TL(2000) X7
= Genel Bütçe Gelinen, Milyar TL(200Ö)
Consolidated Budget Incotnes, BllJions of TL.{2000)
X8 = Kişi Başına Genel Bütçe Gelirten, Milyon TL(2000)
' Consolidated Budget Incomes Per C^pfta, Mıllions of TL(2000)
X9 = Teşvik Belgeli Yatjnmlar-, Belge Adeti (2000)
Investmerrts wıth Incentrves, Number of Certificates(2000)
X10 = Teşvik Belgeli Yatırımlar, Yatırım Miktarı, Milyar TL(2000)
Investments witn Incentives, Amount of Investment. Binions of TL.(200rj)
XII = Teşvik Belgen Yatınmlar, IsfJhdam, Kişi (2000)
Investmentswith Incentives, Employment Person (2000)
XI2 = Toplam Banka Mevduatı, MityarTL (2000)
Total Bank Deposits, Billions of TL (2000) X13 = Kişi
Başına Toplam Banka Mevduau, Milyon TL{2000)
Total Bank Deposits Per Capita, Mıîlions of TL. (2000)
X14 = Toplam Banka Kredılen, Milyar TL(2000)
Total Bank Credıts, BıDrâns of TL (2000) X15 = «İsı
Basına Toptem Banka *Kredileri, Milyon TL.* (2000)
Total Bank Credıts Per Capita, Mülıons of TL. (2000)
X16 = Toplam Tarımsal Üretim Değerleri, Milyar TL (2000)
Total Agricultural Production Values, Billions of TL (2000)

SOSYAL GÖSTERGELER
SOCIALIND1CATORS

XI7 = Okulöncesi Eğitim Okullaşma Oranı(2001 r2002)
Preschool Educafion Schooling Rates (2001/2002)
X18 = ilköğretim Okullaşma Oranı{200iy2002)
Pnmary Educatıon Schooling Rates (2001/2002)
X19 = Ortaöğretim Okuiöşma Oranı(200î>axi2)
High School Schooling Rates (2001/2002) X20 =
Mesteö ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı(2001CQ02)
Vocalıonal and Technical Hıgh School Schooling Rates (2001/2002)
X21 = Hekim Başına Düsen Nüfus (2000)
Population Per Doctor (2000) X22 = Emekli
Aylığı Alan Toplam KJSI Sayısı (2000)
Total Number of Retıtement Salaned Population (2000) X23
= Toplam Sigortalı Sayısı (2000)
Total Number of Insuretf Pcpulatıon (2000) X24 = Yeterli fçmesuyu Bulunan Kırsal Yerleşim Yerlerinde
Yasayan Nüfusun Toplam Kırsal Nüfusa Oranı (2000)
The Raöo ot Rural Population wiBı Adeguate Drinking Water Supply to Total Rural Populaöon (2000) X2S
= Kırsal Yerleşim Yerfennde Asfalt ferayolu Oranı,{%, Km) (2000)
Asphalt Roads Ratk) m Rural SetfJements,(%,Km) (2000)
X26 = Motorlu Kara Taşıtı Sayısı (2000)
Number Of Motor Vehıctes (2000) X27 = 10.000
Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı (2000)
Number Of Motor Vehıcles Per 10.000 Populafion (2000)
X28 = Toplam Etektnk Tüketimi, MWh (2000)
Total Electricity Consumption, MWh (2000) X29 =
Kişi Basına Toplam Etektnk Tüketimi. kWh (2000)
Total Electricity Consumpöon Per Capita. kWh (2000)

NOT 1) Daha onceta tahtalarda belirtilen tüm dipnotlar bu bölümde yef alan tablolar için de geçerlidir
1) Alt the foobıotes slaled in the prevıous tables are alsa valid for the tabtes »ı tfıis secfaon
NOTE' 2) Önemli görülen *tazı* temel göstergelenn 2000 yılı değeıleıi özet tablo olarak TaMo-62 ve Tablo- 6*de verilmıştit.
Tabto-63 ve Tabto-6Ste de Hterin heıtir göstergeye göre 81 il içinde sıralamadaki yen venlmiştır.

2) The 2000 values of some maırı ındîcators deemed as împortant are gıven *as* summaty laMes of Tablo-62 and Tabte-64.
The orteıng of ptovınce among 81 provinces for the eaeft ındicaters is gnen thtj Table-63 and Table-65.

TABLO 23.1: EKONOMiK GÖSTERGELER

(I Il er *la* barlylaHAccorai ng to Provinces)

İLLER PROVIHCES	X1	X2	X3	X4	XS	X6	*XI*	X3	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X1B	X16
ADANA	1854270	17.97	3805183	2052	15381	8	384062	207	74	145 994	3304	1 106 135	597	882292	476	636783
ADIYAMAN	623 811	19,98	483661	780	6964	11	22665	36	16	18902	391	57,282	92	37692	60	207030
AFYON	812 416	9.47	876485	1081	8621	11	57037	70	22	42983	1003	233991	288	110272	136	498126
AĞRI	528744	19.03	272 088	515	2,285	4	25493	48	4	5593	119	23603	44	12435	24	236317
AMASYA	365231	1.65	470003	1287	9598	28	32553	89	6	4666	140	80018	219	77246	211	275176
ANKARA	4.007 860	21.37	10 371 637	2686	104667	26	4361385	1088	215	298662	6938	13222021	3.298	5 310 024	1,325	766737
ANTALVA	1728205	42.16	3117095	1.808	47077	27	306281	177	80	211,464	6838	1066810	630	470108	272	814915
ARTViN	191934	-10,33	340838	1776	137233	715	2a211	147	4	465302	137	698Î3	312	31698	165	92.192
AYDIN	953006	14.44	1 747 087	1833	31606	33	122505	129	•16	40292	2066	473.354	497	144513	152	661011
BALIKESİR	1078347	9.96	1899897	•	31263	29	213.714	199	65	62075	2420	576904	536	168097	156	1009540
BiLECiK	194326	10,02	428,370	2204	10464	54	26767	138	15	17988	425	58698	302	30998	160	124482
BiNGÖL	255395	2.51	170817	669	38516	151	9959	27	4	2202	314	22360	88	8493	33	100,978
BiTLiS	388678	15.33	214368	652	3699	10	0469	24				18.353	47	14627	38	124823
BOLU	270654	2,90	966017	3569	5057	19	22700	64	30	45642	1439	150.827	557	44348	164	494 816
BURDUR	256603	0.74	440074	1714	2387	9	26.787	104	e	1 985	132	100288	390	29159	114	204074
BURSA	2106667	27.74	4579938	2174	91486	43	686.163	422	163	383983	14317	1,482563	704	808663	384	854609
ÇANAKKALE	464975	7,29	1009,738	2172	15916	34	66449	143	28	178,827	1893	194191	418	80857	174	433658
ÇANKIRI	269679	7,60	270.913	1.005	864	3	15,877	59	16	15714	1011	43.909	163	28501	108	150833
ÇORUM	597065	-1,92	854550	1431	37720	63	43885	74	28	17>319	1 135	169759	268	80041	134	338709
DENiZLi	843122	11,68	1 481 216	1757	13775	16	156813	188	101	95717	5641	545 705	647	479 824	569	399523
DİYARBAKIR	1384209	21,84	1 438.927	1055	41618	31	70503	52	40	72295	2782	„ 142	104	76311	56	489472
EDİRNE	402606	•0,49	914218	2271	-9097	23	81,125	201	16	18446	629	196.841	489	165129	410	301093
ELAZIĞ	572933	13,97	607198	1409	8406	15	51906	91	34	31182	955	153425	268	43392	76	228897
ERZiNCAN	315806	5,38	303041	960	6062	19	18183	58	8	10574	660	65366	207	33190	105	170108
ERZURUM	942340	10.S2	856612	909	24 443	26	63476	67	22	52628	709	1 19 659	127	76692	81	358114
ESKiŞEHiR	708 009	9,51	1 489 624	2110	17602	25	170 748	242	38	69420	1,516	446114	632	201584	286	308,445
GAZiANTEP	1293349	24,72	1694,600	1 310	29524	23	152096	118	76	122164	2651	344669	266	276258	214	326083
GiRESUN	S24010	4,77	615.941	1 175	27,018	52	39419	75	8	4594	145	174565	333	1 076 377	2058	170593
GÜMÜŞHANE	166953	10,18	174.513	933	9410	50	6756	36	4	6344	213	23932	128	15545	83	81375
HAKKARi	235841	31,28	164596	698	2425	10	11376	48	2	667	53	13682	58	5287	22	62570
HATAY	1232910	10,62	1.892,092	1535	9276	8	276093	224	37	40746	1192	573309	465	144 787	117	575 458
İSPARTA	514379	16,51	676971	1316	12166	24	56300	113	16	51870	2531	199906	389	54133	105	298245
İÇEL	1668.007	27,47	3424606	2053	52050	31	383867	230	69	135444	2642	867,586	520	351018	210	879711
STANBUL	10 033.478	33.23	27548601	2746	316858	32	14150111	1410	690	1 485316	28166	28.515,838	2842	12807166	1276	201308
iZMiR	3387908	22.B8	9089081	2663	119516	35	2 313,068	683	233	317018	9613	3766438	1 112	1805329	633	1159118
KARS	327056	-8,43	233791	715	7475	23	14518	44	10	5089	238	42945	131	58277	178	156 048
KASTAMONU	376 725	-11,63	572772	1520	13.386	36	40077	106	11	9907	706	112695	299	51404	136	255760
KAYSERi	1 049,669	10.60	1.516,180	1444	10950	10	183189	175	82	83281	4694	520.931	496	273733	261	329992
KIRKLARELİ	328461	5,94	899873	2.740	6922	21	83344	254	17	12328	350	192266	585	58760	178	225839
KIRŞEHİR	253239	-1,35	306863	1212	17685	71	18464	73	3	1670	62	91,796	362	30703	121	151568
KOCdEÜ	1203.335	36,61	E.663.S26	4.706	33127	23	4 OSU 324	3366	145	576588	19047	•5232672	1074	943 68B	784	235255
KONYA	2Î17969	23.54	3098272	1397	37121	17	198805	90	94	182614	4431	549723	246	205986	93	1 263 519
KÜTAHYA	656716	12,78	926918	1411	21040	32	65770	100	12	14479	442	160806	245	72071	110	293785
MALATYA	653658	19.22	992948	1163	17403	20	60,922	71	37	44002	2161	185001	217	94228	110	322803
MANiSA	1260169	8.7<	2598540	J 062	6863	6	176 980	140	68	68058	2529	424100	337	204844	163	862544
KMARAŞ	1008069	11,98	1.217419	1208	167513	166	79242	79	29	1 263 619	2675	142554	141	108300	107	384563
MARDiN	705098	23.34	505960	718	815	1	26310	37	11	2896	248	40042	57	32265	46	198331

TABLO 23,2: EKONOMiK GÖSTERGELER

jjltef jmurlyleHAecordlng la Provl *net»}*

İLLER PROVINCES	XI	X2	X3	X4	XB	X6	X7	XB	X9	X10	X11	X1Î	X13	X14	X15	X18
MUĞLA	717 384	24.26	1,901.840	2.B51	48893	66	144872	202	63	57.132	2721	492991	687	137 018	191	543066
MUŞ	453 654	18,63	205437	453	16 818	35	9,462	21	4	35018	363	23738	62	17234	38	215768
NEVŞEHİR	3090H	8,61	684659	1,823	3288	11	22846	74	11	8332	345	108723	3S1	40691	132	265524
NİĞDE	348 091	14,30	644823	1665	4414	13	28476	82	e	8693	244	76469	217	35961	f03	369808
ORDU	887,768	7.10	786,005	862	23332	26	67.168	64	29	22829	1929	162769	183	69534	101	361239
RiZE	365938	4,80	S60228	1.531	7693	22	S2487	143	8	3,661	120	109436	299	60217	165	141947
SAKARYA	746060	6.7S	1.379.777	1.849	24834	33	57502	77	74	238 098	5687	310 882	417	87.867	118	548299
SAMSUN	1203.681	3.SB	1758169	1.459	24190	20	187 471	166	43	24672	1297	433061	380	207248	172	712160
SiiRT	264778	B,40	232026	878	1.173	4	8065	34	2	13,189	118	14880	67	7803	29	82719
SiNOP	235,674	•16,18	268097	1189	6939	31	18.718	74	11	8881	76S	73,656	327	23672	105	119.462
SiVAS	762828	-1.84	628697	1.101	26,061	36	60227	80	15	10665	601	208259	277	62478	110	379100
TEKiRDAĞ	626.549	28,99	1.330.779	2,124	10592	17	251 1!7	401	120	226660	4632	324207	617	114751	183	335660
TOKAT	823,027	14,16	916.657	1.107	3785	5	42 268	51	15	10023	340	108.668	131	90,231	109	365709
TRABZON	870.295	20,74	1.177578	1202	19576	20	101,183	103	22	16328	1356	371968	380	124954	128	248 147
TUNCELi	93684	-35,58	118.691	1270	24,811	266	8,156	87		0		39.790	425	12564	134	66012
SURFA	1436058	36.10	1 161 708	808	86953	61	56479	38	39	43.192	2,007	93231	65	73B52	51	631.633
UŞAK	322,654	10.63	413381	1.281	3888	12	34.696	108	12	16724	432	233.764	724	40242	125	20Û633
VAN	877624	31.98	610046	695	9,683	11	44826	SI	14	16,682	980	57681	68	34 456	39	311.957
YOZGAT	682.919	ıe,ss	533537	781	2858	4	35882	53	24	31160	1612	104459	163	65.114	95	344673
ZONGULDAK	615699	•6,01	1464650	2360	12831	21	184 742	318	- 28	32335	1608	384676	625	82187	134	129.468
AKSARAY	400.145	19,10	358477	691	2934	7	37496	89	23	18429	1.347	138000	345	28,928'	er	253369
BAYBURT	97368	•9,76	60328	625	455	5	3763	39				15621	160	9000	92	44624
KARAMAN	243.399	12,32	426182	1761	19*5	6	16179	68	10	16.263	270	62768	258	20720	85	322591
KIRIKKALE	383508	9,04	820576	2140	13.278	35	78486	206	18	38119	328	64848	169	37037	97	108873
BATMAN	446716	28,09	433632	971	1611	4	20,199	45	8	6639	277	30391	68	16601	37	110977
ŞIfiNAK	354091	30,10	182861	616	2071	e	61,293	145	13	230B7	792	20607	58	7104	20	48187
BARTIN	184176	•11.11	157.449	855	4295	23	19.342	105	9	6,019	3S1	90300	490	16862	82	68787
ARDAHAN	133756	-20.22	89.&B4	871	1963	15	7219	54				21,105	156	23307	174	117350
IODIR	168634	18,76	123,009	729	2371	14	19.711	117	6	4,104	459	32776	194	22241	Î32	8«262
YALOVA '	168693	22,13	490663	2910	2903	17	37277	221	26	83882	1,088	118614	703	30104	179	4S3S1
KARABÜK	226.102	•8,13	317,2*9	1409	4666	22	32.345	144	15	16217	1.S45	84120	374	36,736	163	47.762
KiLiS	114724	-12,65	167 870	1463	1874	16	5237	46	3	2268	55	19.405	169	8.350	73	63.098
OSMANiYE	463196	18,72	«1,002	974	6054	13	18305	42	11	9.377	404	59630	128	29450	64	158174
OOZCE	314268	13.62	322022	1025	6258	20	14518	46	34	38.980	1592	102681	327	43626	138	149599
MUHTELİF İLLER (2)					308685 0		1.810.345		74	666009	6,399					
TÜRKIYE(MUH.HARİÇ)					2 057.605		31.430 657		344 7	7.839.18 3	180.05 2					
TÛftKİYE|MUH.OAHİL)					«,1644 »	78	33.040 802	487	3,52 1	8.705.19 2	188 4B1					
TÜRKİYE	67.044 903	16,34	124SBS.4İ 8	1.836								63.648,62 5	938	29 879.487	440	26,760.381

NOT Merkez Saymandı. Çok Bölgeli va birden laz!a ili kapsayan (teğefler "MijMelıf iller" bağlığı altında verilmiştir

Kaynak. DPT